

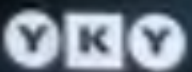
William Faulkner

Çılgın Palmiyeler

ROMAN

Çeviren: Necla Aytür - Ünal Aytür

özelkitapgrubu

Yapı Kredi
Yayınları

1939'da yayımlanan bu benzersiz roman için
Faulkner şöyle diyor:

*"Çılgın Palmiyeler" in ilk bölümünü bitirir
bitirmez, bir şeylerin eksik kaldığını, öykünün
pekiştirilmesi, müzikteki kontrpuan benzeri bir
yöntemle güçlendirilmesi gerektiğini gördüm.
Bunun üzerine, "Çılgın Palmiyeler"deki öykü
yeniden canlanıncaya kadar "Irmak Baba"yı
yazdım. Derken, "Irmak Baba"nın birinci
bölümünün sonuna gelince, onu bırakıp "Çılgın
Palmiyeler"e döndüm ve gene gücünü yitirmeye
başlayıncaya kadar yazmaya devam ettim.
Sonra, onun "antitez"i olan "Irmak Baba"nın
bir bölümünü daha yazarak "Çılgın
Palmiyeler"i yeniden canlandırıp
güçlendirdim.*

Kapak fotoğrafı: Nahide Dikel

ISBN 978-975-08-1910-0

9 789750 819100

19 TL

ÇILGIN PALMİYELER

William (Cuthbert) Faulkner 1897'de Mississippi, New Albany'de doğdu. Ailesinin onur, beyazların sosyal konumu, tarihi kahramanlıklar gibi konulara yaklaşımı Faulkner'a yapıtları için malzeme oluşturdu. 1915'te okuldan ayrıldı ve büyükbabasının bankasında çalışmaya başladı. 1918'de, çok kısa boylu olduğu için Amerikan Ordusu'na kabul edilmeyince Kanada Hava Kuvvetleri'ne başvurdu. Askeri eğitim gördüğü sırada savaş sona erdiği için aktif görevde bulunamadı. 1919'da askerden geri döndüğünde Mississippi Üniversitesi'ne girdi. Bir yıl sonra öğrenimini yarıda bırakıp New York'a gitti ve bir kitapçıda çalışmaya başladı. 1924'te şiirlerini bir araya getiren ilk kitabı *The Marble Faun*, New Orleans'da yayımlandı. İlk romanı *Soldier's Pay*'i de 1925'te New Orleans'da yazdı ve bir yıl sonra yayımladı. Modern Amerikan romanına yaptığı katkılardan dolayı 1949'da Nobel Ödülü'nü, 1955'te *A Fable*'la (*Bir Masal*) ve 1962'de de *The Reivers*'la Pulitzer Ödülü'nü kazandı. 1962'de geçirdiği kalp krizi sonucu öldü.

Türkçedeki Kitapları: *Ses ve Öfke* (*The Sound and the Fury*), Remzi, 1965; *Sartoris* (*Sartoris*), Can, 1985; *Döşeğimde Ölüirken* (*As I Lay Dying*), İletişim, 1993; *Kutsal Sığınak* (*Sanctuary*), Cem, 2000; *Ağustos Işığı* (*Light in August*), İletişim, 1990; *Doktor Martino* (*Doctor Martino and the other Stories*), Yenilik, 1956; *Duman* (*The Knight's Gambit*), Can, 1991; *Ayı* (*The Bear*), İletişim, 1991; *O Akşam Güneşi* (*That Evening Sun*), YKY, 1993; *Dilek Ağacı, Bir Masal* (*A Fable*), Can, 1994; *Abşalom, Abşalom!* (*Absalom, Absalom!*), YKY, 2000; *Kurtar Halkımı Musa* (*Go Down, Moses*), YKY, 2002, *Köy* (*The Hamlet*), YKY, 2004.

Necla Aytür Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nı bitirdi. Bu dalda doktora yaptı. Minnesota ve Yale Üniversitelerinde Amerikan edebiyatı üzerine çalıştı. Doçentlik tezini William Faulkner üzerine hazırladı. ABD'de Louisiana Üniversitesi'nde Amerikan edebiyatı dersleri verdi. Uzun süre Ankara Üniversitesi Amerikan Kültür ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı. Oradan emekli oldu. *Amerikan Romanında Gerçekçilik* (1987, A.Ü. DTCF) ve *Kitaplar Arasında* (2010, YKY) adlı kitapların yazarıdır. Kate Chopin, Henry James ve Faulkner'dan çevirileri vardır.

Ünal Aytür Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu ve 1960'ta aynı bölüme asistan atandı. Burada başladığı doktora çalışmalarına 1962'de Londra Üniversitesi, University College'ın İngilizce bölümünde devam etti. 1965'te davet edildiği Louisiana Üniversitesi İngilizce Bölümü'nde İngiliz romanı, öykü ve hiciv dersleri verdi; 18. yüzyıl İngiliz düşünce tarihi ve romanı konularında araştırmalar yaptı. 1968'de Henry Fielding'in romanlarını inceleyen teziyle doçent oldu. Çalışmalarını çağdaş İngiliz ve Amerikan romanı, roman kuramı ve eleştirisi alanlarında sürdürdü; bu amaçla İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde araştırmalar yaptı. 1977'de *Henry James ve Roman Sanatı*'nı yayımladı ve profesör oldu. E. M. Forster, Henry James, Hermann Melville ve Joseph Conrad'dan çeviriler yaptı. İngilizceye çevrilen şiirleri, *Saturn, Selected Poems* adıyla ABD'de yayımlandı. Kendisi, ayrıca, 1980'den beri Başkent Oda Orkestrası'nda keman ve viyola çalmaktadır.

*William Faulkner'ın
YKY'deki kitapları:*

O Akşam Güneşi (1993)
Abşalom, Abşalom! (2000)
Kurtar Halkımı Musa (2002)
Köy (2004)
Ses ve Öfke (2004)
Tapınak (2007)
Çılgın Palmiyeler (2011)

WILLIAM FAULKNER

Çılgın Palmiyeler

Çevirenler:
Necla Aytür - Ünal Aytür

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3262
Edebiyat - 955

Çılgın Palmiyeler / William Faulkner
Özgün adı: The Wild Palms
Çevirenler: Necla Aytür - Ünal Aytür

Kitap editörü: Güven Turan
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul

Çeviriye temel alınan baskı: Signet Classics, 1968
1. baskı: İstanbul, Ocak 2011
ISBN 978-975-08-1910-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334

© 1939 by William Faulkner
Copyright renewed 1966 by Estelle Faulkner and Jill Faulkner Summers
Bu çeviri Random House Trade Publishing a division of
Random House Inc. ile sağlanan sözleşme ile basılmıştır.
Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Önsöz

Faulkner, *Çılgın Palmiyeler*'i *Ses ve Öfke*, *Yatağında Ölürlen* ve *Abşolom, Abşolom!* gibi başlıca romanlarının ardından 1939 yılında yayımladı. Kitap, olayları, kişileri, mekânları, genel havaları apayrı iki uzun öyküden oluşur. Yapıtlarında hep birtakım değişik anlatım biçimleri deneyen Faulkner, "Çılgın Palmiyeler" ve "Irmak Baba" başlıklı bu öyküleri tek bir romanın parçaları gibi tasarlamış, bölümlerini dönüşümlü biçimde sıralamıştır. Bu plan uyarınca kitap, "Çılgın Palmiyeler" in ilk bölümüyle başlar, arkasından "Irmak Baba"daki adsız mahkûmun öyküsünün ilk bölümü gelir; üçüncü bölümde Harry ile Charlotte'un öyküsü devam eder; dördüncü bölüm, yeniden mahkûmun başından geçenleri anlatır; bundan sonraki bölümler de aynı biçimde sıralanır. *Paris Review*'da (1956) yayımlanan sözlerine bakılırsa Faulkner, "Çılgın Palmiyeler" ile "Irmak Baba"nın bölümlerini yalnızca böyle iç içe yerleştirmeyi planlamakla kalmamış, aynı zamanda onları kitaptaki sırayla yazmıştır: "Çılgın Palmiyeler' in ilk bölümünü bitirir bitirmez, bir şeylerin eksik kaldığını, öykünün pekiştirilmesi, müzikteki kontrpuan benzeri bir yöntemle güçlendirilmesi gerektiğini gördüm. Bunun üzerine, 'Çılgın Palmiyeler'deki öykü yeniden canlanmıca kadar 'Irmak Baba'yı yazdım. Derken, 'Irmak Baba'nın birinci bölümünün sonuna gelince, onu bırakıp 'Çılgın Palmiyeler'e döndüm ve gene gücünü yitirmeye başlayıncaya kadar yazmaya devam ettim. Sonra, onun 'antitez'i olan 'Irmak Baba'nın bir bölümünü daha yazarak 'Çılgın Palmiyeler'i yeniden canlandırıp güçlendirdim."

Aslında *Ses ve Öfke* ile *Yatağında Öliürken* de, farklı kişilerin anlattıkları öykülerden oluşan romanlardır; ancak bu romanlardaki öyküler, aynı kişiler ve olaylar hakkındadır. Örneğin, *Ses ve Öfke*'de Compson ailesinin öyküsü dört bölümde, ailenin üç oğlu ve emekli aşçısı Dilsey'nin değişik bakış açılarından ayrı ayrı anlatılır. *Yatağında Öliürken*, Eddie Bundren'in ölümü ve gömülmek üzere Jefferson'a götürülüşü hakkındadır, ama bu olay okuyucuya ailenin altı üyesi ile bazı komşuların bilinçlerine yansıdığı biçimde aktarılır. Kişilerin her biri kendi bilgi ve görüş alanı içinde kalır; romanda çizilen genel tablo, tüm bu bilgi ve görüşlerin okuyucu tarafından bir araya getirilmesiyle ortaya çıkacaktır. *Çılgın Palmiyeler*'de kullandığı anlatım yönteminde de Faulkner'in temel amacı, okuyucunun bu kez iki ayrı öyküyü tek bir roman gibi okumasını, karşılaştırma yoluyla olaylar ve kişiler arasında birtakım bağlar kurabilmesini sağlamaktır. Ancak, başlangıçta eleştirmenler böyle bir düzenlemeyi çok yadırgadılar, yazarın anlatım yöntemini yapay, anlamsız ve başarısız buldular. Bu nedenle "Çılgın Palmiyeler" ile "Irmak Baba" daha sonraki yıllarda bir süre ya tek tek ya da aynı kitapta, ama her öykünün kendi bölümleri bir araya getirilerek basıldı. Faulkner 1950 yılında Nobel edebiyat ödülünü kazanınca, yazarın öteki romanlarıyla birlikte *Çılgın Palmiyeler* de daha büyük bir ilgi ve dikkatle incelenmeye başladı. Irving Howe, Olga W. Vickery, Joseph J. Moldenhauer ve Hyatt H. Waggoner gibi eleştirmenler, "Çılgın Palmiyeler" ile "Irmak Baba" arasındaki birtakım benzerlik ve zıtlıklara dikkat çekerek, öyküleri "dönüşümlü" bir süreç içinde okumanın, karşılıklı etkileşim olanakları yarattığı, onları birbiriyle dengelediği ve böylece anlamlarını aydınlatıp derinleştirdiği sonucuna vardılar. *Çılgın Palmiyeler* günümüzde artık genellikle Faulkner'in tasarladığı gibi, romanı oluşturan öykülerin bölümleri birbirini izleyecek biçimde basılıyor.

Her iki öykü de beş bölümdür. "Çılgın Palmiyeler"nin ilk bölümü, Charlotte'u çok hasta durumda gösterir; Harry ona bir doktor getirir; okuyucu onların kim olduklarını bilmez; aslında olaylar iyice sonuna yaklaşmıştır. "Irmak Baba"nın ilk bölümünde ise, Faulkner'in "uzun boylu mahkûm" dediği adsız mahkûmla "tombul mahkûm" dediği mahkûmun neden ve na-

sıl hapse düştükleri açıklandıktan sonra, Mississippi ırmağının taşmasıyla sel sularının her yanı kapladığı, mahkûmların halka yardıma çağrıldıkları anlatılır. “Çılgın Palmiyeler”in ikinci bölümü, olayların başlangıç noktasına döner. Harry Wilbourne, New Orleans’daki bir hastanede doktorluk stajını bitirmek üzeredir. Evli ve iki çocuk sahibi bir kadın olan Charlotte Rittenmeyer’le tanışır. Birbirlerine âşık olurlar. Harry hastanedeki işini, Charlotte çocuklarını ve kocasını terk eder, birlikte Chicago’ya giderler. “Çılgın Palmiyeler” ile “Irmak Baba” arasındaki karşılaştırma olanakları, kitabın üçüncü bölümünde başlamıştır, çünkü Harry ile mahkûmun durumlarında belirgin bir koşutluk ve benzerlik vardır. Faulkner bu aşamada, Harry’yi de, mahkûmu da uzun süredir içinde yaşadıkları bildik, güvenli ortamlardan çıkararak hiç tanımadıkları bir dünyaya sokmak üzeredir. Romanın sonraki bölümleri, bu kişilerin her ikisi için de bir denenme, sınavdan geçme dönemi olacak, yeni koşullar altında ortaya koyacakları davranış biçimleri, onların karakter yapılarını belirlerken, bir yandan da genel anlamda insan yaşamına ışık tutacaktır.

Faulkner, *Çılgın Palmiyeler*’de “iki ayrı aşk türü” anlattığını söyler. Bunlardan biri, Harry ile Charlotte’un ilişkilerinde ele alınan, yüceltilip idealleştirilmiş romantik aşktır. Yazar, öykünün ikinci bölümünde başa dönüp Harry’nin geçmişinden söz ederken, babasının ölümünden sonra onun çok az parayla geçinmek zorunda kaldığını, derslerinden, doktor çıkmaktan başka bir şey düşünmediğini, o zamana kadar kadınlardan kızlardan hep uzak durduğunu belirtir. Vurgulamak istediğı nokta, genç doktorun aşk konusundaki bilgisizliğı, deneyimsizliğıdir. Harry’nin âşık olduğı Charlotte ise, tüm dış etkilere uzak, katıksız, salt bir aşk ve tutku özleyen deneyimli bir kadındır. Belli ki, evlendiğı adamla böyle bir ilişki kuramamaktan dolayı düş kırıklığına uğramış, içinde yaşadığı maddeci toplumun insanları doğal duygularından, içgüdülerinden uzaklaştırarak yüreklerinde aşk diye bir şey bırakmadığı sonucuna varmıştır. Okuyucu, Harry ile tanışmanın aşk konusunda Charlotte’u yeniden ümitlendirdiğini, zihnindeki ideal ilişkiyi apayrı bir dünyanın insanı olan bu yoksul, saf ve deneyimsiz gençle kurabilmeyi hayal ettiğini sezer; bu uğurda her türlü toplumsal engel ve baskıyı göğüsleme-

ye, onunla yalnızca aşka adanmış bir yaşam sürmeye hazırlan-
dığını görür.

Gerçekten de, bu ilişkiyi tasarlayıp yönlendiren Charlotte'tur. Daha Chicago'daki ikinci günlerinde kendi aşk kavramını Harry'ye aşılamaya başlar; birlikte yaşayacakları günlerin, ayların, yılların hep bir "balayı" havası içinde geçmesi gerektiğini söyler, "Sonsuza kadar – ikimizden biri ölene kadar. Başka tür-lüsü olamaz. Ya cennet, ya cehennem: Bu ikisi arasında . . . rahat, huzur ve güven içinde bekleyeceğimiz bir Araf yok ikimiz için" diye ekler. Harry'nin, "Demek sen bana değil, aşka inanıyor, gü-veniyorsun. . . . Yalnız ben değil, herhangi bir erkek olabilir de-mek" sözü üzerine, görüşlerini açıklamaya devam eder: "Evet, aşka. İki insan arasındaki aşk ölür, derler. Bu doğru değil. Aşk ölmez. Eğer ona layık değilsen, seni bırakır gider. O ölmez; ölen sen olursun. Aşk deniz gibidir: Sen işe yaramaz biriysen, sular-da kötü bir koku çıkarmaya başlarsan, o zaman deniz, dışarıda bir yerde ölmen için kusar atar seni. İnsan nasıl olsa ölecek; ama ben, kusulup cansız bir kumsala fırlatılarak güneş altında kuru-yan, . . . adsız, ufak, pis bir leke olmaktansa, denizde boğulma-yı yeğlerim."

Charlotte, aşksız, tutkusuz bir hayatın yaşamaya değme-diğine içtenlikle inanan korkusuz, güçlü bir kadındır; Ame-rikan orta sınıfının geleneksel ahlak değerlerine göre yetişmiş olan Harry ise, Charlotte'la tanışmadan önce, tıpkı evini kirala-dığı doktor gibi tutucu, sınırlı, kısır bir ömür geçirmeyi kabul-lenmiş bir gençtir. Kadın erkek ilişkilerinde hiçbir deneyimi ol-madığı için, ilk haftalarda kendini tümüyle Charlotte'un ellerine bırakmak, onun görüşleri doğrultusunda davranmak eğilimin-dedir. Gün geçtikçe, sevdiği kadının aşk konusundaki düşünce-lerini sorgulamadan "olduğu gibi" benimsemeye başlar ve so-nunda onu bile geride bırakacak katı bir tutum içine girer. An-cak, geçmişinden gelen köklü tutuculuğun etkisi altında, yasak bir ilişki yaşıyor olmaktan tedirgindir; kafası karışmıştır; gele-neksel bir tavırla, "kadının geçimini sağlamak erkeğin görevi-dir" diye, "karım her şeyin en iyisine layıktır" diye düşündüğü-nü fark edince, telaşa kapılır. Şimdi evli çiftlerden farksız, sıra-dan bir hayat yaşayarak Charlotte'un istediği türden bir ilişkiyi

yürütememekten ötürü, aşk denizinin sularında “kötü bir koku çıkarmaya” başlamaktan, sular kendisini kusup kumsala fırlatınca, orada “güneş altında kuruyan, . . . adsız, ufak, pis bir leke” durumuna düşmekten korkmaktadır. Sonunda Chicago’dan uzaklaşmak istemesi bu yüzdendir; çünkü magazin yazılarından kazandığı parayla, “yıllık gelirleri beş bin dolar düzeyinde . . . olan evli çiftlerin oturduğu bir semtte” kiraladıkları güzel evde “saygın” insanlar gibi yaşamaya başlamışlardır; oysa Harry’nin Charlotte’tan edindiği yeni anlayışa göre, para da saygınlık da aşkı yok edebilecek, insanı “tüm tutkuları körelmiş, umutları sönmüş, ama solucan gibi bunlardan habersiz, evli bir adama” dönüştürebilecek etkenlerdir. Böyle bir sondan kaçınmak, gerçek aşkı yaşayabilmek için işsiz güçsüz olması gerektiğine inanır, çünkü aylaklığın insana “bedenin zevklerine –yemeye, sindirdiklerini boşaltmaya, sevişmeye, güneşlenmeye– öncelik veren bir bilgelik” kazandırdığına inanmaktadır şimdi. Utah’a hareket etmeden hemen önce McCord’a, bunu Charlotte’tan öğrendiğini söyler, “Charlotte beni değiştirip kendi damgasını vurdu” der. Charlotte ona bir de, “dünyada bedensel zevklerle boy ölçüşebilecek, onlardan daha iyi . . . hiçbir şey” olmadığını öğretmiş, Harry de buna dayanarak, “tüm kötülüklerin . . . anası, bizim tutumluluk, çalışkanlık, bağımsızlık gibi baş erdemlerden saydığımız şeylermiş” sonucuna varmıştır.

Tutumluluk, çalışkanlık, bağımsızlık, aslında Harry Wilbourne’nun içinde yetiştiği geleneksel toplumun temel değerlerindendir. Bu değerler çocukluğundan başlayarak Harry’ye de aşılanmıştır; bu yüzden, kendisi artık onlardan kurtulduğunu düşünse de, etkilerinin güçlü biçimde devam ettiği açıkça ortadadır. Örneğin, Chicago’dan ayrılmak istemesinin nedenlerinden biri, bu kentte “günah işlemek bile sıradan bir şey; zina bile bağışlanıyor” diye düşünüp rahatsız olmasıdır. Harry’nin bir tek bu rahatsızlığı bile, onun zaman zaman ne büyük çelişkiler içine düştüğünü gösterir. Kadınlar hakkında bir şey bilmediği halde, içinden, onlara “çekici gelen şey, yasadışı aşkın büyüğü ya da, iki kişinin suçlanıp lanetlenerek toplumdan, Tanrı’dan sonsuza kadar kopmalarına . . . yol açan ateşli bir tutku değildir; onlara çekici gelen, yasadışı aşkın güçlükleriyle başa çıkabileceklerini

göstermektedir, çünkü kadınlar yasadışı aşkı alıp ona saygınlık kazandırmak . . . için karşı konulmaz bir istek duyarlar” der. Bu genellemeyi yaparken aklında Charlotte vardır; oysa gerçek değerler üzerine kurulu bir hayat yaşamaya çalışan Charlotte, yalnızca aşk ve tutku peşindedir; başkalarının ne düşündüğüne pek aldırdığı yoktur onun. Lanetlenmekten korkan, saygınlık görüntüsüne önem veren, asıl Harry’nin kendisidir. Yasak bir aşk yaşıyor olmanın yarattığı günah duygusunu zihninden söküp atamadığı bellidir. Bu bakımdan, Harry’nin sorunu, Charlotte’un ideal aşk kavramını iyice benimsemişken bile, geleneksel değerlerin güçlü etkisinden tam anlamıyla kurtulamaması, aşk uğruna, Charlotte’un yaptığı gibi, her türlü özveride bulunmaya içinin elvermemesidir. Kürtaj konusundaki kaygılarını tartarken, “Evet, şimdiye kadar pek çok ilkeyi bir yana fırlatıp attım, ama anlaşılan bunu atmamışım” diye düşündükten “sonra korkunç bir an, içinden, “En başta aşkı bir yana fırlatıp atardım belki o zaman” demesi, bunun açık bir ifadesidir.

Ancak, Charlotte’la ilişkisini başarıya ulaşılmaktan alıkoyan etken, yalnızca Harry’nin kürtaja karşı direnmesi değildir. Aslında o, gerçek aşkın düşmanı saydığı para ile saygınlıktan kurtulduğuna inandığı zaman bile çok kaygılıdır, çünkü kendilerini bunlardan daha korkunç bir düşmanın beklediğine inanmaktadır. Bu düşman, Harry’nin “Onlar” diye tanımladığı birtakım doğaüstü güçlerdir. Bunların Charlotte’la kendisini “günümüzün aşkı gereksiz sayan yaşama biçimine boyun eğmeye zorlamak, ya bize uyacak ya da öleceksin, demek için başka bir” yol bulacaklarından emindir. Aslında Faulkner’ın roman dünyasında insanoğlunun en derin özlem ve ideallerini boşa çıkarmaya çalışan birtakım güçler vardır; insan yaşamı, büyük ölçüde, etkilerini rastlantılar ve kazalar yoluyla gösteren, bir bakıma “kader” diyebileceğimiz, bu güçlerin yönetimi ve denetimi altındadır. Harry’nin Charlotte’la tanıştığı partiye gitmesi, birlikte yaşamaya karar vermelerini sağlayan parayı bulması, parayı sahibine gönderecekken postanenin o gün kapalı olması, hep birer rastlantıdır. Benzer biçimde, Charlotte’un hamile kalışı, kürtajın başarısız oluşu da, kaza ya da şanssızlık sonucudur. Bu bakımdan, Harry ile Charlotte’un “tutkuları körelmiş, umutları sön-

müş” insanlar olmamak için ideal bir ilişki yaşama çabalarını, yalnızca toplumsal baskılara değil, aynı zamanda bunlardan çok daha güçlü bir düşmana karşı giriştikleri bir direniş hareketi olarak görebiliriz. Öykünün sonunda Harry’nin hayatta kalmayı seçerek Charlotte’un anısını yaşatma kararı da, kadere karşı elde edilmiş göreceli bir zaferin ifadesidir. Harry, kendisi ölünce anıların da yok olup gideceğinin bilincindedir; ne var ki, yenilginin kaçınılmaz olduğunu bile bile sürdürdüğü bu inançlı direnişin genç doktora trajik bir boyut kazandırdığı da açıktır. Güvenli ama tekdüze, kısır ve ruhsuz bir varoluş biçimini terk etmiş, Charlotte’la birlikte, onun deyimiyle, bir “cennet” hayatı yaşamayı denemiş, ama başarılı olamamıştır. Ancak, *Don Quijote*’de olduğu gibi “Çılgın Palmiyeler”de de başarısızlık, düşlerin, ideallerin kendi içlerinde taşıdıkları herhangi bir kusurdan çok, insanoğlunun özlemleriyle yeryüzünün katı gerçekleri arasındaki temel uyumsuzluğun, kısaca, insan olmanın, yarattığı bir sonuçtur.

“Irmak Baba”nın kahramanı adsız mahkûmla yapılacak bir karşılaştırma, bu noktanın daha iyi anlaşılmasına yardım edecektir. Öyküsünün başında mahkûm da, pamuk tarlalarında çalışarak güven içinde yaşadığı cezaevinden çıkar. Ancak onun dış dünyaya açılışı kendi seçimi değildir; öyküye adını veren Mississippi’nin taşmasıyla köyler, tarlalar sel suları altında kaldığından, tüm mahkûmlar çevredeki insanlara yardım etmeye çağırılmıştır. Uzun boylu mahkûma verilen görev, bir ağacın üstünde bekleyen bir kadınla, çevredeki pamuk depolarından birinin damına tırmanmış bir adamı kurtarmaktır. Küçük bir kayıkla işe koyulan mahkûm, kurtardığı kadınla birlikte azgın sel sularında oradan oraya sürüklenmeye başlar. Kadının doğum yapmak üzere oluşu, mahkûmun göğüslemek zorunda kaldığı güçlükleri büsbütün artırmıştır. Ancak o gene de, neredeyse insanüstü bir çaba ve cesaretle, gece gündüz, aç susuz, yılmadan görevini yerine getirmek için uğraşır durur. Rastlantı sonucu bulunduğu ufak bir kara parçasında bebeğin doğumuna yardım eder. Şimdi tüm çabası, anneyle bebeği ve devletin kayığını yetkililere teslim etmek, kendisine verilen görevi tamamlamış olarak cezaevine dönmektir.

Harry Wilbourne'da gizli bir suçluluk duygusunun yarattığı sürekli bir özgüven eksikliği sezilir. Oysa adsız mahkûmun temel karakter özelliği, içinde bulunduğu güçlüklerle baş edip edemeyeceğini hiç düşünmeden, (belki de dağ köylüsü olmaktan kaynaklanan) içgüdüsel bir gözü peklikle, harekete geçmektir. İnsanı karınca kadar ufaltan, "tüm suya kesmiş" bir dünyada korkunç akıntılarla boğuşurken o da, "kötü niyetli, öfkesi her an patlamaya hazır bir coğrafyanın elinde oyuncak" olduğunu düşünür; "kaderin kendisini . . . sonsuza kadar mahkûm ettiği bu mayası bozuk suların", çabalarını boşa çıkararak görevini engellemek için "yeni yeni kötülükler icat" edeceğinden emindir. Ama Harry'nin tersine, onda hiçbir suçluluk duygusu yoktur; başına gelenlerin kendisine bir ceza olduğunu aklından bile geçirmez. Yaşadığı güçlükler karşısında kimi zaman öfkeden çılgına dönse, "yeryüzündeki tüm tutkuların, budalalıkların, haksızlıkların sorumlusu o güvenilmez ezelî Yaratıcı"ya isyan etse de, dişini tırnağına takarak doğru bildiğini yapmaktan, görevini başarmak için tüm gücüyle uğraşmaktan bir an geri durmaz. Mahkûm, cezaevinde büyük bir sorumluluk duygusu edinmiş, yaptığı iş ne olursa olsun, onu iyi yapmayı ve bundan gurur duymayı öğrenmiştir. "İnsan yapmak zorunda olduğu şeyi, elinde hangi alet varsa onunla, nasıl biliyorsa öyle, aklına yatan en iyi biçimde" yapmalı diye düşünür o. Daha önce hiç kürek çekmemişken, korkunç sel sularında kayığı ustalıkla kullanır; elinde hiçbir alet olmadan kendine iyi kötü bir kürek yapmayı becerir; hiç bilmediği timsah avcılığında yerli avcıları bile hayran bırakan bir başarı kazanır.

Harry Wilbourne'un cezaevinde biten trajik serüveninin tersine, adsız mahkûmun cezaevinde başlayıp azgın doğa güçleriyle kahramanca bir savaşımdan sonra gene orada sona eren öyküsü, büyük ölçüde komik bir tutumla anlatılır. Örneğin, mahkûmun on beş yıl hapis cezası almasına neden olan tren soygunu, tam bir komedi niteliğindedir. On sekiz yaşında tek başına kalkıştığı soygunu, "para pul, zenginlik ya da kaba bir soygundan elde edilecek ganimetler" için yapmamıştır o; asıl amacı, "çağının canlı, hareketli dünyasında seçtiği dalda herkesi geçtiğini" göstermek, başarılarını "tıpkı olimpiyatlardaki amatör yarışçıların kazandığı madalyalar gibi" göğsünde gururla taşı-

maktır. Ancak, soygun günü “kasayla altınların bulunması gereken vagona girmesiyle yakayı ele vermesi bir olmuştu.” Böylece daha işin başında yakalanmak, onun “kahramanlık” düşlerini yerle bir etmiştir. Soygun planı için romanlarından yararlandığı yazarlara çok öfkeli; “başına ne geldiyse, bu yazarların gerçek ve güvenilir diye sundukları bilgilere inandığı için gelmişti”; çünkü kendisi işini ciddiye alıp hazırlıklarını büyük bir özenle yapmıştır. Kusursuz bir plan hazırlamak için “iki yıl boyunca biriktirdiği” polisiye romanları “tekrar tekrar okumuş, ezberlemiş, öykülerini ve yöntemlerini birbirleriyle karşılaştırmış, her birinin iyi yanlarını alıp işe yaramayan kısımlarını” atmış, “acele etmeden, sabırsızlanmadan, tıpkı saraya takdim edilecek birine dikmekte olduğu kostümde her yeni çıkan bültene göre değişiklikler yapan titiz bir terzi gibi o da, ince birtakım değişiklikler için zihnini son dakikaya kadar açık tutmuştu.” Soygun sırasında onların yazdıklarını “harfi harfine uyguladığına” göre tüm suç, işlerini iyi yapamayan bu beceriksiz adamlardaydı; kitaplarındaki uydurma bilgilerle kendisini “dolandırmakla” kalmamış, üstelik özgürlüğünden, “şeref ve gururundan etmişlerdi.”

Faulkner’ın “Irmak Baba”daki bu komedi havasını “Çılgın Palmiyeler”in trajik öyküsüne bir “antitez” olarak tasarladığı bellidir. Bu bakımdan, adsız mahkûmun kadınlarla ilişkisi de, Harry ile Charlotte arasındaki “ciddi” ilişkinin tersine, mizah yönü ağır basan bir ilişkidir. Komedi ve mizah, çoğu zaman bir zıtlıktan, çelişkiden kaynaklanır. Mahkûm, büyük fiziksel güçlüklerin üstesinden gelebilen cesur ve genç bir erkektir; ama gebe bir kadını kurtarmak için çektiği sıkıntılar artıp uzadıkça, öfkelenerek tüm kadınları baş belası olarak görmeye başlar. Mahkûmun kadınlara karşı geliştirdiği bu tutum, yazarın Harry ile Charlotte arasındaki romantik aşkı “dengelemek” için, ona taban tabana zıt düşen ikinci “aşk” türünün temelini oluşturur. Harry, tutkusuz, aşksız bir başlangıç noktasından, bunlar dışında neredeyse her şeye sırt çeviren bir yaşama biçimine yönelir; başlangıçta kadınlara ilişkin romantik hayaller kuran genç mahkûm ise, yedi haftalık bir serüvenin ardından, kadınsız cezaevi hayatına döner. Harry’nin tersine o, kadınlarla neredeyse çocuk yaştan tanışmıştır. Tren soygunculuğuna kalkışması, büyük ölçüde, “kendinden bir iki yaş

küçük, bodur bacaklı, dolgun göğüslü, kalın dudaklı, gözleri olgun misket üzümü gibi buğulu” kız arkadaşını etkilemek içindir. Cezaevinde geçmişe dönüp olup bitenleri zihninde tartınca, “belki o olmasaydı ben bu işe hiç girişmezdim” diye düşünür. Kız, uzun süre onu hiç aramaz; üç ay sonra ziyaretine geldiğinde, “ilk üç dakika hüngür hüngür” ağlar; hemen ardından “gardiyanelardan biriyle neşe içinde” konuşmaya başlar; ayrılırken sevgilisine “ilk fırsatta gene geleceğini” söylerse de, bir daha ortada görünmez; yedi ay sonra, evlendiğini bildiren bir kartpostal yollar. Belli ki, bu olay genç mahkûmda düş kırıklığıyla birlikte kadınlara karşı belli bir kuşku ve güvensizlik yaratmıştır. Ancak, “daha önce başına çok iş açtıklarına” bakmadan, cezaevinde de ucuz aşk romanlarını “eskisi gibi büyük bir şevkle okumaya” devam eder. Kayıkla ilk yola çıktığında, kurtaracağı kadının Troyalı Helen ya da Greta Garbo kadar güzel biri olacağı umudundadır. Karşısında sıradan, üstelik gebeliğinin son aşamasında bir köylü kadın görünce, “Şansa bak. Başına buyruk bir kayıkta, dünyadaki onca dişi arasından bula bula şu kadınla baş başa kalıyorum” diye yakınır. Önceleri gözlerini kadından, kadının “şiş karından” uzak tutmaya çalışır. Daha sonra, doğum sancıları başlayan kadını çıkarabileceği “düz bir kara parçasına” ulaşmak için çok uğraşır; ama sel suları karşısında çaresiz kalınca, onu ve bebeğini “kör ve alaycı kaderin” boynuna “geçirdiği bir değirmen taşı” olarak görmeye başlar. Şimdi tek istediği, “sorumluluğunu yüklendiği kadını teslim edebileceği insanlar, evler, (her ne olursa olsun) bir şeyler” bulmak, “böylece tüm gebe ve dişi varlıklara sonsuza kadar sırt” çevirerek cezaevindeki “manastır yaşamına” dönmek, “orada kadınlardan uzak, güven içinde” yaşamaktır. Gene de o, kadınlardan hoşlanmayan biri değildir. Öykünün sonunda tombul mahkûmun, cezaevinde “tek kadın yüzü görmeden bir on yıl daha” yatacağını anımsatması üzerine kullandığı, “Canı cehenneme kadınların,” sözü, aslında yaptığı bir seçimin ifadesidir. “Çılgın Palmiyeler”in sonunda Harry, “Acıyla yokluk arasında acıyı seçiyorum ben” der; uzun boylu mahkûm ise, kendi öyküsünün sonundaki “Canı cehenneme kadınların” sözüyle, “kadınsız ama güvenli bir cezaeviyle dış dünyanın özgürlüğü arasında cezaevini seçiyorum ben” demek ister.

Bu iki seçim arasındaki fark, ilk bakışta şunu akla getiriyor: Harry, kalıplaşmış, sınırlı bir yaşama biçimine sırt çevirmiş, yarılsa da, başarılı olamasa da, övülecek bir tutumla, yaşamına anlam kazandıracak değerli bir ilişkiyi gerçekleştirmeye çalışmıştır. Öykünün sonunda ölmeyi değil de, çok daha güç olan yaşamayı seçmesi, aşk uğruna verilmiş cesur bir karardır. Oysa, zorlu bir sınavdan başarıyla çıkan adsız mahkûm, daha kolay olan yolu seçmiş, aşk dahil dış dünyanın tüm güçlüklerinden kaçmak için cezaevindeki “kendi silahlı, zincirli manastır yaşamına” sığınmıştır. Bu yorumda büyük bir doğruluk payı bulunduğu açıkça ortadadır. Ancak, usta yazarların romanlarında, çoğu zaman kesin yargıları önleyerek değişik yorumlara olanak veren bir derinlik, çok yönlülük vardır. Gerçekten de Harry ile mahkûm arasında “yaşamdan kaçış” açısından bir karşılaştırma yaparsak, ortaya aşağı yukarı şöyle bir durumun çıktığını görürüz: Toplumu aşka büyük bir tehdit saydığından Harry, kendisine dostça davranan McCord gibi insanlardan bile gitgide koparak, sonunda tam bir yalnızlığa gömülmüştür. Oysa, kadınlara kargaşa içindeki güvenilmez dış dünyanın bir parçası diye bakan adsız mahkûmun cezaevini seçmesi, daha çok orada kurduğu iyi ilişkiler ve dostluklar yüzündendir. Onun gözünde cezaevinin küçük ölçekte bir toplum modeli, bir “mikrokozmos”, olduğu açıkça ortadadır: “O sırada evini, neredeyse çocukluğundan beri sürekli yaşadığı yeri, yakından tanıdığı, kendisini yakından tanıyan eski arkadaşlarını, üzerinde çalışmaya alıştığı, işini iyi yapmayı ve sevmeyi öğrendiği o tarlaları, karakter özelliklerini bildiği ve saygı duyduğu bazı kimseleri, ayrıca her birinin huyunu suyunu bildiği ve saygı duyduğu katırları düşünmüş; yazları böceklerle karşı takılan telleri, kışın yanan güzel sobaları, yakacak ve yiyecek getiren görevlisiyle, cezaevindeki koğuşların akşamlarını, Pazar günlerinin futbol maçlarını, sinema filmlerini düşünmüş. . . . Ama en çok da kendi kişiliğini, kazandığı iyi adı . . . yalnızca ondan sorumlu olanlara karşı değil, kendine karşı da taşıdığı sorumluluğu, kendinden istenen şeyleri yapmaktan duyduğu onuru, ne olursa olsunlar bunları yapabilmenin gururunu hatırlamış.” Mahkûmun çevresiyle kurduğu uyum, neredeyse çocukken girdiği cezaevini artık kendi “evi” sayması, ora-

daki yaşamı ne denli benimsediğinin açık bir göstergesidir. Ancak, sağladığı barınak, çalışma, beslenme, sanat, spor ve dostluk olanaklarıyla genç mahkûma ideal bir toplum örneği gibi görünse de, cezaevini seçmenin aslında gerçek dünyaya kapalı, sınırlı bir yaşama biçimi seçmek anlamına geldiği de açıkça ortadadır.

Faulkner'ın *Çılgın Palmiyeler*'de kullandığı anlatım yöntemi, yorum açısından okurun çok dikkatli olmasını gerektiren bir yöntemdir. "Çılgın Palmiyeler", büyük ölçüde Harry Wilbourne'un bakış açısından anlatılmıştır; bu durum Harry'yi bize iyice yaklaştırdığı için, Harry'e duyduğumuz sempati, onu nesnel bir gözle değerlendirmemizi güçleştirir. Yazarın, romandaki iki öykünün bölümlerini birbiri ardından sıralayarak bizi onlar arasında sürekli bir karşılaştırma yapmaya zorlaması, olaylara ve kişilere bakışımızda nesnelliğin sağlanmasına yardım eder. "Irmak Baba"da da, öykünün baş kişisine beslenen duyguların yarattığı benzer bir güçlük söz konusudur. Destansı bir anlatımla başlayan öykü ilerleyip adsız mahkûm "kendisine . . . ölümüne saldıran" amansız doğa güçlerine karşı günlerce yılmadan direnip savaştıkça, ortaya hayranlıkla izlenen bir destan kahramanı çıkar. Harry'ye duyduğumuz yakınlık ve sempati gibi bu hayranlığın da, bizi etkileyerek mahkûma hak ettiğinden daha olumlu gözlerle bakmamıza neden olma tehlikesi vardır. Böyle bir tehlikenin farkında olduğu anlaşılan Faulkner, bu sakıncayı gidermek için Harry ile mahkûm arasında sürekli bir karşılaştırma olanağı yaratmakla kalmamış, "Irmak Baba"yı komik bir destan biçiminde yazarak, mahkûmun cesaret ve dayanıklılığına duyduğumuz hayranlığı, mizah ve komedi yoluyla denetleyip dengelemek yoluna gitmiştir. "Çılgın Palmiyeler" ile "Irmak Baba"yı dönüşümlü olarak okurken, özellikle gözden kaçırmamamız gereken iki nokta vardır: Bunlardan biri, adsız mahkûmun kadınla bebeğini kurtarmak uğruna gösterdiği büyük çaba ile "Çılgın Palmiyeler"deki doktorla karısının sevecenlikten uzak görev anlayışı arasında temelde belli bir benzerlik bulunduğu; öteki ise, görevini bir an önce bitirerek cezaevine dönmeye can atmasının, ashında özgür iradenin insana yüklediği kişisel sorumluluklardan kaçış anlamına geldiğidir.

Ünal Aytür

Çılgın Palmiyeler

Doktor merdivenlerden inmekteydi, elindeki fenerin ışığı kahverengi merdiven boşluğunu aşarak aşağıya, ahşap bir kutuyu andıran kahverengi boyalı hole doğru mızrak gibi uzanıyordu; bu sırada kapı usulca, ama kesin bir kararlılıkla, bir kez daha çalındı. İki katlı olmasına karşın burası küçük bir deniz kıyısı eviydi; gaz lambalarıyla, daha doğrusu, akşam yemeğinden sonra yatmaya çıkarlarken karısının yukarı götürdüğü tek bir gaz lambasıyla, aydınlanıyordu. Doktorun üstünde pijama değil, gecelik entarisi vardı; gecelik giymesinin nedeni, bir türlü sevemediği ve sevemeyeceğini de bildiği pipo içmesinin nedeniyle aynıydı; hafta içinde hastalarının verdiği purolar ile pazar günleri paraya kıyıp kendi aldığı (bunu paraya kıymak sayıyordu, oysa bu evle yanındaki deniz evinden başka, altı kilometre ötedeki köyde elektriği, sıvalı duvarları olan bir evi daha vardı doktorun) üç puronun dışında hep pipo içerdi. Çünkü şimdi kırk sekiz yaşındaydı ve o daha on altı, on sekiz, yirmi yaşlarındayken, babası tutup ona sigara içmenin ve pijama giymenin züppelerle kadınların işi olduğunu söylemiş, o da buna inanmıştı.

Vakit gece yarısından biraz sonraydı. İçeride, kilitli kapıların, kapalı kepenklerin ardından rüzgârın sesini duymasa, tadını, kokusunu almasa da, doktor saatin kaç olduğunu bilirdi. Çünkü o, bu kıyılarda, bu evde değilse de ötekinde, ailenin kasabadaki evinde doğmuş, Devlet Üniversitesinin tıp fakültesinde gene buraların özlemi içinde geçirdiği dört yıl ile New Orleans'daki iki yıllık stajı da dahil, ömür boyu burada yaşamıştı. Gençliğin-

de bile kısa ve kalın yapılı olan bu tombul, yumuşak ve kadınsı elli adamın hiç doktorluğa kalkışmaması gerekirdi; (altı yılını az çok büyük bir kent ortamında geçirdikten sonra bile, sınıf arkadaşlarına, meslektaşlarına –sayısız stajyer hemşirenin kimlik-siz yüzlerini keten ceketlerinin yakalarında kendilerinden emin, pervasız bir böbürlenmeyle zafer madalyaları, ganimet çiçekleri gibi taşıyan o incecik delikanlılara– çevresinden kopuk bir taşralının şaşkın gözleriyle bakmıştı hep). Derken, sınıfının birincisi ya da sonuncusu olmadan, en altlara daha yakın bir yerde okulu bitirmiş, evine dönüp aynı yıl içinde babasının seçtiği kızla evlenmiş, dört yılda babasının evini satın almış, onun bıraktığı muayenehaneye yerleşmiş, hastalarının sayısını eksiltmeden, ama artırmadan da, işi sürdürmüştü. On yıl içinde, karısıyla birlikte çocuksuz yazlarını geçirdikleri deniz kıyısındaki bu ev ile, tatilcilere, hatta kıyıda parti vermek, piknik yapmak isteyenlere ya da balıkçılara kiraladığı yandaki evi de edinmişti. Evlendikleri akşam karısıyla New Orleans'a gidip iki gece bir otelde kalmışlar, ama hiçbir zaman balayına çıkmamışlardı. Ve yirmi üç yıldır aynı yatağı paylaştıkları halde hâlâ çocukları yoktu.

Ancak rüzgâr olmasa da, doktor ince mutfak duvarının ardından sönük sobanın üstünde duran koca güveçteki soğumuş balıklı bamya çorbasının bayatlamaya yüz tutan kokusuna bakarak saatin aşağı yukarı kaç olduğunu anlardı. Karısı o koca güveçteki çorbayı birazını bitişikteki komşularına (kiracılarına) yollamak için bu sabah yapmıştı; onlar, çorba gönderenlerin yalnız komşuları değil, aynı zamanda ev sahipleri olduğunu belki bilmiyorlardı bile – kadının saçları siyah, cildi gergin, elmacık kemikleri çıkık, sarı gözleri garip ve katıydı; büyükçe bir çenesi vardı (bu yüz için doktor, önce somurtan, sonra da korkan bir yüz demişti); gençti, üstünde eski bir tişört, solmuş kot bir pantolon ve keten ayakkabılarla, yüzü suya dönük, gün boyu ucuz yeni bir plaj iskemlesinde oturuyor, okumuyor, hiçbir şey yapmıyor, kımıldamadan öylece duruyordu; Doktor (ya da Doktorun içindeki doktor) hemen tanısını koymak için, cildinin gergin görüntüsünün, anlaşılan görmeden bakan gözlerdeki içe dönük dikkatin yardımına gerek duymamıştı: Organlarından biri, örneğin kalbi, aksayan, ya da durdurulamayan, gizli bir iç kana-

ması olan herhangi bir canlı kendini dinler, hatta gözlerken, işte böyle acı ve dehşet duygularından uzak, tümüyle hareketsiz bir dalgınlığa gömülürdü; genç adamı da üstünde haki renkli kötü bir pantolon ve kolsuz bir penye atletle gençlerin bile yaz güneşinin ölümcül olduğunu bildiği bir yerde başında şapka olmadan, genellikle kumsalda, çekilen suların bıraktığı çizgi boyunca yalınayak yürürken görüyorlardı; eve dönerken denizin kıyıya taşıdığı bir tahta parçasını kemerine sokup getiriyor, plaj iskemlesinde hareketsiz oturan kadın, adam önünden geçerken başı, ya da belki gözleriyle bile onu gördüğünü belli eden herhangi bir harekette bulunmuyordu.

Ama onun dinlediği organ kalbi değil, dedi doktor kendi kendine. Bu kararı daha birinci gün, iki bahçeyi ayıran zakkumların arkasında durduğu yerden, kulak misafiri olmayı, gözetlemeyi düşünmeden kadına bakarken vermişti. Gene de, doktora öyle geliyordu ki, kadının dinlediği organın kalp olmadığı yolundaki varsayımın içinde, onun neyi dinlediği sorusunun yanıtı da saklıydı. Doktor gerçeği şimdiden görüyormuş gibiydi; ama bu karanlık ve belirsiz gerçekle kendi arasında, tıpkı yaşayan, gerçek kadınla aralarındaki zakkum yaprakları gibi ince bir tül perde vardı sanki. Kulak misafiri olmuyor, gizlice gözetlemiyordu; belki de şöyle düşünmüştü: *Kadının hangi organını dinlediğini anlamak için çok vaktim olacak; iki haftalık kirayı ödediler* (belki o sırada Doktorun içindeki doktor bunu öğrenmenin haftalar değil, yalnızca birkaç gün alacağını da biliyordu). Kadına yardım gerekirse, ev sahibinin aynı zamanda doktor olması iyi bir şanstı, ancak ev sahibi olduğumu bilmedikleri gibi, doktor olduğumu da bilmiyorlar belki, diye düşündü.

Emlak komisyoncusu telefonda, "Kadın pantolon giyiyor," demişti. "Kadın pantolonu değil, erkek pantolonu giyiyor. Demek istediğim, tam gizlemesi gereken yerlerinde dar gelen bir pantolon; erkekler böyle dar pantolon giyen kadınlara bakmaktan hoşlanır, ama kadınlar hoşlanmaz – kendileri de giymedikçe elbette. Bayan Martha'nın bundan pek hoşlanacağını sanmam."

"Kirayı vaktinde öderlerse sesini çıkarmaz o," dedi doktor.

"Bu konuda hiç korkmayın," dedi komisyoncu. "Onu hallettim. Bunca yıldır boşuna çalışmadım ben bu işte. Ona, 'Kirayı

peşin ödemeniz gerekecek,' dediğimde, bir 'Tamam, tamam. Ne kadar?' deyişi vardı, sanırsın ki adam kirli balıkçı pantolonu, ceketinin altına giydiği fanilasıyla Vanderbilt ya da başka önemli biri. Cebinden çıkardığı katlanmış paralar, iki banknottan ibaretti; bunların biri yalnızca bir onluktu, ötekinin üstü olarak ben de bir onluk verdim ona. Zaten yalnız iki kişiler. Dedim ki, 'Eğer olduğu gibi tutar, içindekinden başka eşya istemezseniz, ev size oldukça ucuza gelir.' Ama o gene, 'Tamam, tamam. Ne kadar?' dedi. Sanırım daha çok para istesem, alabilirdim. Çünkü eşya istemiyor. Bana sorarsan onun istediği, başını sokacak dört duvarla girip arkasından kapayacağı bir kapı. Kadın taksiden inmedi bile. Tam gizlemesi gereken yerlerinde dar gelen pantolonuyla oturup bekledi." Telefondaki ses kesilmişti. Doktorun beyni şimdi telden gelen bir uğultu ve yükselen bir gülme sesiyle doldu; neredeyse sertçe, "Peki? Başka eşya istediler mi, istemediler mi?" dedi. "Evde tek bir karyoladan başka eşya yok. Onun üstündeki yatak da hiç—"

"Hayır, hayır. Başka istekleri yok. Evde bir yatakla bir kuzine olduğunu söyledim. Takside onların yanında da, çantalarıyla birlikte getirdikleri şu katlanan bez iskemlelerden vardı bir tane. Bunların her şeyleri tamam." Telefondaki ses kesildi, doktorun kafasının içi gene bir gülme sesiyle doldu.

"Peki?" dedi. "Ne oluyor? Nen var senin?" Aslında, adam konuşmaya başlamadan önce de doktor, telefondaki sesin ne diyeceğini biliyordu:

"Bu sefer Bayan Martha'nın içine o dar pantolondan daha zor sindirebileceği bir şey var. Bunlar evli değil sanırım. Ha, adam evli olduklarını söylüyor. Kadın için bu belki doğru, yalan söylemiyor; hatta belki adamın kendi de evlidir. Ancak sorun şu: Birbirleriyle evli değiller. Adam bu kadının kocası değil. Çünkü evli bir adamın, bir kocanın, kokusunu hemen alırım ben. Mobile ya da New Orleans sokaklarında bana daha önce hiç görmediğim bir kadını gösterin, şıp diye anlarım onun—"

Adamla kadın, o gün öğleden sonra gelip, yayları bozuk tek karyolası ve kötü yatağı, kuzinesi ve içinde nesiller boyu pişen balıklardan kabuk bağlamış tek tavaşı, kahve güğümü, çeşitli takımlardan arta kalan az sayıda çatal, kaşık, bıçağı, çatlak fincan-

ları, fincan tabakları ve re el ya da jöle kavanozlarından bozma bardaklarıyla eve, o derme çatma kulübeye, yerleştiler; yeni plaj iskemlesi de oradaydı; adam deniz kıyısından mutfa a tah-ta parçaları taşırken, kadın bütün gün bu iskemleye uzanıyor, anlaşılan suların parlak ışıltısına karşı rüzgârda çılgınca savru-larak kuru, acı hışırtılar çıkaran palmiye dallarına bakıyordu. İki sabah önce kıyıdaki evlere süt getiren araba önlerinde dur-muş, doktorun karısı adamı bir kez de kıyıdan elinde Portekiz-li eski bir balıkçının işlettiği küçük bakkaldan aldığı bir somun ekmek ve i i tıka basa dolu b y k  bir kesek  ıdıyla eve döner-ken görmüştü. Kocasına, adamın mutfak merdivenlerinde nasıl balık ayıkladı ını (ya da ayıklamaya çalıştığını) anlatmıştı. Karı-sı, doktorun kendi kadar şişman olmasa da, tombul biçimsiz bir kadındı; aşağı yukarı on yıl önce, her yanı a armaya başlamış-tı; sanki saçları, teni, gözleri, onlara uysun diye seçtiği ev giysi-lerinin etkisi altında renklerini de iştiriyordu. Acı bir öfke için-de, kendinden emin bir tavırla, “Balık ayıklamayı yüzüne gözü-ne bulaştırıyordu,” diye söylendi. “Mutfa ın dışı gibi, kuzinenin üstünü de berbat etmiştir.”

Doktor yumuşak bir sesle, “Kadın balık pişirmeyi biliyor-dur belki,” dedi.

“Nerede, nasıl pişirecek? Bahçede otururken, adam kuzine-yi, her şeyi önüne getirecek de öyle mi pişirecek?” Ancak, söyle-miyordu ama, öfkesinin nedeni aslında bu değildi. İkisinin ak-lında da aynı şey vardı ama kadın, “Bunlar evli değiller,” deme-di. İkisi de biliyordu ki, bunu bir kez aralarında dile getirirlerse, doktorun kiracıları evden çıkarması gerekecekti. İkisi de bu ko-nuda susuyorlardı ve bunun nedeni onları evden çıkarınca, dok-torun doğru olanı yaparak aldığı kirayı geri verecek olması de- ildi yalnızca. Konuşmamak için, en azından doktor açısından, bundan daha önemli bir neden vardı; o şöyle düşünüyordu: *   gün önce bunların yalnız yirmi dolarları vardı ve üç gün önceydi bu, üstelik kadının bir derdi var.* İçindeki doktorun sesi, o taşralı koyu dindar, katı kişinin sesini bastırıyordu şimdi. Karısının içinde-ki bir ses de (belki bu da doktorun sesiydi), her zamanki ba naz taşralı sesinden daha yüksek çıkmış olmalı ki, bu sabah biçim-siz bedenini kefen gibi saran pamuklu geceli i, kır saçlarını kı-

vırdığı kâğıt parçalarıyla pencerenin önünde dururken, doktoru uyandırarak yanına çağırması ve ona sabah karanlığında toplayıp kemeriyle bağladığı tahta parçaları elinde, deniz kıyısından eve doğru yürüyen adamı göstermişti. Doktor öğleyin eve geldiğinde karısı balıklı bamya çorbasını hazır etmişti; namuslu ev kadınlarının o katı, sofı tutumluluğuyla yapılmış, on iki kişiye bol bol yetecek bir yemektir; kadın sanki bu hayırsever davranışının karşılığında ödeyecekleri bedelin, çorbanın kendilerine kalan bölümünün sobada günlerce tekrar tekrar ısıtılıp yenmesi, balıklı bamya çorbası sevmeyen iki kişinin onu bir türlü tüketip yok edememesi biçiminde olmasından acı, kinci ve kendine eziyetten hoşlanan bir haz alıyor gibiydi; ayrıca, deniz kıyısında doğup büyümelerine karşın doktorla karısının balık zevkleri, üç bin mil uzakta, makinelerin, ticaretin yağında katledilip mumyalanarak konserve kutuları içinde satılan, ton, somon ve sardalyeden öteye geçmiyordu.

Doktor çorba kâsesini kendi götürdü – kısaca boylu, şişmanca, gömleği pek temiz olmayan, dağınık bir adamdı; elinde kat yerleri hâlâ belli, daha hiç yıkanmamış, yepyeni keten bir peçete örtülü kâseyle, yan yan yürüyerek zakkum çitinin arasından biraz beceriksizce geçti; içtenlik ya da acımayla değil de, ödünsüz bir dindarlığın verdiği görev duygusuyla yapılan bu hareketin simgesi olan kâseye üstündeki keten örtü hantal bir sevecenlik havası katıyordu – ve doktor kâseyi, içinde dinamit varmış gibi dikkatle, yerinden kımıldamak zahmetine katlanmayan, kedi gözlerinin dışında hiçbir yeri hareket etmeyen kadına doğru uzattı; şişmanca, tıraş olmamış, tombul yüzü, budalaca gülümseyen bir maske gibiydi; ama maskenin ardında, Doktorun içindeki doktor, hiçbir şey kaçırmayan keskin gözleriyle, gülümsemeden, çekinmeden, kadının zayıf değil ama kemikli yüzünü inceledi ve düşündü: *Evet. Birinci ya da ikinci derece. Belki de üçüncü. Ama kalp değil; sonra silkindi; kadının ev sahibini daha önce hiç görmediğini bildiği halde, o boş kedi gözlerini dikip, sonsuz bir nefretle kendisine baktığını fark etti. Nefreti, tıpkı içi sevinçle dolu birinin her gördüğü direğe ya da ağaca sevinerek, mutlulukla bakması gibi, kişisel değildi. Doktor boş bir gurura kapılmıyordu. Kendisine dönük bir nefret değildi bu. Tüm insanlığa*

karşı, diye düşündü. Ya da hayır, hayır. Dur. Bekle—perde aralanmak üzereydi; çarklar dönüyor, parçalar birleşiyor, sonuç belli oluyordu—Tüm insanlara karşı değil, erkek milletine, erkeklere karşı. Ama acaba neden? Neden? Yerinde karısı olsa, kadının parmağında olmayan nişan yüzüğünün hafif izini fark ederdi, ama doktor bundan fazlasını görüyordu: Bu kadın çocuk doğurmuş, diye düşündü; hiç değilse bir tane. Bu konuda diplomam üstüne bahse girebilirim. Ve eğer Cofer (emlakçı, adamın onun kocası olmadığı konusunda haklıysa, ki haklı olmalıydı, çünkü kentlerde nasıl bazı kimseler döşedikleri odaları uydurma adlar altında gizli gizli buluşan insanlara kiraltıyorlarsa, anlaşılan o da, aynı nedenle, ya da aynı dürtüyle, onlara imrenerek, deniz evleri pazarlama işini yaptığına göre, bunu bilmesi, kendi deyimiyle, kokusunu almış olması gerekirdi. . . . Diyelim ki, erkek milletinden nefreti, kocasıyla çocuklarını yüzüstü bırakmasına neden olacak kadar büyüktü. Tamam, ama onları bir başka erkekle hem de anlaşılan yoksulluk içinde yaşamak uğruna, üstelik kendi de hasta, gerçekten hastayken, bırakmasına ne demeli. Ya da kocasıyla çocuklarını bir başka adam ve yoksul bir hayat yaşamak için bırakmak, sonra da— sonra da. Çarkların hızla döndüğünü hissediyor, tıkırtılarını duyabiliyordu; bu hıza ayak uydurabilmek için çok acele etmeliydi, çünkü çarklar son kez dönüp zihninde bir zil çaldığı ve her şey anlaşıldığı zaman, bunu görüp işitecek kadar yakında bulunamamaktan korkuyordu. Evet. Evet. Erkek milleti ona ne yapmış olabilir ki, yemeğini pişirmek için topladığı kucak dolusu odunla öniünden her geçişinde o adama yönelttiği nefretin aynısını, bana da —erkek milletinin daha önce hiç görmediği, görse bile yüzüne bir kez daha bakmayacağı bir örneği olan bana da— yöneltiyor.

Kadın kâseyi onun elinden almak için davranmadı bile. “Öyle çorba değil, balıklı bamya çorbası bu,” dedi doktor. “Eşim yaptı. O—biz” Elinde tepsi, gofre kumaştan giysileri içinde şişman gövdesiyle dikkatle eğilirken, kadın yerinden kılmıdamadan ona bakıyordu; doktor, kadın sesleninceye kadar adamın geldiğini bile duymadı.

“Teşekkürler,” dedi kadın. “Al, eve götür, Harry.” Şimdi doktora bakmayı da bırakmıştı artık. “Eşinize teşekkür ettiğimi söyleyin,” dedi.

Doktor fenerin kalem gibi ince, titrek ışığı ardından merdi-

venleri inerek aşığıdaki hole, çorbanın bayatlayan kokusuna ve alınan kapiya doğru giderken, bu iki kiracısını dūşünüyordu. Kapiyı alanın Harry denen adam olduğunu bilmesi için önseziye gerek yoktu. Çünkü dört gündür zaten başka bir şey dūşünmemiştii – ulusa artık bir güldürü öğesi sayılan antika gecelelik entarisi ile çocuksuz karısının bayat yatağındaki uykusundan kaldırılan bu orta yaşı huysuz adamın dūşünceleri, o anda zaten (belki de dūşünde gördüğü için) kadının gözlerindeki derin, dalgın, hedefi belirsiz nefret aleviyle doluydu. Şimdi elini uzatsa hemen dokunabileceği ama dokunamadığı, görebileceği ama göremediği bir şeyi, bir gerçeği gizleyen o sır perdesiyle karşı karşıya bulunduğu yolundaki duygu içinde yeniden uyanmıştı. Öyle ki, eski moda bez terlikleriyle merdivenlerden inerken birden durdu. Hızla dūşündü: *Evet. Evet. Tüm erkek milletinin, tüm erkeklerin ona yaptığı, ya da yaptığına inandığı bir şey olmalı.*

Kapıdaki adam, fenerin kapı altından sızan ışığında gördüğü değişiklikten, aşığı inen kimsenin durakladığını anlamış olmalı ki, gece geç vakit yardım istemeye gelen bir yabancının çekingen ısrarıyla kapiyı bir daha çaldı; doktor da merdivenleri yeniden inmeye koyuldu; onu harekete geçiren şey, kapının bir kez daha alınması ya da bir sezgi değildi; asıl neden, kapının yeniden alınması ile, dört gündür şaşkınlık içinde el yordamıyla arayıp durduğu bir gerçeğin kendisini tekrar tekrar içine dūşürdüğü o eski açmaz karşısında yenildiğini kabul etmesinin aynı ana denk gelmiş olmasıydı; onu itip hareket ettiren bir içgüdü vardı sanki; zihni durduğuna, bedeni hareket edebildiğine göre, sır perdesi aralanıp, bir türlü parmak basamadığı gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya çıktığı anda, bedensel hareketin belki de kendisinin orada bulunmasını sağlayabileceğine inanıyordu. Böylece, içinde herhangi bir önsezi taşımadan kapiyı açtı, dışarı baktı ve fenerin ışığını kapiyı alanın yüzüne tuttu. Gelen, Harry denen adamdı. Her zaman üstünde gördüğü kirli pantolonu, kolsuz fanilasıyla karanlıkta, denizden esen, görünmez palmiye dallarının kuru hışırtısı ile dolu güçlü rüzgârda durmuş, saatin geliğine, yardım isteme zorunda kalışına ilişkin birtakım alışılmış nezaket sözcükleri mırıldanıyor, telefonu kullanmak için izin istiyordu; doktor bu sırada, sarkık baldırlarının üstünden kat kat

dökülen gecelik entarisi içinde ziyaretçisine bakıp bir zafer kazanmış olmanın ateşli heyecanıyla, *İşte şimdi anlayacağım gerçeğin ne olduğunu*, diye düşündü. “Evet, edebilirsiniz,” dedi, “ama telefona gerek olmayacak; ben kendim de doktorum.”

Adam, “Öyle mi?” dedi. “Hemen gelebilir misiniz?”

“Evet. Yalnız ayağıma bir pantolon geçireyim. Sorun nedir? Yanımda ne getireceğimi bilmek için soruyorum.”

Harry denen adam bir an durakladı; daha önce de gördüğünden, doktor bu duraklamayı tanıyor, nereden kaynaklandığını biliyordu: İnsanlarda doğuştan, hiçbir zaman kurtulamadıkları bir içgüdü vardır ve bu onları, para vererek bilgisinden, becerisinden yararlanmaya çalıştıkları doktor ya da avukattan bile gerçeğin bir bölümünü saklamaya zorlar.

“Kanaması var,” dedi adam. “Ücretiniz—?”

Ama doktor bunu duymadı. Kendi kendine konuşuyordu: *A, evet. Neden akıl edemedim. . . . Akciğerler elbette. Bunu neden düşünemedim ki?* “Evet,” dedi. “Burada bekler misiniz? Ya da içeride belki. Bir dakika sürmez, dönerim.”

“Burada beklerim,” dedi adam. Ama doktor bunu da duymadı; merdivenleri acele yeniden tırmanmaya başlamıştı bile; koşarak yatak odasına girdi, pantolonunu giymeye uğraşırken karısı yatakta bir dirseğinin üstünde doğrulmuş ona bakıyordu. Yatağın başucunda alçak bir masa vardı. Doktorun bu masadaki lambanın ışığından duvara vuran garip gölgesi komikti; karısının başının gölgesi ise, kâğıt parçalarına sarılı dimdik kır saçlarıyla koca bir gorgonu andırıyordu; yakası kapalı geceliği, yüzü ve tüm giysileri, sahip olduğu o katı, amansız ahlak anlayışının soğuk demir rengine bürünmüş gibiydi; doktor sonradan karısının bu ahlak anlayışında, neredeyse Tanrı gibi her şeyi bilen ve gören bir nitelik bulunduğunu anlayacaktı.

Doktor, “Evet, kanama,” dedi. “Akciğerlerdedir. Neden ben daha önce—”

Karısı soğuk ve alçak bir sesle acı acı, “Daha büyük ihtimalle adamın biri kesmiş ya da kurşunlamıştır onu,” dedi. “Gerçi, kadını yakından tek bir kez gördüm, ama bana sorsalar, gözlerinin bakışından, kesip, kurşunlayan asıl o olmalı, derdim.”

Doktor sırtını kamburlaştırarak pantolon askılarını takar-

ken, "Saçmalık," dedi. Ama bunu karısına söylememiştir. "Evet. Budala adam. Kadını bula bula tutup buraya getirmiş. Deniz seviyesine. Mississippi kıyısına.—Lambayı söndüreyim, ister misin?"

"Evet söndür. Ücretin ödeninceye kadar bekleyeceksen, orada uzun kalacaksın demektir."

Doktor lambayı söndürüp gene fenerin ışığında merdivenleri indi. Kara çantası holdeki masanın üstünde, şapkasının yanındaydı. Harry denen adam hâlâ ön kapının hemen dışında duruyordu.

"Bunu şimdi alsanız iyi olur," dedi.

"Neyi?" diye sordu doktor. Durdu, feneri adamın uzattığı tek bir kâğıt paraya doğrulttu. *Hiç para harcamamış bile olsa, şimdi ancak on beş doları kalmıştır bunun,* diye düşündü. "Yok, sonra verirsiniz. Acele etsek iyi olur," dedi. Peşinde adamla fenerin oynak ışığının ardından acele yürüdü, rüzgârdan az çok korunan kendi bahçesini, iki bahçeyi ayıran zakkum çiti, koşar adımlarla geçti ve kendini denizden esen, önünde artık hiçbir engel kalmayınca görünmez palmiyeleri savurup öteki bahçenin bakımsız, haşin, tuzlu otları arasında ıslıklar çalan azgın rüzgârın içinde buldu; şimdi öteki evde ölgün bir ışık seçebiliyordu. "Kanamama, öyle mi?" dedi. Hava kapalıydı, görünmeyen denizden gelen sert rüzgâr, görünmeyen palmiyelerin arasından sürekli esiyor, açıklardaki sıra sıra kum adalarına vuran dalgaların uğultusuyla dolu, hiç dinmeyen acı bir ses çıkarıyordu – kumlardaki dillerin, tepeciklerin üstleri, rüzgârda savrulan bodur çam ağaçlarıyla kaplıydı. "İç kanama mı?"

Adam, "Ne?" dedi. "Ne iç kanaması?"

Doktor, "Değil mi?" diye sordu. "Biraz kan tükürüyor demek, öyle mi? Öksürünce biraz kan tükürüyor, o kadar, ha?"

"Tükürmek mi?" dedi adam. Kullandığı sözcükten çok, bunu söyleyiş biçimi doktorun dikkatini çekmişti. Soru kendisine değildi; yöneltildiği kişi ya da şey her neyse, sanki gülmekten hiç anlamıyor, soru da gülmenin ötesinde bir anlam taşıyordu; ama bunları düşünmek için duran doktor değildi; doktor, oturmaya alışkın kısa bacaklarıyla fenerin sarsak ışığı ardından kendisini bekleyen ölgün ışığa doğru koşturmaya devam edi-

yordu; böyle duraklarmış gibi görünen, onun Baptist mezhebine bağlı dindar, taşralı yanıydı; o sırada, doktor değil de, doktorun içindeki işte bu bağınaz adam, kafası pek allak bullak olmadan, umutsuz bir tür şaşkınlık içinde, şöyle düşündü: *Kümeşteki bir tavuk gibi, ömür boyu masumiyet duvarlarının arkasında mı yaşayacağım ben?* Yüksek sesle, son derece dikkatli konuştu; şimdi önündeki sis perdesi kalkıyor, dağılıyor ya da aralanıyordu ve artık o, perdenin gerisinde ne var görmek istemiyordu; biliyordu ki, bundan sonra iç huzuruyla yaşayabilmek için perdenin gerisine bakmamalıydı; gene biliyordu ki, artık çok geçti, bakmamak elinden gelmeyecekti; sesinin, kendi sormak istemediği soruyu sorduğunu ve duymak istemediği karşılığı aldığını işitti:

“Kanama var, diyorsunuz? Kanama neresinde?”

Adam bir yandan yürürken, öfkeli, sert bir sesle, “Kadınların kanaması nerede olur?” diye bağırdı. “Ben doktor değilim ki. Olsam, size gelir, beş dolarımı ziyan eder miydim?”

Doktor bunu da duymadı. “Ha, evet. Anladım, evet,” dedi. Şimdi durdu. Karanlık rüzgâr sürekli esip yanından geçtiği için, hareketsiz durduğunun farkında değildi. *Çünkü yaşıma uygun değil bu işlere,* diye düşündü. *Eğer yirmi beş yaşında olsam, bugün şansımın yaver gittiğini, ama yarın ya da gelecek yıl sıranın bende olabileceğini bildiğim için, neyse ki onun yerinde değilim, diyebilirdim; bu yüzden de onu kıskanmam için ortada bir neden olmazdı. Altmış beş yaşında olsam, o zaman da, aynı şeyi yapamayacak kadar yaşlı olduğumu bildiğim için, iyi ki onun yerinde değilim, hayatın, aşkın, tutkunun canlı bedeninde yarattığı bir kanıtla kendisinin daha ölmediğini gösteren bu adamı kıskanmama gerek yok, diyebilirdim. Oysa ben şu anda kırk sekiz yaşındayım ve onu kıskanacak duruma düşmeyi hak ettiğimi sanmıyorum.* “Dur bekle,” dedi. “Bekle.” Adam bekledi; palmyelerin çılgın, kuru hışırtılarıyla dolu karanlık rüzgâra hafifçe arkalarını vererek yüz yüze durdular.

Adam, “Ücretinizi ödeyeceğimi söyledim size,” dedi. “Beş dolar yetmez mi? Yetmezse, o zaman bu paraya gelecek birinin adını verebilir misiniz bana? Bir de telefonunuzu kullanabilir miyim?”

“Dur,” dedi Doktor. *Demek Cofer haklıymış,* diye düşündü. *Evli değilsiniz siz. Neden bana doğruyu söylemediniz?* Doktor bunu

yüksek sesle sormadı elbette. “Demek siz Değilsiniz Nesiniz siz?” dedi.

Karşısındaki daha uzun boylu adam sert rüzgârda öne doğru eğildi, sabırsız, kendini tutmaya çalışan öfkeli haliyle doktora baktı. Karanlık rüzgârda evin, o salaş kulübenin, kendisi seçilmiyor, biçimini herhangi bir kapı ya da pencereden almayan solgun bir ışık şeridi, rüzgârda tek başına hareketsiz duran bir tekneyi andırıyordu daha çok. “Nasıl neyim, yani?” dedi. “Resim yapmaya çalışıyorum. Sorduğunuz bu mu?”

“Resim ve boya işi mi, yani? Artık buralarda ne ev yapılıyor, ne yeni yerleşim bölgeleri açılıyor; bol para da kalmadı. Bütün bunlar dokuz yıl önce bitti. Bir iş bulmadan, bir sözleşme yapmadan geldiniz buraya, öyle mi?”

“Ben resim yapıyorum,” dedi adam. “En azından, yaptığımı sanıyorum—Peki, telefonunuzu kullanabilecek miyim, kullanamayacak mıyım?”

Doktor, “Demek resim yapıyorsunuz,” dedi; sesi, otuz dakika sonra, ertesi gün, daha sonraki günler, öfke, isyan ve çaresizlik arasında gidip gelecekti, ama şimdi şaşkın da olsa sakin-di: “Peki. Belki hâlâ kan kaybediyordur. Hadi, gidelim.” Yürüdüler. Eve önden doktor girdi ve daha o anda bile anladı ki, adamdan önce içeriye girmesi, konuk, hatta evin sahibi olduğu için değil, kadın bu evde kaldıkça adamla ikisi arasında artık yalnız kendinin oraya girmeye hakkı olduğuna inandığı içindi. Şimdi rüzgârdan kurtulmuşlardı. Karanlık, sert, anlaşılmaz rüzgâr, Harry denen adamın kapattığı kapıya dayanmakla yetiniyordu: Doktorun burnuna şimdi birden, bayatlamış soğuk balıklı bamya çorbasının kokusu geldi gene. Çorbanın yerini bile biliyor, sönmüş sobanın üstünde hiç dokunulmadan durduğunu neredeyse görebiliyordu (*Daha tadına bile bakmamışlar, diye düşündü. Ama neden baksınlar ki? Tanrı aşkına neden baksınlar?*), çünkü kırık dökük sobası, öteki evden gelme fazla kap kacağı, az sayıdaki kırık kaşık, çatal, bıçağı, bir zamanlar içlerinde fabrika malı turşu ve reçel bulunan parlak etiketli kavanozlardan bozma bardaklarıyla, bu mutfağı avcunun içi gibi bilirdi. Evin her yerini iyi bilirdi; kendi eviydi; kendi elleriyle yapmıştı onu – zayıf duvarları, karısıyla oturdukları evdeki gibi geçme tahtalarla bile yapıl-

mış değildi; bu yüzden uç uca eklenmiş tahtaları, nemli, tuzlu havanın etkisiyle bükülüp birbirinden ayrılır, tıpkı yırtık çorap ya da pantolonlar gibi içlerini gösterir, bu duvarlar arasında kirada geçen bin bir gece ve gündüzden kalma hayaletlerin mırıltıları dolaşırdı; karısı değilse de doktorun kendisi bir gecelik kiracılara göz yummuş, ancak kadınlı erkekli gruplarda her zaman eşlerden bir fazla kişi bulunmasında ısrarcı olmuştu; gelen yabancılar, şimdikiler gibi resmen karı koca olduklarını söylerlerse, kendisi buna inanmadığı, karısının da inanmadığını bildiği halde, ses çıkarmazdı. Sorun buradaydı işte; öfkesinin, isyanının ve zaman zaman bunların yerini alan umutsuzluğun, yarınlarda, daha sonraki yarınlarda sürüp gidecek olmasıydı sorun. *Bunu bana söylemek zorunda mıydınız yani?* diye düşündü. *Başkaları söyleyip huzurumu kaçırmadılar; ne alıp götürdüklerini bilemem ama, onlar sizin getirdiğiniz şeyi getirmediiler buraya.*

O anda açık kapının ardındaki solgun ışığı gördü. Ancak ışık olmasa bile hangi kapıya doğru gideceğini, karısının zenci bir hizmetçiyi bile yatırmayacağını söylediği o yatağın hangi kapının ardında olduğunu bilirdi; Harry denen adamın peşinden geldiğini duyabiliyordu ve ilk kez onun hâlâ yalınayak olduğunu ve yanından geçip odaya önden gireceğini anladı; doktor olarak aslında ikisi arasında kendinin önden gitmeye küçük bir hakkı vardı, ama şimdi geride durması gerekiyordu; içinde güçlükle bastırdığı bir gülme isteği belirdi, bir yandan da *Görüyorsun ya, bu gibi durumlarda uygun davranışın ne olduğunu bilmiyorum ben, çünkü gençliğimde anlaşılan böyle şeylerin geçtiği kentlerde yaşarken, herhalde korkuyor, korktuğum için de bunlardan uzak duruyordum,* diye düşündü; adam durakladığı için o da durakladı: Doktora öyle geldi ki, hiçbir zaman doğaüstü olduğunu bilmeyeceği bir güçle zihninde keskin, sessiz bir aydınlanma belirmiş ve sanki uzaklardaki öfkeli yasal kocanın gölgesinin –hayaletinin, ruhunun– odaya kendilerinden önce girebilmesi için ikisi de birden böyle durmuşlardı. Odadan gelen bir ses (şişeye değen bir bardak sesi) üzerine yeniden harekete geçtiler.

Harry denen adam, “Bir dakika,” diyerek hızla odaya girdi; doktor plaj iskemlesinin üstüne atılmış, kadına gizlemesi gereken yerlerinde çok dar gelen o soluk kot pantolonu gördü. Ama yerin-

den kımıldamadı. Adamın çıplak ayaklarla odada hızla yürüdüğünü, sonra alçak, sakın, gergin ama çok yumuşak bir sesle konuştuğunu duydu. O zaman, kadının yüzünde neden hiçbir acı ya da korku izi görmediğini birden anladı: Acıyı da, korkuyu da taşıyan adamdı – tıpkı tahta parçalarını taşıdığı ve (kuşkusuz) bunlarla kadının yediği yemeği pişirdiği gibi. “Olmaz, Charlotte,” dedi. “Yapmamalısın bunu. Yapamazsın. Gel şimdi, yat gene yatağa.”

Kadının sesi, “Neden olmazmış?” dedi. “Neden yapamazmışım, ha, baş belası herif?” Doktor şimdi onların itiştiklerini duyabiliyordu. “Bırak beni, baş belası salak kahrolası herif” (doktor işittiği son sözcüğün “çaylak” olduğu inancındaydı). “Söz vermiştin, çaylak. Bütün istediğim buydu ve sen de söz vermiştin. Çünkü, dinle beni, çaylak—” Doktorun şimdi işittiği seste gizli bir kurnazlık vardı: “O değildi ki. Kahrolası Wilbourne değildi. Seni ektiğim gibi onu da ekmiştim. Başka biriydi. Zaten bir şey yapamazsın sen. Eskiden kadınlar mahkemede cezadan kurtulmak için şiş karınlarını ileri sürerlerdi; ben de tutup fahişeyim, derim; işin içinde fahişelik olunca gerçek baba bilinemeyeceğinden, hiç kimseyi mahkûm edemezler—” Doktor onları, ikisinin de çıplak ayak seslerini, duyabiliyordu; küçücük adımlarla ve yalınayak, çılgınca dans ediyorlardı sanki. Sonra durdular; kadının sesinde kurnazlık, gizlilik yoktu artık. Doktor, *Ama nerede umutsuzluk?* diye düşündü. *Korku nerede?* “Tanrım, bak gene başladım işte. Harry! Harry! Söz vermiştin.”

“Anladım. Tamam. Gel yat gene sen.”

“Bir içki ver bana.”

“Olmaz. Daha fazla içki yok, dedim. Neden içemeyeceğini de söyledim sana. Şimdi çok ağrın var mı?”

“Tanrım, bilmiyorum. Anlayamıyorum. Ver şu içkiyi, Harry. Belki düşüğü yeniden başlatabilir bu.”

“Hayır. Artık başlatamaz. Bunun için de çok geç şimdi. Ayrıca, doktor da geldi. O yeniden başlatacak. Geceliğini giydireyim sana ki, içeri girebilsin.”

“Hayatta sahip olduğum tek geceliğim de kana bulansın, öyle mi?”

“Geceliği bunun için aldık zaten. Yeniden başlaması için gereken tek şey bu belki de. Hadi gel şimdi.”

“O zaman doktora ne gerek var? Beş doları neden harcayalım? Ah, kahrolası sakar – Hayır, yok, yok. Çabuk. İşte başlıyorum gene. Çabuk sustur beni. Canım yanıyor. Elimde değil. Ah, kahrolası, kahrolası—” kadın gülmeye başladı; alçaktan, böğürür ya da öksürür gibi sert bir gülüştü bu. “İşte böyle. Böyle oluyor. Zar atmak gibi bir şey. Yedi gelsin, on bir gelsin. Durmadan tekrarlayabilirsem, belki de—” Doktor onları, yerdeki iki çift çıplak ayak sesini, sonra karyolanın paslı yaylarının iniltisini, kadının hâlâ gülmeye devam ettiğini işitebiliyordu; bu alçak sesli gülüşte, öğleyin balıklı bamya çorbasının üstünden kendisine bakan gözlerinde gördüğü o soyut ve öfkeli umutsuzluk vardı yalnızca. Doktor, elinde eski ama gene de işe yarayan küçük siyah çantasıyla durmuş, plaj iskemlesindeki giysi yığınının içine atılmış soluk kot pantolona bakıyordu; Harry denen adamın yeniden ortaya çıktığını, bunlar arasından bir gecelik seçerek gözden kaybolduğunu gördü. *Evet, tıpkı tahta parçalarını taşıdığı gibi*, diye düşündü. Sonra Harry denen adam kapıya gelip durdu.

“Şimdi içeri girebilirsiniz,” dedi.

Irmak Baba

Bir zamanlar (Mississippi Eyaleti'nde, Mayıs 1927'deki büyük sel sırasında) iki mahkûm vardı. Bunlardan biri yirmi beş yaşlarında, uzun boylu, zayıf, dümdüz karınlı, güneş yanığı tenli, saçları Kızılderililer gibi simsiyah, öfke dolu gözleri soluk çini renginde bir adamdı –duyduğu öfke, suç işlerken kendisini yakalayan adamlara, hatta onu hapse atan avukatlarla yargıçlara karşı değildi; öfkesi yazarlara, okuduğu öykülerin kapaklarındaki takma adlara, ucuz romanlara karşıydı– para kazanmak için kullandıkları araç konusundaki bilgisizlikleri ile safdillikleri yüzünden kendisini bu duruma düşüren Diamond Dick ve Jesse James gibilerine öfkeleniyordu o; başına ne geldiyse, yazarların gerçek ve güvenilir diye sundukları bilgilere inandığı için gelmişti (onlar kitaplarına içlerindeki bilgilerin doğruluğunu bildiren bir belge eklemeseler de, okurlar beş on kuruş verip bu kitapları satın alırken, tıpkı kendileri gibi yazarların da dürüst ve içten olduklarına güvenerek, herhangi bir belge aramadan, beklemeden, istemeden, yazılanların doğruluğuna kolayca inandıkları için, yazarların işlediği suç daha da ağırdı); kitaplarında gerçek ve güvenilir olduğunu ileri sürdükleri o bilgiler, uygulamada işe yaramaz ve (uzun boylu mahkûma göre) suç oluşturacak ölçüde uydurma çıkmıştı; çift sürerken ara sıra karığın ortasında sabanıyla katırını durdurup (Mississippi'de kapalı ıslah evleri yoktur; mahkûmlar, tüfekli ve tabancalı muhafızlarla güvenilir başka mahkûmların gözetimi altında, büyük pamuk çiftliklerinde çalışırlar) öfkeli bir çaresizlik içinde düşünür; (kendisini yar-

gılayan ve apar topar buraya yollayan adaletin kör kaynağında kendisi de adalet arayınca) yasayla, mahkemeyele ilgili tek tecrübesinden geriye kalan bir yığın saçma sapan laftan şöyle bir sonuca varırdı: Yazarlar, üçüncü sınıf posta dağıtım sistemini kullanarak kendisini dolandırmış, aslında pek de önem vermediği paradan puldan çok, onu özgürlüğü ile şeref ve gururundan etmişlerdi.

Tren soymaya kalkışmaktan on beş yıl hüküm giymişti (on dokuzuncu yaş gününden kısa bir süre sonra girmişti içeri). Soygunun planlarını önceden yapmış, kitaplarda yazılanları harfi harfine uygulamıştı; iki yıl boyunca biriktirdiği o karton kapaklı kitapları, tekrar tekrar okumuş, ezberlemiş, öykülerini ve yöntemlerini birbirleriyle karşılaştırmış, her birinin iyi yanlarını alıp işe yaramayan kısımlarını atarak planını geliştirirken, acele etmeden, sabırsızlanmadan, tıpkı saraya takdim edilecek birine dikmekte olduğu kostümde her yeni çıkan bültene göre değişiklikler yapan titiz bir terzi gibi o da ince birtakım değişiklikler için zihnini son dakikaya kadar açık tutmuştu. Soygun günü vagonları dolaşıp yolcuların saatlerini, yüzüklerini, yaka iğnelerini, kemerlerine gizledikleri paraları toplayacak vakti bile bulamadı, çünkü kasayla altınların bulunması gereken vagona girmesiyle yakayı ele vermesi bir olmuştu. Kimseye kurşun sıkmamıştı, çünkü elinden aldıkları tabanca doluydu ama o tür bir tabanca değildi; sonradan Bölge Savcısı'na, içinde mum yanan hırsız feneri ve yüzüne bağladığı mendille birlikte tabancayı da kapı kapı dolaşıp komşulara *Detektif Gazetesi* aboneliği satarak kazandığı parayla aldığını itiraf etmişti. İşte bu yüzden şimdi ara sıra çaresiz bir öfkeyle düşüncelere dalıp gidiyordu (düşünecek vakti boldu), çünkü duruşma sırasında onlara anlatamadığı, nasıl anlatacağını bilemediği bir şey vardı: Onun istediği, para pul, zenginlik ya da kaba bir soygundan elde edilecek ganimetler değildi; bunlar yalnızca, gurur dolu göğsüne takacağı şeyler –çağının canlı, hareketli dünyasında seçtiği dalda herkesi geçtiğini gösteren birer rozet, birer semboldü ancak– tıpkı olimpiyatlardaki amatör yarışçıların kazandığı madalyalar gibi. Öyle ki, ara sıra sabanının gerisinde kara toprağı sürerken, çapasıyla pamuk ve mısır fidelerini seyreltirken ya da akşam yemeğinden

sonra ranzasında somurtup sırtüstü yatarken, sürekli, sel gibi akan ağır küfürler savuruyordu – hedefi, kendisini buraya kapatan gerçek insanlar değildi; gerçek kişiler olmadıklarını bilmediği, takma ad kullandıklarını bile bilmediği kimselere, hayal ürünü şeyler hakkında yazan birtakım hayali kimselerin hayali adlarına küfrediyordu o.

İkinci mahkûm kısa boylu ve şişmandı. Neredeyse kılsız ve bembeyazdı. Çürümüş bir kütüğü ya da döşeme tahtasını döndürünce ortaya çıkıveren bir tırtılı andırıyordu ve o da kendisini yakıp kavuran (ama birinci mahkûmun tersine gözlerinden anlaşılmayan) çaresiz bir öfke içindeydi. Öfkesini dışa vurmuyor, hiç kimse yüreğinde böyle bir öfke taşıdığını bilmiyordu. Aslına bakılırsa, onu buraya gönderenler dahil, hakkında kimsenin fazla bir şey bildiği yoktu. Onun öfkesi, kitaplarda yazılanlara değil, buraya kendi özgür iradesi ve seçimiyle gelmeye zorlanmış olmak gibi ters bir duruma karşıydı. İkinci mahkûm, Mississippi Eyaleti Açık Ceza Çiftliği ile Atlanta'daki Devlet Kapalı Cezaevi arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılmıştı; sümüklüböceği andıran bu tüysüz, soluk renkli yalnız adamın açık havada, güneş altında çalışmayı seçmiş olması, sıkı sıkıya koruduğu gizemli kişiliğinin bir başka göstergesiydi – tıpkı tanıdık bir nesnenin durgun, bulanık bir suda aniden belirip sonra yeniden batıvermesi gibi. Hapishane arkadaşları arasında kimse onun hangi suçtan hüküm giydiğini bilmiyordu; tek bildikleri, yüz doksan dokuz yıl yatacağıydı –bu inanılmaz, olanaksız ceza, ya da özgürlüğü kısıtlama süresi, haince ve saçma niteliğiyle, bu adamı buraya gönderen hak ve adalet timsali insanların onu mahkûm ettikleri anda, adaletin gözü bağlı havarileri olmaktan çıkarak her türlü insani değere körleştiklerini– hakkaniyetin gözü bağlı dağıtıcıları olmaktan uzaklaşıp, insan yüreğindeki tüm kin ve öfkenin dağıtıcıları durumuna geldiklerini –yargıç, avukat ve jüri üyelerinin kişisel, gaddarca bir davranışla hep birlikte adaleti, hatta yasaları, ayaklar altına aldıklarını– gösteriyordu. Suçun ne olduğunu belki de yalnızca Devlet ve Eyalet Savcıları biliyordu. İşin içinde bir kadın, eyalet sınırından içeri sokulan çalınmış bir araba, soyulan bir benzin istasyonu, orada çalışan, tabancayla vurulup öldürülen bir kişi vardı. Suç işlendiği sırada oto-

mobilde başka bir adam daha bulunuyordu ve (iki savcının yaptığı gibi) mahkûma tek bir kez kim baksa, onun alkolün verdiği yapay cesaretle bile herhangi bir kimseye tetik çekemeyeceğini görebilirdi. Ancak mahkûmla kadın arabayla birlikte yakalandıklarında, kuşkusuz asıl kâtil olan ikinci adam çoktan kaçıp gitmişti; öyle ki, Eyalet Savcısı'nın odasında üstü başı perişan, canından bezmiş, öfkeden kudurmuş durumda, önünde kendisiyle gaddarca eğlenen, amansız, sert iki savcı; arkasında, bekleme salonunda kıyametler koparan, iki polisin zor zaptettiği o kadın varken, sonunda köşeye kıştırılıp kendisinden bir seçim yapması istenmişti: İsterse kadının kıyametler kopardığı bekleme salonundan geçmeyi göze alarak Federal Mahkeme'de Mann Yasası'nı çiğnemekten ve otomobil hırsızlığından, yani daha hafif bir suçtan, yargılanabilir; ya da Eyalet Mahkemesi'nde adam öldürmekten hüküm giymeyi seçerse, kadınla karşılaşmak zorunda kalmadan, arka kapıdan çıkmasına izin verilirdi. Seçimini yapmış, sanık kürsüsünde ayakta durup (sanki Bölge Savcısı'nın gerçekten ayağının ucuyla çürümüş bir döşeme tahtasını çevirerek ortaya çıkardığı bir böcekmiş gibi ona tepeden bakan) yargıcın kendisini Eyalet Çiftliği'nde yüz doksan dokuz yıla mahkûm edişini dinlemişti. Böylece (onun da bol bol düşünecek vakti olmuştu; çift sürmeyi öğretmeye çalışmışlar, başaramamışlardı; demircinin yanına vermişler, ama kendi de bir mahkûm olan ustabaşı onun bu işten alınmasını istemişti; bu yüzden şimdi kadın gibi uzun bir önlük takarak, gardiyan yardımcılarının kaldığı binalarda yemek pişiriyor, ortalığı süpürüp toz alıyordu), zaman zaman o da aynı öfke ve çaresizlik duygusu içinde uzun uzun düşünüyor, ama ilk mahkûmun tersine, onun aklından geçenler dışarıdan belli olmuyordu, çünkü bunu durup süpürgesine yaslanarak yapmıyor, bu nedenle kimse düşüncelere daldığını anlamıyordu.

Nisan sonlarına doğru, ayak bileklerinden zincirlerle birbirlerine bağlanan mahkûmlar, silahlı muhafızların güttüğü bir sürü gibi tarlalardan döndükten ve yemeklerini yedikten sonra onlara her akşam gazete okumaya başlayan kişi, işte bu ikinci mahkûmdur. Gazete, hapishane müdür yardımcılarının kahvaltı sırasında okudukları Memphis gazetesiydi; mahkûm gazeteden

arkadaşlarına haberler okuyordu; mahkûmların dış dünyayla pek fazla ilgileri olamazdı, çünkü aralarından kimilerinin okuma yazması yoktu; ayrıca, Ohio ve Missouri Irmakları'nın havzaları neredeymiş onu da bilmiyorlardı; kimileri ise Mississippi Irmağı'nı bile hiç görmemişti; oysa birkaç günden tutun da on, yirmi, otuz yıldır Mississippi kıyısı boyunca setin gölgesi altındaki tarlalarda toprağı sürmüş, ekmiş, orada yemek yemiş, uyumuşlardı (bazıları birkaç ay daha, bazıları ömür boyu, ileride de aynı şeyleri yapacaklardı); tek bildikleri, setin arkasında su bulunduğuydu; böyle söyleniyordu; ayrıca ara sıra buharlı gemilerin setten gelen düdük seslerini duyarlardı; aşağı yukarı son bir haftadan beri de, başlarının yirmi metre kadar üstünde gökyüzünden geçen gemi bacaları ve kaptan köşkleri görüyorlardı.

Ama gazetede okunanları dinlediler ve çok geçmeden, uzun boylu mahkûm gibi belki de ömürlerinde at sulama yalağının içindeki sudan fazlasını görmeyenler bile, Cairo ya da Memphis'te bir ırmağın sularının ölçüm çubuğunda dokuz metreye yükselmesi ne demektir öğrendiler; şimdi "kum sivilaşması" hakkında rahatça konuşabiliyor, ahkâm kesiyorlardı. Belki de onları asıl heyecanlandıran şey, setlerde sürekli yükselen sularla savaşmak için zenci ve beyazlardan oluşan ve iki vardiya halinde çalışan ekipler ve mahkûm olmadıkları halde zorla toplanıp, kendileri gibi karınlarını doyurmak ve toprak tabanlı çadırlarda uyumaktan başka bir karşılık almadan çahştırılan zenciler hakkında anlatılanlardı; – gazeteyi okuyan kısa boylu mahkûmun sesi, olayları dinleyenlerin zihinlerinde canlandırıyor, resimler çiziyordu: Ellerinden hiç düşmeyen tüfekleriyle, çamura bulanmış beyaz adamlar; taşıdıkları kum torbalarıyla setin dik yamacına tırmanan, tırmanırken kayıp düşen, işe yaramayan kum torbalarını sel sularının önüne attıktan sonra yenilerinin getirmeye giden, karınca dizileri gibi sıra sıra zenciler. Ama belki bu kadarla bitmiyordu. Belki onlar da yaklaşmakta olan felakete, tıpkı Ahenobarbus'un Bahçeleri'nden Roma'nın alev alev yanışını seyreden köleler, aslanlar, ayılar, filler, hayvan bakıcıları, tellaklar ve aşçılar gibi, içlerinde umutsuz bir kurtuluş umuduyla şaşkın şaşkın, bakıyorlardı. Ama okunanları dikkatle dinlediler; derken mayıs ayı geldi ve hapishane müdürünün gazetesi beş altı santim büyüklüğünde, sanki okuma yazma

bilmeyenlerin bile okuyabileceği koca koca kara harflerle yazılmış başlıklar atmaya başladı: *Sel Suları Gece Yarısı Memphis'e Ulaştı. White Irmağı Havzasında 4000 Kişi Evsiz. Vali Askerden Yardım İstedi. Aşağıdaki Bölgelerde Sıkı Yönetim İlan Edildi. Bakan Hoover Bu Gece Kızılhaç Treniyle Washington'dan Yola Çıkıyor.* Derken üç akşam sonra başlıklar değişti: *Sel Suları Artık Memphis'i Geçti. Evsiz Kalan 22.000 Kişi Vicksburg'da Güvende. Ordudan İstihkâmcılar Setlerin Sulara Dayanacağını Söylüyor.* (Oysa bütün gün yağmur yağmıştı – nisan ve mayısın kısa süreli, gök gürültülü, güneşli sağanaklarından değil, kasım ve aralık aylarında soğuk poyrazın önüne katıp getirdiği yağmurlar gibi gün boyu bardaktan boşanırcasına yağın, ağır kurşuni bir yağmurdu bu. Mahkûmlar o gün tarlalarda çalışmaya gitmemişlerdi; neredeyse yirmi dört saat önceki bayat gazete haberlerinin ikinci elden iyimserliği, kendi kendini yalanlıyor gibiydi.)

Mahkûmlardan biri, "Bence öyleyse, setler bu akşam yıkılacak demektir," dedi.

Başka bir mahkûm, "Belki de bu yağmur, sular buraya ulaşınca kadar durmaz," dedi. Hepsi bu temenniye katıldı, çünkü, kimse bir şey söylemediği halde biliyorlardı ki, hava açarsa, setler yıkılıp sel suları Devlet Çiftliği'ne ulaşsa bile, onlar her zaman yaptıkları gibi, tarlalara gidip çalışmak zorunda kalacaklardı. Nedenini açıklayamasalar da, içgüdüleriyle bu temennilerinde herhangi bir çelişki bulunmadığını görüyorlardı: İşledikleri topraklar ve bu topraklardan aldıkları ürün, ne onların ne de onları silah zoruyla çalıştıranların; (mahkûm ya da gardiyan olsun) kendileri için, toprağa ektikleri çakıl taşı olmuş, seyrelttikleri pamuk ve mısır fideleri kartondanmış, fark etmezdi. İşte o gece yarısı, yağmurun çinko damda çıkardığı pıtırtiların altında, içlerinde aniden uyanan çılgın umudun, aylak geçen bir günün ve o akşamki gazete manşetlerinin etkisiyle huzursuz uyurlarken, birden yanan çıplak ampullerin ışığı ve gardiyanların bağırıışlarıyla uyandılar ve dışarıda hazır bekleyen kamyonların motor seslerini işittiler.

Müdür yardımcısı, "Herkes dışarı!" diye bağırdı. Adam lastik çizmeleri, yağmurluğu ve elinde tüfeğiyle, tepeden tırnağa giyinmişti. "Bir saat önce Mound İskelesi'ndeki set yıkıldı. Kalkın, hadi herkes dışarı!"

Çılgın Palmiyeler

Harry denen adam Charlotte Rittenmeyer ile tanıştığı sırada New Orleans'daki bir hastanede stajını yapan bir tıp öğrencisiydi. Babasının yaşlılığında evlendiği ikinci karısından olan Harry, adamın üç çocuğunun en küçüğüydü; iki üvey kız kardeşinden küçüğü ile aralarında on altı yaş fark vardı. İki yaşındayken öksüz kalmış, ona büyük üvey ablası bakmıştı. Babası kendi tıp eğitimine, "doktor" unvanının farmakolojiden teşhis ve cerrahlığa kadar tıbbın tüm alanlarını kapsadığı bir zamanda başlamış ve tamamlamıştı; o yıllarda eğitim ücretleri, zorunlu hizmetle ya da bir işte çalışarak ödenebiliyordu; baba Wilbourne kendi kaldığı yurttaki kapıcılık yapmış, ayrıca yemekhanede garson olarak çalışmış ve dört yıllık eğitimini cebinden yalnız iki yüz dolar harcayarak bitirmişti. Bu yüzden, vasiyetnamesi açıldığında, son paragrafta şöyle diyordu:

Şartların ve paranın değerinin değiştiğini ve bu yüzden Cerrahlik ve Tıp Doktorluğu diplomasını benim zamanımda yeterli olan bir meblağ ile alamayacağını göz önünde bulundurarak, oğlum Henry Wilbourne'a, üniversiteye devam edip eğitimini tamamlamakta ve Cerrahlik ile Tıp Doktorluğu için gereken ruhsatların temininde kullanılmak üzere, iki bin dolar bırakıyorum; bu paranın yukarıda belirtilen amaçlar için fazlasıyla yeterli olacağı inancındayım.

Vasiyetname Harry'nin 1910 yılında doğumundan iki gün sonrasının tarihini taşıyordu; iki yıl sonra babası, bir köy kulübesinde yılan sokan bir çocuğun elini emince kan zehirlenmesinden ölmüş, Harry'yi üvey ablası yanına almıştı. Kadının kendi

çocukları da vardı; Oklahoma'nın küçük bir kentinde bir manavın yanında çalışan bir adamla evlenmiş, kocası manav yamaklığından ileri gidemedi ölmüştü; derken Harry tıp fakültesine girecek yaşa geldiğinde, onu dört yıl idare etmesi gereken o iki bin doların, seçtiği gösterişsiz ama iyi üniversite için bile, babasının iki yüz dolarından pek fazla bir değeri kalmamıştı. Aslında bu para daha da yetersizdi, çünkü yatakhaneler artık kaloriferle ısıtılıyor, fakültede yemekler garson gerektirmeyen bir kafeteryada yeniyordu; bu yüzden şimdi bir genç için okulda para kazanmanın tek yolu futbol oynamaktı. Ablası ara sıra bir iki dolar göndererek, ya da mektubun katları arasına dikkatle birkaç posta pulu yerleştirerek ona yardım ediyordu. Harry'nin sigara parasıydı bu; sonra bir yıl sigara içmeyip biriktirdiği parayla tıp öğrencileri derneğinin üyelik ücretini ödedi. Kızlarla gezmek için (okulda kız öğrenciler de vardı) geriye hiç para kalmıyordu, ama zaten buna vakti de yoktu; yaşadığı keşif hayatının sakin görünüşü ardında, Wall Street'in gökdelenlerindeki aratmayan sürekli bir mücadele veriyor, ders kitaplarının sayfalarını çevirdikçe, bankada günden güne azalan parasını denkleştirmek uğruna didinip duruyordu.

Ama denkleştirmeyi başardı; para ucu ucuna yetişmiş, iki bin dolardan geriye Oklahoma'ya dönüp diplomasını ablasına gösterecek, ya da New Orleans'a giderek hastane stajına başlayacak kadar bir para kalmıştı; artan para bunların ikisini birden yapmasına yetmiyordu. Harry, New Orleans'ı seçti. Daha doğrusu başka seçeneği yoktu; ablasıyla kocasına gönül borcu ve teşekkürlerini bildiren bir mektup yazdı; zarfın içine kendisine gönderdikleri posta pullarıyla paraları faizleriyle birlikte ödeyeceğini gösteren imzalı bir borç senedi koydu (diplomasını da gönderdi; ablasıyla eniştesi, kabartma harflerle karınca duası gibi yazılmış süslü sözleri ve profesörlerin birbiri içine girmiş imzalarıyla dolu olan bu diplomada ancak onun adını seçebileceklerdi), mektubu postalayıp biletini aldı ve yataksız bir trende on dört saat yol gitti. Elinde bir valiz, cebinde bir dolar otuz altı sent ile New Orleans'a vardı.

Şimdi hastaneye geleli neredeyse iki yıl olmuştu. Hastanede kendisi gibi başka geliri olmayan stajyer doktorlar için ayrılan

bir yerde kalıyordu; artık haftada bir kez (o da hafta sonlarında) bir paket sigara içiyor, üvey ablasına borcunu ödüyor, vaktiyle ona gelen bir iki dolarlık para havaleleri, şimdi ters yönde gidip kaynağına dönüyordu; beyaz hastane önlüğü dahil, sahip olduğu her şey hâlâ o tek valizdeydi – demir asker ranzalarıyla kışla-yı andıran bir odanın köşesinde, içine yirmi altı yılını, iki bin doları, New Orleans’a tren biletiyle, bir dolar otuz altı senti sığdırdığı tek bir valizde. Yirmi yedinci yaş gününün sabahında uyan-dı, bedeninden aşağı, çok yakın görünen ayaklarına doğru baktı ve ayaklarının ötesinde, bir daha geri gelmeyecek yirmi yedi yılının da gitgide kısalarak ufaldığını görür gibi oldu – sanki tüm yaşamı, kendini bir ırmağın sularına bırakmış, hiç kımıldama-dan, hiçbir çabada bulunmadan sırtüstü yatıyor, akıntıya kapıl-mış gibi öylece gidiyordu. Gençliğini alıp götüren o boş yılları görür gibiydi – çılgınlık ve maceralarla, tutkulu kısa ve trajik ilk gençlik aşklarıyla, saf kız ve oğlan bedenlerinin çılgın gibi ısrar-lı, ama beceriksizce buluşmalarıyla geçmesi gereken yılları hiç yaşamamıştı o; yattığı yerden bu yıllara, pek gurur duymadan, durumu kabullenmesi gerektiğine inandığı halde, bunu da yapa-madan, sükûnet içinde bakıyordu – tıpkı hadım edilmiş orta yaş-lı bir adamın, bu değişimden önceki kaybolmuş yaşamının git-gide soluklaşan (ve sonunda) birbirine karışan, artık yalnız anı-larda kalıp tende yaşamayan görüntülerine bakması gibi: *Parayla alışverişim olmasın dedim, dolayısıyla aşktan da vazgeçtim ben. Aşkın önemini inkâr etmiyorum, ben yalnızca istemediğimi söylüyorum. Ona ihtiyacım yok; gelecek yıl, ya da iki yıl, ya da beş yıl sonra, şimdi doğru-luğuna inandığım bu düşüncemde haklı olduğum açıkça ortaya çıkacak: O zaman aşkı istemeyecek, buna gerek bile duymayacağım.*

O akşam nöbetten biraz geç çıkmıştı; yemekhaneyi geçerken çatal bıçak gürültüleri, insan sesleri işitti; stajyer doktorla-rın kaldığı bölümde, smokininin pantolonu ile gömleğini giymiş, aynanın önünde siyah papyonunu bağlayan, Flint adında birin-den başka kimse yoktu; Wilbourne içeri girerken, Flint başını çe-virip Wilbourne’un yastığının üstünde duran bir telgrafi göster-di. Telgraf açılmıştı. Flint, “Benim yatağımın üstündeydi,” dedi. “Acele giyiniyordum, bu yüzden zarftaki isme iyi bakamadım. Alıp açiverdim. Özür dilerim.”

Wilbourne, "Önemi yok," dedi. "Telgrafları o kadar çok insan görüyor ki, gizli saklı bir yanları kalmıyor zaten." Katlanmış sarı kâğıdı zarfından çıkardı. Kâğıtta süslü şekiller, çiçek resimleri vardı; ablasından geliyordu; Amerikan posta idaresinin yurt sınırları içinde her yere yirmi beş sent ücret karşılığında gönderdiği basmakalıp bir doğum günü kutlama telgrafıydı bu. Harry, Flint'in hâlâ kendisine baktığını fark etti.

"Demek, bugün senin doğum günün," dedi Flint. "Kutlama var mı?"

Wilbourne, "Hayır, sanmıyorum," dedi.

"Öyle mi? Bak, Fransız mahallesinde bir partiye gidiyorum ben. Sen de gelir misin?"

Wilbourne, "Hayır," dedi. "Gene de teşekkür ederim." Henüz, *Neden olmasın?* diye düşünmeye başlamamıştı. "Ben davetli değilim."

"Zararı yok. Öyle bir parti değil. Bir resim atölyesinde veriliyor. Adam ressam. Yerlerde birbirinin kucağına oturup içki içen bir alay insan. Hadi gel. Doğum gününde buraya tıkılıp kalma." Wilbourne artık, *Neden olmasın?* diye düşünmeye başlamıştı ki, içinde onca zamandır geliştirdiği sükûn ve tevekkül duygusunun koruyucusu Musa'nın yavaştan (hiçbir şeye telaşlanmaz o) savaşa hazırlandığını görür gibi oldu; içindeki asık suratlı Musa, kesin ve amansız bir sesle *Olmaz. Gidemezsin. Şansını zorlama. Sükûna eriştin sen; başka şeye ihtiyacın yok,* diye haykırıyordu.

"Ayrıca, partiye giyecek kıyım yok."

"Böyle bir kılığa gerek yok. Ev sahibinin kendisi belki de bornozunu giyer. Koyu renk bir elbisen var, değil mi?"

"Ama ben---"

"Peki, peki" dedi. "De Montigny'nin smokini var. Aşağı yukarı ikiniz aynı boydasınız. Onu getireyim." Flint arkadaşıyla ortaklaşa kullandıkları dolaba gitti.

Wilbourne, "Ama ben—" dedi.

Flint, "Peki, peki" dedi. İkinci smokini yatağın üstüne bıraktı, askılarını indirip kendi pantolonunu çıkarmaya koyuldu. "Sen benimkini giy, De Montigny'nin smokinini ben giyerim. Üçümüzün bedeni de aşağı yukarı aynı."

Bir saat sonra Wilbourne, üstünde daha önce hiç giymedi-

gi böyle bir elbiseyle Vieux Carre'de, Jackson Meydanı ile Royal Sokağı arasındaki dar, loş, ön yüzünden balkonlar sarkan evlerin bulunduğu tek yönlü sokaklardan birinde Flint'le birlikte durdu – yıllanmış, tatlı soluk renkli tuğladan bir duvar ve duvarın üstünden gökyüzüne fırlayan bir palmiye ağacının saçaklı başı görünüyordu; hava durgun ve duvarın arkasından gözle görülürcesine gelen ağır bir yasemin kokusu ve, rıhtımdan sis, hatta boya dalgaları gibi gelip yavaş yavaş yayılan şeker, muz ve kenevir kokularıyla yüklüydü. Flint hafifçe çarpık duran ahşap bahçe kapısının yanındaki kapı zilin telini çekince, uzaktan yumuşak bir çingirak sesi geldi. Bir piyano sesi duydular, Gershwin'den bir parça çalınıyordu. Flint, "Bak, bu partinin çekinecek bir yanı yok, dedim sana. Evde yapılma cinin etkisini zaten duyuyorsundur. Adamın resimlerini de sanki Gershwin yapmış sanırsın. Ama bahse girerim ki Gershwin, Crowe'un resimlerini, Crowe'un Gershwin'in müziğini çaldığından daha iyi yapabilirdi," dedi.

Flint teli çekip zili yeniden çaldı; bundan da bir sonuç çıkmadı. Wilbourne, "Kapı zaten kilitli değil," dedi. Gerçekten değildi; aynı yumuşak, aşınmış tuğlayla kaplı bir avluya girdiler. Burada, ortasında pişmiş topraktan bir heykel bulunan, suyu kirlenmiş bir havuz, bir öbek mine çiçeği, tek bir palmiye ağacı, açık pencerelelerden süzülen ışıkların aydınlattığı iri, beyaz yıldız çiçekli, sık ve dolgun yapraklı bir yasemin vardı; üç bir yandan bahçeye sarkan balkonlarıyla kale burçlarını andıran evin aynı pişmiş tuğladan yapılma girintili çıkıntılı yüksek duvarlarına, sürekli alçak ve kapalı gökyüzünden kentin ışıkları yansıyor; bunların hepsinin üstünde de, piyanodan özenti bir ustalıkla çıkan ve oğlan çocuklarının kemirgenlerce talan edilmiş eski, yıkık bir mezarın üstüne karaladıkları işaretleri akla getiren, gevrek, hafif, uyumsuz sesler geziniyordu. Avluyu geçtiler, yere kadar inen bir pencereden içeri girince, kendilerini bir gürültünün –piyano ve insan seslerinin– içinde buldular; burası, taban tahtaları yer yer eğrilmiş uzunca bir odaydı; çıplak duvarlarının her yanı çerçevesiz resimlerle kaplıydı. Resimlerin Wilbourne'da uyandırdığı ilk etki, yakından bakılınca insana birden ayrıntısız, karmakarışık görünen koskoca bir sirk posterinin etkisinden farksızdı; gözleri

gördükleri karşısında hayret ve şaşkınlık içinde irkilerek yuvalarına gömülür gibi oldu. Odada piyanodan başka eşya yoktu; piyanoyu çalan adamın başında bere, üstünde bornoz vardı. Belki on, on iki kişi ellerinde içki bardaklarıyla yerde oturuyor ya da ayakta duruyordu; kolsuz, keten elbiseli bir kadın, "Aman Tanrım, cenaze töreni neredeydi?" diye bağırdı, ve elindeki bardakla gelip Flint'i öptü.

Flint, "Ey millet, sizi Doktor Wilbourne'la tanıştırayım," dedi. "Dikkatli olun. Cebinde boş bir çek defteri, ceket kolunun içinde de cerrah bıçağı vardır." Ev sahibi başını çevirip bakmadı bile, ancak bir kadın Wilbourne'a hemen içki getirdi. Kimse ona bir şey dememişti ama, kadın ev sahibeleriydi. Kısa bir süre yanında durup Wilbourne'la konuştu, daha doğrusu ona bir şeyler anlattı; ne var ki, Wilbourne kadını dinlemiyor, duvardaki resimlere bakıyordu; çok geçmeden elindeki içki bardağıyla duvarın önünde yalnız kaldı. Daha önce bu gibi resimlerin çoğaltılmış kopyalarını ve dergilerde çıkan fotoğraflarını görmüş, ama gerçek olabileceklerine inanmadığı için –tıpkı cahil bir köylünün dinazor resimlerine bakması gibi– hiç merak duymadan bakmıştı. Oysa cahil köylü şimdi canavarın kendisiyle yüz yüzeydi ve Wilbourne her şeyi unutmuş, dalıp gitmişti. İlgisini çeken şey, resimlerin konuları, tekniği ya da renkleri değildi; bunların bir anlamı yoktu onun için. Dahp gitmesinin nedeni, öfke ya da kıskançlık da değildi, ev sahibinin durumu karşısında duyduğu şaşkınlıktı: Nasıl oluyordu da bir adam günlerini böyle resimler yaparak, akşamlarını piyano çalarak ve önemsemediği, kimilerinin adını öğrenmek zahmetine bile katlanmadığı birtakım insanlara içki ikram ederek geçirmesine yetecek boş zamanı ve parayı bulabiliyordu? Arkadan biri, "İşte Çaylak ile Charley de geldiler," dediğinde, Wilbourne hâlâ duvarın önündeydi; Charlotte omzunun üstünden, "Bu resim hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorduğunda da gene oradaydı. Dönüp bakınca, kendinden epeyce kısa boylu genç bir kadın gördü ve bir an onu şişman biri sandı; ama sonra bunun şişmanlık olmadığını, yalnızca Arap kısraklarının o geniş, gösterişsiz, son derece narin ve kadınsı dolgunluğunun benzeri olduğunu anladı – basma bir elbise giymiş, yirmi beş yaşın altında bir kadındı bu; sevim-

lilik bile taslamaya kalkışmayan yüzüne hiçbir şey sürmemiştir; bir tek geniş dudakları boyalıydı; bir yanağında, Wilbourne'un çocukluktan kalma bir yanık izi olduğundan kuşku duymadığı iki üç santimlik hafif bir yara izi vardı. "Daha kararınızı vermediniz, değil mi?"

Wilbourne, "Hayır," dedi. "Bilemiyorum."

"Ne düşüneceğinizi mi bilemiyorsunuz, yoksa karar vermeye çalışıp çalışmadığınızı mı?"

"Evet. Belki ikinciye. Siz ne düşünüyorsunuz?"

Genç kadın hiç düşünmeden, "Lokumla bayırturpu bir arada," diye atıldı. "Ben de resim yapıyorum," diye ekledi. "Onun için söyleyebilirim. Bundan daha iyisini de yapabilirim. Adınız ne? Ayrıca, neden böyle giyindiniz, aşağı mahalleye gezmeye mi geldiniz? Hepimiz buraya gezmeye geldiğinizi anlayalım diye mi yani?"

Wilbourne nedenini anlattı; şimdi başını çevirince, genç kadının gözlerinin ela değil, bir kedininki gibi sarı olduğunu ve kendisine ancak bir erkeğin bakabileceği gibi düşünceli bir ciddiyetle baktığını fark etti; bakışları, düpedüz cüretkâr olmanın ötesinde ısrarlı, ısrarlı olmanın ötesinde düşünceliydi. "Bu elbiseyi ödünç aldım. Ömrümde ilk kez böyle bir şey giyiyorum," dedi. Wilbourne'un tüm irade gücü bu sarı bakışlarda boğulmuş gibiydi. Hiç niyeti olmadığı, hatta söylemeyi aklından bile geçirmediği halde, "Bugün benim doğum günüm," diye ekledi. "Yirmi yedi yaşımdayım."

Charlotte, "Ya," dedi. Döndü, kesin bir hareketle Wilbourne'u bileğinden sımsıkı yakaladı, "Hadi gelin," diyerek çekip peşinden götürdü. Wilbourne, kadının topuklarına basmamaya çalışarak beceriksizce arkasından gitti; az sonra Charlotte onu bıraktı, önden yürüyüp odayı geçti, üstünde içkilerle bardaklar bulunan masanın yanında ayakta duran üç erkekle iki kadına yaklaştı. Durdu, Wilbourne'un bileğini yeniden kavradı, onu kruvaze takım elbiseli, hemen hemen aynı yaşta bir adama doğru çekti; adamın biraz seyrelmeye başlamış dalgalı sarı saçları, pek yakışıklı denmeyecek, az çok duygusuz, zeki olmaktan çok becerikli, ama genel hatlarıyla yumuşak sayılabilecek, kendinden emin, nazik ve başarılı bir yüzü vardı. Genç kadın, "Sizi Çaylak

ile tanıştırayım,” dedi. “Alabama Üniversitesi’nin eski öğrencileri arasında, üniversiteyi daha ilk yılın sonunda terk edenlerin hayattaki en kıdemlisidir kendisi. Ona bu yüzden hâlâ Çaylak, diyoruz. Siz de ona Çaylak diyebilirsiniz. Bazen gerçekten benzer de.”

Daha sonra –saat gece yarısını geçmiş ve Flint ile onu öpen kadın gitmişlerdi– Wilbourne’la Charlotte avludaki yaseminin yanında duruyorlardı. Charlotte, “Benim iki çocuğum var, ikisi de kız,” dedi. “Garip bir şey, çünkü bütün kardeşlerim erkek; aralarında tek kız benim. En çok, en büyük ağabeyimi severdim, ama insan kendi ağabeyiyle yatamaz; ağabeyim okulda Çaylak’la aynı odada kalıyordu, bu yüzden ben de onunla evlendim; şimdi iki kızım var işte. Yedi yaşındayken ağabeyimle dalışırken şöminenin içine düştüm, bu iz oradan kaldı. Omzumda, böğrümde ve kalçamda da yanık izleri var; alışmıştım, eskiden insanlar daha yara izinin nedenini sormaya fırsat bulamadan, ben onlara nasıl olduğunu anlatıyordum; şimdi artık önemi yok, ama gene de anlatıyorum.”

“Herkes böyle anlatır mısınız? Daha tanışır tanışmaz?”

“Kardeşlerimi mi, yoksa yara izini mi?”

“Her ikisini. Ya da yara izini belki.”

“Hayır. Bakın bu da garip. Unutmuşum. Yıllardır hiç kimseye anlatmadım. Beş yıldır.”

“Ama bana anlattınız.”

“Evet. Bu iki kat daha garip. Hayır, şimdi üç kat oldu. Dinleyin. Size yalan söyledim. Resim yapmıyorum. Ben kille çalışırım, biraz da bronzla; bir keresinde de keski ve çekiç kullanarak bir taş parçasını işledim. Dokunun bakın.” Wilbourne’un elini tuttu, parmak uçlarını kendi enli, küt, güçlü öteki elinin avcunda gezdirdi; kıvrak, becerikli parmakları, kemirilmişçesine kısa kesilmiş tırnakları vardı; parmak dipleri ile alt eklemlerinin derisi tam nasırlaşmamış, ancak bir topuk derisi gibi dümdüz kalınlaşıp sertleşmişti. “İşte ben böyle şeyler yapıyorum: İnsanın dokunabileceği, eline alabileceği, ağırlığını hissedeceği, çevirip arkasına bakabileceği şeyler; havayı, suyu itip onların yerini kaplayabilen ve elinizden düşürürseniz, kendileri kırılmayıp ayağınızı kıran nesneler. Bir kafesin parmaklıkları arasından çürük

bir dalla içerideki yap-boz bilmecesinin parçalarını yerleştirmeye çalışmış gibi, elimdeki bir bıçak ya da fırçayla bir bez parçasını dürtükleyip durmak değil benim yaptığım. İşte bu yüzden, ben daha iyisini yapabilirim, dedim.” Hiç kımıldamadı, bir baş hareketiyle bile arkalarındaki odayı işaret etmedi. “Benim yaptıklarım, sırf bir an için insanın tat alma hücrelerini gıdıkladıktan sonra yutulan, arkasından da bağırsaklara bile yapışmaksızın olduğu gibi çıkarılıp üstlerine çekilen sifonla kahrolası lağımı boylayan o yapılmasa-da-pekâlâ-olurdu dediğimiz türden şeyler değil. Yarın akşam bize yemeğe gelir misiniz?”

“Gelemem. Yarın akşam nöbetim var.”

“O zaman öbür akşam? Ya da ne zaman gelebilirsiniz?”

“Sizin kimseye verilmiş bir sözünüz yok mu?”

“Öbür akşam birileri gelecek. Ama rahatsız olacağınız kimseler değil.” Wilbourne’a baktı. “Peki, kalabalık görmek istemiyorsanız, onları ertelerim. Öbür gün akşam, tamam mı? Saat yedi iyi mi? Arabayla gelip sizi hastaneden alayım mı?”

“Hayır. Gelmeyin.”

“Kolayca gelebilirim, bakın.”

“Biliyorum. Biliyorum. Dinleyin—”

“İçeri girelim. Ben eve gidiyorum. Bir de, bunları giymeyin. Kendi elbiselerinizle gelin. Görmek istiyorum.”

İki gün sonra Wilbourne akşam yemeğine gitti. Charlotte’la kocası, Audubon parkının yakınlarında son derece seçkin bir semtte, sade ama rahat bir dairede oturuyorlardı; evde zenci bir hizmetçi ile iki ve dört yaşlarında, ilginç bir yanları bulunmayan ve annelerinden aldıkları saçlar dışında babalarına benzeyen iki çocuk vardı; pahalı olduğu açıkça belli, koyu renk başka bir krovaze elbise giymiş olan babaları, Wilbourne’a çocuklar gibi pek ilginç bir yanı bulunmayan bir içki hazırladı ve ondan ısrarla kendisine Çaylak demesini istedi; Charlotte’un üstünde ise, Wilbourne’un yarı resmî bir elbise olsun diye satın alındığını sandığı bir elbise vardı; ancak Charlotte, ilk görüştüklerinde giydiği elbise kadar buna da aldırıyor, sanki bir iş tulumuymuş gibi hiç özen göstermiyordu. Yemeğin kendisi, baştaki içkilerden çok daha iyiydi; yemekten sonra Charlotte, yemeğini onlarla yiyen büyük kızıyla birlikte odadan çıktı, ama çok geçmeden

geri döndü, kanepeye uzanarak bir sigara yaktı; bu sırada Rittenmeyer, Wilbourne'a mesleği konusunda, bir tıp öğrenci derneğine üye yazılırken başkanın adaylara soracağı türden birtakım sorular sormaya devam ediyordu. Saat onda Wilbourne gitmesi gerektiğini söyledi. Charlotte, "Hayır, daha erken," dedi. O da kaldı; saat on buçukta Rittenmeyer ertesi gün çalışacağı için yatmak zorunda olduğunu söyleyerek yanlarından ayrıldı. O zaman Charlotte sigarasını söndürdü, kanepeden kalktı, gelip, sönmüş şöminenin önünde ayakta duran Wilbourne'un karşısına dikildi. "Ne yapaca—Arkadaşların sana Harry mi diyor? Ne yapacağız, Harry?"

"Bilmiyorum. Daha önce hiç âşık olmadım."

"Ben oldum. Ama ben de bilmiyorum. . . . Sana bir taksi çağırayım mı?"

Harry, "Hayır," dedi. Kapıya yöneldi, genç kadın da onunla birlikte kapıya kadar gitti. "Hayır, yürüyeceğim."

"O kadar mı yoksulsun? Taksi parasını ben vereyim. Hastaneye kadar yürüyemezsin. Dört beş kilometrelik yol."

"Uzak bir mesafe değil bu."

"Sana onun parasını vermiyorum, eğer sorun buysa. Biraz kendi param var. Bir şey için gerekebilir diye düşünerek biriktirdim, ama neye gerekir bilmiyorum." Harry'ye şapkasını uzattı ve eli kapının tokmağında, bekledi.

"Dört beş kilometre uzak bir mesafe değil. Gene de—"

Charlotte, "Evet," dedi. Kapıyı açtı, birbirlerine baktılar. Sonra beyaz boyalı kapı kapanıp aralarına girdi. El sıkışmamışlardı.

Bundan sonraki altı haftada beş kez daha buluştular. Bu buluşmalar öğle yemeği için kent merkezinde oldu, çünkü Harry Charlotte'un kocasının evine bir daha adım atmak istemiyordu ve alın yazısı ya da şansından (ya da şanssızlığından), ikinci elden davetler alıp başka partilere de gitmemiştii; yoksa aşkın da, her yerde her zaman herkesin üstünde parlayan güneş gibi, tek bir yerde, tek bir anda ve tek bir bedende bulunmadığını öğrenirdi.

Vieux Carre'de bir yerde buluşuyor ve yaptığı ödeme planına göre Harry'nin ablasına göndermesi gereken haftalık iki do-

larla ögle yemeği yiyorlardı. Bunlardan üçüncüsünde Charlotte, durup dururken birden, "Çaylak'a söyledim," dedi.

"Ne söyledin?"

"Ögle yemeklerini. Seninle buluştuğumu söyledim." Bundan sonra Charlotte kocasından bir daha hiç söz etmedi. Beşinci buluşmada ögle yemeği yemediler. Bir otele gittiler; bir gün önceden karar vermişlerdi. Harry böyle bir durumda yapılması gereken şeyler konusunda, kendi varsayımları ve düşünceleri dışında hiçbir şey bilmiyordu; bilgisizliği yüzünden, bu işin başarıyla yürütülebilmesinin bir sırrı olduğuna inanıyordu: Uygulanması gereken sihirli bir formül değil de, büyü gibi bir şey: Gizli bir çekmeceyi ya da duvarda saklı bir bölmeyi açan tek bir sözcük, ya da elle yapılan ufacık, önemsiz bir hareket gibi. Bir ara bu işi nasıl ayarlayacağını Charlotte'a sormayı düşündü; onun, istediği her şeyi yapmanın bir yolunu bulacağından emin olduğu için, bunu da bildiğinden emindi; böyle düşünmesinin nedeni, yalnızca Charlotte'un kusursuz bir yeteneğe sahip olması değil, aynı zamanda Harry'nin, aradan geçen bu kısa süre içinde bile kadınların gönül işleriyle ilgili uygulamalarda şaşmaz, içgüdüsel bir ustalığı bulunduğunu fark etmiş olmasıydı. Ama sormadı, çünkü sorunca, Charlotte ne yapmak gerektiğini söyleyecek, söylediği de doğru çıkacaktı; ne var ki, Harry bu durumda bir gün onun aynı şeyi daha önce de yaptığını düşünebilirdi ve yaptıysa bile bunu bilmek istemiyordu. Bu yüzden Flint'e sordu.

Flint, "Aman Tanrım, bakıyorum çiçek gibi açıldın sen, öyle değil mi? Bir kız arkadaşın olduğunu bile bilmiyordum," dedi. Wilbourne, Flint'in belleğini hızla yokladığını neredeyse görebiliyordu. "O gece Crowe'un evindeki kadın mı yoksa? Ama, boş ver, bundan bana ne, değil mi? İş kolay. İki tuğla al, takırdamasınlar diye havluya sarıp bir valize koy ve otelden içeri gir. Ben olsam, Saint Charles ya da Roosevelt gibi bir otele gitmezdim. Daha küçük bir otel seç, ama çok da küçük olmasın. Şu istasyon yolundaki otel olabilir. Tuğlaları önce ayrı ayrı, sonra ikisini birlikte sar. Yanına bir yağmurluk almayı da sakın unutma."

"Anlıyorum. Ona da bir yağmurluk getirmesini söylesem mi, dersin?"

Flint hafifçe güldü, "Hayır. Onun senden ya da benden öğreneceği bir şey olduğunu sanmıyorum.—Dur, kızma" diye hemen ekledi. "Onu tanımıyorum. Tüm kadınlardan söz ediyorum ben. Elinde kendi valizi, paltosu, tüllü şapkası, el çantasından ucu görünen kullanılmış bir tren biletiyle gelebilir, ama bu gene de onun aynı şeyi daha önce de yaptığını göstermez. Kadınlar böyledir. Bu gibi işlerde ne Don Juan'ın ne de Hazreti Süleyman'ın on dört yaşında çocuk doğurmuş küçük bir kıza bile öğretebileceği bir şey yoktur."

Harry, "Önemi yok," dedi. "Zaten belki de gelmez." Gelmeyeceğine gerçekten inandığını fark etti. Taksi, elinde valiziyle beklediği kaldırıma yanaşıp durduğunda bile hâlâ inanmıyordu. Charlotte'un yanında yağmurluğu vardı, ama valizi ve tüllü şapkası yoktu. Harry kapıyı açınca, hızla taksiden indi; yüzü ciddi ve soğuk, gözleri olağanüstü sarı, sesi sertti:

"Evet, nereye?"

Harry nereye gideceklerini söyledi. "Uzak değil. Yürü—" Genç kadın geri dönmüş, yeniden taksiye biniyordu. Harry, "Yürürebiliriz—" dedi.

"Züğürt sen de. Hadi bin çabuk arabaya." Harry bindi. Taksi yola koyuldu. Otel uzakta değildi. Otelin zenci kapıcısı valizi aldı. Charlotte o külüstür lobide, cumartesi gecesini otelde geçiren gezici satış elemanlarıyla at yarışlarına takılan işsiz güçsüz tiplerin arasında, gizlenmek için hiçbir çaba göstermeden, kendinden emin, trajedi kahramanlarını andıran bir tavırla, sessizce ayakta beklemeye başladı; bu sırada otel defterine uydurma iki ad yazıp, ablasına göndermesi gereken ama göndermediği altıncı iki doları otel kâtibine verirken, Harry Wilbourne'un bilinci, daha önce hiç olmadığı, bundan sonra da olmayacağı kadar, Charlotte'la dopdoluydu.

Harry biliyordu (hızla öğreniyordu) ki, bu son derece trajik nitelik Charlotte'a özgü bir şey değildi; böyle durumlarda tüm kadınlara, son teslimiyet anının hafifçe gülünç yatay durumunda bile bir vakar, neredeyse erdemlilik havası kazandıran bir nitelikti bu. Otel görevlisi kapıyı açıncaya kadar koridorda Charlotte'un arkasından gitti, görevliyi gönderdikten sonra kapıyı kapadı, Charlotte'un tuttukları odanın kir pas içindeki tek

penceresine kadar yürüdüğünü, şapkasıyla yağmurluğunu çıkarmadan, tıpkı sobeleme oynayan bir çocuk gibi hemen geri dönerek yanına geldiğini gördü; gözleri sarı, Harry'nin güzel bulmaya başladığı yüzü ifadesiz ve katıydı. "Ah, Tanrım. Harry," dedi. Harry'nin göğsünü yumrukladı. "Böyle olmaz. Ah, Tanrım. Böyle olmaz."

Harry, "Peki tamam. Sakin ol," dedi. Charlotte'u bileklerinden tuttu, ama o hâlâ sıkılı duran yumruklarını kurtarmaya uğraşarak göğsüne vurmaya çalışıyordu. Harry *Evet*, diye düşündü. *Böyle olmaz ve bir daha da asla olmayacak.* "Sakin ol, Charlotte."

"Böyle olmaz, Harry. Böyle arka sokaklarda. Ben hep şunu söylüyorum: Ne olursa olsun, ne yaparsam yapayım, hiçbir şeyi, ama hiçbir şeyi, gizli gizli arka sokaklarda yapmam ben. Sorun sırf sevişmek olsa, gönlüm birden, yakasından yukarı hiç bakmadığım, hiç düşünmediğim, atletik yapılı bir erkek çekmiş olsa, tamam. Ama biz öyle değiliz ki. Sen öyle değilsin, Harry. Sen başkasın."

Harry, "Sakin ol," dedi. "Sorun değil." Bileklerini bırakmadan genç kadını götürüp yatağın kenarına oturttu ve tepesinde ayakta durdu. Charlotte elini uzatınca, onun ne yapmak üzere olduğunu anladı ve daha kendisine dokunmadan kalçasını çekti.

"Ben iyiyim," dedi. "Beni düşünüp üzölmene gerek yok. Sigara ister misin?"

"Lütfen."

Harry bir sigara verip yaktı, sigarasından bir nefes çekerken Charlotte'un tepeden kısalmış görünen eğik burnuna ve çenesine baktı. Kibriti attı. Charlotte, "Eh, böyle işte," dedi. "Boşanmak da yok."

"Boşanmak mı?"

"Çaylak, Katolik. Boşamaz beni."

"Yani haberi var—"

"Ona söyledim. Otelde buluşacağımızı söylemedim. Ama farz et ki buluştum, dedim. Gene de boşanmaya yanaşmadı."

"Peki sen onu boşayamaz mısın?"

"Neye dayanarak? Boşanmamak için elinden geleni yapar. Sonra, mahkeme burada olmak zorunda – yargıç da Katolik. Ayrıca bir şey daha var. Anlaşılan yapamayacağım bir şey."

Harry, "Evet," dedi. "Çocukların."

Charlotte sigarasını içerken bir an ona baktı. "Düşündüğüm onlar değil. Yani, onları zaten düşündüm. Bu yüzden artık çocukları düşünmeme gerek yok, çünkü bu konuda yapılacak şeyi biliyorum ve bunu yapabileceğimi hiç sanmıyorum; ne yapılacak şeyi ne de kendimi değiştirebilirim ben; çünkü seni ikinci görüşümde, kitaplarda okuduğum ama hiç inanmadığım bir şeyi öğrendim: Aşk ile acı çekmenin aynı anlama geldiğini, aşkın değerinin uğruna ödenecek toplam bedele eşit olduğunu ve aşkı ucuza elde eden birinin aslında kendini aldattığını öğrendim. İşte bunun için çocukları düşünmem gerekmiyor. Bu konuyu çok önce kapattım. Ben parayı düşünüyordum. Her Noel'de ağabeyim bana yirmi beş dolar gönderir; son beş yıldır bu parayı biriktiriyorum. Geçen gece sana bunu neden biriktirdiğimi bilmiyorum, demiştim. Belki de bu günler içinmiş ve belki işin en komik yanı da bu: Sen beş yıl para biriktir de, hepsi iki kişiyi ancak Chicago'ya kadar götürebilecek yüz yirmi beş dolar etsin. Senin cebinde ise beş para yok." Yatağın başucundaki komodine doğru eğildi, sigarasını büyük bir dikkatle ağır ağır ezip söndürdü ve ayağa kalktı. "İşte böyle. Her şey burada biter."

Harry, "Hayır," dedi. "Hayır olamaz! Her şey burada bitemez."

"Peki, hep böyle mi devam etmek istiyorsun? Peşimde dolanıp daldaki bir elma gibi yeşil mi kalacaksın benim uğruma?" Harry'nin yağmurluğunu iskemleden aldı, koluna takarak durup bekledi.

Harry, "Önce sen çıkmak istemez misin?" dedi. "Yarım saat kadar bekler sonra ben de—"

"Seni yalnız bırakayım da, yeniden giyinmek bir yana, daha soyunmaya yetecek vakit bile geçmeden çıkıp gittiğimi gören o kâtipler zenci, sen elinde valizle tek başına lobiden geçerken arkandan kıs kıs gülsünler, öyle mi?" Kapıya gitti ve elini anahtara götürdü. Harry de valizini alıp arkasından yürüdü. Ama Charlotte hemen anahtarı çevirip kapıyı açmadı. "Dinle," dedi. "Hiç paran olmadığını bir kez daha söyle bana. Söyle ki, ben kendim anlayamasam bile, kulaklarım anlam verebilecekleri bir şey duysun. *Bana bir neden . . . üstesinden gelemeyeceğimizi kabul edebi-*

leceğim o güçlü nedeni tekrar et ki, sırf bu yüzden olabileceğine inanamasam ya da aklım yatmasa da, başka hiçbir şey değil, sırf parasızlık diyebileyim. Söyle. Hadi."

"Hiç param yok benim."

"Pekâlâ. Bu anlaşılır bir neden. Anlaşılacak zorunda. Kabul edilmesi gerekiyor." Charlotte'un tüm bedeni sarsılmaya başladı; titremiyor, şiddetli bir sıtma nöbetine tutulmuş gibi sarsılıyor, sanki kemikleri bile etlerinin içinde kaskatı kesilmiş, sessizce takırdıyordu. "Kabul edilmesi gere—"

Harry, "Charlotte," dedi. Valizi yere bıraktı ve ona doğru bir adım attı. "Charlotte—"

Charlotte, gergin bir öfkeyle, "Dokunma bana!" diye fısıldadı. "Dokunma bana!" Harry gene de bir an onun kendisine doğru geldiğini düşündü; Charlotte öne doğru sendeliyordu sanki; yüzünde şaşkın ve umutsuz bir ifadeyle dönüp yatağa baktı. Sonra anahtarın sesi duyuldu, kapı açıldı ve Charlotte odadan çıktı.

Harry ona bir taksi bulur bulmaz ayrıldılar. Charlotte'un kent merkezinde arabasını bıraktığı park yerine kadar birlikte gitmek için önce Harry de onun arkasından aynı taksiye binecekti. O sırada, oturduğu yerde Charlotte'un ağlamaya başladığını gördü; ilişkileri boyunca Harry onun yalnız iki kez ağladığına tanık olacaktı ve bu ilkiydi. Gözlerinden ter gibi fışkıran yaşların altında yüzü sert, buruk ve vahşiydi. "Ah, beş parasız herif, baş belası meteliksiz, saf budala. Gene para harcayacaksın. Ablana göndermen gereken iki doları, karşılığında hiçbir şey alamadan otele verdin, şimdi de öteki gömleğini çamaşırhanede yıkatmak için ayırdığın parayla taksi ücretimi ödemek istiyorsun – son dakikada seninle olmayı reddeden ve hep reddedecek olan benim o kalırolası kıcımlı bir yerden bir yere taşıma ayrıcalığı dışında karşılığında gene hiçbir şey alamadan—" Şoföre doğru eğildi. Hışımla, "Gidelim!" dedi. "Şehir merkezine sür!"

Taksi hızla oradan uzaklaştı; Harry arkasından bakmadığı halde, araba neredeyse hemen gözden kayboldu. Bir süre sonra Harry kendi kendine, "En azından artık bu tuğlaları taşımanın anlamı kalmadı," diye mırıldandı. Kaldırımın kenarında duran bir çöp bidonuna gitti ve ona merakla bakan, şöyle bir göz atan

ya da başını bile o yana çevirmeyen insanlar yanından gelip geçerken, valizi açtı, havlunun içinden tuğlaları çıkardı ve bidona attı. Bidon bir yığın eski gazete, meyve kabukları ve son on iki saatte kimliği belirsiz rastgele kimselerin –uçan kuşların tepeden koyuverdiği pislikler gibi– yoldan geçerken attıkları ne olduğu belirsiz şeylerle doluydu. Çöp yığınınına düşen tuğlalar bir ses çıkarmadı; beklenti yaratabilecek herhangi bir hışırtı ya da tıkırtı olmadan, gazetelerin kenarları aralandı ve içlerinden deri bir cüzdan çıktı – tıpkı bir alışveriş sırasında verdiğiniz paranın üstünün, küçük bir metal borudan sihirbaz çabukluğuyla önünüze düşüvermesi gibi. Cüzdanda Washington Park at yarışlarına ait beş tane müşterek bahis bileti koçanı, ulusal bir benzin şirketinin müşteri kimlik kartı, Texas'm Longview kentindeki bir B.P.O.E. Locası'ndan alınmış başka bir kimlik kartı, kâğıt para olarak da bin iki yüz yetmiş sekiz dolar vardı.

Ama paranın tam ne kadar olduğunu ancak hastaneye geldikten sonra anlayacaktı; semt postanesine doğru yürümeye devam ederken ilk önce, *ödül olarak bir dolarını kendime saklamam gerekir*, diye düşündü; (postane hastaneden altı sokak ötedeydi), *hatta taksi parasını bile kessem adamın aldirmaması gerekir. Taksiyle gitmek istediğimden değil, daha çok, saat altıya kadar bir boşluk olmasın diye her şeyi yavaştan almak, uzatmak için; çünkü saat altıda yeniden beyaz önlüğümün arkasına saklanır, tıpkı gece yatakta yorganı başlarına çeken zenciler gibi ben de tepeme kadar her zamanki günlük işlerime gömülebirim*. Cumartesi günleri kapalı olan semt postanesinin kilitli kapıları önünde durarak, elindeki cüzdanı pantolonunun arka cebine koydu; cebini iliklerken, nasıl olup da bunu unuttuğunu düşündü, çünkü o sabah uyandığında günün adı, zihninde ateşten harflerle yazılıydı – bir çocuk şarkısında geçen, ya da takvimden çıkmış bir gün adı değildi bu; elinde hafif valiziyle o on iki sokaklık fazladan yolu yürürken, *Aslında bu da bir kazanç; yoksa önümde en azından kırk beş dakikalık boş zaman kalacaktı*, diye düşünüyordu.

Yatakhane kimse yoktu. Harry valizi yerine kaldırdı; ablasının geçen Noel'de içinde elde işlenmiş tek bir mendil gönderdiği, üstü çobanpüskülü resimleriyle süslü yassı mukavva kutuyu arayıp buldu; bir makasla bir şişe zamk aldı, cüzdanı bir cerrah özeniyle güzelce paketledi, paketin üstüne kimlik kartları

nın birindeki adresi açık seçik yazdı, kutuyu dikkatle çekmece-
sindeki giysilerinin altına sakladı. Bu iş de bitince, *Belki bir ki-
tap okuyabilirim*, diye düşündü. Sonra, kendi kendine, *Lanet olsun.
Evet, öyle. Her şey tam tersine. Aslında kitaplar, kitaplardaki kişiler,
bizleri yaratmalı, onlar bizim öykümüzü okumalılar – cinsel organları
olmayan erkekler, kadınlar (Smith'ler, Do'lar, Ro'lar ve Wilbourne'lar)
yaratmalılar*, dedi.

Saat altıda nöbete girdi. Yedide yerini bir başkasına bırakıp
yemeğe gitti. Yemeğini yerken stajyer hemşirelerden biri gelip,
sizi telefonda istiyorlar, dedi. Harry, şehirler arasındır, diye dü-
şündü. Ablası olmalıydı; beş hafta önce son kez iki dolar yolla-
dığından bu yana ona mektup yazmamıştı; şimdi sitem etmek
için değil, ama iyi olup olmadığını anlamak için iki dolar harca-
yıp telefon ediyordu. *Haklı*, diye düşündü; haklı dediği ablası de-
ğil, Charlotte'tu. *Gülünç. Gülünçten de öte. İnsan gülmekten yerlere
yatar. Hem sevdiğimi hem de beni seven kimseyi düş kırıklığına uğratı-
yorum.* Önce telefonda "Wilbourne," diyen sesin eniştesi olduğu-
nu sandı; sonra Rittenmeyer yeniden konuştu: "Charlotte sizin-
le görüşmek istiyor."

Charlotte, "Harry, Çaylak'a bugünden söz ettim, fiyasko ol-
duğunu söyledim," dedi. Hızlı konuşuyordu ama sesi sakindi.
"Onun için, hakkı var. Sıra şimdi onda. O bana bir fırsat tanıdı,
kullanamadım. Şimdi haksızlık etmemek için benim de ona bir
fırsat tanımam gerekir. Sana karşı en azından dürüst davranmak
için, sonucun ne olduğunu söylemem gerek; ama seninle aramız-
da dürüstlük kelimesini kullanmak zorunda oluşum berbat bir
şey—"

Harry, "Charlotte," dedi. "Dinle Charlotte—"

"Onun için hoşça kal, diyorum, Harry. İyi şanslar sana. Ve
iyi lanet—"

"Dinle Charlotte. Beni duyabiliyor musun?"

"Evet, nedir? Ne var?"

"Dinle. Ne garip. Bütün öğleden sonra telefon etmeni bekle-
dim, ama şu ana kadar bunun farkında değildim. Şimdi anlıyo-
rum ki, o postaneye giderken bugünün cumartesi olduğunu bili-
yordum ben — Beni duyabiliyor musun? Charlotte orada mısın?"

"Evet, evet."

“Bin iki yüz yetmiş sekiz dolarım var, Charlotte.”

Ertesi sabah saat dörtte Harry, başka kimsenin olmadığı laboratuvarı deri cüzdanı, kimlik kartlarını jiletle ince ince kesip yaktı, külleri klozete atıp sifonu çekti. Ertesi gün öğle vakti cebinde Chicago’ya iki tren bileti, bin iki yüz yetmiş sekiz doların geri kalanı, karşı kanepeye koyduğu tek valizi ile oturmuş, tren Carrollton Avenue istasyonunda durmak için yavaşlarken pencereden dışarı bakıyordu. Karı koca, ikisi de oradaydılar; kocasının üstünde pahalı ama gösteriştan uzak, koyu renk, ağırbaşlı bir takım elbise vardı; bir üniversite son sınıf öğrencisini andıran yüzü, hiçbir şey belli etmiyor, karısını sevgilisine teslim etmek gibi ters bir harekette bulunurken ona, kilise düğünlerinin anlamsız bir geleneği uyarınca kızını damada teslim eden bir babanın ciddi ve resmî havasını veriyordu; önü açık duran yağmurluğunun altına koyu renk bir elbise giyen Charlotte, kocasının yanında duruyor, yaklaşan trenin pencerelerine büyük bir dikkatle, ama kuşku ya da kaygı duymadan bakıyordu; bu yüzden Harry Wilbourne, yeniden kadınların (hatta aralarında saf ve deneyimsiz olanların bile) kadın erkek ilişkilerini yürütmekte ne büyük içgüdüsel bir beceri ve anlayış gösterdiklerini düşündü – aşk hayatlarının geleceği konusunda besledikleri, kuşların kanatlarına duydukları güveni andıran o telaşsız güven duygusunu düşündü; hak ettikleri bir mutluluğa çok yakında kavuşacaklarına olan sakin, sarsılmaz inançlarını – içinde yaşadıkları saygın aile yuvalarından birden kanat açıp, her türlü destekten yoksun bulundukları, denenmemiş, uçsuz bucaksız bir boşluğa atılmalarını sağlayan o inançlarını– (*Günah değil yaptıkları, diye düşündü. Günaha inanmam ben. Tehlike, ayak uyduramamakta. İnsan, kendi zamanı ile kuşağından adsız milyonlarca başkalarıyla birlikte uygun adım bir yürüyüşün içine doğar; eğer bir kez adımınızı şaşırtır, bir kez yanlış adım atarsanız, ayaklar altında ezilir ölürsünüz.*) ve kadınlar bunu korkmadan, dehşete kapılmadan yaparlar; yaptıkları şeyin cesaret ya da güçlülükle ilgisi yoktur; yalnızca narin, cılız, denenmemiş kanatlarına besledikleri tam güvenden kaynaklanır bu – herkesin onaylayıp kabul ettiği evlilik törenleri aşkın simgesi olan bu narin, cılız kanatlar altında yapıldığı için, başarısızlık durumunda aşk yeniden kanat açar, yuvasını terk eder.

Charlotte'la kocası geçip gözden kayboldular. Wilbourne adamın eğilerek valizi yerden aldığını gördü; frenlerin ıslık çalan sesini işitince, düşünmeye başladı: *O da birlikte geliyor, gelmek zorunda; nasıl bu koyu renk takım elbiseleri istemediği halde giymek zorundaysa (eminim istemiyordur); gelmesini ben ne kadar istemezsem (belki Charlotte da?) o da o kadar istemez, ama gelmek zorunda; tıpkı o ilk akşam partiyi terk etmeyip, herkes kadar içki içmek zorunda kaldığı gibi (gene de dizlerine uzanıp yatan bir kadınla –kendi karısı ya da bir başkasının karısıyla– bir kez bile yerlerde oturmamıştı).*

Harry biraz sonra başını kaldırıp bakınca, ikisi de yanı başında duruyordu; o da ayağa kalktı, şimdi üçü birden koridoru tıkıyor, öteki yolcular ya güçlkle geçiyor ya da onların çekilmelerini bekliyorlardı; valiz Rittenmeyer'in elindeydi – bir lokantada kalkıp nasıl kendine bir bardak su almazsa, istasyonda taşıyıcılar ya da yataklı tren görevlileri dururken, valizini kendi taşıyacak bir adam da değildi o; Wilbourne adamın kusursuz gömleğiyle kravatının üstündeki donuk, kusursuz yüzüne bakarak, şaşkınlık içinde, *Hayret, acı çekiyor, gerçekten acı çekiyor*, diye düşündü; kendi kendine, belki de bize acı çektiren yüreğimiz, hatta duyarlığımız bile değil; biz acıyı ya boş bir gurur uğruna ya da acı çekebildiğimiz, kendimizi aldattığımız, hatta belki de sırf acı çekmekten hoşlandığımız için çekiyoruz, dedi. Rittenmeyer, "Hadi gir içeri. Koridorda durma." dedi. Sesi sert, karısını oturacağı yere doğru itip valizini öteki valizin yanına koyan eli neredeyse kabaydı. "Unutma bak. Eğer her ayın onuna kadar senden haber almazsam, özel detektife harekete geçmesini söyleyeceğim. Ayrıca yalan söylemek yok, anlıyor musun? Yalan yok." Döndü, Wilbourne'a bakmadı bile; yalnızca başıyla vagonun ucunu işaret ederek, öfkesini belli etmemeye çalışan alçak bir sesle, "Seninle konuşmak istiyorum. Gel," dedi. Vagonun ortalarına geldiklerinde tren hareket etmeye başladı; adamın kapıya koşacağını sanan Wilbourne gene düşündü: *Acı çekiyor; koşullar –önemsiz bir tren tarifi bile– onun soluk aldığı sürece sonuna kadar oynamak zorunda bulunduğu bu trajediyi komediye çeviriyor. Ama adamın acele ettiği bile yoktu. Dosdoğru ilerledi, sigara içilen vagonun perdesini hışımla çekerek Wilbourne'un içeri girmesini bekledi. Yüzündeki bir anlık şaşkınlığı okumuş gibiydi; sert bir*

sesle, "Hammond'a kadar bilet aldım. Benim için kaygılanma," dedi. Harry Wilbourne'un seslendirmedeği soru, Rittenmeyer'in dilini çözmüş gibiydi; Harry onun sesini yükseltmemeye çalıştığını neredeyse açıkça görebiliyordu. "Sen kendin için kaygılan, anlıyor musun? Kendin için. Yoksa Tanrı şahidim olsun—" Şimdi bir ata gem vururcasına, ama bir yandan da sanki yürüsün diye zorlayarak, sesini bir kez daha dizginledi; cebinden bir cüzdan çıkardı. "Eğer sen—" dedi. "Kalkışacak olursan—"

Wilbourne, *Dili varmıyor*, diye düşündü. Söylemeye bile katlanamıyor. "Ona iyi davranmaz, hoş tutmazsam mı? Bunu mu demek istiyorsunuz?"

Rittenmeyer, "Ben anlarım," dedi. "Eğer her ayın onuna kadar ondan haber almazsam, özel detektife harekete geçmesini söyleyeceğim. Yalan söylerse, onu da anlarım. Tamam mı? Tamam mı?" Titriyordu; peruğu andıran saçlarının altında kusursuz yüzü al al olmuştu. "Yüz yirmi beş doları var, daha fazla para istemedi. Lanet olsun, alsa bile nasıl olsa kullanmazdı. Kullanmaya razı olacak kadar ihtiyaç duyduğunda ise, beş parası olmayacak. Al işte," dedi. Cüzdanından bir çek çıkarıp Wilbourne'a verdi. Bu Amerikan Pullman Şirketi'ne ödenecek üç yüz dolarlık bir çekti ve bir köşesine kırmızı mürekkeple, *New Orleans, Louisiana'ya bir kişilik tren bileti karşılığı olarak*, yazılmıştı.

Wilbourne, "Aynı şeyi paramın bir kısmını ayırarak ben yapacaktım," dedi.

"Senin parana da lanet olsun. Bilet için bu, unutma. Eğer bilet alınmadan bozdurulursa, çek bankaya geldiğinde ben anlar, o zaman seni sahtekârlıktan tutuklatırım. Tamam mı? Haberim olur."

"Yani dönmesini istiyor musunuz? Karınızı geri kabul edeceksiniz, öyle mi?" diye sordu. Ama adamın tepkisini görmek için yüzüne bakmasına gerek yoktu; aceleyle, "Özür dilerim. Geri alıyorum. Hiçbir erkek böyle bir soruya karşılık vermek zorunda kalmamalı," dedi.

Rittenmeyer, "Tanrım," dedi. "Tanrım. Kafanı patlatmam gerekir senin." Sonra, kendini nasıl tutabildiğine şaşarak, "Söylesene, neden yapmıyorum bunu acaba? Bir doktordan, herhangi bir doktordan, insanların salgı bezleri hakkında bilgi sahibi olması beklenir, öyle değil mi?" diye ekledi.

Wilbourne bir an için, yaşamın dişilik ilkesi karşısında, Rittenmeyer ile kendisinin bir savaş meydanında aynı safta yenilmeye, yok olmaya mahkûm, yan yana durduklarını görür gibi oldu ve ağzından çıkan sözlere inanmayan bir şaşkınlık içinde birden, “Bilmiyorum. Vursanız, kendinizi daha iyi hissedersiniz belki,” dedi. Ancak, o an geçti. Rittenmeyer dönüp ceketinin cebinden bir sigara çıkardı, uzanıp duvardaki kibrit kutusundan bir kibrit aldı. Wilbourne adamın biçimli sırtına baktı; tren Hammond’a gelinceye kadar sizi yalnız bırakmamak için yanınızda kalıp size arkadaşlık etmemi ister misiniz, diye sormak üzereyken, kendini tuttu. Ama Rittenmeyer gene onun zihninden geçenleri okumuştı.

“Git hadi,” dedi. “Defol buradan, yalnız bırak beni.”

Wilbourne yüzü pencereye dönük duran Rittenmeyer’den ayrılarak yerine gitti. Charlotte başını kaldırıp ona bakmadı, parmaklarının arasında yanmayan bir sigara, gözlerini pencereden dışarı dikmiş, hareketsiz duruyordu. Şimdi tren büyük gölün kıyısından gidiyordu, az sonra Maurepas ile Pontchartrain arasındaki köprüden geçeceklerdi. Lokomotifin düdük sesi onlara kadar ulaşıyor, tren köprüde yavaşlarken sesi alttaki boşluktan yankılanıyordu. Şimdi iki yanlarında kıyıları bataklıklarla kaplı sular uzanıp gidiyor, ufuk çizgisi görünmüyordu; gölün kenarında külüstür teknelerin bağlandığı sıra sıra çürük tahta iskeleler vardı. Charlotte, “Suyu çok seviyorum,” dedi. “İnsan suda ölmeli. Sıcak toprağın üstünde, sıcak havada değil; toprakta uykuya dalabilmek için saatlerce kanının yeterince soğumasını beklersin, hatta öldükten sonra saçının uzamayı kesmesi bile haftalar alır. Oysa sular insanı serinletir, hemen uyutup beyninden, gözlerinden, kanından, gördüğü, düşündüğü, hissettiği, istediği ve istemediği ne varsa hepsini alıp götürür. Sigara içilen vagonda mı o? Bir dakika konuşmak için gidebilir miyim?”

“Gidebilir miyim mi dedin?—”

“Bir sonraki istasyon Hammond.”

Tam, kocan o, elbette gidebilirsin, diyecekti ki, kendini tuttu. “Oraya kadınlar girmez. Belki ben gitsem daha—” dedi.

Ancak o zamana kadar Charlotte yerinden kalkmış, önünden geçmişti bile; Harry, *giderken dönüp bana bakarsa, bunun an-*

lamı 'İleride her zaman, onunla vedalaştım, diyebilirim' olacaktır, diye düşündü; Charlotte gerçekten de durdu, birbirlerine baktılar, sonra o yürüyüp gitti. Şimdi sular geride kalmış, köprünün sesi kesilmişti; tren düdüğünü çalarak yeniden hızlandı ve neredeyse hemen ardından kentin dış mahallelerindeki yoksul evlerin arasından geçmeye başladı; burası Hammond olmalıydı; tren durup beklerken ve yeniden hareket ederken Wilbourne, pencereden dışarı bakmadı; Charlotte'un hızla önünden geçip yerine oturduğu sırada ayağa kalkmaya bile vakit bulamamıştı. "Demek geldin," dedi.

"Gelmeyeceğimi mi sanmıştın? Ben de sanmıyordum ya."

"Ama geldin."

"Evet, ama bitmedi. Slidell'e bir bilet alıp trene yeniden binecek olsa—" Harry'ye doğru döndü, gözlerini dikip baktı, ama ona dokunmadı. "Daha bitmedi. Kesip atmak gerekecek."

"Kesip atmak mı?"

"Eğer bir gözün hastaysa, çıkar at onu, oğlum, böylece sağlığına kavuş.' Önemli olan bu. Sağlık. Arkadaki özel kompartıman boş. Görevliyi bulup Jackson'a kadar tut orayı."

"Özel kompartıman mı? Ama çok paha—"

Charlotte, "Ah budala!" dedi. Harry, *artık beni sevmiyor*, diye düşündü. *Şimdi hiçbir şeyi sevmiyor*. Charlotte yumruğunu Harry'nin dizine vurarak gergin bir sesle, "Ah budala, ah!" diye fısıldarken ayağa kalktı.

Harry onu bileğinden tuttu, "Bekle. Ben giderim," dedi. Görevliyi vagonun sahanlığında buldu; fazla kalmadan geri geldi. "Tamam, oldu," dedi. Charlotte hemen ayağa kalktı, valiziyle yağmurluğunu aldı. Harry, "Ben götürürüm," dedi, valizi onun elinden aldı, kendi valizini de alarak koridorda arkasından yürüdü. Harry sonradan, koridorun iki yanında boş boş oturup onların bitmek bilmeyen bu geçişini seyreden bir sürü insanın bakışlarını hep hatırlayacaktı; sanki oradan geçerlerken havaya bir günah ve felaket kokusu yayılıyormuş ve vagondaki herkes öykülerini biliyormuş gibi gelmişti ona. Özel kompartımana girdiler.

Charlotte, "Kapıyı kilitle," dedi. Harry valizleri yere bırakıp kapıyı kilitledi. Daha önce hiç özel kompartımanda yolculuk et-

memişti; uzunca bir süre kilitle uğraştı. Arkasını döndüğünde, Charlotte soyunmuştu; giysileri yerde, ayaklarının çevresinde yığılıydı; üstünde yalnızca 1937 yılının modası küçük iç çamaşırları vardı; yüzünü elleriyle kapamış ayakta duruyordu. Sonra ellerini yüzünden çekince, Harry bunun utanç ya da erdem duygusundan olmadığını anladı (böyle bir şey zaten beklemezdi); ayrıca ağlamadığını da gördü. Derken Charlotte, giysi yığının-
dan çıkıp yanına geldi ve onun birden beceriksizleşen parmak-
larını iterek, kravatını çözmeye başladı.

Irmak Baba

Sicim gibi yağan bir yağmurun altında geciken şafak söktüğünde, iki mahkûm yirmi başka mahkûmla birlikte bir kamyona binmişlerdi. Kamyonu güvenilir mahkûmlardan biri kullanıyor, onun yanında da silahlı iki gardiyan oturuyordu. Mahkûmlar kamyonun üstü açık bir ahıra benzeyen yüksek kasasına, dik duran bir kibrit kutusundaki kibritler ya da sıra sıra dizilmiş kalem biçimindeki dinamit lokumları gibi yerleştirilmişlerdi; hepsi ayak bileklerinden tek bir zincire bağlıydı; hareketsiz ayakların, sallanan bacakların, yerdeki bir sürü kazma, küreğin arasından dolanan bu zincirin iki ucu, kamyonun çelik kasasına perçinlenmişti.

Sonra hiç beklemedikleri bir anda, tombul mahkûmun iki haftadır (hatta daha uzun bir süredir) gazeteden okuduğu seli birden karşılarında gördüler. Gittikleri yolun yüzeyi düzgündü; yol, yerel halkın moloz yığını adını verdiği, çevredeki düz araziden iki buçuk metre kadar yükseltilmiş bir set üstüne yapılmıştı; iki yanında setin yapılmasında kullanılan toprağın kazılıp çıkarıldığı çukurlar vardı. Dünkü yağmur bir yana bırakılsa bile, sonbaharda yağan yağmur sularıyla bütün kış dolu duran bu çukurlar, şimdi yolun iki yanında tümüyle görülmez olmuş, her yeri durgun, toprak rengi bir su tabakası kaplamıştı; sular çukurların ötesindeki tarlalara doğru uzanıyor, kurşuni bir ışık altında yatay, koca bir ızgarayı andıran şerit şerit karıkların hareketsiz diplerinde ölgün ölgün parılıyordu. Kamyon şimdi hızla ilerliyordu; zaten daha önce de pek konuşmayan mahkûmlar,

şimdi tam bir sessizlik ve ciddiyet içinde, tek bir insan gibi birlikte ayak değiştiriyor, boyunlarını uzatarak düşünceli düşünceli yolun batı tarafına bakıyorlardı; onlar bakarken, karıkların tepeleri de suyun altında kayboldu; şimdi gördükleri, hareketsiz, çelik rengi, dümdüz bir su tabakasıydı; telefon direkleri, tarlaları birbirinden ayıran çitlerin düz çizgileri, bu beton tabakasına çakılmış gibi duruyordu.

Suyun yüzü durgun, dümdüzdü. Masum olmaktan çok, donuk bir ifadesi, neredeyse uysal bir görünüşü vardı. Sanki üstünde yürüyebilirdiniz. Su o kadar sakin duruyordu ki, mahkûmlar ilk köprüye gelinceye kadar içinde bir hareket barındırdığını anlamadılar. Köprünün altında bir hendek vardı ve buradan küçük bir dere akardı; şimdi hendek de, dere de görünmez olmuştu; dere yatağının yeri, ancak iki yanındaki böğürtlen ve servilerden anlaşıyordu. Burada sudaki hareketi hem gördüler hem de sesini duydular – yüzey hâlâ durgun ve düzdü, ama bu düz görünüşün altında, derenin akışına ters yönde, doğuya doğru derinden ağır ağır giden bir hareket vardı (Bir mahkûm usulca, “Dere ters akıyor,” dedi.) ve aşağılardan hafif, boğuk bir gürültü –yerin dibinde, görünmeden korkunç bir hızla geçen bir metro treninin caddeden işitilen gürültüsüne benzer (kamyondaki mahkûmlardan hiçbiri böyle bir benzetme yapamazdı elbette) bir ses– duydular. Sular birbirinden farklı üç tabakaya ayrılmıştı sanki; üstte, bilerek kötülük etmek istercesine, taşıdığı köpükler, çerçöp ve ağaç dallarıyla alttaki selin hızını ve öfkesini gizleyen telaşsız, masum görünüşlü bir tabaka vardı; ortadaki sel sularının altında da, tıpkı tepelerinden geçen ekspres trenin gücü ve öfkesinden (Satürn gezegenindeki bir kasırga kadar) habersiz, raylar arasında dolaşan bir sıra karınca gibi, her zamanki yatağında, keyifli keyifli mırıldanarak, kendi küçük işine bakan dere akıyordu.

Şimdi yolun her iki yanında da su vardı; mahkûmlar sularındaki hareketi fark ettikten sonra, sel artık aldatmayı, gizlenmeyi bir yana bırakmış gibiydi; suların artık setin iki kenarında da yükseldiğini görebiliyorlardı; birkaç kilometre önce suyun üzerinde yükselen ağaçların gövdeleri kaybolmuş, şimdi alt dallarının hizasından, biçilmiş çimlerin üstünde duran süs çalıları gibi

top top yüzeye çıkmışlardı. Kamyon bir zenci kulübesini geçti. Sular pencerelerin denizliklerine kadar ulaşmıştı. Dik çatının tepesinde, kucağında iki çocukla çömelmiş duran bir kadın vardı; yarı beline kadar sulara gömülen bir adamla genç bir çocuk, ciyak ciyak bağırarak bir domuzu kaldırmış bir ambarın yan yatmış damına koymaya çalışıyorlardı; ambarın dik çatısının tepesinde bir sıra tavukla bir hindi oturuyordu. Yakındaki yüksek bir ot yığınının orta direğine bağlı bir inek sürekli böğürüyordu, eğersiz bir katırın sırtında avaz avaz bağırarak zenci bir çocuk, kırbaçlayıp durduğu hayvanın karnına bacaklarını iyice yapıştırmış, eğilip ikinci bir katıra bağlı ipi çekiyor, suları sıçratarak bata çıka ambara doğru yaklaşıyordu. Evin çatısındaki kadın, geçen kamyonu çığlık çığlığa bağırmaya başladı; toprak rengi suların üstünden hafif ve ahenkli gelen sesi, kamyon evin önünden geçip uzaklaştıkça gitgide daha da hafifledi ve sonunda, uzaklıktan dolayı ya da kadın sustuğu için (kamyondakiler hangisi, bilmiyordu) işitilmez oldu.

Derken yol kayboldu. Göze çarpan bir iniş, kesin bir ayırım çizgisi, en ufak bir dalga yoktu; yol birden, et kesen usta bir elin keskin bıçağını yanlamasına usulca etin içine kaydırıvermesi gibi, toprak rengi yüzeyin altına girmiş, sanki yapılırken böyle yapılmış, yıllardır hep böyleymiş gibi, o kıpırtısız suyun bir parçası olmuştu. Kamyon durdu. Güvenilir mahkûm sürücü yerinden indi, arkaya geçti; mahkûmların bileklerine bağlı zincirlere çarpa çarpa çekip, ayaklarının arasından iki kürek aldı. Bir mahkûm, "Ne oluyor?" dedi. "N'apacan bunları?" Güvenilir mahkûm karşılık vermedi. Yerine döndü; gardiyanlarda biri silahını almadan aşağı inmişti. Güvenilir mahkûmla ikisi, kalçalarına kadar çıkan çizmeler giymişlerdi; ellerinde birer kürekle suya girdiler, küreklerinin saplarıyla yolu dikkatle yoklayarak önden yürüdüler. Aynı mahkûm yeniden bağırdı. Kır saçları darmadağın, yüzü hafifçe çılgın, orta yaşlı bir adamdı. "N'apıyor bu herifler?" diye sordu. Gene kimse karşılık vermedi. Kamyon şimdi hareket etmiş, güvenilir mahkûmla gardiyanın arkasından, burnuyla çikolata rengi, koyu suları yara yara ilerliyordu. Derken kır saçlı mahkûm bağırmaya başladı. "Lanet herifler, çözün şu zincirleri!" Tepinmeye başladı, deli gibi etrafa

saldırarak, en yakınındaki adamlara vura vura, kamyonun sürücü yerine ulaştı ve damına yumruklar indirerek çığlık çığlığa, kimseyi hedef almadan, "Lanet herifler, zincirlerimizi çözün! Çözün şu zincirleri, orospu çocukları!" dedi. "Boğacaklar bizi! Zincirleri çözün!" Ama sesinin ulaştığı alanda canlı hiç kimse yokmuş gibi, karşılık veren olmadı. Öteki gardiyanın kullandığı kamyon, içinde sardalyeler gibi tıka basa doldurularak ayak bileklerinden kasasına bağlanmış yirmi iki mahkûmla, küreklerinin saplarıyla yolu yoklayan gardiyan ve güvenilir mahkûmun arkasından ağır ağır ilerlemeye devam etti. Suların içinden hafifçe yükselerek çıkan ince iki demir korkuluğun belirlediği görünmez bir köprüden geçtiler; bir süre köprüyle aynı hizada gittikten sonra, hafif bir inişle yeniden suya daldılar – bu inişin, kâbusa yakın bir düşte gördüğünüz ve neredeyse bir anlam verebildiğiniz, ama aslında anlamsız olan, sarsıcı bir niteliği vardı. Kamyon ağır ağır ilerliyordu.

Öğleye doğru, gidecekleri kente vardılar. Yollar parke döşeliydi; kamyonun tekerlekleri şimdi yerde, yırtılan bir ipek sesi çıkarmaya başladı; gardiyanla güvenilir mahkûm yeniden yerlerine geçmişlerdi; kamyon artık daha hızlı gidiyordu; biraz güç bile kazanmış gibiydi, burnunun yarattığı dalgalar, su altındaki kaldırımları aşılıyor, bitişikteki çimlerin üstünden geçerek, insanların yığılmış eşyaları arasında durup bekledikleri verandaları ve sahanlıkları yalıyordu. Kentin çarşısından geçtiler; kalçalarına varan çizmeler giymiş bir adam diz boyu suyun içinde yürüyerek, çelik bir kasa yüklediği düz tabanlı bir kayığı çeke çeke bir dükkândan çıkarıyordu.

Sonunda tren yoluna ulaştılar. Yol caddeyi dik bir açıyla kesiyor, kenti ikiye bölüyordu. Tren yolu da kentten iki buçuk üç metre daha yüksekte, gene bir moloz yığınının, bir setin, üstündeydi; cadde dosdoğru sete geliyor ve burada yük vagonlarının kapılarının yüksekliğinde kazıklar üzerine oturtulmuş bir pamuk balyalama binası ile yükleme peronunun yanında doksan derecelik bir dönüş yapıyordu. Bu platformun üstünde, haki bir asker çadırı ve elinde silahı, göğsünde fişekliğiyle Ulusal Muhafız üniforması giymiş bir nöbetçi vardı.

Kamyon sudan çıkıp pamuk taşıyan arabaların kullandığı

rampayı tırmandı; buraya ev eşyalarıyla dolu özel arabalar ve kamyonlar da geliyor, yüklerini perona boşaltıyordu. Kamyona bağlandıkları zincirden çözülen mahkûmlar, ikişer ikişer ayak bileklerine pranga vurulmuş durumda perona çıktılar, birbirine girmiş bir yığın yatak, sandık, elektrikli, gazlı fırın, radyo, masa, iskemle, çerçeveli fotoğrafın içine daldılar; tek sıra olmuş zenciler tüm bu eşyaları, çamurlu bir kadife pantolon ile kalçalarına kadar çıkan çizmeler giymiş, tıraşı uzamış beyaz bir adamın gözetimi altında birer birer, kapısında silahlı başka bir ulusal muhafızın beklediği pamuk balyalama binasına taşıyorlardı. Mahkûmlar bu peronda durmadılar; tüfekli iki gardiyan onları önlerine katıp, mağarayı andıran, yarı karanlık binaya soktu; buradaki üst üste yığılmış karmakarışık ev eşyaları arasında, pamuk balyalarının ağızları, konsol ve büfelerin aynaları, üstlerine düşen aynı soluk ışıkla (çevreye hiçbir ışık yansıtmadan) ölgün ölgün parlıyordu.

Mahkûmlar binanın içinden geçerek, asker çadırıyla ilk nöbetçinin bulunduğu yükleme peronuna geldiler. Burada beklemeye başladılar. Onlara neyi, niçin beklediklerini söyleyen olmadı. İki gardiyan çadırın önünde nöbetçiyle konuşurken, mahkûmlar çit üstüne tünemiş akbabalar gibi, peronun kenarına oturup, prangalı ayaklarını toprak rengi, hareketsiz sel sularına doğru sarkıttılar; tren yolunun sularda sapasağlam yükselen toprak seti, selin büyük bir değişim ve felaket anlamına geldiğini reddedercesine dimdik ayaktaydı; mahkûmlar konuşmuyor, sessizce demiryolunun ötesinde ağır, kurşuni bir gökyüzünün altındaki uçsuz bucaksız sıvı bir ovada yüzer gibi duran kentin öteki yarısına doğru bakıyorlardı; evler, ağaçlar, çalılar, bir gösteri için sıralanmış gibi hareketsizdi.

Bir süre sonra çiftlikten kalkan öteki dört kamyon da geldi. Dördü birden küme halinde, tampon tampona, yırtılan ipek sesleri çıkararak ilerledi, balyalama binasının arkasında kayboldu. Çok geçmeden peronda oturanlar, ayak sesleri ve hafif zincir şakırtıları işittiler; sonra birinci kamyondaki mahkûmlar balyalama binasından çıktılar, arkasından da ikinci ve üçüncüler; şimdi kaput bezinden tulumlarla iş gömlekleri giymiş yüzden faz-

la mahkûm, on beş yirmi kadar da tüfekli gardiyan vardı. İlk gelenler ayağa kalktılar, göbek bağlarını andıran zincirlerini çarpa şakırdı, ikişer ikişer ötekilerin arasına karıştılar. Sonra yağmur yağmaya başladı; mayıs yağmuru değil de, kasım ayının ağır ağır ve sürekli çiseleyen kurşunu yağmuruydu bu. Gene de mahkûmlardan hiçbiri balyalama binasının açık duran kapısına yönelmedi. Özlemle, umutla ya da umutsuzca olsun, oraya doğru bakmadılar bile. Binayı akıllarından geçirseler bile, şimdiden dolmuş olacağını, içinde boş yer kalmışsa bile, oraların da eşya koymak için gerekeceğini biliyorlardı. İçeride yer olsa da, kendilerine verilmeyeceğini de biliyorlardı – gardiyanlar ıslanmalarını istediklerinden değil, onları yağmurdan korumayı akıl etmeyecekleri için. Bu yüzden konuşmayı kestiler, gömleklerinin yakalarını kaldırdılar, av köpeği yarışlarındaki köpekler gibi bağlı, hareketsiz, neredeyse düşünceli, koyunlarla sığırların yaptığı gibi sırtlarını yağmura doğru dönerek durdular.

Daha sonra asker sayısının artarak on ikiye çıktığını fark ettiler; bunlar kendilerini kuru ve sıcak tutan muşamba pançolar giymişlerdi; beli tabancalı bir de subay vardı; mahkûmlar o yana doğru bakmadan bir yemek kokusu aldılar; başlarını çevirince, binanın hemen içine askeri bir sahra mutfağının kurulmuş olduğunu gördüler. Ama hiç kımıldamadılar, sıraya sokuluncaya kadar beklediler, yağmur altında başları öne eğik, sabırla adım adım ilerlediler ve birer çanak yemek, ikişer dilim ekmek, birer bardak kahve aldılar. Yemeklerini yağmur altında yediler. Peron ıslak olduğundan oturmadılar, köylüler gibi çömeldiler; çanaklarını, bardaklarını korumak için öne eğiliyorlardı, ama yağmur damlaları gene de, minyatür havuzlara benzeyen bu kaplara sürekli düşüyor, yemekleri ve kahveyi sıçratıyor, görünmeden, sessizce ekmeklerini ıslatıyordu.

Peronda üç saat durup bekledikten sonra onları götürecek olan tren geldi. En uçta duranlar treni gördüler – sanki lokomotifsiz kendi başına giden bu tek yolcu vagonu, görünürde bir baca olmadan, arkasında yoğun bir duman bulutu bırakarak ilerliyordu; ancak duman havaya yükselmiyor, ağır ağır yana doğru yatıyor, seyrelip hafifleyerek sularla kaplı tarlaların üstünde kalıyordu. Gelen tren, eskiden kalma, ucu açık tahta bir

yolcu vagonuydu, kendinden çok daha küçük bir lokomotif tarafından itilerek gidiyordu. Hayvan sürüsü gibi vagona bindirilen mahkûmlar, dökme demirden bir sobanın bulunduğu öteki uca doluştular. Sobada ateş yoktu, ama onlar gene de birbirlerini ite kaka sıkışıp bir yer bulmaya çalışarak sobanın –her yanı soluk tütün lekeleriyle dolu, yanında yöresinde pazar günleri Memphis’e, Moorhead’e yapılan bin bir geziden kalma hayaletler (yerfistıkları, muzlar, kirlenmiş çocuk bezleri) dolaşan bu soğuk, sessiz demir parçasının– çevresine kümelendiler. Gardiyanlardan biri, “Hadi bakalım, hadi. Oturun artık,” diye bağırdı. Sonunda gardiyanlardan üçü silahlarını bırakıp aralarına girdi, sobanın başındaki kümeyi dağıttı, adamları oradan uzaklaştırarak oturma yerlerine yolladı.

Herkese yetecek kadar yer yoktu. Oturamayanlar zincirleriyle koridorda ayakta durdular. Derken, boşalan frenlerin çıkardığı tıslama sesini işittiler; lokomotif dört kez pofurdayıp düdükle çaldı; vagon ani bir sarsıntıyla harekete geçti; tam hızına ulaştıncaya, yükleme peronu ile balyalama binası büyük bir hızla gözden uzaklaştı; trenin gelişindeki gibi gidişinde de gerçekdışı bir görünüş vardı: Gelirken lokomotifi arkada, ileriye doğru hareket etmişti; oysa şimdi lokomotif öndeydi, ama o geri geri gidiyordu.

Tren yolu da suların altında kaldığında, mahkûmlar bunun farkına bile varmadılar. Vagonun durduğunu hissettiler, lokomotifin uzun uzun çaldığı düdüğün hiçbir yankı çıkarmadan inlercesine çevreye yayılan çılgın, umutsuz sesini duyular, ama neler olup bittiğini merak bile etmediler; tren yeniden yola koyulup, daha önce kamyonun yaptığı gibi, büyük bir dikkatle ağır ağır ilerlerken, onlar yağmur sularının sicim gibi süzülmediği pencerelerin arkasında oturuyor ya da ayakta duruyorlardı – toprak rengi sular, lokomotifin tekerlek kasalarıyla tekerlek parmakları arasında savruluyor, sürünürcesine yavaş giden lokomotifin ateş dolu karnına çarpıp bulanık buharlar çıkarıyordu; tren, kulak tırmalayan düdüğünü, çılgın bir zafer sevinciyle meydan okurcasına yeniden dört kez kısa kısa öttürdü; ama çelik lokomotif sanki durmaya cesaret edemediği için ilerlediğini ve bir daha geri dönemeyeceğini bilirmiş gibi, bu düdükle sesinde aynı zamanda bir gönülsüzlük, hatta bir veda havası var-

dı. İki saat sonra camdaki yağmur sularının arkasından, alacakaranlıkta yanan bir çiftlik evi gördüler. Yanında yöresinde başka hiçbir şey bulunmayan bu evin, uçsuz bucaksız karanlık suların üstünde, kendi yansımasından kaçarcasına dimdik yükselen alevlerle parlak tek bir yığın halinde yanıyordu, insana ters gelen, garip, olağanüstü bir nitelik vardı. Tren karanlık bastıktan bir süre sonra durdu. Mahkûmlar nerede olduklarını bilmiyorlardı. Sormadılar da. Nerede olduklarını sormadıkları gibi, neden ve niçin durduklarını sormak da akıllarına gelmezdi. Nerede durduklarını göremiyorlardı bile, çünkü vagona ışık yoktu ve camlar dışarıdan yağmur sularıyla puslanmış, içeriden üst üste yığılmış insan bedenlerinin çıkardığı sıcaklıkla buğulanmıştı. Tüm görebildikleri, karanlıkta el fenerlerinin parlayıp sönen yumuşak ışıklarıydı. Bağırtilar, emirler duyuyorlardı; derken içerideki gardiyanlar da bağırmaya başladılar; yerlerinden kaldırdıkları mahkûmları ayak bileklerine bağlı zincirlerin şakırtıları arasında kapıya doğru sürdüler. Mahkûmlar trenin şiddetle tıslayarak çıkardığı buharların ortasına inip, vagona dalga dalga çarpan buhar dumanının içinden geçtiler. Trenin yanında, kendi de bir treni andıran, kalın küt bir deniz motoru ve ona bağlanmış bir dizi kayık ve düz tabanlı sandal duruyordu. Burada daha çok sayıda asker vardı; el fenerlerinin ışıkları tüfek namlularının, fişeklik tokaların üstlerinde dolaşıyor, dikkatle diz boyu suyun içine inip sandallara binen mahkûmların ayak bileklerindeki zincirleri ısıldatıyordu; tren görevlileri kazandaki ateşi suya atmaya başlayınca, çıkan buharlar yüzünden vagon ve lokomotif şimdi görünmez olmuştu.

Bir saat sonra ileride ışıklar görmeye başladılar – ufuk çizgisi boyunca uzanıp sanki gökyüzünden sarkıyormuş gibi duran, topluiğne başı büyüklüğünde, titrek, ölgün, kırmızı bir dizi ışık. Ancak oraya ulaşınca kadar neredeyse bir saat daha geçti; bu arada sırlıklam giysileriyle (şimdi tek tek yağmur damlalarını hissetmez olmuşlardı) sandalların içinde çömelen mahkûmlar, ışıkların giderek yaklaştığını ve sonunda setin tepesinin belirginleştiğini gördüler; set boyunca uzanan bir sıra asker çadırı ile ateşlerin çevresinde çömelmiş oturan insanları seçebiliyorlardı artık; alevlerin titrek ışıkları, suların üstünde yansıyıp yayılıyor,

şimdi tepelerinde yükselen karanlık setin kenarında karmakarışık bağlanmış bir sürü başka kayığın bulunduğunu ortaya çıkarıyordu. El fenerleri set tabanı boyunca bu kayıkların aralarında parıldıyor, yanıp sönüyordu. Motor, sesini kesip kıyıya yanaştı.

Mahkûmlar sete çıkınca, aralarında ateşler yanan asker çadırlarını gördüler; ateşlerin çevresinde, biçimsiz giysi denkleri arasında ayakta duran ya da çömelen insanlar (zenci, beyaz, erkek, kadın, çocuk) başlarını çevirip, alevlerin ışığında parıldayan gözlerle sessizce mahkûmların zincirlerine ve çizgili giysilerine baktılar; setin biraz daha ilerisinde, mahkûmlar gibi birbirlerine sokulmuş ama bağlı olmayan bir katır sürüsü ile iki üç inek vardı. O sırada uzun boylu mahkûm başka bir ses duyduğunu fark etti. Sesi duymaya birdenbire başlamamıştı, ama aniden bu sesi eskiden beri duyduğunun farkına vardı; duyduğu ses onun tüm yaşantısına, tüm algılama gücüne öylesine yabancıydı ki, bir karınca ya da pire nasıl üzerinde birlikte düştüğü çığın gümbürtüsünden habersizse, şimdiye kadar o da böyle bir sesin varlığından öylesine habersiz yaşamıştı; öğleden beri suların üstündeydi, yedi yıldır da şimdi ayakta durduğu şu setin dibinde toprağı sürmekte, tırmıklamakta, ekmekteydi; ama gene de setin öbür yanından gelen o derin, boğuk fısıltı sesinin ne olduğunu hemen anlamamıştı. Durdu. Arkasındaki mahkûmlar da, birbirlerine giren yük vagonları gibi demir şakırtıları çıkararak, ona çarpıp durdular. Bir gardiyan, “Yürüyün!” diye bağırdı.

Uzun boylu mahkûm, “Nedir bu?” diye sordu. En yakın ateşin başında çömelmiş oturan bir zenci karşılık verdi:

“Bu o işte. Irmak. Şu bizim Irmak Baba.”

“Bizim Irmak Baba mı?” dedi mahkûm.

Gardiyan, “Yürüyün!” diye bağırdı. “Yürüyün, hey öndekiler!” Yürüdüler; birbirlerine sokulmuş duran bir katır sürüsünü daha geçtiler; gözler gene yuvalarında dönüyor, uzun, somurtkan yüzler alevlerin ışığında bir görünüp bir kayboluyordu; onları da geçtikten sonra, savaş alanında kullanılan iki kişilik küçük, hafif boş çadırların bulunduğu bir yere vardılar. Gardiyanlar hepsini önlerine katıp her bir çadıra üç çift prangalı adam koydu.

Mahkûmlar daracık kulübelerine giren köpekler gibi dört

ayak üzerinde sürünerek çadırlara yerleştiler. Çok geçmeden bedenleri çadırları ısıttı. Sonra sustular, o sesi şimdi hepsi duyabiliyordu; yattıkları yerden kulaklarına gelen bu derin, güçlü kuvvetli kalın fısıltıyı dinlediler. Tren soyan mahkûm, "Irmak Baba mı bu?" diye sordu.

Bir başkası, "He ya, o," dedi. "Böbürlenmesi gerekmiyor ki, fısıldamasın da bağırırsın."

Şafak vakti gardiyanlar çadırların dışına taşan ayaklarını tekmeleyerek mahkûmları uyandırdılar. Sete çıktıkları, kayıkların bağlı olduğu o çamurlu rampanın karşı tarafına bir sahra mutfağı kurulmuştu; kahvenin kokusu burunlarına gelmeye başlamıştı bile. Ama uzun boylu mahkûm, dün tek bir yemek, onu da öğleyin yağmur altında yediği halde, hemen mutfağa doğru yönelmedi. Onun yerine, hayatının son yedi yılını gölgesinde geçirdiği ama hiç görmediği ırmağa baktı; şaşkın, düşünceli, sessizce durup, gözlerini suların dalgalarla kırılmayan ama kıpır kıpır hafifçe oynayan katı, çelik rengi yüzeyine dikti. Çikolata rengindeki ağır, köpüklü, bulanık sular, onun üstünde durduğu setten göz alabildiğine ilerlere uzanıyor, yüzeyi ancak bir iki kilometre ötede, bir saç teli kadar ince görünen tek bir çizgiyle kesiliyordu; bir an sonra bunun ne olduğunu anladı. İçinden, *bu başka bir set*, diye geçirdi. *Oradan da bizi böyle görüyorlardır. Üstünde durduğum yer de oradan böyle görünüyordur.* Arkadan biri onu dürttü; gerilerden bir gardiyanın sesi geldi: "Yürüyün! Yürüyün hadi! Çok bakacaksınız daha buna!"

Bir gün önceki aynı yemeği, kahveyi, ekmeği aldılar, gene dünkü gibi ellerinde çanaklar ve bardaklarla yere çömeldiler, ama yağmur daha başlamamıştı. Ahşap bir ambar, olduğu gibi yerinden kalkarak geceleyin yüzüp oraya kadar gelmişti. Akıntının sürükleyip sete yasladığı ambarın üstüne şimdi bir sürü zenci üşüşmüş, kiremitleri, tahtaları söküp setin üstüne taşıyordu; acele etmeden yemeğini yiyen uzun mahkûm, ambarın -ölmüş bir sineğin çalışkan bir karınca sürüsünce yenip bitirilivermesi gibi- ta su çizgisine kadar hızla yok olup gittiğini gördü.

Mahkûmlar yemeklerini bitirdiler. Onlar gece kurumayan, yalnızca dışarıdaki havaya göre biraz daha ılık olsa da hâlâ tenlerine batan giysileri içinde çömelmiş oturur ya da ayakta durur-

larken, yağmur sanki bir işaret üzerine yeniden yağmaya başladı. Gardiyanlar herkesi ayağa kaldırıp ite kaka ikiye ayırdılar; bir kümedekilerin ellerine yakındaki çamurlu bir yığından kazma, kürek vererek, onları setin ilerisinde bir yere götürdüler. Biraz sonra mahkûmları oraya getiren motor, arkasında çektiği kayıklarla birlikte, omurgasının beş metre aşağısındaki, belki de pamuk tarlası olan bir yerden geçerek sete yanaştı; kayıklar küpeştelerine kadar zencilerle doluydu; zencilerin arasında bohçalarını kucaklamış birkaç beyaz da vardı. Motorun sesi kesilince, suyun üstünden hafif bir gitar tıngırtısı geldi. Kayıklar yanaşıp yüklerini boşalttı; mahkûmlar, ağır torbalarını, yorganlara sarılmış denklerinin taşıyarak, çamurlu yokuştan güçlkle sete tırmanan adamları, kadınları, çocukları izlediler. Gitarın sesi hâlâ duyuluyordu; mahkûmlar şimdi gitarı çalanı da gördüler – dar kalçalı, genç bir zenciydi; pamuklu bir saban ipiyle boynuna astığı gitarını çala çala sete çıktı. Yanında başka hiçbir şey –ne yiyecek, ne giyecek, hatta bir ceket bile– yoktu.

Uzun boylu mahkûm bu sahneye öylesine dalmıştı ki, yanma gelip adını sesleninceye kadar gardiyanı işitmedi. “Uyan!” diye bağırdı gardiyan. “Siz ikiniz kürek çekmeyi biliyor musunuz?”

Uzun boylu mahkûm, “Kürek mi çekilecek, nerde?” diye sordu.

Gardiyan, “Nerde olacak sandın? Tabii ki suda,” dedi.

Uzun mahkûm başını, görmediği, arkasındaki setin gerisinde kalan ırmağa doğru sallayarak, “Ben dünyada kayığa binip orda kürek çekmem,” dedi.

Gardiyan, “Yok, orda değil, bu yanda çekeceksin,” dedi; hızla eğilip uzun mahkûmla tüysüz tombul mahkûmu bağlayan zincirin kilidini açtı. “Uzakta değil, hemen şurda.” Doğruldu. Önde, iki mahkûm arkada, kayıklara doğru yürüdüler. “Benzin istasyonuna gelene kadar şu telefon direklerini takip edin. İstasyonu mutlaka fark edersiniz, damı hâlâ suyun üstünde. Gideceğiniz yer deltada, ırmağın denize ulaşan bir kolunda; orayı görebilirsiniz, çünkü kıyısındaki ağaçların tepeleri hâlâ suyun dışında. Ağaçları takip edin, üstünde bir kadın bulunan kırık bir servi gövdesine varacaksınız. Kadını alınca, geriye, tam batıya

doğru dönün, damının tepesinde bir adam oturan pamuk deposuna gelinceye kadar gidin—” Gardiyan durdu; gözlerini, derin bir ciddiyetle hiç ses çıkarmadan bir kayığa bir de suya bakan mahkûmlara çevirerek, “Ee? Ne bekliyorsunuz?” dedi.

Tombul mahkûm, “Ben kürek çekmesini bilmem,” dedi.

Gardiyan, “Öyleyse, öğrenmenin vakti gelmiş de geçiyor bile,” dedi. “Bin hadi.”

Uzun mahkûm öteki mahkûmu iterek, “Bin hadi,” dedi. “Bu sudan zarar gelmez sana. Kimse sana zorla gir, yıkan demeyecek.”

Tombul mahkûm baş tarafta, öbür mahkûm kıçta oturmuş setten uzaklaşırlarken, zincirleri açılan öteki çiftlerin de kayıklara bindiklerini gördüler. Uzun mahkûm, “Bu adamlardan acaba kaç daha hayatlarında bu kadar suyu bir arada ilk kez görüyordur,” dedi. Öteki karşılık vermedi. Kayığın tabanında diz çökmüş, küreğini büyük bir dikkatle ara sıra sulara batırıp çıkarıyordu. Kalın, yumuşak sırtının duruş biçiminde, tedirgin, kaygılı, gergin bir ifade vardı.

Gece yarısını biraz geç, evsiz kalmış kadın, erkek ve çocuklarla küpeştesine kadar dolu bir kurtarma gemisi Vicksburg’a yanaştı. Buharla çalışan, düz tabanlı bir tekneydi bu; gün boyu ırmağın servi ve sakız ağaçlarıyla tıklı kollarında, pamuk tarlalarının üstlerinde dolaşmış (buralarda, ara sıra suda yüzmek yerine, toprağa sürünerek gitmişti), evlerin, ambarların damlarından, hatta ağaçlardan topladığı hüznü yükünü, yersiz yurtsuz, umutsuz insanlar için kurulan bu mantar kente getirmişti; burada, çiseleyen yağmurun altında, isli gaz lambaları yanıyor, acele çekilmiş hatlardaki ampullerin çiğ ışıkları, inzibatların süngülerini, doktorların, hemşirelerin ve kantin görevlilerinin kızıl haçlı kolluklarını aydınlatıyordu. Yukarılarda kalan yamaç neredeyse silme çadırlarla kaplıydı, ama gene de herkese yetecek kadar barınak yoktu. İnsanlar tek başlarına ya da aileleriyle birlikte, bulabildikleri çadırlarda yatıyor ya da oturuyorlardı; bazıları da, doktorlar, hemşireler, askerler üstlerinden atlar, çevrelerinde, aralarında dolaşırken, açıkta yağmur altında, yorgunluktan bitkin, ölü gibi yerlere serilmişlerdi.

Tekneden ilk inenler arasında cezaevinin müdür yardımcılarında biri vardı; onun hemen arkasından tombul mahkûmla

başka bir beyaz adam –sakalı uzamış, zayıf, solgun yüzünde hâlâ inanmadığı bir cesaret ifadesi okunan, ufak tefek biri– çıktı. Müdür yardımcısı anlaşılan nereye gitmek istediğini çok iyi biliyordu. Peşindeki iki kişiyle, eşya yığınlarının, uyuyan insanların arasından hızla geçerek, acele kurulmuş, çığ bir ışığın aydınlattığı geçici bir büroya geldi; aslında askeri bir karakol denebilecek bu odada cezaevi müdürü iki binbaşıyla oturuyordu. Müdür yardımcısı lafı dolandırmadan, “Bir adam kaybettik,” dedi. Uzun boylu mahkûmun adını söyledi.

Müdür, “Kayıp mı ettiniz?” diye sordu.

“Evet. Boğulmuş.” Müdür yardımcısı başını arkasındaki tombul mahkûma çevirerek, “Anlat,” dedi.

Tombul mahkûm, “Kürek çekmeyi biliyorum diyen oydu, ben demedim.” dedi. “Ona kendim söyledim—” Başıyla müdür yardımcısını gösterdi, “Kürek çekemem, dedim. Bu yüzden, ırmağın koluna gelince—”

Cezaevi müdürü, “Ne diyor bu?” dedi.

Müdür yardımcısı açıkladı: “Motordan haber verdiler; deltada, ırmak kollarından birindeki kırık bir servi gövdesine tünemmiş bir kadınla bir pamuk deposunun damında şu adamı görmüşler.” Başıyla üçüncü adamı işaret etti; müdürle iki subay adama baktılar. “Motorda onları alacak yer yokmuş. Devam et.”

Tombul mahkûm, alçalıp yükselmeyen dümdüz bir sesle devam etti. “Böylece ırmağın kolunun olduğu yere geldik. Derken kayık altından kaçtı. Ne oldu bilmem. Ben orada oturmuş duruyordum, çünkü o, kayık kullanabileceğine kesin güveniyordu. Ben akıntı falan görmedim. Kayık birdenbire döndü ve sanki bir trenin arkasına bağlanmış gibi hızla gerisingeriye uçmaya başladı; sonra bir daha geri döndü, ben de o sırada tesadüfen yukarı bakıyordum, tepemde bir ağaç dalı gördüm ve tam zamanında dalı yakaladım; bir de baktım ki kayık, insanın ayağından çekilip alınan bir çorap gibi, altımdan çekilip alınmış; kayığı bir kere daha gördüm, ters dönmüştü ve kürek çekmeyi çok iyi bildiğini söyleyen o arkadaş bir eliyle kayığa yapışmış, öteki eliyle de küreği tutuyordu—” Sustu. Sesi sözlerinin bittiğini gösteren bir alçalma olmadan kesildi; mahkûm, masanın üstündeki yarı dolu küçük bir viski şişesine sessizce bakarak durdu.

Cezaevi müdürü, yardımcısına, “Boğulduğunu nereden biliyorsun?” dedi. “Bunu fırsat bilip kaçmadığını nereden biliyorsun?”

“Nereye kaçacak? Deltanın tamamı seller altında. Ta gerideki tepelere kadar yetmiş beş kilometrelik alan, beş metre derinlikte suyla kaplı. Ayrıca, kayığı ters dönmüş.”

Tombul mahkûm, “O arkadaş boğuldu,” dedi. “Onun için kaygılanmanıza gerek yok. Ona af çıktı; üstelik, af kâğıdını imzalamak için kimsenin eli yorulmayacak.”

Müdür, “Peki, başka gören yok mu? Ağaçtaki kadına ne oldu?” dedi.

Müdür yardımcısı, “Bilmiyorum,” dedi. “Daha onu bulamadım. Belki başka bir tekne almıştır. Ama pamuk deposunun üstündeki adam bu işte.”

Müdürle iki subay, üçüncü adama, adamın sakalı uzamış, zayıf, çılgın yüzüne –eski bir dehşetin, korku, çaresizlik ve öfke karışımının izlerini hâlâ taşıyan bu yüze– yeniden baktılar. Müdür, “Mahkûm seni kurtarmaya gelmedi mi? Onu hiç görmedin mi?” diye sordu.

Adam, “Beni kurtarmaya kimse gelmedi,” dedi. Başta hayli sakin konuştuğu halde şimdi titremeye başladı. “O lanet pamuk deposunun tepesinde oturmuş, her an çöktü çökecek diye beklerken, motorun, kurtarma teknelerinin geldiklerini gördüm, ama hiçbirinde bana yer yoktu. Hepsini o alçak zenciler doldurmuş; biri de orada oturmuş gitar çalıyor, ama bana yer yok. Gitar!” Titreyerek, ağzından salyalar saçarak, avaz avaz bağırmaya başladı; yüzü seğiriyor, şiddetle kasılıyordu. “Bir zenci parçasının gitarına yer var da, bana yok—”

Cezaevi müdürü, “Sakin ol,” dedi. “Sakin ol, bakalım.”

Subaylardan biri, “Bir içki verin ona,” dedi.

Müdür bardağa içki koydu. Yardımcısı alıp adama verdi; adam titreyen elleriyle bardağı tutup ağzına götürmeye çalıştı. Belki yirmi saniye hepsi ona baktılar, sonra müdür yardımcısı bardağı aldı, adamın ağzına tuttu; adam viskiyi bir solukta içti, ama bu durumda bile ağzının iki kenarından uzamış sakalına ip gibi içki aktı.

Müdür yardımcısı, “Karanlık basmadan onu ve bu mahkûmu kurtarıp getirdik. Ama öteki adam ortada yok,” dedi.

Müdür, "Peki," dedi. "Eh, on yıldır bir tek mahkûm bile kaybetmedim ben, şimdi tutup böyle — yarın seni çiftliğe geri yollayacağım. Adamın ailesine haber verin, çıkış evrakını da hemen hazırlayın."

Müdür yardımcısı, "Baş üstüne," dedi. "Dinleyin müdürüm. Kötü bir insan değildi, ayrıca belki o kayıkta hiç işi yoktu. Ama kendisi kürek çekebildiğini söylemişti. Bakın. Çıkış evrakına, bin dokuz yüz yirmi yedideki büyük selde insanların hayatlarını kurtarmaya çalışırken boğulmuştur, diye yazıp imzalaması için eyalet valisine göndersem mi, ne dersiniz? Ailesinin duvara asabileceği iyi bir şey olur, komşular ziyarete gelince görsünler diye falan. Belki adamın ailesine para bile verirler, çünkü ne de olsa onu ceza çiftliğine pamuk yetiştirmek için gönderdiler, selde kayıkla gezip dolaşsın diye değil."

Müdür, "Pekâlâ. Bir çaresine bakarım," dedi. "Şimdi önemli olan, adamın adının kayıtlardan düşülmesi; yoksa politikacının biri hemen gelip yemek tahsisatına el koymaya çalışır."

Yardımcısı, "Peki, efendim," dedi. Dönüp yanındaki adamları önüne katarak dışarı çıkardı. Karanlıkta hâlâ çiseleyen yağmurun altında tombul mahkûma, "Eh, ortağın seni alt etti. Özgürlüğüne kavuştu o. Ceza süresini tamamladı, seninse daha yatacak uzun yılların var," dedi. Tombul mahkûm karşılık verdi: "Öyle özgürlük onun olsun."

Çılgın Palmiyeler

Chicago'daki ikinci günlerinde Wilbourne sabah otelde uyanınca Charlotte'un giyinip gitmiş olduğunu gördü; şapkasını, yağmurluğunu, çantasını almış, koca koca harflerle, acemice yazılmış bir not bırakmıştı; yatık bir el yazısıyla yazılmış olan bu notun ilk bakışta bir erkek tarafından yazıldığını düşünür, ama biraz sonra son derece kadınsı bir yazı olduğunu anlardınız: *Öğleye dönerim. C.* Sonra, adının baş harfinin altına, *Belki de daha geç,* diye eklemişti. Öğlen olmadan döndü; Wilbourne yeniden uyuştu; Charlotte yatağın kenarına oturmuş, saçlarından tutarak, onu uyandırmak için başını yastığın üstünde sağa sola sallıyor, yağmurluğunun önü açık, geriye ittiği şapkası başında, derin sarı bakışlarıyla ona bakıyordu; Harry şimdi kadınların erkeklerle ilişkilerini yürütmekte, onlarla birlikte yaşamakta, gösterdikleri o büyük beceriyi düşündü. Tutumlu ya da iyi ev kadını olmanın çok ötesinde bir şeydi bu; tüm kadın soyunun, her erkeğin karakter yapısına ve onunla birlikte yaşama koşullarına uyum sağlamak için kullandığı, akıldan değil de şaşmaz bir içgüdüden kaynaklanan bir beceriydi; kadınlar gerektiğinde Vermont'lu bir çiftçi eşinin o ünlü katı tutumluluğuna, gerektiğinde ise bir Broadway revü dansözü sevgilinin çılgın savurganlığına bürünebilirlerdi – onlar için, biriktirdikleri ya da saçıp savurdıkları para hiç önemli değildi; satın aldıkları ya da alamadıkları incik boncuğun da pek önemi yoktu; mücevherlerin ya da şişkin banka hesaplarının varlığını da yokluğunu da bir satranç oyunundaki piyonlar gibi kullanırlardı onlar; oyunun ödülü kesinlikle para-

sal güven değil, içinde yaşadıkları toplumsal ortamda saygınlık kazanmaktı; bir gül fidanının altında kurdukları yuvanın bile bir kuralı, bir düzeni olsun isterlerdi; Harry düşündü: *Erkeklerin tersine, kadınlara çekici gelen şey, yasadışı aşkın büyüğü ya da iki kişinin suçlanıp lanetlenerek toplumdan, Tanrı'dan sonsuza kadar kopmalarına, dönüşü olmayan bir yalnızlığa gömülmelerine yol açan ateşli bir tutku değildir; onlara çekici gelen, yasadışı aşkın güçlükleriyle başa çıkabileceklerini göstermektir, çünkü kadınlar yasadışı aşkı alıp ona saygınlık kazandırmak, Lothario gibi bir çapkını alıp, kendilerini ayartan buklelelerini keserek, onu sıradan yemeklerle yetinen, banliyö treniyle işine gidip gelen saygın bir kimseye yakışır düzgün bir yaşama alıştırmak için karşı konulmaz bir istek duyarlar ve bunu yapabilecekleri konusunda (tıpkı bir pansiyonu başarıyla işletebilecekleri konusunda olduğu gibi) sarsılmaz bir inanç sahibidirler.* Chartlotte, "Buldum," dedi.

"Ne buldun?"

"Tek odalı bir daire. Bir stüdyo. Benim de çalışabileceğim bir yer."

"Benim de, mi dedin?" Chartlotte, Harry'nin başını farkında olmadan sertçe ve biraz da canını acıtarak yeniden sarstı; Harry gene düşünmeye başladı: *Bu kadının hiç kimseyi, hiçbir şeyi sevmeyen bir yanı var; sonra zihninde derin, sessiz bir şimşek çaktı –beyaz bir ışıma oldu– içgüdü mü, akıl mı, bilmiyordu. Evet, yalnızlık çeken biri değil, yalnız bir kadın o; yalnız bir kadın. Babası ve tıpkı babasına benzeyen dört erkek kardeşi varmış, sonra da tıpkı o dört kardeşine benzeyen bir adamla evlenmiş ve belki de ömür boyu kendine ait bir odası bile olmamış; bu yüzden de ömür boyu hep yapayalnız yaşamış ama hiç pasta yememiş bir çocuk nasıl pasta nedir bilmezse, o da yalnız yaşadığını bile bilmiyor.*

"Evet, benim de. Bin iki yüz dolar sonsuza kadar yeter mi sanıyorsun? İnsan günahla iç içe yaşayıp gidebilir, ama günah karın doyurmaz ki."

"Biliyorum. O akşam telefonda sana bin iki yüz dolarım olduğunu söylemeden önce bunu ben de düşündüm. Ama şimdi balayımızdayız; sonradan— "

Chartlotte, "Ben de biliyorum," dedi. Harry'nin saçına gene yapıştı, gene canını acıtıyordu, ama Harry şimdi onun bunu bilerek yaptığının farkındaydı. Chartlotte, "Dinle bak. Hep balayı

olarak kalmalı, sürekli," dedi. "Sonsuza kadar – ikimizden biri ölene kadar. Başka türlü olamaz. Ya cennet, ya cehennem: Bu ikisi arasında doğru yol, erdem, utanç ya da pişmanlık gelip yamamıza yapışınca kadar rahat, huzur ve güven içinde bekleyeceğimiz bir Araf yok ikimiz için."

"Demek sen bana değil, aşka inanıyor, güveniyorsun." Charlotte ona baktı. "Yalnız ben değil, herhangi bir erkek olabilir demek."

"Evet, aşka. İki insan arasındaki aşk ölür, derler. Bu doğru değil. Aşk ölmez. Eğer ona layık değilsen, seni bırakır gider. O ölmez; ölen sen olursun. Aşk deniz gibidir: Sen işe yaramaz biriyisen, sularda kötü bir koku çıkarmaya başlarsan, o zaman deniz, dışarıda bir yerde ölmen için kusar atar seni. İnsan nasıl olsa ölecek; ama ben, kusulup cansız bir kumsala fırlatılarak güneş altında kuruyan, mezar taşında *İşte Bu Kadar* yazılı adsız, ufak, pis bir leke olmaktansa, denizde boğulmayı yeğlerim. Hadi kalk. Adama bugün taşınırız, dedim."

Bir saat içinde valizlerini toplayıp taksiyle otelden ayrıldılar; üç kat merdiven çıktılar. Charlotte anahtarı bile almıştı; kapıyı açtı, Harry'nin girmesi için kenara çekildi; Harry onun odaya değil de kendisine baktığını biliyordu. Charlotte, "Nasıl? Beğendin mi?" diye sordu.

Burası, içinde mutfak ve banyo bölmeleri bulunan, boyu eninden uzun büyük bir odaydı; kuzeye bakan duvarında, belki artık hayatta olmayan ya da iflas etmiş bir fotoğrafçının, belki de daha önceki bir heykeltıraş ya da ressam kiracının elinden çıkmış bir tavan penceresi vardı. Harry, ev tutarken kadınların genellikle evden çok banyoya baktıklarını düşünerek kendi kendine sessizce, *Burayı şu tavan penceresi için tutmuş, dedi. Yatacak ve yemek pişirecek bir yerler olmasa da olurdu. Bize değil, aşka bir barınak seçmiştir; sırf bir adamdan ötekine kaçmadı o; amacı, büst yapmakta kullandığı çamuru bir başka çamur parçasıyla değiştirmek değildi* – Harry birkaç adım attı, sonra düşündü: *Ben belki de Charlotte'ı kucaklamıyor, sarılıp yapışıyorum ona, çünkü yüzme bilmediğimi itiraf etmeyen bir yanım var benim – ya da yüzebileceğine inanamayan bir yanım.* "Beğendim," dedi. "Güzel bir yer. Artık hiçbir şey sırtımızı yere getiremez."

Bundan sonraki altı gün Harry hastaneleri dolaştı, stajyer doktorlardan bilgi aldı, başhekimlerle görüştü. Görüşmeler kısa sürmüştü. Yapacağı iş konusunda titizlik etmiyordu, iyi yetişmiş biriydi – iyi bir tıp fakültesini bitirmiş, tanınmış bir hastanede yirmi ay stajyerlik yapmıştı; ama görüşmelerin ilk üç dört dakikasından sonra bir şeyler hep ters gitmeye başlıyordu. Harry sorunun ne olduğunu biliyordu, ama bunu kendi kendine ancak beşinci görüşmenin ardından (bir parkta, işsiz güçsüz birtakım adamlar, İş Bulma Kurumu’ndan gelme bahçıvanlar, çocuklar ve bakıcıları arasında, güneşli bir kanepede otururken) itiraf etti: *Yeterli çabayı göstermiyorum da ondan, çaba göstermenin gereğini anlamadığım, onun aşka ilişkin düşüncelerini olduğu gibi benimsediğim için; ben aşka, geçen hafta açık hava ayininde Tanrı sevgisini içinde hissedip hakka erişen Mississippili ya da Lousiana’lı bir köylünün dine baktığı gibi bakıyorum; aşkın beni doyurup giydireceğine sonsuz bir inancım var.* Ancak, asıl nedenin bu olmadığını biliyordu; gerçek neden, yirmi dört ay yerine yirmi ay staj yapmış olmasıydı; içinden, *Beni bu duruma düşüren sayılar oldu,* diyor, anlaşılan aşkın o tatlı kokusu içinde ölmek, geleneklere sırt çeviren biri tarafından kurtarılmaktan daha yakışık alan bir şey, diye düşünüyordu.

Sonunda bir iş buldu. Ufak bir işti; kentin zenci mahallesindeki bir hayır kurumu hastanesinin laboratuvarında, genellikle polis tarafından hastaneye getirilen alkol bağımlılarının, tabanca ya da bıçakla yaralanmış insanların sıradan frengi testlerini yapacaktı. O gece Charlotte’a “Teşhis için mikroskoba ya da Wassermann kâğıdına gerek yok. Adamların zenci mi, beyaz mı olduğunu görecektik kadar ışık olsun, yetiyor,” dedi. Charlotte sehparın üstüne yerleştirdiği iki döşeme tahtasıyla tavan penceresinin altında kendine “çalışma tezgâhım” dediği bir masa kurmuş, her şeyin on sente satıldığı bir dükkândan aldığı bir paket alçıyla bir süredir orada oyalanıp duruyordu; ama Harry onun ne yaptığına pek dikkat etmedi. Charlotte, elinde bir parça kâğıt ve kurşunkalem, şimdi masasının üstüne eğilmiş, kıvrak, küt elleriyle hızlı hızlı birtakım iri, yatık rakamlar yazıyordu.

“Sen ayda şu kadar kazanacaksın,” dedi. “Bizim aylık masrafımız ise şu kadar. Aradaki farkı kapatmak için bankadan şu

kadar çekmemiz gerekecek." Rakamlar katıydı, gerçekçiydi; kalemnin kâğıt üzerindeki izlerinin bile inatçı, küçümseyen bir havası vardı; ayrıca Harry'nin şimdi ablasına göndermesi gereken haftalık borçlarını, New Orleans'daki öğle yemekleri ile boşa giden otel paralarını da hesaba katmıştı. Listeyi bitirince son rakamın yanına bir tarih yazdı; eylül ayının başlarında bir tarihti bu. "O gün hiç paramız kalmayacak artık," dedi.

Bunun üzerine Harry, o gün parktaki kanepede otururken düşündüğü bir şeyi tekrarladı: "Aldırma. Tüm yapmam gereken şey, aşka alışmak. Bunu daha önce hiç denemedim; gördüğün gibi, kendimin en az on yıl gerisindeyim ben. Hâlâ boş vitesle gidiyorum. Ama yakında gene vitesle takarım."

Charlotte, "Evet," dedi. Sonra döndü, kâğıdı buruşturup bir yana fırlattı. "Ama önemi yok. Biftek ya da hamburger yemek arasındaki fark gibi bir şey bu. İnsanın açlığı burasında değil – " avcunun içiyle Harry'nin karnına vurdu. "Karnın gurulduyordur, o kadar." Harry'nin göğsüne dokunarak, "Açlık asıl buradadır. Bunu sakın unutma," dedi.

"Unutmam. Artık unutmam."

"Ama belki unutursun. Zaman zaman aç kaldığın için, karın açlığından korkuyorsun sen. Çünkü insan daha önce çektiği acılardan hep bir parça korkar. Daha önce âşık olsaydın, o gün öğleden sonra gelip o trene binmezdin. Öyle değil mi?"

Harry, "Evet," dedi. "Evet. Evet."

"Beynine, açlığın midede olmadığına hatırlamayı öğretmekle iş bitmiyor. Midenle bağırsakların da buna inanmak zorunda. Seninkiler inanabilir mi buna?"

Harry, "Evet," dedi. *Ama o da bundan çok emin değil,* diye düşündü, çünkü üç gün sonra, hastaneden geldiğinde Charlotte'un çalışma masasının üstünde bir yığın kıvrım kıvrım küçük teller, zambak ve gomalak şişeleri, incecik tahta parçaları, birkaç tüp boya ile içinde bir tomar ince kâğıt ıslatılmış bir tava gördü; iki gün sonra bunlar bir dizi heykelciğe dönüşmüş, geyikler, kurt köpekleri, atlar ve sıska, sosyetik, garip, aykırı, gerçeküstü, kadınsı erkekler, erkeksi kadınlar olmuştu; ertesi gün öğleden sonra eve geldiğinde, Charlotte da heykelcikler de ortalarda yoktu. Bir saat sonra Charlotte döndü; ka-

ranlıkta parlayan sarı, kedi gözlerinde zafer ya da sevinç parıltısından çok, şiddetli bir güven ifadesi, elinde de yepyeni bir on dolar vardı.

Tanınmış, büyük bir mağazanın adını söyleyerek, "Hepsi ni satın aldılar," dedi. "Sonra adam bana vitrinlerden birini süsletti. Yüz dolarlık daha sipariş aldım – Chicago ile bu yörelerin tarihî kişilerinin heykelciklerini yapmak için. Bilirsin hani – Nero yüzlü Bayan O'Leary, Hawai gitarı çalan inek, yüzünde yalnızca iki göz ve bunları gölgeleyen raf gibi çıkık bir alnı olan, Nijinski bacaklı Kit Carson, başlarıyla sağrıları Arap kısraklarından alınma dişi mandalar. Ayrıca, Michigan Bulvarı'ndaki tüm mağazalar da var. Al, işte."

Harry parayı almadı. "O senin. Sen kazandın," dedi. Charlotte gözlerini kırpmadan sarı bakışlarını ona dikti; Harry bir el fenerinin ışığına yakalanmış güve ya da tavşan gibi şaşalayıp durakladı; bu sarı bakışlar onu tepeden tırnağa saran ayrıştırıcı kimyasal bir sıvıydı sanki ve içindeki tüm küçük yalanları, duygusallıkları posa gibi eritip yok ediyordu. "İstemiyorum—"

"Geçimini sağlamakta kadının sana yardım etsin istemiyorsun, öyle değil mi? Dinle. Şu anda yaşadığımız hayattan mutlu değil misin sen?"

"Mutluyum, biliyorsun."

"Öyleyse, bunun bize neye mal olduğunun, karşılığında ne ödediğimizin ya da bu ödemeyi nasıl yaptığımızın ne önemi var ki? Şimdi elimizde olan parayı çaldın sen; aynı şeyi gene yapmaz mıydın? Yarın her şey bitse ve ömrümüzün geri kalanını faiz bedeli ödeyerek geçirmek zorunda bile kalsak, değmez mi buna?"

"Evet, değer. Ama yarın hiçbir şey bitecek değil. Gelecek ay da. Gelecek yıl da—"

"Hayır, değil. Elimizdekini korumaya layık olduğumuz sürece bitmez. Yeterince iyi, yeterince güçlü olduğumuz, onu korumayı hak ettiğimiz sürece bitmez. İstedğin şeyi olabildiği kadar dürüstçe elde eder, sonra da bırakmazsın. Bırakmazsın." Geldi, bedeniyle sertçe çarparak Harry'ye sımsıkı sarıldı – okşarcasına değil de, tıpkı uykudan uyandırmak için yapışıp saçlarını çektiği gibi. "İşte ben bunu yapacağım, yapmaya çalışacağım. Sevişmekten ve ellerimle bir şeyler yapmaktan hoşlanıyorum ben. Bu

kadarcık bir şeyi istemeyi, sevmeyi ve elimden kaçırmamaya çalışmayı kimse bana çok görmez sanırım.”

Charlotte, geceleri Harry yattıktan ya da uyuduktan sonra çalışarak o yüz doları kazandı; sonraki beş haftada, yirmi sekiz dolar daha kazandı, ardından da elli dolarlık bir siparişi tamamladı. Sonra siparişlerin arkası kesildi. Yeni bir sipariş alamadı. Gene de bu işin peşini bırakmadı; bitirdiği örnek heykelciklerle bütün gün dışarılarda dolaştığı için, artık hep gece çalışıyor; oturdukları daire şimdi insanların akşamları buluştuğu bir tür kulübe dönüştüğünden, çalışmalarını çoğu zaman birtakım seyircilerin önünde yürütüyordu. İlk ziyaretçileri, McCord adında bir gazeteciydi; Charlotte’un en küçük erkek kardeşinin kısa bir süre (Harry’nin anladığı kadarıyla, ayak işlerine koşan hevesli bir üniversite öğrencisi olarak) çıraklık ettiği bir New Orleans gazetesinde çalışmıştı McCord. Charlotte onunla sokakta karşılaşmıştı; bir akşam eve yemeğe çağırdılar, o da bir akşam onları dışarıda yemeğe götürdü; üç akşam sonra, üç erkek, iki kadın ve dört şişe viskiyle çıkageldi; bundan sonra Wilbourne akşam eve döndüğünde kiminle karşılaşacağını bilemez oldu; ama Charlotte’un yalnız kalmadığını ve evde kim olursa olsun, hiçbir zaman boş oturmadığını biliyordu; satışların kıt olduğu dönem, birkaç hafta, sonra bir ay, daha sonra da neredeyse yaza kadar sürdüğü halde, Charlotte üstünde badanacıların önlükleri kadar kirli bir önlük, elinde bir viski kadehi ile, kıvrık tel parçaları, zamk, boya ve alçı dolu çanaklar arasında çalışıp duruyor, tüm bunlar becerikli ellerinin altında, ardı arkası kesilmeden bir sürü zarif, garip, aykırı, gerçeküstü heykelciğe dönüşüyordu.

Derken küçük, son bir satış daha yaptı ve bu iş başladığı gibi birden ve anlaşılmaz bir biçimde bitiverdi. Uğradığı mağazalarda ona, artık yaza girildiğini ve hem yerli halkın, hem turistlerin sıcaklardan kaçmak için kenti terk ettiklerini söylediler. Charlotte, Harry’ye ve herkese, “Ama yalan. Artık doyma noktasına ulaşıldı da ondan,” diyordu. O akşam geç vakit elinde mağazaların almadığı heykelciklerle dolu mukavva kutuyla eve döndüğünde, tüm konuklar oradaydı. “Ama ben bekliyordum bunu. Ne de olsa bunlar insanların sırf eğlenmek için aldıkları şeyler.” Heykelcikleri kutudan çıkarıp yeniden çalışma masasının üstü-

ne dizdi. “Bunlar ancak banka kasaları ya da belki zehirli bataklıklar gibi havasız, kapkaranlık yerlerde yaşamak üzere yaratıldılar; Oak Park ve Evanston’lu zenginlerin sebze dolu bağırsaklarından çıkan normal, verimli, besleyici havada yaşayamazlar. İşte böyle, hepsi bu kadar. Ve ben sanatçı falan değilim artık; yorgunum, acıktım, şimdi elime güzel bir kitap ve bir parça ekmek kabuğu alıp bir köşeye büzüleceğim. Onun için şimdi bu akşamın anısına masadan kendinize şunlardan birer tane seçin, sonra da basıp gidin.”

Harry, “Kuru ekmeğe kalmadık daha,” dedi. *Ayrıca henüz işin ucunu bırakmış değil, diye düşündü. Henüz pes etmedi Charlotte. Hiçbir zaman da etmeyecek;* daha önce de düşündüğü gibi, Charlotte’un ne onun ne de Rittenmeyer’in hiç anlamadığı bir yanı vardı, aşkı bile sevmeyen bir yanı. Aradan bir ay geçmeden Harry bu düşüncesinin kanıtlandığını gördü; eve döndüğünde Charlotte’u yeniden masasının başına geçmiş, daha önce hiç tanımak olmadığı büyük bir heyecan içinde çalışır buldu – olanları Harry’ye anlatırken heyecanında sevinç değil de, ciddi ve ölümcül, karşı konulmaz bir kararlılık havası vardı. McCord’un eskiden birlikte getirdiği adamlardan birinden, bir fotoğrafçıdan söz ediyordu. Charlotte insan ve hayvan kuklaları yapacak, o da dergi kapakları ve reklamlar için bunların fotoğraflarını çekecekti; daha sonra belki kuklaların kendilerini sessiz oyunlarda, gösterilerde kullanacaklardı – kiralanacak bir salon ya da ahır gibi herhangi bir yerde. “Benim paramla,” dedi Charlotte. “Sana bir türlü kabul ettiremediğim o yüz yirmi beş dolarla.”

Çılgınlar gibi yoğun bir çalışma içine girdi. Akşam Harry yatarken masasının başına geçiyor, Harry saat ikide, üçte uyanınca çalışma masasının tepesindeki parlak ışığın hâlâ yandığını görüyordu. Şimdi eve, önceleri hastaneden, işini kaybettikten sonra da gündüzlerini geçirdiği park kanepesinden döndüğünde (Charlotte anlamasın diye eve her zamanki saatlerde gidip geliyordu), neredeyse küçük bir çocuk büyüklüğünde kuklalar buluyordu – bir deri bir kemik kalmış, çarpık yüzlü, hayalci, çılgın bir Don Quijote; frengili bir berberin bitkin yüzünü andıran yüzüyle koskoca, et yığını bir Falstaff (Harry ona bakınca tek bir kişi yerine iki kişi görüyormuş gibi oluyordu: Falstaff’ın dev bir

ayıyı andıran o koca et yığını gövdesi ile ayının hastalıklı, sıska bakıcısı aynı bedende gibiydiler; Falstaff dağ gibi göbeğiyle başa çıkmaya çalışırken, bakıcısı da ayıyla boğuşuyordu sanki – koca ayıyı yenmek için değil, yanından geçmek, ondan kaçmak için boğuşuyordu, tıpkı korkunç bir düş sırasında insanın kendi ataları olan canavarlardan kaçmaya çalışması gibi); tükürükle kıvırdığı bukleleri ve ağzında koca sakızıyla, on sentlik dükkânlarda şarkı notalarını melodileriyle tanıtan kızlara benzer bir Roxane; vodvillerdeki Yahudi yüzü ve tam sümüklüböceğe dönüşeceği sırada gelişmesi durmuş gösterişli koca burun delikleriyle, bir elinde peynir parçası, öbüründe çek defteri tutan Cyrano – gündüz gece demeden, yemek ve uyku dışında yoğun ve hummalı tek bir çalışma süreci içinde başlayan, devam edip tamamlanan bu kırılğan, aykırı, tedirgin edici kuklalar, evin her yerini, duvarlardaki tüm boşlukları, inanılmaz bir hızla dolduruyordu.

Charlotte sonuncu kuklayı bitirince, artık bütün günü ve gecenin yarısını dışarıda geçirmeye başladı; akşamüstü Harry eve döndüğünde, bir kâğıt parçasına ya da gazetenin kenarından yırtılmış bir kâğıda, hatta telefon rehberine karalanmış bir not buluyordu: *Beni bekleme, gidip karnını doyur*; o zaman Harry dışarıda yemeğini yiyor, eve dönüyor, yatıyor ve bazen de Charlotte gelip yanma çıplak olarak sokuluncaya kadar uyuyordu (Charlotte hiç gecelik giymezdi, ömründe hiç geceliği olmadığını söylemişti Harry'ye); güreşir gibi bir hareketle onu sert kollarının arasına alarak uyandırır, anlatacaklarını dinlemesini sağlardı; ciddi, alçak bir sesle hızlı hızlı konuşur, paraya, parasızlığa ya da o günkü fotoğraf çekimlerinin nasıl gittiğine değinmeden, şimdiki yaşamlarından, içinde bulundukları durumdan söz ederdi; sanki yaşamları, geçmişi ve geleceği olmayan bir bütündü ve bireyler olarak kendileri, paraya duydukları gereksinim, Charlotte'un yaptığı kuklalar, hepsi, bir resmin ya da yap-bozun biri ötekinden önemli olmayan parçaları gibi bu bütünün parçalarıydı; o, Harry'ye sarılmış, karanlıkta hareketsiz, rahat yatar, Harry'nin gözlerinin açık ya da kapalı olduğuna bile aldırmadan konuşurken, Harry, Charlotte'un kırılğan bir fanusu, bir sabun köpüğünü andıran ortak yaşamlarını, tıpkı topunu düşürmeyen eğitilmiş bir fok gibi, dengede ve tehlikelerden uzak tuttuğunu görür gibi

olurdu. *Onun durumu benimkinden kötü,* diye düşünürdü Harry. *Umut etmenin ne olduğunu bile bilmiyor o.*

Derken vitrin düzenleme işi gibi kukla işi de birden kesildi. Harry bir akşamüstü eve döndüğünde Charlotte'u evde kitap okurken buldu. Haftalardır (artık aylardan ağustostu) sırtından çıkarmadığı o pis önlük gitmişti; sonra, çalışma masasının daha önceki tel parçaları ile boyalardan temizlenmekle kalmayıp, basma bir örtü örtülerek odanın ortasına çekilmiş olduğunu gördü; masanın üstünde şimdi önceden yerlerde, kullanılmayan iskemlelerde falan atılı duran bir yığın dergi ve kitap ile (asıl şaşırtıcısı olanı) bir vazo çiçek vardı. Charlotte, "Bak bir şeyler aldım. Değişiklik olsun diye yemeği evde yiyeceğiz," dedi.

Pirzola falan almıştı; üstünde garip, komik bir önlükle yemeği hazırladı; masa örtüsü gibi bu önlük de yeniydi; Harry, başarısızlığın etkisiyle erkekler gibi onun da vakur bir alçakgönüllülük havasına girdiğini, bu arada daha önce hiç fark etmediği bir niteliğinin -yalnız kadın olmaktan kaynaklanmayan, aynı zamanda son derece yumuşak ve kadınsı olan bir özelliğinin- de ortaya çıktığını düşündü. Yemeklerini yediler. Charlotte masayı topladı. Harry yardım etmek istedi ama o kabul etmedi. Harry eline bir kitap alıp lambanın yanına oturdu, bir süre onun mutfakta çalıştığını duydu; derken Charlotte mutfaktan çıkıp yatak odasına girdi; çıplak ayakları yürürken hiç ses çıkarmadığı için, Harry onun yatak odasından gelişini hiç fark etmedi; gözlerini kaldırıp bakınca, sıkı etli güzel bedeni ve kararlı ciddi sarı bakışlarıyla yanı başında durduğunu gördü. Charlotte kitabı Harry'nin elinden aldı, iş tezgâhından bozma masanın üstüne koydu. "Üstündekileri çıkar," dedi. "Her şeyin canı cehennem. Hâlâ sevişebilirim."

Ancak, Harry ona işten ayrıldığını iki hafta daha söylemedi. Söylemeyişinin nedeni, böyle bir haberin yoğun bir çalışma içinde olan Charlotte'un düşüncelerini dağıtacağı korkusu değildi artık; daha önce aklına gelmiş bile olsa, bu gerekçe şimdi geçerliğini yitirmişti, çünkü Charlotte'un işi kalmamıştı; Harry kendine yeni bir iş bulmaya çalıştığı halde bulamadığına göre, işten çıktığını söylemeyişinin nedeni, Charlotte'un öğrenmesi gereken zamana kadar başka bir iş bulma olasılığı ya da Mi-

cawber gibi uyuşuk kimselerin yarın için beslemekten hiç vazgeçmediği bir umut da olamazdı; belki de asıl neden, Harry'nin böyle bir şeyi söylememenin söylemekten iyi olduğunu bilmesi, ama hepsinden öte (bu konuda kendini kandırmaya çalışmıyordu) Charlotte'a sonsuz bir güven beslemesiydi – Charlotte'la kendine değil de, yalnız Charlotte'a. *Tanrı onun aç kalmasını istemez, diye düşünüyordu. Aç bırakılamayacak kadar değerli bir insan o. Tanrı onu bunca özenerek yaratmış. Her şeyin yaratıcısı o varlık bile, Charlotte'un niteliklerinden bir kısmını korumak isteyecek kadar seviyordur onu.* Dolayısıyla, her gün her zamanki saatte evden çıkmaya, dönüş vakti gelene kadar parktaki kanepesinde oturmaya devam etti. Ayrıca her gün bir kez cüzdanını çıkarıyor, günden güne azalan parasının hesabını tuttuğu kâğıt parçasına sanki her seferinde miktarının değiştiğini ya da bir gün önce rakamı yanlış okuduğunu beklermiş gibi bakıyor, ama her seferinde değişmediğini ve yanlış okumadığını görüyordu – düzgün rakamlarla yazılmış 182 dolar eksi 5 dolar ya da eksi 10 dolar gibi her çıkarma işleminin yanında bir tarih vardı; eylülün birinde ödeme vakti gelince, üç aylık kirayı karşılayacak para olmayacaktı. Ara sıra da öteki kâğıda, üstünde *Yalnız Üç Yüz Dolar* yazılı pembe çeke, bakıyordu. Bunu, bir uyuşturucu bağımlısının afyon piposunu usulüne göre hazırlayışı gibi, neredeyse bir tören havası içinde yapıyor, parayı nasıl harcayacağına ve karşılığında neler alacağına ilişkin (bir yap-bozu çözercesine) yüz türlü yol düşünüürken, afyon çeken kişi kadar gerçeklerden uzaklaşıyordu; *(para açısından ben hâlâ ergenlik çağındayım ve belki de hep öyle kalacağım, diye düşündüğü için)* bu yaptığıının bir tür mastürbasyon olduğunu ve çeki bozdurup parayı gerçekten kullanabilecek durumda olsa, tüm bunları aklından geçirmeye bile cesaret edemeyeceğini biliyordu.

Sonra bir gün eve döndüğünde Charlotte'u yeniden tezgâhının başına geçmiş çalışır buldu. Tezgâh hâlâ odanın ortasında duran masaydı; yalnızca basma örtüyü yana çekmiş, dergilerle kitapları bir kenara toplamış, iş tulumunun yerine üstüne mutfak önlüğünü giymişti; şimdi, bir deste oyun kâğıdıyla oyalanan bir kimse gibi hiç acele etmeden, dalgın dalgın çalışıyordu. Yaptığı heykelcik, boyu on santimi bile bulmayan, çok yaşlı, biçim-

siz, küçük bir adamdı; yüzü zararsız, budala bir soytarının çarpık aptal yüzünü andırıyordu. “Bu bir Kötü Koku,” dedi Charlotte. Harry o zaman anladı. “Hepsi bu, yalnızca kötü bir koku. Kapiya dayanan aç bir kurt değil. Kurtlar somut nesnelerdir. Yırtıcı ve acımasızdırlar. Korkak olsalar bile güçlüdürler. Ama bu, sırf kötü bir koku, çünkü açlık burada değildir —” dedi ve elinin tersiyle gene Harry’nin karnına vurdu. “Açlık yukarıda, şurada. Buna benzemez o. Yürekteki açlık, havaifişeğe, çarkifeleğe ya da en azından, küçük çocuklar için yapılan, sönüp gitmekten korkmadan, kıpkırmızı bir kora dönüşünceye kadar yanan şu ısıltılı çubuklara benzer. Ama bu—” Başını kaldırarak Harry’ye baktı. Harry o zaman sorunun geleceğini anladı. “Ne kadar paramız var?”

“Yüz kırk sekiz dolar. Ama merak etme. Ben—”

“A, önümüzdeki üç ayın kirasını şimdiden ödedin demek.” Artık olan olmuş, iş işten geçmişti. *Benim sorunun, ne zaman yalan ya da doğru bir şey söylesem, o düşünceye önce kendimi inandırmam gerekiyor.* “Yüzüme bak. İki aydır hastaneye gitmiyorsun, öyle değil mi?” dedi Charlotte.

“Şu detektif yüzünden oldu. O sıralar meşguldün sen, hani New Orleans’a mektup yazmayı unuttuğun ay. Kocanın niyeti zarar ver— beni işten attırmak değildi. Senden haber alamayınca, endişelenmiş. İyi olup olmadığını öğrenmeye çalışıyordu. Hastanedekilere her şeyi anlatan o değil, gönderdiği detektifti. Onlar da bana yol verdi. Gülünç bir durum. Ahlaksızlık yüzünden var olan bir işten, ahlaksızlık nedeniyle kovuldum. Ama gerçek neden bu değildi elbette. O iş kendiliğinden bitti; zaten fazla devam etmeyeceğini biliyordum—”

“Demek öyle,” dedi Charlotte. “Evde içki de yok. Sen çıkıp bir şişe içki al gel, ben de o sırada—Hayır, bekle. Gidip dışarıda yiyip içelim. Ayrıca bir köpek bulmalıyız.”

“Köpek mi?” Harry ayakta durduğu yerden Charlotte’un mutfakta buzdolabından akşam yemeğinde yiyecekleri iki parça pirzolayı çıkarıp yeniden kâğıda sardığını gördü.

“Köpek elbette, dostum. Şapkanı al.”

Sıcak bir ağustos akşamıydı; çiğ neon ışıkları şiddetle parlayarak onların ve sokakta yürüyenlerin yüzlerini sırayla bir ce-

hennem kızılina, bir ceset moruna boyuyordu; kalın kaygan, yapış yapış kasap kâğıdına sarılı iki parça pirzola hâlâ Charlotte'un elindeydi. Daha bir sokak yürümeden McCord'a rastladılar. "İşimizi kaybettik," dedi Charlotte. "Onun için bir köpek arıyoruz."

Çok geçmeden Wilbourne'a o görünmez köpek gerçekten aralarındaymış gibi gelmeye başladı. Şimdi sık gittikleri bir bar-daydılar; McCord'un daha önce evlerine getirdiği kişilerle sözleşerek ya da rastlantıyla haftada iki kez burada buluşuyorlardı. Bunlardan şimdi dördü buradaydı (McCord onlara, "İşimizi kaybettik. Şimdi bir köpek bekliyoruz," dedi); yedisi, sekiz kişi için hazırlanmış bir masaya oturdular; bir iskemle ile önündeki yer boş bırakılmıştı; burada bir tabağa konmuş iki pirzola ile bir kadeh sek viski vardı; ötekilerin "highball"ları arasında tek sek viski buydu. Daha yemeklerini yememişlerdi; Wilbourne iki kez Charlotte'a doğru eğildi. "Bir şeyler yesek iyi olmaz mı? Sorun yok. Ben—"

"Evet, sorun yok. Her şey yolunda." Charlotte'un sözü Harry'ye değildi. "Kırk sekiz dolar fazlamız var, bir düşünsenize. Armour ailesinin bile kırk sekiz dolar fazlası yoktur. Dikin kadehleri başınıza, ey Armour oğulları. Köpekten geri kalmayın."

McCord, "Doğru," dedi. "Açılın, ey Armour oğulları, dalın hemen dalgalı Hemingway denizine."

Çiğ neon ışıkları, acı acı bağırان taksilerle cenaze arabalarını andıran siyah limuzinlerin tepelerinde şiddetle parlıyor, trafik ışıkları göz kırparcasına yeşilden kırmızıya, sonra gene yeşile dönüyordu. Hâlâ yemek yememişlerdi; aralarından iki kişi ayrılmıştı, şimdi takside altı kişiydiler; birbirlerinin kucaklarına oturuyorlardı; pirzolalar Charlotte'un elindeydi (kâğıdını artık kaybetmişlerdi), McCord da görünmez köpeği tutuyordu; İncil'deki yoksul adamın sofrasından esinlenerek köpeğe şimdi "Kırıntı" adını takmışlardı. "Dinleyin," dedi McCord. "Bir dakika dinleyin. Doktora, Gillespie'yle bana ait o ev. Şu sırada Gillespie kalıyor orada, ama ayın birine kadar kente dönmek zorunda; o zaman ev boş kalacak. Yüz papelinizi alarak—"

Charlotte, "Şu söylediğinin işe yarar bir yanı yok," dedi. "Güven içinde yaşamaktan söz ediyorsun sen. Ruh diye bir şey yok mu sende?—Harry, ne kadar paramız var şimdi?"

Harry taksinin sayacına baktı, “Yüz yirmi iki dolar,” dedi.

“Dinleyin ama,” dedi McCord.

Charlotte, “Peki, ama konuşmanın sırası değil şimdi,” dedi. “Yatağını yaptın sen tamam, gir içine yat. Yorganı da başına çek.” Artık Evanston’daydılar; gelirken yolda durup bir dükkândan el feneri almışlardı; taksi gece yarısı kentin bu varlıklı banliyösünün kaldırım kenarlarından ağır ağır ilerlerken Charlotte, McCord’un üstünden eğilerek feneri bir evin önündeki çimlere tuttu. “İşte, orada bir tane var,” dedi.

“Ben görmüyorum,” dedi McCord.

“Şu parmaklıklara bak. Her panosu hercaimenekşe çelenkli bir demir parmaklık olur da, gerisinde demir bir köpek olmaz mı hiç? Üstelik evin çatısı da pencere.”

“Ev görmüyorum ben,” dedi McCord.

“Ben de görmüyorum. Ama şu parmaklıklara baksana sen.”

Taksi durdu, indiler. El fenerinin ışıkları, demir parmaklıkların beton kaide üzerine oturan, kıvrımlı, tepeleri sivri uçlu panoları üzerinde dolaştı. Süslü küçük demir bahçe kapısının yanı başında, zenci bir çocuk heykeli biçiminde at bağlama kazığı bile vardı. McCord, “Haklısın, bir köpek vardır burada,” dedi. Şimdi feneri kullanmadan bile yıldızların solgun ışığı altında köpeği açıkça görebiliyorlardı – dökme demirden yapılmış, İmparator Franz Josef ile 1859 yılında Maine’li bir bankacının karışımı bir suratı olan Saint Bernard cinsi bir köpekti bu. Charlotte pirzoları demir kaidenin üstündeki demir ayakların arasına bıraktı; yeniden taksiye bindiler. “Dinleyin,” dedi McCord. “İçinde her şey var – üç oda, bir mutfak, yatak çarşafı, tencere, tava, kırılmayı bekleyen bir yığın odun– isterseniz banyo bile yapabilirsiniz. Eylül’ün birinden sonra bütün öteki evler boşalacak, kimse sizi rahatsız etmez; gölün tam üstünde; bir süre daha balık yiyebilirsiniz, yüz dolarla yiyecek de alırsınız, havalar Ekim’e, belki de Kasım’a kadar soğumaz; Noel’e kadar, hatta soğuğa aldırmasanız, daha da uzun kalabilirsiniz orada—”

Çalışma Bayramı’ndan önceki Cumartesi akşamı McCord onları, arabasının arka koltuğuna koydukları yüz dolarlık yiyeceklerle birlikte (konserveler, kuru fasulye, pirinç, kahve, tuz, şeker ve un almışlardı) göl kenarına götürdü. Wilbourne son dolarla-

rına kadar harcayıp aldıkları şeylere bakarak ciddi bir tavırla, "Başka şeylerle değıştirmedikçe paranın ne kadar esnek bir nesne olduğunu anlamıyor insan," dedi. "İktisatçıların 'normal getiri azalması' dedikleri belki de budur."

McCord, "Esnek değil de, akışkan demek istiyorsun. Senato üyelerinin likit paradan kasıtları bu işte. Biz şu yiyecekleri daha bir dam altına taşıyamadan yağmura yakalanırsak, o zaman anlarsın. Fasulyeler, pirinçler, her şey kabarıp suya keser, evde yapma viskiyle dolu bir kovaya üç kibrit çakmışsın gibi, hepimizi fırlatır arabadan dışarı atar." Yanlarında bir şişe viski vardı; Charlotte uyuyor, Wilbourne ile McCord arabayı sırayla kullanıyorlardı. Gün ağarırken kulübeye vardılar – yirmi beş dönümlük bir suyun çevresine ardıc ağaçları dikilmişti; ağaçların arasındaki dört açıklıkta birer kulübe ve gölün üstünde birer iskele vardı. Bunlardan birinin bacasından duman çıkıyordu. McCord, "Bradley'nin evi bu," dedi. "Şimdiye kadar kalmaz, gider sanmıştım." Gölün kıyısındaki dar kumsalda bu pazar gününün şafağında pembe bir karaca duruyordu; hayvan başını kaldırıp bir an onlara baktıktan sonra hızla dönüp, kısacık beyaz kuyruğunu dikerek uzun sıçrayışlarla uzaklaşırken, uykudan şişmiş bir yüzle arabadan fırlayan Charlotte çığlık çığlığa suyun kıyısına koştu. "İşte ben bunu yapmaya çalışıyordum!" diye bağırdı. "Hayvanları değil, köpeği, geyiği, atı değil, onların bu hareketini, hızını."

McCord, "Evet, evet," dedi. "Hadi bir şeyler yiyelim." Arabayı boşaltıp eşyaları içeri taşıdılar, kuzineyi yaktılar; Charlotte kahvaltıyı hazırlarken Wilbourne ile McCord viski şişesini alarak suyun kıyısına gidip yere çömeldiler. Sırayla şişeden içerken, birbirlerine sağlık dilediler. Geriye bir yudum içki kalınca, McCord, "Bu da Charlotte'un," dedi. "İçkiyi bırakıp uzun bir kuraklık dönemine girmenin şerefine içer belki bunu."

Wilbourne, "Artık mutluyum," dedi. "Gideceğim yol belli: Ellişer dolarlık iki sıra konserve kutusuyla yiyecek torbaları arasında uzanan dümdüz bir yol. Sokak değil; sokakta evler, insanlar olur. Burası ıssız. Göl de var; sen yattığın yerden bakarken, ıssızlık ağır ağır dalgalanır." Bir elinde neredeyse boşalmış viski şişesi, çömeldiği yerden öteki elini uzatıp suya daldırdı; üstünde

şafağın soluğu gezinen, ancak otel odalarındaki yapay buz topları kadar soğuk durgun göl suları bileğinden halka halka yayıldı. McCord dik dik ona bakıyordu. “Derken sonbahar gelecek, ilk soğuklar, ağaçlardan düşen ilk sarı kırmızı yapraklar –çift yapraklar– biri düşerken suda yansıyan eşi, yükselerek onu karşılar, birbirlerine dokunur, tam birleşmeden birlikte hafifçe sallanırlar. Sonra dilersen, aklına gelirse, gözlerini bir an açabilir, sallanan yaprakların yanında yatan göğüsün üstündeki gölgesini seyrederdin.”

McCord, “Tanrı aşkına, bay Schopenhauer,” dedi. “Dokuzuncu sınıf bir Sara Teasdale gibi neler saçmalayıp duruyorsun? Açlık nedir görmedin sen daha. Gerçek yoksulluğun çiraklık dönemini bile geçirmiş değilsin. Dikkat etmeyip bir gün bunları birine söylersen, adam sana inanır, eline bir tabanca tutuşturur, tetiği çekinceye kadar da başında bekler. Kendini düşünmeyi bırak, Charlotte’u düşün biraz.”

Wilbourne, “Ben de ondan söz ediyorum. Ama o tabancayı nasıl olsa ateşlemezdim. Çünkü ben bu işlere çok geç başladım. Aşka hâlâ inanıyorum,” dedi. Sonra McCord’a banka çekini anlattı. “Aşka inanmasaydım, şimdi o çeki sana verir, Charlotte’u seninle kocasına geri gönderirdim.”

“Dediğin kadar inansaydım, o çeki çoktan yırtıp atardın.”

“Yırtsaydım, parayı bankadan kimse çekemezdi. Kocasını bile.”

“Kocasının canı cehenneme. Ona hiç borcun yok senin. Adamı karısından kurtarmadın mı? Gerçekten yaman adamsın. Başkasının karısıyla yatıyorsun, ama yaptığın işin arkasında duracak cesaretin bile yok, öyle değil mi?” McCord ayağa kalktı. “Hadi davran. Burnuma kahve kokusu geliyor,” dedi.

Wilbourne yerinden kımıldamadı, eli hâlâ suyun içindeydi. “Ben Charlotte’a bir zarar vermedim,” dedi. Arkasından ekledi: “Hayır, verdim. Onu şimdiye kadar görmemiş olsaydım—”

“Ne yapardın?”

“Ona zarar vermedim, diye diretirdim.”

McCord durup tam bir dakika, bir elinde viski, öteki eli bileğine kadar hâlâ suyun içinde, yere çömelmiş duran Wilbourne’a baktı. “Saçma!” dedi. Derken Charlotte kapıdan onlara seslendi. Wilbourne kalktı.

“O tabancayı kullanmazdım,” dedi. “Gene bunu içerim.”

Charlotte içkiyi içmedi. Şişeyi şöminenin rafına koydu. “Saçlarımız yerlere kadar uzadığında, yitirdiğimiz uygarlığı hatırlatsın bu bize,” dedi. Yemeklerini yediler. İki yatak odasının her birinde ikişer demir karyola vardı; iki karyola da sinek telli verandaya konmuştu. Wilbourne bulaşıkları yıkarken, Charlotte ile McCord dolaptan çıkardıkları çarşafları verandadaki yataklara yaydılar. Wilbourne mutfaktan geldiğinde, McCord ayakka-bılarını çıkarıp yataklardan birine uzanmış, sigarasını içiyordu. “Hadi, sen de şuna yat,” dedi. “Charlotte artık uyumak istemiyormuş.” O sırada Charlotte da, elinde bir deste kâğıt, teneke bir kupa ve parlak yeni bir boya kutusuyla verandaya geldi.

“Viskiyi aldıktan sonra bile elimizde bir buçuk dolar kaldı,” dedi. “Belki o geyik gene gelir.”

McCord, “Kuyruğuna koymak için yanına biraz tuz al. Belki o zaman durup sana poz verir,” dedi.

“Poz vermesini istemiyorum ki. En istemediğim şey. Geyiğin aynısını yapmak istemiyorum ben. O kadarını herkes yapabilir.” Charlotte yürüyüp çıktı, telli kapı arkasından çat diye kapandı. Wilbourne, Charlotte’un ardından bakmadı. O da yatmış, elleri başının altında sigara içiyordu.

McCord, “Dinle,” dedi. “Burada bir alay yiyecek var, havalar soğuduğunda üstünüze örtecek şeyler de var; kentte işler yeniden açılmaya başlayınca, Charlotte’un yaptığı şu ıvır zıvırm bir kısmını belki satabilirim ben, sipariş alabilirim—”

“Benim kaygılandığım yok. Söyledim sana, mutluyum ben. Şimdiye kadar yaşadıklarımı hiçbir şey elimden alamaz.”

“Aman ne hoş, değil mi. Dinle bak. Sen en iyisi şu lanet olası çeki ver bana, Charlotte’u benimle geri yolla; yüz dolarlık yiyeceğini bitirdikten sonra sen de ormana taşınırsın; orada karınca yer, bir ağaca tüneyip çekildiğin inzivada Aziz Antonios’çuluk oynar, Noel’de de bir midye kabuğu alıp kendi istiridyelerini kendine hediye edersin. Hadi, ben uyuyorum.” Sırtını döndü ve anlaşılan hemen uykuya daldı; çok geçmeden Wilbourne da uyudu. Uyanınca, güneşe bakarak vaktin öğleyi geçtiğini, Charlotte’un evde olmadığını anladı ama kaygılanmadı. Yeniden uykuya dalmadan önce bir an gözünün önünde beliren şey, kısır

geçen o yirmi yedi yıl değildi; ayrıca Charlotte uzakta olamazdı; ellişer dolarlık iki sıra konserve ile torbaların arasından giden yol dümdüz, boş ve sessizdi; Charlotte kendisini beklerdi. *Böyle olacaksa, beni bekler, diye düşündü. Birlikte böyle yatacaksak, Mac'a ve onun o herkesin ne okuduğunu çok iyi bilen dokuzuncu sınıf şairi Teasdale şairine rağmen, yılın sonuna doğru savrulup düşen, öpüşen, yeniden düşen, binlerce kırmızı sarı yaprağın altındaki dalga dalga yalnızlıkta birlikte yan yana olacağız biz.*

Charlotte döndüğünde güneş ağaçların tam tepesindeydi. Resim defterinin üst yaprağı hâlâ boştu ama boyaları kullanmıştı. McCord, "Yaptıkların o kadar kötü müydü?" dedi. Kuzinede kurufasulye, pirinç ve kuru kayısıyla bir şeyler pişiriyordu – her bekâr erkeğin bildiği, bazılarının da gerçekten iyi yaptığı (ama McCord'un bu iyi yapanlardan biri olmadığı daha ilk bakışta anlaşılıyordu) gizli, özel tariflerden biriydi bu.

Wilbourne, "Küçük bir kuş, bizim erzakın elli sentlik bölümüyle senin bir şeyler pişirdiğini Charlotte'a söylemiş ki, bak koşup geldi," dedi. McCord'un uydurduğu yemek sonunda hazırды. Wilbourne yemeğin o kadar da kötü olmadığını söyledi. "Yalnız, gerçekten fena değil mi, yoksa bizi kollayan bir nitelik taşıdığı için mi böyle düşünüyorum, bilmem – tadına baktığım şey, bu yemeğin kendi mi, yoksa onun temsil ettiği kırk elli sent mi, ondan da emin değilim; belki de benim damağымda ya da midemde, korku salgılayan bir bez yoktur da ondan." Charlotte'la bulışıkları yıkadılar; McCord dışarı çıktı, bir kucak odunla dönerek şömineyi yaktı. Wilbourne, "Bu gece ateşe gerek yok," dedi.

McCord, "Odun dışında bir masrafı yok ateşin," dedi. "Buradan ta Kanada sınırına kadar her yer odun dolu. İstersen Wisconsin eyaletinin tüm kuzeyini yakıp bu bacadan tüttürebilirsin." Sonra McCord'un gitme vakti gelinceye kadar şöminenin başında oturdular; pek konuşmadan sigaralarını içtiler. Ertesi gün tatil olsa da McCord kalmak istemiyordu. Wilbourne onunla çıkıp arabaya kadar gitti; McCord arabaya binerken başını çevirdi, açık kapıdan içeri Charlotte'un ateşin önündeki karartısına baktı. Harry'ye "Haklısın, kaygılanmana gerek yok," dedi. "Bir polis ya da izci çocuğun yardımıyla caddeyi geçen yaşlı bir kadın gibi, senin de korkman gerekmez. Çünkü lanet olası sarhoş

bir herifin arabası çılgın gibi gelip çarptığında, canı çıkan yaşlı kadın değil, polis ya da izci çocuk olacaktır. Hareketlerine dikkat et.”

“Hareketlerime dikkat etmek mi?”

“Evet, öyle. İnsanın sürekli korku duyması için bile bir çaba gerekir.”

Wilbourne eve döndü. Vakit geç olmuştu, ama Charlotte soyunmaya başlamamıştı; çıplak ayaklarla odada dolaşüyor, bu geçici evde, tıpkı tek bir gece kalacakları otel odasında tüm kadınların yaptığı gibi, eşyaların yerlerini değiştiriyordu; Wilbourne, ona bakarak, kadınların koşullara nasıl kolayca uyum sağladıkları konusunu değil ama, onların yasadışılığı, hatta suçluluğu, orta sınıfın saygınlığıyla bağdaştırmaktaki yetenekleri üzerinde yeniden düşündü; içinde yalnız yiyecek var sandığı kutuların birinden, Charlotte’un Chicago’daki evlerinden getirdiği, birtakım şeyleri –kitapları, bakır bir kâseyi, eski çalışma tezgâhının basma örtüsünü, daha sonra da tabutu andıran bir karton sigara kutusundan o küçücük yaşlı adam heykelciğini, Kötü Koku’yu çıkardığını gördü; kendisi Charlotte’un bunları hâlâ sakladığını bilmediği gibi satın aldıklarını bile anımsamıyordu. Charlotte heykelciği şömine rafına koydu, durup bir süre ona bakarak düşündü; sonra içinde kendisine ayırdıkları içki bulunan şişeyi aldı, oyun oynayın bir çocuğun törensel ciddiyetiyle viskiyi ocağa döktü. “Lares ve penates. Latince bilmiyorum, ama Tanrılar ne demek istediğimi anlar,” dedi.

Önce verandadaki iki karyolada, sonra sabaha karşı hava soğuyunca, tek bir karyolada yattılar; Charlotte çıplak ayaklarla döşeme tahtalarında hızla yürüyerek öteki yatağa geldi; domuz pastırması ve kır nanesi kokuları saçarak battaniyenin altına sokulurken, sert dirseği ve kalçasıyla Harry’yi uyandırdı. Gölün üstünde kurşuni bir ışık vardı; Harry gerdanlı dalgıç kuşunun sesini duyunca hemen tanıdı; hatta rengini, biçimini bile biliyordu; kuşun budalaca cırlak sesini dinlerken, tüm yaratıklar arasında yalnızca insanın doğal duyularını bile bile körelttiğini ve bunu öteki yaratıkları zarara uğratarak yaptığını; dört ayaklı hayvanların bildikleri her şeyi koklama, görme ve işitme yoluyla öğrendiklerini, bunların dışında hiçbir şeye güvenmedik-

lerini, oysa iki ayaklı insanın yalnızca okuduğu şeylere inandığını düşündü.

Ertesi sabah şöminedeki ateş hoşlarına gitti. Charlotte kahvaltı bulaşığını yıkarken, Wilbourne kulübenin arkasında biraz daha odun kesti; çalışırken kazağını çıkarmıştı; güneş kesinlikle etkisini gösteriyordu, ama Charlotte kendisini eve çağırdığı sırada, bu enlemlerde yazın uzun bir iç çekişle sonbahara dönüşmesinin, havanın soğumasının gün/tün eşitliğiyle değil, Eylül başındaki Çalışma Bayramı'yla başladığını düşünerek, güneşin sıcaklığına aldanmadı. Wilbourne içeri girdiğinde, odanın ortasında sırtında büyük bir karton kutu taşıyan, kendiyile aynı yaşta bir yabancı erkek duruyordu; adam yalınayaktı, üstünde solmuş haki bir pantolon ile kolsuz bir fanila vardı; yüzü güneş yanığı, gözleri maviydi, kirpikleri güneşten ağarmış, ortadan ayırarak kusursuz bir özenle taradığı saçlarının tepeleri saman sarısına dönmüştü; durduğu yerden sessizce şömine rafındaki heykelciğe bakıyordu. Arkasındaki açık kapıdan dışarı bakınca Wilbourne kumsala çekilmiş bir kano gördü.

Charlotte, "Bu bey—" dedi. "Adınız ne demiştiniz?"

Yabancı, "Bradley," dedi. Kutuyu sırtından düşürmemeye çalışarak öteki elini uzatırken Wilbourne'a baktı; yanık yüzünde gözleri, bir fotoğraf negatifi gibi neredeyse beyazdı.

Charlotte, "Sizi Wilbourne'la tanıştırayım," dedi. Wilbourne'a döndü. "Bradley komşumuzmuş. Bugün buradan gidiyor. Artan yiyeceklerini bize getirmiş."

Bradley, "Geri götürmenin bir anlamı yok," dedi. "Karınız bana bir süre kalacağınızı söyledi, bu yüzden düşündüm ki—" kemiklerini kırarcasına anlamsız bir şiddetle, kısaca Wilbourne'un elini sıktı – iki yıl önce iyi bir üniversiteden mezun olmuş bir borsa simsarını andırıyordu.

Wilbourne, "Çok iyisiniz. Memnun oluruz. Durun, ben—" dedi, ama adam kutuyu yere koymuştu bile. Charlotte'la, ağzına kadar dolu kutuya bakmamaya çalıştılar. Wilbourne, "Çok teşekkür ederiz. Evde ne kadar çok yiyecek olursa, kurt kapıya o kadar geç dayanır," dedi.

Charlotte, "Ya da içeri girerse, bizi dışarı atması bir o kadar zor olur," diye ekledi. Bradley ona bakıp güldü. Ama yalnızca

dişleriyle. Başarısını hâlâ sürdüren bir öğrenci temsilcisinin kendinden emin, yırtıcı bir hayvanınkine benzeyen gözleri gülmüyordu.

“Hiç fena değil,” “Siz—”

Charlotte, “Teşekkürler,” dedi. “Bir kahve içer misiniz?”

“Sağ olun. Kahvaltımı ettim. Gün ağarırken kalktık. Akşama şehre dönmek zorundayız.” Şömine rafındaki heykelciğe yeniden baktı. “İzin verir misiniz?” dedi. Şömineye yaklaştı. “Tanıdığım biri mi bu? Sanki—”

Charlotte, “Umarım değildir,” dedi. Bradley, Charlotte’a baktı.

Wilbourne, “Umarız daha tanıımıyorsunuzdur, demek istiyor,” dedi. Ama Bradley, ağzı güldüğünde gülmeyen yırtıcı hayvan gözlerinin üstündeki güneşten ağarmış kaşlarını nazikçe kaldırarak, soru sormak istercesine Charlotte’a bakmaya devam etti.

Charlotte, “Bunun adı Kötü Koku,” dedi.

“Ha, anladım.” Bradley heykelciğe baktı. “Bunu siz yaptınız. Dün gölün karşı kıyısından resim yaptığınızı gördüm.”

“Biliyorum.”

“Yakalandım,” dedi. “Özür dilerim. Sizi gözetlemiyordum.”

“Ben de saklanmıyordum ki.” Bradley ona baktı; Wilbourne ilk kez, adamın gözlerinin, kaşlarının, ağzının aynı alaycı, tepeden bakan, acımasız ifadeyi taşıdığını gördü; tüm benliğinden kaba, küstah, özgüvenli bir hava yayılıyordu ortaya.

“Saklanmadığınızdan emin misiniz?”

Charlotte, “Hemen hemen,” dedi. Şömineye gidip raftan heykelciği aldı. “Ne yazık ki, gidiyorsunuz; ziyaretinizi iade etmek için karınızı görmeye gelemeyeceğiz. Ama, keskin gözlem gücünüzün anısı olarak belki bunu kabul edersiniz.”

“Hayır; gerçekten, ben—”

Charlotte tatlı bir sesle, “Alın,” dedi. “O size bizden çok daha fazla gerekli olmalı.”

“Peki, teşekkürler.” Bradley heykelciği aldı. “Teşekkürler. Akşam şehre dönmek zorundayız. Ama giderken size şöyle bir uğrayabiliriz belki. Eşim sizinle—”

Charlotte, “Bekleriz,” dedi.

“Teşekkürler.” Bradley kapıya doğru döndü. “Tekrar teşekkürler,” dedi.

Charlotte, “Biz de tekrar teşekkür ederiz,” dedi. Bradley çıkıp gitti. Wilbourne onun kanoyu suya itip içine atlayışını izledi. Sonra gidip kutunun üstüne doğru eğildi.

Charlotte, “Ne yapmayı düşünüyorsun?” dedi.

“Geri götürüp kapısının önüne atacağım.”

Charlotte, “Ah, seni budala eşek,” dedi. Yanına geldi. “Doğrul hadi. Bunları yiyeceğiz. Bir erkek gibi dik dur.” Wilbourne doğruldu; Charlotte sert kollarıyla ona sarıldı, kendini tutmaya çalışan vahşi bir sabırsızlıkla göğsüne bastırdı. “Neden büyümüyorsun sen, kahrolası yuva yıkan izci çocuk? Şükürler olsun ki, biz evli bir çifte benzemiyoruz; kaba saba biri bile bunu görebilir; sen daha anlayamadın mı?” Harry’yi sımsıkı göğsüne bastırdı, geriye çekilerek yüzüne uzun uzun bakarken, ona değen kalçalarını hafifçe salladı; anlaşılmaz sarı gözlerinde Harry’nin artık tanıdığı o acımasız, neredeyse dayanılmaz dürüstlük ifadesi vardı. “Bir erkek gibi dik, dedim sana.” Artık gerek kalmadığı halde, onunla eğlenir gibi, hareketli kalçalarını hâlâ sımsıkı bastırmaya devam ediyordu. Wilbourne, *Bana dokunmasa da olur. Hatta sesini, kokusunu duymama da gerek yok; yere atılmış önemsiz bir nesne, bir terlik bile cinsel istek uyandırmaya yeterli*, diye düşündü. Charlotte, “Hadi gel. Tamam. Böyle daha iyi,” dedi. Bir elini kurtarıp Harry’nin gömleğinin düğmelerini çözmeye başladı. “Ama, öğleden önce olursa, uğursuzluk getirir, derler, öyle değil mi? Yoksa yanlış mı biliyorum?”

Harry, “Evet, evet,” dedi. Charlotte onun kemerini açmaya başladı. “Uğradığım hakaretleri hafifletir diye mi yapıyorsun bunu yoksa? Ya da sırf birisi sana iki bacağımın birleştiği yerin yarık olduğunu hatırlattı da onun için mi yatacaksın benimle?”

Harry, “Evet, evet,” dedi.

Sabahın ilerleyen bir saatinde Bradley’nin arabasının hareket ettiğini işittiler. Yarı yarıya Harry’nin üstünde yüzüstü yatan Charlotte (başı Harry’nin çenesinin altında, ağırlığını ona vererek kendini bırakmış, derin soluklar alarak uyumuştı), dirseğini onun karnına dayayıp doğruldu, battaniye omuzlarından aşağı kayarken, arabanın hafifleyen sesi artık duyulmaz oldu. Charl-

te, "Eee, Âdem bey," dedi. Harry de ona, kendilerinin daha önce de hep yalnız olduklarını söyledi:

"O ilk akşamdan, o resimden beri. Yanımızdan kim ayrılırsa ayrılsın, sürekli aynı yalnızlığın içinde olduk biz."

Charlotte, "Biliyorum. Şimdi yüzmeye gidebilirim, demek istiyorum," dedi. Kayarcasına battaniyenin altından çıkıverdi. Wilbourne arkasından baktı; Charlotte'un ağırbaşlı yalın bedeni, Hollywood dergisindeki balıkyağı reklâmlarından biraz daha geniş, daha dolguncaydı; kaba döşeme tahtalarının üstünde çıplak ayaklarla tel kapiya doğru sessizce yürüdü.

Wilbourne, "Dolapta mayolar var," diye seslendi. Charlotte yanıt vermedi. Tel kapı çat diye kapandı. Artık onu göremiyordu, görmesi için başını kaldırması gerekecekti.

Charlotte her sabah yüzmeye gidiyor, dolaptaki üç mayo hâlâ kullanılmadan yerlerinde duruyordu. Harry kahvaltıdan kalkıp verandaya dönüyor, yatağa uzanıyor, az sonra Charlotte'un çıplak ayaklarla yürüyüp odayı, derken verandayı geçtiğini duyuyordu; verandayı geçerken ara sıra onun her yanı düzgün bronzlaşan bedenine bakıyordu. Sonra yeniden uykuya dalıyor (yataktan kalkalı daha bir saat bile geçmeden yapıyordu bunu; kulübeye gelişlerinden sonraki ilk altı günde edindiği bir alışkanlıktı bu), daha sonra uyanıp dışarı baktığında, Charlotte'un iskelede kollarını yüzünde ya da başının altında kavuşturmuş, sırtüstü ya da yüzüstü yattığını görüyordu; bazı günler Charlotte döndüğünde o gene yatakta, ama uyumadan, hatta hiçbir şey düşünmeden, ana rahminin sakın ve yalnız ortamındaki bir bebek gibi hareketsiz, neredeyse her şeyden habersiz, başka bir şey yapmadan, uykulu uykulu öylece yatıyor, Charlotte yatağın yanında durduğunda biraz kımıldıyor, dudaklarını onun güneşin izlerini taşıyan baldırına değdirerek, güneş ışınlarının oraya yansıyan tadına bakıyordu. Derken bir gün Harry'ye bir şey oldu.

Eylül sona ermiş, sabahları ve akşamları hava iyice serinlemişti; Charlotte artık kahvaltıdan sonra değil de, öğle yemeğinden sonra yüzmeye başlamıştı; yatak çarşafalarını verandadan şömineli odaya ne zaman taşımaları gerekeceğini konuşuyorlardı. Ancak gündüzler daha değişmemişti – şafakla günbatımı arasındaki altın saatler, hep aynı biçimde geçiyor; aynı uzun ses-

siz günler birbirini izliyordu; güneşin sıcak balıyla dolu öğlen vakitlerinin tekdüze, dokunulmaz hükümlerliliği sürerken, nereden gelip nereye gittiği belli olmadan sonuna yaklaşan yıl, ağaçlardan düşerek asıllarına dönme sürecine giren sarı kırmızı yaprakları önüne katıp getiriyordu. Charlotte her gün yüzüp güneşlendikten sonra, elinde resim defteri ve boya kutusuyla evden çıkıyor, Harry boş kalan ama aynı zamanda her yanı Charlotte'un güçlü varlığı ile (birkaç giysisi ve çıplak ayaklarının döşeme tahtalarında çıkardığı fısıltılı seslerle) çın çın öten evde yalnız başına oradan oraya dolaşıyordu; o sıradaki kaygısı, yiyeceklerinin bir gün er geç biteceği düşüncesinden değil de, sanki kendisinin buna aldırmadığı yolundaki inancından kaynaklanıyordu: Bu garip durum daha önce bir yaz günü oy kullanmayı reddettiği için eniştesi onu payladığında da başına gelmişti. Oy kullanmayışının nedenlerini eniştesine açıklamaya çalışırken, neredeyse öfkeye dönüşen çaresizliğini anımsadı; sonunda anlamıştı ki, gitgide daha hızlı konuşması eniştesini ikna etmek için değildi; gördüğü hafif bir kâbusta düşen pantolonunu çekmeye uğraşır gibi, kendi öfkesini haklı göstermek için yapmıştı bunu; hatta aslında eniştesiyle değil de kendi kendisiyle konuşmuştu.

Onda bir takıntı haline gelmişti bu; sükûnet içinde fark etti ki, belli olmadan, sessiz sessiz ve edeplice bir parça aklını kaçırmıştı; şimdi hep, sayıları gitgide azalan konserve kutularını ve yiyecek torbalarını düşünüyor, bunları günlerin ters orantılı olarak gittikçe çoğalan sayılarıyla karşılaştırıyordu; gene de dolaba gidip ne kadar yiyecek kaldığına bakmıyor, kutuları, torbaları saymıyordu. Bir zamanlar gizlice bir parka gitmek zorunda kaldığını anımsadı; bir kanepeye oturup cüzdanının içinden çıkardığı bir kâğıt parçası üzerine rakamlar yazıyor, bunları birbirinden çıkarıyordu; oysa şimdi tüm yapması gereken şey, raftaki konserve kutularına bir göz atmaktı; kutuları sayabilir, kaç günlerinin kaldığını tam olarak anlayabilirdi; ya da bir kalem alıp rafı günlere göre işaretler, o zaman da kutuları saymak zorunda olmaz, rafa bakarak, bir termometreyi okur gibi, yiyeceklerin durumunu hemen görürdü. Ama onun dolaba baktığı bile yoktu.

Bu saatlerde delirdiğini biliyor, ara sıra deliliği yenmeye çalışıyor, bunu başardığına inanıyordu; çünkü bir dakika sonra,

hiçbir önemleri olmadığına ilişkin trajik inancı bir yana bırakılırsa, konserve kutuları sanki hiçbir zaman var olmamışlar gibi zihninden tümüyle siliniyordu; o zaman her gün gördüğü çevresine, o anda kaygı içinde olduğunu bile bilmeden derin bir umutsuzluk duygusuyla bakıyordu; aslında korkunç derecede kaygılandığı halde, kendisi bunun farkında değildi; Charlotte'un çıkıp gittiği, ama gene de varlığını sürdürdüğü o dört bir yanı güneş dolu yalnızlığa bir tür şaşkınlık içinde bakıyordu; Charlotte gitmişti, ama az sonra dönecek ve giderken geride bıraktığı havaya –tıpkı üstünden çıkardığı bir giysiyi yeniden giyer gibi– yeniden bürünecek ve onu yatağa uzanmış, artık uyumadan, hatta bir şeyler okumadan yatıyor bulacaktı; çünkü uyuma alışkanlığıyla birlikte okuma alışkanlığını da yitirmişti; içinden, *Sıkılıyorum, ölesiye sıkılıyorum*, dedi. *Burada hiçbir işe yaramıyorum. Ona bile. Noel'e kadar yetecek odun kestim, bundan başka yapacak bir şey kalmadı bana.*

Harry bir gün Charlotte'tan resim boyalarıyla defterinin yarısını ayırıp kendisine vermesini istedi. Charlotte, Harry'nin dediğini yaptı ve onun renk körü olduğunu ama bunu bilmediğini fark etti. Sonra Harry ormanda bulduğu, her yanı keskin dağ nanesi kokan, güneşli bir açıklıkta her gün sırtüstü yatıyor, ucuz piposunu tütürüyor (yiyecek ve paranın tükendiği gün içmek üzere Chicago'dan ayrılmadan önce aldığı tek şey, bu pipo olmuştu), resim defterinin kendine düşen yarısı ile bir sardalye kutusuna koyduğu boyalar hiç dokunulmadan yanında duruyordu. Derken bir gün bir takvim yapmaya karar verdi; takvime gerek duymaktan kaynaklanan safça bir düşünce değil, sırf hareketsizlikten sıkılan kaslarından gelen bir istekti bu; takvimi yapmaya, şeftali çekirdeğini sepet biçiminde yontan ya da topluığne başına dua yazan bir kimsenin aldığı o derin katıksız hazla başladı; resim defterine güzelce bir takvim çizip günleri numaraladı; pazarlar ve tatiller için uygun, değişik renkler kullanmayı tasarlıyordu. Birden günlerin hesabını şaşırmış olduğunu gördü, ama bu durum beklentilerini daha da artırıyor, çünkü iş uzayacak, alacağı zevk daha çok yönlü olacak, şeftaliden sepet ikileşecek, dua topluığnenin başına şifreyle yazılacaktı. Bu yüzden, McCord'la birlikte suyun kenarında çömelip oturdukları,

adını ve tarihini bildiği o ilk sabaha geri döndü; sonra uykulu bir şafaktan ertesi şafağa geçişteki farkları anımsayarak, şarap keskinliği ve bal sessizliğinde, değişmeden sürüp giden bir yalnızlığın içinde kaybolmuş salıları, cumaları ve pazarları birer birer ortaya çıkarıp, günleri ileriye doğru hesapladı; o sırada birden, Charlotte'un aybaşı günlerine ve bunlar arasında geçen sürelerle bakarak, bulduğu tarihlerin (zaman dışı güneşli bir boşlukta yitirilen her bir günün tarihinin) doğruluğunu, matematiksel bir kesinlikle kanıtlayabileceğini anladı; eski Suriye'de bir zamanlar koyunların dolaştığı bir tepede ucu kıvrık sopasına dayanarak düşünen yaşlı bir adam, ömür boyu her gece seyrettiği yıldızlar hakkında (nasılını ve nedenini anlamadan) öğrendiği gerçeklerin doğruluğunun rastlantı sonucu karşısına çıkan bir İskenderiye formülüyle kanıtlandığını gördüğünde neler hissetmişse, Harry de şimdi aynı duygular içindeydi.

Harry'ye işte o sırada bir şey olmuştu. Oturmuş, yaptığı takvime bakıp Tanrı'nın, Doğa'nın hesapsız, aşırı doğurgan, son derece karışık, mantıksız, düzensiz savurganlığından yola çıkarak kendi matematik problemini nasıl ustaca çözdüğünü sevinç ve şaşkınlık içinde düşünürken, Ekim ayını altı hafta diye yazdığını ve aslında şimdi Kasım'ın on ikisinde olduklarını anladı. Bu tarih, birbirinin aynı olan isimsiz kayıp günlerin en tepesinde tek başına, gerçekliği tartışılmaz bir biçimde gözlerinin önünde duruyordu sanki; yedi yüz metre kadar ötede rafta dizili, torpido biçimindeki o somut, hareketli konserve kutularının bugüne kadar ağırlıklarından kurtularak birer birer sessizce durağan zamanın içine düşüp kayboluşlarını görür gibi oldu; yerinde sayan bu zaman, iki kurbanı için nasıl soluyacak hava bulduysa, bir şekilde yiyecek de bulurdu; ama zaman şimdi ağır ağır ve karşı konulmaz bir biçimde harekete geçmiş, konserve kutularını -tıpkı ilerleyen bir bulutun gölgesinde gözden kaybolan nesneler gibidurmadan teker teker yok ediyordu. *Evet, diye düşündü. Bu oyunu bana oynayan, pastırma yazı oldu. Yaşlı bir kaltak, budalaca bir cennette yaşatarak aldattı beni; yılın o yaşlı yorgun cadısı, gırtlığımı sıkıp irade diye, güç diye bir şey bırakmadı bende.*

Takvimi yakıp kulübeye döndü. Charlotte daha gelmemişti. Dolaba gitti, konserve kutularını saydı. Güneşin batmasına daha

iki saat vardı; göle doğru bakınca, gökte güneş olmadığını, kirli pamuk yığınlarını andıran bulutların doğudan kuzeye ve batıya gittiğini gördü, havanın tadının, dokusunun değişmiş olduğunu hissetti. *Evet, diye düşündü. Yaşlı kaltak ihanet etti bana, artık numara yapması gerekmiyor.* Sonunda Charlotte'un gölü dolanıp eve doğru geldiğini gördü; üstünde kendisinin pantolonu ve dolapta battaniyelerle birlikte buldukları eski bir kazak vardı. Onu karşılamaya çıktı. "Aman Tanrım," dedi Charlotte. "Seni daha önce hiç bu kadar mutlu görmemiştim. Bir resim mi yaptın, yoksa insanların aslında sanat eserleri yaratmak zorunda olmadığını mı keşfettin sonunda—" Harry sandığından hızlı yürüyordu; Charlotte'a sarılınca, onun sarsılıp birden durmasına neden oldu; geriye itilen Charlotte, şimdi ona yapmacıktan uzak, gerçek bir şaşkınlıkla baktı.

Harry, "Evet, mutluyum," dedi. "Biraz öpüşüp koklaşmaya ne dersin, ha?"

Charlotte, "Elbette dostum," diye atıldı. Sonra ona bakmak için yeniden biraz geri çekildi. "Nedir bu? Neler oluyor?"

"Bu gece burada yalnız başına kalsan korkar mısın?"

Charlotte şimdi onun kollarından sıyrılmaya çalıştı. "Bırak beni. Yüzünü iyi göremiyorum," dedi. Harry bıraktı, ama bırakmadan önce, karşısında hiçbir zaman yalan söyleyemediği o dik, sarı bakışlarla yüz yüze geldi. "Bu gece mi dedin?"

"Bugün Kasım'ın on ikisi."

"Peki. Ne olmuş yani?" Charlotte ona baktı. "Hadi eve gidelim de şu işin aslını bir anlayalım." Eve döndüler; Charlotte gene durup Harry'nin yüzüne baktı. "Hadi, çıkar baklayı ağzından."

"Biraz önce konserveleri saydım. Gördüm ki" Charlotte, o dikkatli, neredeyse soğuk bakışlarını Harry'ye dikmişti. "Altı günlük kadar yiyeceğimiz kalmış."

"Peki. Ne olmuş yani?"

"Havaların iyi gitmesi aldattı beni. Sanki zaman durmuştu, biz de gölün yüzeyindeki iki tahta parçası gibi olduğumuz yerde kalmıştık. Bu yüzden kaygılanmak aklıma gelmedi, dikkat etmedim. Onun için köye gideceğim. Topu topu yirmi kilometre. Yarın öğlene kadar dönebilirim." Charlotte dikkatle ona bakıyordu. Harry, "Mektup. Mac'tan. Gelmiştir," diye ekledi.

“Rüyanda mı gördün mektubun geldiğini, yoksa yiyecekleri sayarken kahve falına mı baktın?”

“Gelmiştir.”

“Peki. Ama bekle, yarın gidersin. Yirmi kilometreyi karanlık basmadan yürüyemezsin.” Yemeklerini yiyip yattılar. Bu kez Charlotte doğrudan onun yatağına girdi, batan sivri dirseğinin Harry’nin canını acıttığına aldırmadan (bunun tersi olsa kendi canının acıdığına da bakmazdı o) hoyratça saçlarına yapıştı, başını sarsan elinin verdiği acıya da aldıracağı yoktu. “Tanrım. Kocalık görevini yerine getirmeye senin kadar çok çalışan birini ömrümde görmedim. Dinle beni, budala adam. İstedğim, yalnızca başarılı bir koca, yiyecek ve yatak olsaydı, şimdi burada ne işim vardı benim, ha?”

“Yatacak yer ve yiyecek gerek sana.”

Charlotte, “Elbette bunlara ihtiyacımız var. Peki neden kaygılanıyorsun? Sırf banyoda sular kesilmek üzere diye yıkanmak zorunda olduğunu düşünerek kaygılanmak gibi bir şey bu seninki,” dedi, sonra aynı hışımla yataktan fırladı; Harry onun kapağına gittiğini, açıp dışarı baktığını gördü. Daha o konuşmadan, karın kokusunu almıştı bile. Charlotte, “Kar yağıyor,” dedi.

“Biliyorum. İkinci vakti gördüm; o cadı, artık anlamıştı oynadığı oyunun sona erdiğini.”

“Ne cadısı?” Charlotte kapıyı kapadı. Bu kez gidip öteki yatağa yattı. “Uyumaya çalış. Kar çok yağarsa, yarın zorlu bir yürüyüş yapacaksın,” dedi.

“Ama mektup gelmiştir.”

Charlotte, “Evet,” dedi. Arkası ona dönük, esnedi. “Belki gelmiş de, bir iki haftadır bekliyordur.”

Gün ağardıktan kısa bir süre sonra Harry yola çıktı. Kar durmuştu, hava iyice soğuktu. Köye ulaşması dört saat aldı, McCord’dan mektup gelmişti. İçinde yirmi beş dolarlık bir çek vardı; kuklalardan birini satmış, ayrıca Charlotte için Noel sırasında büyük bir mağazadan iş sözü almıştı. Harry hava karardıktan epeyce sonra eve döndü. “Paranın hepsini kasaya koyabilirsin,” dedi. “Yirmi beş dolarımız var. Mac sana bir de iş bulmuş. Cumartesi akşamı arabayla buraya geliyor.”

“Cumartesi akşamı mı?”

“Telgraf çektim ona. Yanıtını bekledim. Bu yüzden geç kaldım.” Yemeklerini yediler, Charlotte bu kez sessizce onunla dar yatağa girdi ve bu kez iyice ona sokuldu; Harry daha önce Charlotte’un herhangi bir şeye böyle sokulduğunu hiç görmemişti.

“Buradan ayrıldığıma üzüleceğim.”

Onuncu yüzyıldan kalma bir mezar kapağındaki mermer bir heykel gibi kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuş sırtüstü yatan Harry, sakın bir tavırla usulca, “Öyle mi?” dedi. “Ama kente gidince, döndüğüne herhalde memnun olacaksın. Sevdığın insanları göreceksin, McCord ile ötekileri, sonra Noel falan. Gene saçlarını yıkatacak, manikür yaptırabileceksin—” Charlotte, yalnızca fikirlerini kabul ettirmek için değil, aynı zamanda söylediklerini vurgulamak için, Harry’nin canını yaktığına aldırmadan, sert ve soğuk hareketlerle sarsarak ona saldırmayı alışkanlık edinmişti, ama bu kez hiç kımıldamadı. Bu kez hareketsiz kaldı, soluk bile almıyordu; sesinde telaştan çok, duyduklarına inanamayan bir şaşkınlık vardı:

“Ne demek istiyorsun sen, Harry? Herhalde memnun *olacaksın? Yaparsın, edersin*, ne demek bu?”

“Şu demek: Mac’a gelip seni götürmesi için telgraf çektim. İşe gireceksin, bu seni Noel ertesine kadar idare eder. Ben yirmi beş doların yarısını alıp burada kalayım, diyorum. Belki Mac benim için de bir şeyler bulur; hiç değilse İşçi Bulma Kurumu’ndan bir iş ayarlar. O zaman ben de kente dönerim, birlikte—”

Charlotte, “Hayır, olmaz!” diye bağırdı. “Hayır! Hayır! Asla! Sarıl bana! Sımsıkı sarıl, Harry! Biz her şeyi bunun için yapıyoruz, bunun için yaptık; bunun için bedel ödedik: Birlikte olabilelim diye, her gece birlikte yatalım diye; yoksa sırf yemek, dışarı çıkmak, sıcak bir yatakta uyumak, sonra kalkıp yeniden yemek, dışarı çıkmak, sıcak bir yatakta uyumak değildi amacımız! Sarıl bana! Sımsıkı sarıl! Sımsıkı!” Harry sarıldı; kolları kaskatıydı, yüzü hâlâ havaya dönüktü; dudakları, kaskatı dişlerini gösterecek biçimde aralanmıştı.

Tanrım, diye düşündü. Sen ona yardım et, Tanrım. Sen ona yardım et.

Onlar ayrıldığında göl karla kaplıydı, ama Chicago’ya gi-

derken, güneye doğru ilerleyen pastırma yazını kısa bir süre için yeniden yakaladılar. Ancak bu da uzun sürmedi, kış artık Chicago'ya da ulaşmıştı; Kanada'dan gelip Superior Gölü'nü donduran rüzgâr, iyice yaklaşan Noel için çobanpüskülü dallarıyla süslenmiş, kanyon duvarları gibi yüksek taş binaların aralarından esiyor, polislerin, tezgâhtarların, dilencilerin, Noel Baba kılığına girmiş Kızıl Haç ve Hayır Kurumu görevlilerinin yüzlerini çıtır çıtır kırağıyla kaplıyordu; bitmekte olan günün neon ışıkları, sığır ve kereste milyonerlerinin karıları ile kızlarının gül yapraklarını andıran, kürklerle çevrili yüzleri ile politikacıların Avrupa'dan ya da büyük çiftlikleri ziyaretten döndükten sonra Florida'ya gitmeden önce Noel tatillerini demir gibi donmuş gölün kıyısındaki başları göğe ulaşan varlıklı binalarda ve bunların çevresinde uzanan zengin kentte geçirmek için buraya gelen sevgililerinin yüzlerine ölgün ölgün vuruyordu; aynı ışıklar altında, Londra borsa simsarlarının oğullarının, şövalye unvanlı Midland fabrikatörlerinin ve Oxford ya da Cambridge'deyken Whitman'ı, Masters'ı, Sandburg'u okudukları için Chicago'yu görmeye gelmiş Güney Afrikalı senatörlerin –ellerinde not defterleri, fotoğraf makineleri ve küçük çantalarıyla bu Hristiyan bayramı günlerini vahşilerin karanlık, tikiş tikiş ormanlarında geçirmeyi seçen tüm o keşif görgüsü yoksunu insanların– yüzlerini de görüyordunuz.

Charlotte'un işi, ilk yaptığı heykelciklerin ilk müşterilerinden olan bir mağazadaydı. Vitrinlerle camekânların düzenlenmesi de onun göreviydi, bu yüzden bazı günler onun işi, akşamüstü mağaza kapanıp öteki çalışanların işleri bittikten sonra başlıyordu. Bu nedenle Wilbourne ve arada bir McCord, hemen yakındaki bir barda onu bekliyor, orada birlikte erken bir akşam yemeği yiyorlardı. Sonra McCord gazetede ki allak bullak çalışma gününe başlamak için onlardan ayrılıyor, Charlotte'la Wilbourne mağazaya dönüyorlardı; mağazada şimdi cehennemi andıran, garip, tersyüz olmuş bir hayat başlıyordu –sekiz saat boyunca kürklü müşterilerin dinmek bilmeyen acımasız mırıltılarıyla, saten giysili robot tavırlı tezgâhtar kadınların bir örnek sırtışılarıyla dolup taşan, krom, cam ve yapay mermerden yapılma bu koca mağarada, gündüzün tüm şamatası artık dinmiş olur,

derin bir sessizliğin yankılandığı, her şeyin cüceleştığı bu pırıltılı suskun boşlukta şimdi, تنها bir gece kliniğindeki gibi çılgın bir gerginlik sürecine girilirdi— sanki bir avuç cüce doktor ve hemşire, alçak sesle tam bir hastane düzeni içinde, canla başla çalışıyor, sıradan, adsız birtakım hayatları kurtarmaya uğraşıyordu; mağazaya gelir gelmez Charlotte da bu boşluğa dalar, ancak gözden kaybolmazdı; Harry ara sıra onun birisiyle elindeki bir şey hakkında sessiz hareketlerle düşünce alışverişinde bulunduğunu ya da bir vitrine girdiğini ya da vitrinden çıktığını görüyordu. Bundan sonraki iki üç saat boyunca Harry, elinde bir akşam gazetesıyla çıtkırıldım iskemlelerde oturur; dört bir yanı, eklemsiz, iç organsız, pürüzsüz vücutlar ve durgun, neredeyse inanılmaz yüzler, kıvrım kıvrım brokar kumaşlar, pul-lar ve ıslıl ıslıl taklit pırlantalarla çevrili olurdu. Derken başka bir türden yaratıkları andıran temizlikçi kadınlar, sanki dünyanın temellerine kadar uzanan bir tünel ya da delikten köstebekler gibi sürünerek ortaya çıkar, dizlerinin üstünde, önlerindeki kovaları ite ite işe koyulur, başlarını çevirip bakmadıkları o sessiz parıltılara değil de, sanki kendi çıkıp geldikleri ve gün doğmadan geri dönecekleri yeraltı dünyasına ilişkin gizli bir sağlık hizmeti görürlerdi. Sonra saat on birde, gece yarısı ve Noel yaklaştıkça daha da geç bir saatte, Harry ile Charlotte evlerine, tavan penceresi ve çalışma tezgâhı bulunmayan, ama yeni, güzel bir semtte, bir parkın yakınındaki (sabahları saat on sıralarında Harry günün ilk ve ikinci uykuları arasında yatağında yatar-ken, bakıcılarının bezdirici denetimi altında parkın yolunu tutan çocukların seslerini duyabiliyordu) yeni güzel dairelerine giderlerdi; o zaman Charlotte yatar, Harry günün büyük bir bölümünü geçirdiği daktilonun başına yeniden otururdu; daktiloyu önce McCord'dan ödünç almış, sonra bir yerden kiralamış, daha sonra da bir rehincide pimsiz tabancalar, gitarlar, altın dişler arasında görüp satın almıştı; bu daktiloda 'Bir kadının arzularına ve vücuduna sahiptim ben, ama bilgi ve deneyim yönünden küçük bir çocuktan farksızdım,' ya da 'O ölümcül günde sevgisiyle beni koruyacak bir annem olsaydı keşke,' diye başlayan öyküler yazıyor, ilk kelimesinin ilk harfinden son noktasına kadar büyük bir aceleyle yazdığı bu öyküleri, birtakım sulu gözlü dergilere

satıyordu (Harry'nin bu çılgın, sancılı aceleciliği, futbol bursuyla okuyan ve sahaya çıktığında topu kapıp oyunun sonuna kadar koşan ve düşürülünceye ya da gol çizgisine ulaşınca kadar –hangisi olduğu onun için önemsizdi– topu elinden bırakmayan bir savunma oyuncusunun telaşından farksızdı – böyle bir oyuncu için asıl düşman, karşı takım ya da futbol sahasının ürkütücü ve bir budalanın gördüğü kâbus kadar da anlamsız beyaz çizgileri değildir; böyle bir futbolcunun yeminli, ölümcül düşmanı, Albatrosu, İhtiyar Balıkçısı, elindeki bu toptur işte). Yazdığı öyküyü bitirince Harry de küçük, soğuk yatak odasının açık penceresinin ötesinde şafak sökerken arada bir Charlotte'un yanına uzanırdı; Charlotte, bazen ona doğru döner, uyanmadan anlaşılmaz, ıslak bir şeyler mırıldanırdı; Harry göldeki son gecelerindeki gibi gene ona sarılır, kımıldamamaya dikkat ederek sessizce yatar, uyumak için hiçbir istek duymadan, kuş beyinlilere kopardığı dumanı üstünde son lapanın kokusuyla yankısının kaybolup gitmesini beklerdi.

Böylece, Charlotte uyurken o uyanık durur ya da bunun tam tersi olurdu. Charlotte kalkıp pencereyi kapar, giyinir, kahve yapar (bir sonraki kahvenin nereden geleceğini bilmedikleri yoksulluk günlerinde, kahvaltıyı birlikte hazırlar, birlikte eder, eviye başında yan yana durup bulaşıkları yıkar, kurularlardı), Harry'nin haberi olmadan çıkıp giderdi. Arkasından o da uyanır, bayatlamış kahve yeniden ısınırken, yoldan geçen çocukların seslerini dinler, kahvesini içip daktilonun başına oturur, zorlanmadan, pek yakınmadan, uydurduğu tekdüze öykülerin uyuşturucu havasına girerdi. Tek başına yediği öğle yemekleri, önceleri bir töreni andırıyordu; yeni alınan bir Daniel Boone elbisesini giyen çocuğun, bisküvilerini hayalinde ormana dönüştürdüğü süpürge odasında saklaması gibi, Harry de konserveleri, et dilimlerini falan bir gece önceden çıkarıp hazır ederdi. Ancak son günlerde, para verip daktiloyu satın aldığından bu yana (ben bu işi amatörce bir tutumla yapmaktan kendi isteğimle vazgeçtim, diye düşünmeye başlamıştı şimdi; hatta bunun eğlenceli bir uğraş olduğuna kendini inandırmak zorunda bile değildi artık) öğle yemeği yeme zahmetini büsbütün bir yana bırakmıştı; onun yerine sürekli yazıyor, yalnız parmaklarını dinlendirmek

için ara veriyor, sigarası kira evinin masasında yavaş yavaş bir yanık izi bırakırken, kendisi gözlerini son yazdığı yüzeysel, aptal öykünün –o cinsel şekerlemenin– iki üç satırına dikmiş hiçbir şey görmeden bakıyor, sonra gene yazmaya koyulmadan önce sigarayı hatırlayıp masadan alıyor, bıraktığı yeni izi boş yere silmeye uğraşıyordu. Derken saati gelince, son yazdığı “On altı yaşında evlenmeden anne olmuştum ben,” diye başlayan öyküyü içine koyduğu ve kendi adresini de yazıp ağzını kapatarak pulunu yapıştırdığı zarfın mürekkebi daha doğrudürüst kurumadan evden çıkıyor, bitmekte olan yılın gitgide kısalan akşam üstlerinde, kalabalık caddelerden geçip Charlotte ve McCord’la buluştuğu bara gidiyordu.

Bar da Noel havasına bürünmüştü; aynalar, piramit biçiminde dizilmiş pırıl pırıl bardakların arasındaki çobanpüskülü dalları ile ökseotlarını çoğaltıyor, barmenlerin komik ceketlerini, ellerinde hâlâ yaz boyu içtikleri buzlu içkiler, kokteyller tutan müşterilerin bakıp birbirlerine önermeleri için Noel zamanının buram buram tüten sıcak rom ve viski kâselerini yansıtıyordu. Wilbourne ile McCord her zamanki masalarında otururlardı; McCord’un önünde kahvaltım dediği koca bir bardak bira ile bir yığın gevrek halka ya da tuzlu fıstık ya da barda ne varsa o olur, Wilbourne ise Charlotte’un gelişine kadar kendini tutar, tek bir içki içer (“Şimdi içkiden uzak durup ayık kalacak kadar param var,” diyordu McCord’a, “Sırf bana ısmarlanan içkilere hayır diyebilmenin zevkini tatmak için ben de herkese bir o kadar içki ısmarlayabilirim artık”), mağazaların kapanış saatini beklerlerdi; derken yakaları çobanpüskülü iğneli, kürklere sarılmış yüzler, parıldayarak açılan cam kapılardan sokağın yumuşak buz gibi neon ışıklarına çıkar, rüzgârın oyduğu kanyonların amansız soğuk havası, Noel için mutluluklar dileyen neşeli, canlı seslerle çınlardı; çok geçmeden, bir örnek siyah saten giysileri, uzun süre dinelip durmaktan şişen ayakları, sürekli donuk donuk gülümsemekten ağrıyan yüzleriyle mağaza çalışanları da kendi kapılarından sokağa dökülürlerdi. Sonra Charlotte içeri girerdi; McCord’la Harry konuşmayı keser, onun bardaki kalabalığın, garsonların ve tika basa dolu masaların arasından çevik hareketlerle geçerek masalarına doğru gelişini izlerlerdi;

düzgün, güzel üniformasının üstüne giydiği paltosunun önü açık olur; günün modasına uygun biçimde geriye doğru giydiği şapkası, kadınların o ezeli bıkkınlık ifadesi taşıyan bir kol hareketiyle daha da geriye itilmiş gibi dururdu; solgun yüzü yorgun görünürdü, ama yürüyüşü her zaman güçlü ve kararlı, o geniş kalın solgun dudaklarının, güçlü küt burnunun üstünden bakan gözleri, her zaman ciddi ve dürüsttü. "Rom, beyler," der, sonra onlardan birinin çektiği iskemleye yığılırken eklerdi: "Hadi bakalım." Öteki insanlar daha yemek yemeyi yeni düşünmeye başlarken, onlar yemeklerini bu ters saatte yerlerdi (Charlotte, "Pazar öğleden sonra kafeste oturan üç ayıyız sanki," dedi.), hiçbirinin istemediği bir yemek yedikten sonra dağılırlar, McCord gazeteye gider, Charlotte'la Wilbourne mağazaya dönerlerdi.

Noel'den iki gün önce Chalotte bara elinde bir paketle geldi. Pakette iki kızına aldığı hediyeler vardı. Şimdiki evlerinde tavan penceresi ve çalışma masası olmadığından, hediyeleri yatağın üstünde açıp yeniden paketledi – fark etmeden çocuk yapma uğraşının o ezeli çalışma masası olan yatak, şimdi Çocuk için düzenlenen bir törenin sunak taşına dönüşmüştü; Charlotte, çobanpüskülü resimleriyle süslü kâğıtlar, kırmızı yeşil, ince saçma sapan kurdeleler ve zamklı etiketler arasında yatağın kenarına oturmuş, yüzünde acı düşünceli bir ifadeyle, seçtiği o epeyce pahah ama sıradan iki hediyeye bakıyordu; başka zamanlarda ve hemen hemen yaptığı her işte tereddütsüz ve hızlı çalışan elleri şimdi hareketsizdi. "Bana paket yapmasını bile öğretmediler," dedi. "Çocuklar!" dedi. "Aslında çocuklar için bir bayram değil bu. Büyüklerin bayramı: Bir haftalığına çocuklaşıp kendi istemediğin bir şeyi onu istemeyen birine veriyor, üstelik karşılığında teşekkür bekliyorsun. Çocuklar bizimle rol değiş tokuşu yapıyor, çocukluklarından sıyrılıp, bizlerin bir yana bıraktığı rolü üstleniyorlar; bunu, özellikle büyümek istediklerinden değil, acımasız korsanlar gibi sırf bizlerden bir şeyler koparmak amacıyla her yolu –aldatmayı, gizlemeyi, aktörlüğü– denemek istediklerinden yapıyorlar. Ne koparırlarsa kâr sayarlar. Büyüyüp de kaç paraya alınmış olabileceğini hesaplayacak yaşa gelinceye kadar armağanların hiçbir anlamı yoktur onlar için. Küçük kızların armağanlarla oğlan çocuklarından daha çok ilgilen-

meleri bundandır. Dolayısıyla büyükler her ne verirse alırlar; hiç yoktan iyidir diye düşündükleri için değil, bir nedenle aralarında yaşamak zorunda oldukları aptal öküzlere bundan fazlasını beklemedikleri için. – Mağazadan işe devam teklifi aldım.”

Harry, “Ne?” dedi. O zamana kadar Charlotte’u dinlememişti. Söylediklerini işitmiş, ama dinlememişti. Onun parlak hediyeler kâğıtlarının arasında duran küt ellerine bakarken, “Benim için şimdi ona, hadi evine git, yarın akşamı çocuklarıyla geçir, demenin tam zamanı,” diye düşünüyordu.

“Yaza kadar mağazada işe devam ettirecekler beni.”

Bu kez söyleneni anladı; yaptığı takvimdeki hatayı fark ettiği anda hissettiği duygunun aynısını yaşadı; o güne kadar kendisini hep rahatsız eden şeyin ne olduğunu, sabaha kadar uyuymadan Charlotte’un yanında neden dikkatle kaskatı yattığını biliyordu artık; uyuyamamasının nedeni, yazıp sattığı budalaca öykülerin kokusunun dağılmasını beklemek değildi; daktiloya takılı bitmemiş bir sayfanın başında öylece oturduğu zamanlar, para dışında kesinlikle bir şey düşünmediğine, yalnızca ellerindeki paranın hep yanlış miktarda olduğunu, tıpkı birtakım şanssız insanların içkiyi ya çok fazla içmeleri ya da toptan bırakmaları gibi, kendilerinin de ellerinde bazen gereğinden çok para bulunduğunu, bazen de hiç kalmadığını düşündüğüne inanmıştı, ama bu da doğru değildi. Aklından, *Beni asıl düşündüren şehirdi,* diye geçirdi. *Şehir ile kış bir araya gelirse, henüz dayanamayız buna –bir süre daha dayanamayız– nerede olursa olsun, kış mevsimi insanları topluca dört duvar arasına kapatır, ama şehir kış ile birleşince, zindana dönüyor; burada günah işlemek bile sıradan bir şey; zina bile bağışlanıyor.* “Olmaz,” dedi. “Çünkü Chicago’dan gidiyoruz.”

“Chicago’dan gidiyor muyuz?”

“Evet. Bir daha dönmek üzere. Sen sırf para kazanmak için çalışmayacaksın artık. Dur,” diye atıldı. “Biliyorum, beş yıllık evliymişiz gibi yaşamaya başladık biz, ama sana dediğim dedik bir koca gibi davranacak değilim. Evet, zaman zaman ‘Karım her şeyin en iyisine layık,’ diye düşündüğüm oluyor, ama henüz, ‘Ben karımı çalıştırmam,’ demiyorum. Sorun bu değil. Sorun, artık neden çalıştığımızı, çalışma alışkanlığına neden kapıldığımızı bilmeyişimiz, bunu fark etmekte neredeyse çok geç kalmış ol-

mamız. Hatırlıyor musun, gölde sana, yol yakırken buradan çekip gidebilirsin, dediğimde, sen de bana, 'İşte biz bunun, birlikte olmanın, birlikte yiyip içmenin, birlikte yatmanın bedelini ödedik, ödüyoruz' demiştin? Şimdi şu halimize bak. Birlikteyken ya barda, ya tramvaydayız ya da kalabalık caddelerde yürüyoruz; birlikte yemek yememiz de, ancak her cumartesi günü sana ödedikleri paranın karşılığını alabilmek amacıyla karnını doyurup sağlıklı kalman için mağazanın sana izin verdiği boş saatlerde oluyor; artık birlikte uyuduğumuz da yok; sırayla birbirimizin uyuyuşunu seyrediyoruz; sana dokunduğum zaman gözlerini açamayacak kadar yorgun olduğunu biliyorum; herhalde sen de bana dokunamayacak kadar yorgun oluyorsun hep."

Üç hafta sonra Wilbourne, yeleşinin cebinde gazeteden yırtılmış kâğıda karaladığı bir adresle kentin iş merkezindeki bir binaya geldi, yirminci kata çıkarak, buzlu camında "Callaghan Maden Şirketi" yazan bir kapıdan içeri girdi, metalik makyajlı bir sekreter kızın yanından biraz güçlkle geçti ve sonunda üzerinde telefon ve tek başına oyun oynamak için açılmış bir deste iskambil kâğıdı dışında hiçbir şey bulunmayan bir masanın önüne dikildi; masanın arkasında elli yaşlarında kırmızı yüzlü, soğuk bakışlı, haydut kafalı bir adam oturuyordu; yüz on kiloluk gövdesi, üniversite takımında futbol oynadıktan sonra şişmanlaşmış bir savunma oyuncusunun gövdesiydi; üstünde pahalı tüvit bir elbise vardı, ama yangından kalma eşyaların satıldığı bir yerden silah zoruyla alınmışa benziyordu. Wilbourne, adama gördüğü tıp eğitimi ve deneyimi hakkında kısaca bilgi vermeye çalıştı.

Adam, "Sen bunları boş ver," diye sözünü kesti. "Bir maden ocağında çalışan işçilerin karşılaşabileceği sıradan kazalarla baş edebilir misin, sen onu söyle?"

"Size söylemeye çalıştığım şey, sadece—"

"Ne dediğini duydum. Ben sana başka bir şey soruyorum. Kazalarla başa çıkabilir misin, diyorum."

Wilbourne adama baktı. "Anladığımı sanmı—" diye başladı.

"Maden ocağına bakabilir, hak ettiğin sürece maaşını ödeyecek olan maden sahiplerinin –oraya para yatıran bu insanların– çıkarlarını kollayabilir misin, diyorum yani. Cerrahlıktan ya da

eczacıktan ne kadar anladığın ya da anlamadığın umurumda değil benim; ya da nerelerden kaç diploma almışsın, buna da zerre kadar aldırdığım yok. Oradaki hiç kimse de böyle şeylere bakmaz; eyaletten müfettişler gelip senden diploma falan soracak değiller. Madenin ve şirketin çıkarlarını korumakta sana güvenebilir miyim, bunu öğrenmek istiyorum ben. Çıkabilecek sorunlarla baş edeceksin. Şirketten malul maaşı ya da Kanton'a, Hong Kong'a yol parası kazanmak düşüncesiyle, bir el ya da ayaktan olmayı kafaya koymuş kazma-kürekçi aşağılık İtalyan, barutçu uyuz Polonyalı, maden cevheri taşıyan çekik gözlü vagoncu Çinli işçilerin açacakları tazminat davalarıyla uğraşacaksın."

Wilbourne, "A, anladım," dedi. "Evet, bunu yapabilirim."

"Peki öyleyse. Madene gitmek için yol paran hemen ödenecek. Maaşına gelince—" adam bir rakam söyledi.

Wilbourne, "Bu çok az," dedi. Adam, etlere gömülmüş soğuk gözleriyle ona baktı. Wilbourne da ona baktı. "İyi bir üniversiteden, tanınmış bir tıp fakültesinden mezun oldum ben. Hastanedeki doktorluk stajımı bitirmeme birkaç hafta kalmıştı, hem de öyle bir hastanede ki—"

"Öyleyse işi istemiyorsun. Senin gördüğün eğitimin çok altında bir iş bu; ayrıca, sanırım sana layık da değil. İyi günler." Soğuk gözleri Wilbourne'a dikiliydi; Wilbourne yerinden kımıldamadı. "İyi günler, dedim."

Wilbourne, "Karım için de yol parası gerekiyor," dedi.

Trenleri iki gün sonra saat üçte hareket edecekti. İki aydır oturdukları ve geride masadaki sigara yanıkları dışında hiçbir iz bırakmadıkları apartman dairesinde McCord'u beklediler. "Bir sevişme izi bile bırakmadık," dedi Harry. "O çılgın tatlı uyumu, yarı karanlıkta çıplak ayaklarla birlikte yatağa koşuşmaları, yatak örtülerinin yeterince çabuk açılmayışını yaşamadık. Yalnızca başta yatak yaylarının gıcırdayışı ve on yıllık evli birinin yemek öncesi prostatını rahatlatışı, o kadar. Hep çok meşguldük; iki robot otursun diye bir oda kiralayıp masraflarını ödemek zorunda kaldık." McCord geldi; eşyaları (New Orleans'dan ayrılırken yanlarında olan iki valizi) ve daktiloyu aşağı taşıdılar. Binanın yöneticisi üçünün de elini sıktı, her üçünün de hoşlandığı bir aile bağının bozulmasından duyduğu üzüntüyü dile getir-

di. Wilbourne, “Yalnız ikimiz birlikteyiz,” dedi. “Hiçbirimiz çift cinsiyetli değiliz.” Yönetici gözlerini kırptırdı, ama tek bir kez.

“Ha,” dedi. “İyi yolculuklar. Taksi çağırdınız mı?” Onları arabasıyla McCord götürecekti; hafif gümüş pırıltılı bir aydınlıkta arabaya gittiler, son neon lambalarını, değişen ışıkların takırtı ve tangırtılarını geride bıraktılar; kırmızı şapkalı hamal, valizlerle daktiloyu götürüp sahanlıkta duran yataklı vagon görevlisine verdi.

McCord, “Bir içki içecek vaktimiz var,” dedi.

Charlotte, “Harry ile ikiniz için,” dedi. Yaklaşıp yüzünü uzatarak McCord’a sarıldı. “İyi geceler, Mac.” McCord eğilip Charlotte’u öptü. Charlotte bir adım geri atıp arkasını döndü; sahanlığa çıkıp gözden kayboluncaya kadar arkasından baktılar. O zaman Wilbourne, McCord’un Charlotte’u bir daha göremeyeceğini bildiğini anladı.

McCord, “Bir içki içmeye ne dersin?” dedi. İstasyonun barına gittiler, bir masa bulup, daha önce pek çok ikindi vakti Charlotte’u beklerken yaptıkları gibi karşı karşıya oturdular – etraflarında aynı içki içen yüzler, aynı beyaz garson ve barmen ceketleri, raflara dizilmiş aynı pırıl pırıl bardaklar vardı; aradaki tek fark, dumanı tüten sıcak içki kâseleri ile çobanpüskülleriydi (McCord Noel için, orta sınıfın yüceltip kutsallaştırdığı bir dönem, demişti; Tanrı ile Doğa’nın bir kezliğine aralarında anlaşılarak, kendi kimliklerimizin altında hepimizin baba ve koca olmamızı emreden bu bayram dönemi, insanların altın yaldızlı sığır yemliği biçimi verilmiş bir mihrabın önünde secdeye varıp, dizginleyemedikleri bir duygusallıkla, sıkılmadan utanmadan, Batı dünyasına hükmeden bir peri masalına tapabildikleri, yedi gün süreyle tüm günahların affedildiği, zenginlerin daha zenginleşip, yoksulların daha yoksullaştığı bir bayram dönemi, demişti: Bu anlaşmalı hafta boyunca her şey sil baştan aklanıyor, şu anda ortalıkta görünmeyen –ama doludizgin giden bir at gibi intikam ve nefrete koşmaya hazır (“İşte bak, at orada,” dedi McCord.)– yeni günahlar için yepyeni boş bir sayfa açılıyordu) – bunun dışında, gene aynı beyaz kolluklar, aslında hiçbir zaman görmediğiniz aynı kişiliksiz dümdüz garson yüzü. McCord, “Ben bira içiyorum,” dedi. “Sen ne içersin?”

özelkitapgrubu

Wilbourne, "Zencefilli soda," dedi.

"Ne dedin?"

"İçkiyi bıraktım ben."

"Ne zamandır?"

"Dün akşamdan beri. İçkiye verecek param yok artık."

McCord ona baktı. "Lanet olsun," dedi. "O zaman bana bir duble viski." Garson gitti. McCord gözlerini dikmiş hâlâ Wilbourne'a bakıyordu. Haşın bir tavırla, "İçkiyi bırakmak sana yaramışa benziyor," dedi. "Dinle," dedi. "Üstüme vazife değil, biliyorum. Ama neler olup bittiğini bir bilsem. Burada iyi para kazanıyordun, Charlotte'un da iyi bir işi vardı, güzel bir yerde oturuyordunuz. Sonra birden her şeyi tepiyorsun, Charlotte'a işini bıraktırıyor, Utah'da demiryolu ya da telefonu, hatta doğru dürüst bir helası bile olmayan bir maden ocağında yaşamak için Şubat'ta yola çıkıyorsun; maaşın da—"

"Sorun da tam buydu işte. Nedeni buydu. Ben artık—" Sus-tu. Garson içkileri masanın üstüne koyup gitti. Wilbourne zencefilli sodasını kaldırdı. "Özgürlüğe."

McCord, "Ben de olsam özgürlüğe içerdim," diye homurdandı. "Özgürlüğün yüzünü bir daha görebilmek için ileride belki ona bol bol kadeh kaldırmak zorunda olacaksın. Zencefilli soda kadehi bile değil, su bardağı kaldıracaksın. Hem de belki buradan çok daha sıkışık, dar bir yerde. Çünkü o adam zehirli bir yılandır. Onun ne olduğunu biliyorum ben. Sahtekârın tekidir. Hakkında bilinen gerçekler mezar taşına yazılsa, verilen bilgiler övgü değil, bir sabıka kaydı olurdu."

"Peki, o zaman aşka içelim," dedi Wilbourne. Kapının üstünde bir duvar saati vardı – her yerde hazır ve nazır, eşzamanlı, olacakları bildirip uyaran, duygusuz yüzlü bir saat; daha yirmi iki dakikası vardı. *Benim ancak iki ayda anlayabildiğim şeyi Mac'a anlatmak, iki dakika sürecek,* diye düşündü. "Onun kocası olup çıkmıştım," dedi. "Hepsi bu. Charlotte bana mağazadan işe devam teklifi aldığını söyleyinceye kadar anlamamıştım bunu. İlk zamanlar ondan söz ederken her seferinde 'eşim' ya da 'Bayan Wilbourne' demeyi unutmamaya çaba gösteriyordum; sonra bir de baktım ki, aylardır bu kelimeleri kullanmamak için kendimi tutmaya çalışıyorum; göl kıyısından döndüğümüzden beri iki kez

kendimi 'Karım her şeyin en iyisine layık,' diye düşünürken yakaladım – tıpkı haftalık ücretini cebine koymuş, kent banliyösündeki evinin içi karısını işten kurtaran elektrikli aletlerle dolu herhangi bir koca gibiydim: İşinden atılmadığı ya da bir araba altında ezilmediği takdirde, on yıl içinde evi de, çimleri her pazar sabahı fiskiyeyle sulanan masa örtüsü büyüklüğündeki bahçesi de, tamamen kendinin olacak, tüm tutkuları körelmiş, umutları sönmüş, ama solucan gibi bunlardan habersiz, evli bir adam – karşısındaki karanlığın, bilinmezliğin, her yerde kendini yok etmek için fırsat kollayan alaycı bir gücün hiç farkında olmadan yaşamaya mahkûm bir kimse. Parayı hangi yoldan kazandığımı konusunda utanmayı, yazdığım öyküler yüzünden kendimden özür dilemeyi bile bir yana bırakmıştım; karısı her şeyin en iyisine sahip olsun diye taksitle ev alan bir belediye işçisi meslek gereği hep yanında taşıdığı tuvalet pompasından nasıl utanmazsa, ben de bu öykülerden utanmıyordum. Aslına bakarsan, ömründe buz görmemiş bir oğlanın buz pateni yapmayı öğrenir öğrenmez paten delisine dönmesi gibi, ben de, para bir yana, bu tür öyküler yazmaktan gerçekten hoşlanır olmuştum. Ayrıca, onları yazmaya başladıktan sonra, insanın hayal gücünün ne büyük kötülükler yaratabileceğini de gördüm; bu da ilginçti—"

McCord, "Yaratmaktan hoşlandığını, demek istiyorsun," dedi.

"Evet. Kabul. Toplum içinde saygınlık. Bardağı taşıran damla işte bu oldu. Bir süre önce ben şunu öğrendim: Tüm erdemlerimizi, en katlanılabilir yönlerimizi –düşünmeyi, ılımlı olmayı, tembellik etmeyi, başkalarının işine karışmamayı, bedensel ve zihinsel anlamda hazımlılığı, beden zevklerine – yemeye, sindirdiklerini boşaltmaya, sevişmeye, güneşlenmeye – öncelik veren bir bilgeliği– hep aylaklığa borçluyuz; gene öğrendim ki, dünyada bedensel zevklerle boy ölçüşebilecek, onlardan daha iyi –yeryüzünde bize biçilen kısa ömür boyunca son nefesimizi verinceye kadar yaşamaktan, yaşadığının bilincinde olmaktan daha iyi– hiçbir şey, ama hiçbir şey yoktur – evet, bunu Charlotte öğretti bana, beni değiştirip kendi damgasını vurdu. Ama bütün bunların mantıksal sonucuna ben ancak son günlerde ulaştım ve açıkça gördüm ki, tüm kötülüklerin –fanatizmin, kendini

beğenmişliğin, başkalarının işine burnunu sokmanın, korkunun, en kötüsü de, saygınlığın— anası, bizim tutumluluk, çalışkanlık, bağımsızlık gibi baş erdemlerden saydığımız şeylermiş. Bizi ele alalım, örneğin. Elimize yeterli para geçip de ertesi gün karnımızı doyurabileceğimizden ilk kez emin olduğumuz zaman (o kahrolası paranın gereğinden de fazlası vardı şimdi; geceleri uyuyamıyor, bu parayı nasıl harcayacağımızı düşünüyorduk; bahar geldiğinde, cebimizde vapur seyahati broşürleri taşıyor olacaktık), ben de herkes gibi tepeden tırnağa saygınlığın kulu kölesi olup çıkmıştım—”

McCord, “Ama Charlotte olmadı,” dedi.

“Doğru. Ama o benden daha güçlü. Sen de aynı şeyi söylemiştin.

İçki ya da esrarda erkeklerle boy ölçüşebilir o. Ben tam bir ev erkeği olmuştum. Aile reisi sayılmam için tek eksikim, adıma resmen verilmiş bir sosyal güvenlik numarasının bulunmamasıydı. Oturduğumuz dairenin bohem bir yanı yoktu; hatta ucuz magazinlerde sözü edilecek bir aşk yuvası bile sayılmazdı; dahası, kentte bu tür yerlerin bulunduğu bir semtte bile değil, hem belediye meclisinin kararı, hem mimari yapısıyla, yıllık gelirleri beş bin dolar düzeyinde olan iki yıllık evli çiftlerin oturduğu bir semtteydi. Sabahları yoldan geçen çocukların sesleriyle uyanıyordum; bahar gelip de pencereleri açık tutmak gerektiğinde, bütün gün parktan çocuklara seslenen İsveçli bakıcıların şirret seslerini duyacaktım; rüzgâr o yönden estiğinde, burnuma bebek çiši ile şu hayvan biçimindeki bisküvilerin kokusu gelecekti. Oturduğumuz daireden “evimiz” diye söz ediyordum; evde ikimizin de “çalışma odam” dediği birer köşe vardı; sonunda o lanet daktiloyu satın bile aldım – yirmi sekiz yıl pekâlâ onsuz yaşayıp gitmiş, üstelik yokluğunun farkına bile varmamıştım; oradan oraya taşınamayacak kadar ağır ve hantal, ama gene de cesaret edip vazgeçemiyorum—”

McCord, “Gördüm, hâlâ yanında,” dedi.

“Evet. Cesaretin büyük bir bölümü, şansının yaver gideceğine inanmamaktır. Yoksa cesaret denmez buna. Kirpiklerimden vazgeçmeyi nasıl düşünemezsem, daktilodan da vazgeçemiyordum. Elim ayağım mürekkepli küçük bir daktilo şeridiyle bağlanmıştı;

her gün, örümcek ağına yakalanmış bir hamamböceği gibi, bu şeride gitgide daha çok dolandığımı görüyordum; her sabah, karım işine vaktinde gidebilsin diye, kahve cezvesini ve eviyeyi yıkıyor ve (aynı nedenle) haftada iki kez aynı kasaptan gerekli yiyecekleri ve pazar günü pişireceğimiz pirzolaraları alıyordum; biraz daha vakit geçseydi, sabahlıklarımızı çıkarmadan birbirimizin önünde soyunup giyinmeye, sevişmeden önce ışığı söndürmeye başlayacaktık. Sorun bu. Mesleğimizi sevdiğimiz için seçmiyoruz; bizleri kırıkçı-çıkıkçı, tezgâhtar, afiş asıcı, vatman ya da ucuz roman yazarı yapan şey, saygınlık kazanmak isteğidir.” Barda bir hoparlör de vardı; ötekilerle eşzamanlı çalışıyordu; o sırada kaynağı belirsiz, kof bir ses, üstüne basa basa bir şeyler bağırdı – ara sıra bir – “tren” sözcüğü seçilebiliyordu – iki üç saniye geçtikten sonra kulaklarına, kıtanın birtakım uzak köşelerindeki kentlerin adları olduğu anlaşılan başka sözcükler de çarptı; sanki adlarını işittikleri kentler olmaktan çok, gözleriyle gördükleri kentlerdi bunlar; hoparlördeki ses o kadar yüksekti ki, dinleyenler boşlukta asılı kalmış gibi duruyor, yer küresi altlarında ağır ağır dönerken içine gömüldükleri bulutlardan kurtuldukça, bir an tanıyacakmış gibi oldukları garip biçimlere bölünmüş yerlerin ortaya çıktığını görüyorlardı; ama az sonra, daha ne olduklarını anlamaya vakit kalmadan, bunlar yeniden sislerin, bulutların arkasında kayboluyordu. Wilbourne duvardaki saate bir daha baktı, hâlâ on dört dakikası vardı. *Beş kelimeyle zaten söylediğim bir şeyi anlatmaya çalışmak için on dört dakika*, diye düşündü.

“Ayrıca, dikkatini çekerim. Yaptığım işten hoşlanıyordum. Bunu hiç inkâr etmedim. Kazandığım para da hoşuma gidiyordu. Bu parayı kazanış biçimimi bile –söylediğim gibi, yaptığım işi bile– seviyordum. Bir gün tam, ‘Karım her şeyin en iyisine layıktır,’ diye düşünmek üzereyken kendimi tutmamın nedeni bu değildi. Asıl neden, bir gün korktuğumu fark etmem oldu. Aynı zamanda, ne yaparsam yapayım, bu korkuyu hep duyacağımı, Charlotte ya da ben hayatta olduğumuz sürece de korkmaya devam edeceğimi anladım.”

“Şu anda hâlâ korkuyor musun?”

“Evet. Ama para yüzünden değil. Paranın canı cehenneme. İhtiyacımız olan paranın hepsini ben kazanabilirim. Belli ki, ka-

dınların cinsel sıkıntıları konusunda uydurabileceğim öykülerin sınırı yok. Konu bu değil, Utah da değil. Konu biziz. Aşk diylim, istersen. Çünkü aşk böyle devam edemez. Günümüz dünyasında aşka yer yok, Utah'da bile yok. İnsanlar hayatlarından çıkardılar aşkı. Bunu yapmaları uzun zaman aldı, ama insanoğlu yeni şeyler icat etmekte sonsuz bir beceriye sahiptir; bu yüzden, tıpkı İsa'dan kurtulduğumuz gibi, aşktan da kurtulduk sonunda. Tanrı'nın sesi yerine radyolarımız var; hepsini ileride layık olabileceğimiz bir aşk uğruna harcamak üzere aylarca, yıllarca tasarruf edip sakladığımız tüm duygusal birikimimizi kuruşlara bölebiliyor, otomatik makinelerden çiklet ya da çikolata alır gibi, sokak başlarındaki gazete bayilerinden iç gıcıklayıcı yayınlar alıyoruz. İsa bugün yeryüzüne dönecek olsa, biz kendimizi savunmak, kurup geliştirmek için iki bin yıldır uğraştığımız, uğrunda acı çektiğimiz, öfke, çaresizlik ve dehşet içinde çılgınlık atarak can verdiğimiz o kendimize benzeyen uygarlığı haklı göstermek ve korumak için İsa'yı hemen çarmıha germemiz gerekirdi; eğer Aşk Tanrıçası Venüs bugün yeryüzüne dönse, bir metro istasyonunun tuvaletinde müstehcen Fransız posta kartları satan üstü başı kir pas içinde bir adam olurdu—" McCord iskemlesinde doğrulup arkasına döndü, öfkesini bastırmaya çalıştığını belli eden bir hareketle garsonu çağırdı. Garson geldi. McCord kadehini gösterdi. Adam çok geçmeden yeniden dolan kadehi masaya bırakıp çekildi.

"Peki," dedi McCord. "Ne olmuş yani?"

"Zihnim kararmıştı. Zihnimdeki bu karanlık, o gece New Orleans'da Charlotte'a bin iki yüz dolarım olduğunu söylediğim andan, ta onun bana mağazadan işe devam teklifi aldığını söylediği o akşama kadar sürdü. Zamanın dışına çıkmıştım. Ama hâlâ ondan destek alıyor, sen, sen olmadan önce (ki senin sen olarak var olabilmen için, sen olmadan önceki durumunun sona ermesi gerekir) nasıl zamanın dışında ama ondan kopmadan beklersen, ben de öyle hem zamanın dışında hem de ona tutunarak boşlukta duruyordum. Bir serçe nasıl cereyan geçirmeyen hareketsiz ayaklarıyla yüksek gerilim hattının üstünde durur ve ondan etkilenmezse, ben de zamana tutunuyor, ama ondan etkilenmiyordum; zaman, gerilim hattındaki elektrik akımı gibi, ha-

tırladığımız şeylerin içinden geçerek ilerler; gerçek, gerçeğin ancak bildiğimiz kadarıyla ilişkili olarak vardır (bunu da öğrendim); bunun dışında zaman diye bir şey yoktur. Bilirsin: *Yoktum*. Sonra, *varım*, derken zaman işlemeye başlar, geriye de gider: Dır, idi, olacak. İşte o süre boyunca ben *idim* durumundaydım ve bu yüzden şu anda yokum ve bu yüzden zaman da hiç var olmadı. Bekâret anına benziyordu bu, bekâret anıydı: Bekâret durumu, bekâret olgusu, aslında onu kaybetmekte olduğunu anladığın anın dışında var olan bir şey değildir; benim için bunca uzun sürmesinin nedeni, yaşımın ilerlemiş olmasıydı; çok fazla beklemiştim; insanın on dört, on beş, hatta daha küçük bir yaşta bedeninden atmış olması gereken bir şeyden (acemi iki çocuğun sokak kapısının merdivenleri altında ya da öğleden sonra samanlıkta, çılgınca bir telaş içinde, soluk soluğa, vıcık vıcık, beceriksiz çabalayışlarla kurtuldukları bir şeyden) kurtulmak için yirmi yedi yaşına kadar beklemesi çok fazla. Hatırlarsın: Senden önce yaşayan tüm insanların o uçurumun –o karanlık uçurumun– üstünden atlayıp hayatta kaldıklarını, senden sonrakilerin de ileride aynı şeyi yapacaklarını bilmenin sana hiçbir yararı olmaz, çünkü kimse hayatta kalabilmek için ne yapman gerektiğini söyleyip uyaramaz seni. O sırada insan tam bir yalnızlık içindedir. Bunu yalnız başma yapmak zorundadır; insanın kaldırabileceği yalnızlığın bir sınırı vardır; bunun ötesinde yaşanamaz, tıpkı elektrik gibi. İşte o bir iki dakika içinde yapayalnız olacaksın: Ne var olmadan önce ne de yok olduktan sonra yalnız değilsindir, çünkü her iki durumda da hiçbir zaman tek başına kalmazsın; hep adı sanı belirsiz bir alay başkalarıyla birlikte güven içindedir: İlkinde, topraktan topraksın, ötekinde kaynaşan kurtlardan kaynaşan kurtlar. Ama şimdi yalnız olacaksın, olmak zorundasın ve bunu biliyorsun; kaçınılmaz bir durum; ömür boyu bindiğin hayvanı, bildiğimiz o iyice evcilleşmiş yaşlı beygiri, uçuruma doğru sürmekte—”

McCord, “Gene o lanet at ha,” dedi. “Sözü ne zaman ona getireceksin diye bekliyordum. Konuşmaya başladıktan sonra on dakika geçiyor, bakıyorum sözü atlara getirmişiz. Konuşacak yerde, at sırtında aynı köy yolunda giden iki gezici papaz gibi birbirimize ahlak dersi veriyoruz.”

“— ama belki vakit gelip çatınca, hep atı dizginleyerek durabileceğini, bir şeyleri kurtarabileceğini düşünmüştündür; belki de düşünmemiştir; o an geldiğinde duramayacağını bilirsin, duramayacağını baştan beri bildiğini bilirsin ve duramazsın; dehşet içinde iradeden, umuttan, her şeyden vazgeçtiğin o anda, isteksiz tüm varlığınla tek bir Evet’ten başka bir şey değilsin sen – o karanlık, o düşüş, yalnızlığın o gürleyen sesi, yaşanan sarsıntı ve ölüm; hantal bedeninin engellemesine karşın, o anda tüm canının telaşla senden çıkıp, her yanını saran o ezeli, kör, davetkâr kabın içine –o yakıcı, dipsiz, esnek hayat kaynağına, o mezar-rahme ya da rahim-mezara (ikisi de aynı kapıya çıkar)—akıp dolduğunu hissedersin. Ama geri dönersin; belki de baştan beri biliyordun döneceğini; ama dönersin; belki yetmiş yaşına ya da bilmem kaç yaşına kadar yaşarsın, ancak bundan sonra hayatının bir bölümünü geri gelmemek üzere yitirdiğini, o bir iki dakika sırasında zamanın dışına çıkarak yalnızca mekânda var olduğunu bilirsin hep. Ayrıca bilirsin ki, sen sanıldığı gibi yetmiş yaşında değilsin ve hesabı denkleştirmek için bir gün borcunu ödemek zorunda kalacak, yalnızca altmış dokuz yıl, üç yüz altmış dört gün, yirmi üç saat, elli sekiz—”

McCord, “Güzel İsa adına. Kutsal melekler adına,” dedi. “Gün gelir bir oğlan çocuğu sahibi olmak bahtsızlığına uğrarsam, onuncu yaş gününde tutup onu kendi ellerimle temiz, güzel bir geneleve götüreceğim.”

“İşte benim başıma gelen de bu: Çok fazla beklemenin bedelini ödemek,” dedi Wilbourne. “On dört ya da on beşindeyken iki dakika alacak bir şey, yirmi yedi yaşında sekiz ay sürdü. Zihnim kararmıştı ve o karla kaplı Wisconsin Gölü’nde açlıktan ölmekle aramızda dokuz dolar yirmi sentlik yiyecek kaldığında, neredeyse dibe vurmuştuk. Ama üstesinden gelmiş, geldiğimi sanmıştım. Zamanında uyanarak durumu kurtardığıma inanmıştım; buraya döndük, işlerin çok iyi gittiğini düşünüyordum; Noel’den önce Charlotte bana mağazadan söz edince, o zaman nasıl bir açmaza girdiğimizi anladım; açlıktan ölmek bir şey değildi; oysa bu, ölümden, hatta ayrılıktan beterdidi: Aşkın anıt mezarıydı; burunları koku almayan, doymak bilmez ölümsüz, duygusuz köhne iki bedenin omuzlarında taşı-

dıkları pis kokulu bir tabuttu.” Hoparlör bir kez daha gürledi; aynı anda ayağa kalktılar; o sırada garson da göründü; McCord hesabı ödedi. “İşte bu yüzden korkuyorum,” dedi Wilbourne. “Zihnim kararmış olduğundan o günlerde korkmuyordum; ama şimdi uyandım ve neyse ki korkabiliyorum. Çünkü içinde bulunduğumuz 1938 yılında aşka yer yok. Zihnim kararmış uyurken, parayı kullandılar bana karşı, çünkü zayıf yanım paraydı. Derken uykudan uyandım ve para sorununu yoluna koydum; bundan sonra, saygınlık kozunu kullandıklarını anladığım geceye kadar, onları alt ettiğimi sanıyordum, ama saygınlık duygusunu yenmenin para kadar kolay olmadığını gördüm. İşte şimdi paraya karşı da, saygınlığa karşı da güçlüyüm; bu yüzden, beni günümüzün aşkı gereksiz sayan yaşama biçimine boyun eğmeye zorlamak, ya bize uyacak ya da öleceksin, demek için başka bir şey bulmaları gerekecek.” Trenin bulunduğu mağara gibi karanlık perona girdiler – burada, sert kışın alacakaranlığına karşı, ince buhar bulutları arasında gece gündüz sürekli ölgün bir elektrik ışığı yanıyordu; buharlar arasında bir karartı gibi uzayıp giden yataklı vagonlar, sanki diz boyu betona saplanıp kalmış gibi hareketsizdi. Kurumlarm matlaştırdığı bu çelik duvarları – içleri horultu sesleriyle dolu tikiş tikiş küçük kompartımanları– geçerek vagonun üstü açık sahanlığına geldiler. “İşte bu yüzden korkuyorum. Çünkü bu insanlar akıllı ve kurnaz; öyle olmak zorundalar. Onları yenmemize izin vermezler; verseler, cinayet ve soygunun serbest bırakılması gibi bir şey olurdu bu. Elbette onları yenemeyiz biz; elbette sonumuz kötü olacak; beni korkutan bu işte. Korkmam kendim için değil: Göl kıyısında o akşam bana, bir polisin ya da izci çocuğun elinden tutup caddede karşıdan karşıya geçirdiği yaşlı bir kadınsın sen, dediğini hatırlıyor musun? Ayrıca demiştin ki, sarhoş birinin kullandığı arabanın çarpacağı kişi yaşlı kadın değil de—”

“Ama yenebilmek için neden tutup Şubat ayında Utah’a gidiyorsun? Yenemeyeceksen, ne cehenneme Utah’a gidiyorsun ki?”

“Çünkü ben—” Buhar ve hava, iç çekercesine arkalarından uzun uzun tısladı; tren görevlisi, garsonun yaptığı gibi birden orada belirdi.

“Tamam, beyler, hareket ediyoruz,” dedi.

Wilbourne’la McCord el sıkıştılar. Wilbourne, “Belki sana yazarım,” dedi. “Ama Charlotte nasıl olsa yazar. Efendilikte de benden ileridir o.” Vagonun sahanlığına çıktı, McCord’a doğru döndü; arkasında tren görevlisi, kapının tokmağını tutmuş bekliyordu; McCord’la bakiştılar. İkisinin de aklından, yüksek sesle söylemeyeceklerini bildikleri birer cümle geçti: *Sizi bir daha göremeyeceğim ve doğru, bir daha göremeyeceksin bizi.* “Çünkü, kargalarla serçeler vurulup ağaçlardan düşer ya da sellerde boğulur, kasırgalarda, yangınlarda ölür, ama atmacalar ölmezler. Ve ben serçe olsam da, bir şahine eşlik edebilirim belki.” Tren toparlandı, bu ilk kalkış hareketi, vagondan vagona ilerleyerek Wilbourne’un ayaklarının altından geçti. “Göl kıyısındaiken kendi kendime bir şey daha söylemiş, sevgilim olmanın dışında Charlotte’un bana annelik ettiğı bir yanım var, demiştim. Sonra bir adım daha ileri gittim,” dedi. Tren harekete geçmişti, Wilbourne pencereden dışarı eğildi; McCord da trenle birlikte yürüyordu. “O da şu: Charlotte’la ikinizin bana anne babalık ettiğiniz bir yanım da var. Hayır duanı esirgeme benden.”

McCord, “Lanet olsun sana,” dedi.

Irmak Baba

Kısa boylu mahkûmun ifadesinde belirttiği gibi, uzun mahkûm suyun yüzüne çıktığında, kısa boylunun “tokaç” dediği tek kürek hâlâ elindeydi. Sımsıkı sarılmıştı küreğe; yeniden kayığa çıkınca gerekeceğini içgüdüsel olarak akıl ettiğinden değil de (çünkü kayığa ya da tutunabileceği başka bir şeye ulaşabileceği inancını yitirmişti bir ara), sırf küreği elinden bırakmayı düşünecek zamanı bulamadığı için. Her şey çok hızlı gelişmişti. Hiç beklemediği bir anda akıntının ilk sürükleyici darbesini hissetmiş, kayığın olduğu yerde dönmeye başladığını ve arkadaşının, Yeşaya Peygamber’den yapılan bir çeviride dendiği gibi, göğe doğru hızla yükselip kaybolduğunu görmüştü; derken o da kendini suyun içinde bulmuş, hâlâ elinde tuttuğunu fark etmediği küreğin ağırlığı yüzünden batıp her seferinde güçbela yüzeye çıkınca, fırlıdak gibi dönen kayığı yakalamaya çalışmıştı; kayık bir ara oradan üç metre uzaklaşmış, ardından da beynini parçalamak istercesine geri gelip tam tepesinde durmuştu; sonunda kayığın kıçına yapışmış, bedeninin ağırlığıyla ona bir tür dümen olmuştu. Bu ikisi –kayıkla adam– bir de onların tepesinde bayrak direği gibi dimdik yükselen kürek, kısa boylu mahkûmun bakışları arasında, tıpkı bir tiyatro oyunundan inanılmaz bir el çabukluğuyla hiç bozulmadan kaldırılıp getirilmiş bir sahne gibi, gözden kayboluvermişti (kısa mahkûmun kendisi de, uzun boylunun gözlerinin önünden aynı hızla ama dikine uçup gitmişti).

Uzun mahkûm şimdi deltada, ırmağın bir kolunda, bataklık arazide, geçmişte bu coğrafyayı yaratan şiddetli yeraltı hare-

ketinden beri belki de hiç akıntı yüzü görmemiş bir kanalın içindeydi. Ama şu anda kanaldan bol su akıyordu; uzun mahkûm, kayığın kıçına tutunduğu yerden ağaçların ve gökyüzünün soğuk, sarı sarı lekeler arasında ağlamaklı hüzünlü bir şaşkınlıkla tepeden kendisine bakarak, baş döndürücü bir hızla geçip gittiklerini görür gibi oldu. Ama aslında onlar kımıldamadan oldukları yerde duruyorlardı ve güven içindeydiler; bunu düşündü, ümitsiz bir öfke içinde hatırladı ki, şu anda kendi altında, ayaklarının erişemediği bir yerde, insanların kuşaklar boyu alın terleriyle sımsıkı pekiştirip kalıcı, hiç değişmeyecek bir duruma getirdikleri sapasağlam bir kara parçası vardı. Tam o sırada, gene hiç beklemediği bir anda kayığın kıç burnunun direğine okkalı bir darbe indirdi. O zamana kadar içgüdüğü küreğe sımsıkı yapışmasını sağlamıştı; şimdi aynı içgüdüyle küreği kendi ekseninde etrafında dönerek uzaklaşmak üzere olan kayığın içine attı ve iki eliyle bordaya tutundu. Elleri artık serbest kaldığı için, kendini kıç taraftan yukarı çekerek yüzüstü kayığın dibine uzandı; her yanından kanlar ve sular akıyordu; soluk soluğa kalmıştı – ama yorgunluktan değil de, korkunun peşinden gelen o şiddetli öfke yüzündendi bu.

Ancak, derhal kalkmak zorundaydı, çünkü gerçekte olduğundan çok daha hızlı (ve daha uzaklara) geldiğini sanıyordu. Bu yüzden, içinde yattığı kızıl su birikintisinden üstünden sular aka aka doğruldu; suyu iyice emen pamuklu cezaevi giysileri kollarında, bacaklarında demir gibi ağırlaşmış, siyah saçları kafasına yapışmış, tulumu kanlı sularla yol yol olmuştu; dikkatle ve acele çenesine doğru çektiği koluna bir göz attı, sonra küreğe sarılarak kayığın burnunu yeniden akıntının ters yönüne çevirdi. Arkadaşının nerede olduğunu, geçtiği ya da geçeceği ağaçlardan hangisinde kaldığını bilmediği aklına bile gelmedi. Bu konuda düşünmedi bile, çünkü onun ırmağın çok yukarılarında kaldığını kesinlikle biliyordu ve son yaşadıkları yüzünden yukarı sözcüğünün ifade ettiği kavram kendisinde öylesine büyük bir şiddet, güç ve hız duygusu uyandırmıştı ki, ırmağı ancak düz bir çizgi olarak düşünüyor, başka bir biçimde olabileceğini akli mantığı kabul etmiyordu – tıpkı pamuk tarlası büyüklüğünde bir tüfek mermisi olabileceğini kabul etmeyeceği gibi.

Kayığın burnu yavaş yavaş yeniden akıntıya karşı döndü. Kolayca dönüyordu, öfke ve şaşkınlık içinde, bu dönüşün fazla kolay olduğunu fark ettiği an, kayık kanalın kenarından aşarak çoktan geri dönmüş, akıntıyı bordasına almıştı; şimdi gene olduğu yerde şiddetle dönmeye başladı; o ise dişlerini aralamış, suratından kanlar aka aka oturduğu yerde bitkin kollarıyla, bir işe yaramayan küreği sulara –daha önce kendisini dev bir boa yılanı gibi, demir sarmalında kısıvrak yakalayıp ezen, ama şu andaki telaşına, isteklerine sanki hava kadar bile direnmeyen o masum görünümlü sulara– vurup duruyordu; daha önce hayatını tehdit eden ve sonunda suratına katır gibi müthiş bir tekme atan kayık da, şimdi yüzeyde tüy gibi hafif duruyor, kürek suları dövdükçe, yel değirmeni gibi fırıl fırıl dönüyordu; kürek çekerken aklı arkadaşındaydı; zihninde onu ağacın üstünde rahatça ve güven içinde oturmuş kendisini bekler durumda canlandırdı; bir yandan da, korkudan sinmiş boş bir öfkeyle, insan hayatının keyfilğini düşündü: Kader tutup birine güvenli bir ağaç, ötekine başına buyruk, çılgın bir kayığı uygun görmüş ve bunu, ikisi arasından ancak kendisinin geri dönüp arkadaşını kurtarmaya çalışacağını bildiğinden böyle yapmıştı.

Pruvası daha önce rüzgâr altına dönen kayık, şimdi yeniden akıntı yönünde ilerliyordu. Sanki silkinip hareketsizlikten kurtulmuş, şahlanarak gene inanılmaz bir hıza erişmişti; uzun boylu mahkûm, arkadaşımın benden ayrıldığı yerden artık kilometrelerce uzakta olmalıyım, diye düşündü; ama aslında kayığa yeniden bindikten bu yana yalnızca büyük bir daire çizmişti ve o sırada çarpmak üzere olduğu yer, daha önce de kayığın toslayarak alabora olduğu (selle taşınan kütükler ve enkazla tika basa dolmuş) bir küme servi ağacıydı; kayığın kıcıyla suratına darbeyi vurduğu yer de burasıydı. Kendisi bunu bilmiyordu, çünkü o zamana kadar gözlerini pruvadan yukarı kaldırıp bakmamıştı. Şimdi de bakmadı, yalnızca bir şeylere çarpmak üzere olduğunu anladı, çünkü kayığın duyarsız tahtaları aracılığıyla altındaki sudan kendisine alaycı, sabırsız, saldırgan, amansız bir inadın iletildiğini hissetmişti; uysal görünen bu sinsî suları o zamana kadar, gücünün üst sınırı olduğuna inandığı bir çabayla dövmeyi bir an bile elden bırakmamıştı; şimdi de, yedek bir kaynağın

sağladığı, sinir ve kas gücünün ötesine geçen son bir dayanıklılık ve kararlılıkla, ağaç kümesine çarpış anına kadar dövmeye devam etti; çarpışmayla birlikte kayık onu bir kez daha yüzüstü yere fırlatırken, tıpkı buzda kayıp düşen bir adamın şapkasını ve cüzdanını tutmaya çalışması gibi, düşünmeden, umutsuzca küreği son bir kez daldırıp çıkardı.

Bu kez hemen doğrulmadı. Kolları bacakları hafifçe yanlara açılmış, yüzüstü, neredeyse sakin ama perişan ve düşünceli bir durumda yattı. Birazdan kalkması gerekeceğini biliyordu, çünkü hayat, er ya da geç kalkmak, bir süre sonra gene yatmak zorunda olmaktan başka bir şey değildi. Üstelik öyle çok da yorulmamış, umudunu büsbütün yitirmemişti; kalkmaktan pek korktuğu da yoktu. Ona öyle geliyordu ki, bir rastlantı sonucu, kendisinin değil ama zaman ile çevrenin büyülenmiş gibi donup kaldığı bir ortamın içine düşmüş, gecesi gündüzü belli olmayan bir günde, ne yöne gittiği belirsiz bir su akıntısının elinde oyuncak olmuştu; işlerini bitirince sular onu kusup, daha önce büyük bir şiddetle koparıp aldıkları dünyanın göreceli güven ortamına yeniden atacaklardı; o arada kendisinin ne yaptığıнын, ne yapmadığının pek bir önemi yoktu. Bu yüzden bir süre daha yüzüstü yattı; şimdi yalnızca kayığın taban tahtalarının altındaki selin güçlü, sessiz akışını hissetmekle kalmıyor, hışırtısını da duyuyordu. Sonra başını kaldırdı ve bu kez elini dikkatle yüzüne götürdü ve avcuna bulaşan kana baktı; derken çömeldi, kayığın bordasına doğru eğildi, burun deliklerini başparmağıyla işaret parmağı arasında sıkarak bir parça kan sümkürdü; parmaklarını bacağına sildiği sırada, görüş çizgisinin hafifçe üstünden bir ses, sakin sakin, "Gelmen epeyce uzun sürdü," dedi; o ana kadar kayığın pruvasından yukarı bakmak için ne vakit bulmuş ne de buna gerek duymuştu; şimdi gözlerini kaldırdı ve ağaçta oturmuş kendisine bakan bir kadın gördü. Aralarında üç metre bile yoktu. Kadın onun çarptığı yığındaki ağaçlardan birinin en alt dalındaydı; üstünde pamuklu bir sabahlık ve asker ceketi, başında güneşe karşı bir başlık vardı; kadını fazla incelemeye gerek duymadı, çünkü daha o ilk şaşkın bakışı, tüm geçmiş kuşakları ve ailesiyle kadının nasıl biri olduğunu anlamasına bol bol yetmişti: Kız kardeşi yoktu ama, kendi kız kardeşi olabilecek, ya da hapishane-

ye neredeyse çocuk yaşıta (hatta kendi sınıfından tek eşli ve çok çocuklu erkeklerin evlendikleri yaştan bile önce) girmemiş olsa, kendi karısı olabilecek bir kadındı bu. Ağacın gövdesine sımsıkı sarılmış oturuyordu, çorapsız ayaklarına kaba saba, bağları çözüük erkek ayakkabıları giymişti; ayaklarıyla su arasında yarım metre bile yoktu; büyük bir olasılıkla birinin kız kardeşi, ama kesinlikle birinin karısıydı (değilse bile, mutlaka olmalıydı) – ancak, cezaevine girdiği o küçük yaşıta kadınlar hakkındaki bilgileri yalnızca kuramsal olduğundan, mahkûm bunu sonradan öğrenecekti. Kadın, “Bir ara hiç geri gelmeyeceksin sandım,” dedi.

“Ne geri gelmesi?”

“Birinci geçişinden sonra yani. İlk defa bu çalı yığınınına çarptıktan, derken kayığa binip uzaklaştıktan sonra artık gelmezsin sandım.” Uzun mahkûm dört bir yana baktı, eliyle yüzüne hafifçe yeniden dokundu; burası kayığın yüzüne ilk çarptığı yer olabilirdi pekâlâ.

“Doğru,” dedi. “Ama geldim işte.”

“Kayığı biraz yaklaştıramaz mısın? Buraya çıkmam bayağı zor oldu; belki ben biraz—” Mahkûmun kulağı onda değildi, o sırada küreğin kaybolduğunu fark etmişti; kayık bu kez kendisini ileri fırlattığında, küreği içeri değil, daha ötelere atmıştı. Kadın, “Orda, şu çalıların tepesinde,” dedi. “Uzanabilirsin. Bak, tut şunun ucunu.” Tut dediği şey bir asmaydı. Ağaca sarılarak büyümüş, sel onu kökünden sökmüştü. Kadın asmayı göbeğinin hemen üstüne dolamıştı, şimdi çözdü ve mahkûm ucunu tutana kadar ona doğru sarkıttı. Mahkûm asmanın ucunu palamar gibi kullanarak kayığı sıkışık yığının çevresinden dolaştırıp küreği aldı, sonra asmayı çeke çeke kayığı gene dalın altına getirdi, orada tuttu ve şimdi harekete geçen, ağaçtan inmek için ağır ağır ve dikkatle toparlanan kadını izlemeye koyuldu; kadının yavaşlığı, çektiği herhangi bir acıdan değil, son derece dikkatli hareket etmesindendi – uyuşukluğa varan bu büyük hantallık, mahkûmun kadını daha ilk gördüğünde yerle bir olan sarsılmaz hayal dünyasının yıkılışı karşısında duyduğu dehşet ve şaşkınlığını ne azalttı, ne artırdı; çünkü düşleri vardı onun; cezaevinde bile yönetimin dikkatle sokmamaya çalıştığı, mahkûmların ise aynı dikkatle içeri kaçırdıkları o uydurma ucuz aşk masal-

larını (daha önce başına çok iş açtıkları halde) eskisi gibi büyük bir şevkle okumaya devam etmişti ve arkadaşıyla birlikte kayıkla yola çıktığında, sarp dağ tepelerinden ya da ejderha inlerinden kim bilir hangi Helen'i, o sırada yaşayan hangi Garbo'yu kurtarmayı düşlemişti. Kadını izledi, kollarıyla ağacın dalına asılmış, tüm gövdesi, pamuklu giysisinin önünü kabartan biçimsiz şişkinliğiyle aşağı sarkarken, kayığı hışımla hareketsiz tutmaya çalışmanın dışında hiçbir şey yapmadı; *Şansa bak. Başına buyruk bir kayıkta, dünyadaki onca dişi arasından bula bula şu kadınla baş başa kalıyorum*, diye düşündü.

"Pamuk deposu ne yana düşüyor?" diye sordu.

"Pamuk deposu mu?"

"Damında adam varmış. Kurtarılacak öteki kişi."

"Bilmiyorum. Buralar hep pamuk deposu dolu. Damlarında insan da vardır herhalde." Kadın ona inceleyen gözlerle bakıyordu. "Domuz gibi her yanın kana bulanmış," dedi. "Mahkûma benziyorsun sen."

Adam, "He," diye homurdandı. "Kendimi çoktan asılmış gibi hissediyorum. Şimdi ortağımı kurtarıp o pamuk deposunu bulmalı." Ağaç kümesinden uzaklaştı. Daha doğrusu, asmayı elinden bıraktı. Başka bir şey yapması da gerekmiyordu, çünkü kayığın pruvası kütük yığınının üstünde asılı dururken, hatta asmayla kayığı yığının gerisindeki durgunca sulara zaptetmeye çalışırken bile, çömelmiş oturduğu yerde sürekli olarak, güçlü akıntının zayıf taban tahtalarının hemen iki üç santim altından gelen sesini, mırıltısını duyuyordu; o, asmayı bırakır bırakmaz kayığın denetimini bu akıntı eline geçirdi – tek bir güçlü hamleyle değil de, kedi gibi hafif hafif dokunuşlarla yoklayarak; mahkûm, yeni eklenen ağırlıkla kayığı daha kolay yönetebileceği yolundaki umudunun temelsiz olduğunu anladı şimdi. İlk bir iki dakika, (gene temelsiz) çılgınca bir inançla, gerçekten de kolaylaştığını sanmıştı; kayığın başını akıntıya karşı çevirmiş ve korkunç bir çabayla orada tutmayı başarmıştı; yeterince düz bir çizgi boyunca ama geri geri gittiklerini anlayıncaya kadar –hatta kayığın pruvası her nasılsa rüzgâr altına dönmeye başlayıncaya kadar– bu çabasını sürdürdü: Artık iyice tanıdığı, karşı koymaya kalkışmayacak ölçüde iyi bildiği, daha önceki o güçlü akıntıy-

dı bu; dolayısıyla pruvanın akıntı yönünde gitmesine izin verdi, çünkü kendi hızından yararlanarak kayığa tam bir daire çizdirmeyi ve böylece onu yeniden ırmağın yukarısına doğrultmayı umuyordu; kayık kanalda, karşıdaki sulara gömülmüş ağaç duvarına doğru çaprazlama yan yan ilerliyor, derken doğruluyor, sonra yeniden yan yan gidiyordu; korkunç bir hızla yol almaya başlamıştı; bir girdabın içindeydiler ama mahkûm bunu bilmiyordu; akıl yürütüp sonuç çıkarmaya, hatta merak edip şaşmaya bile vakti yoktu; kanları kuruyan yüzü şişmişti, dişlerini sıkarak kayığın dibine çömelmiş, tepesinden üstüne doğru eğilen koca koca ağaçların altında, küreği ciğerlerini parçalarcasına sulara vurup duruyordu. Kayık bir ağaca çarptı, kendi çevresinde döndü, sonra gene çarptı; kadın yarı yatar durumda pruvadaydı, kayığın iki yanına sımsıkı yapışmıştı, sanki kendi şiş karnının arkasına sığınmaya çalışıyormuş gibi bir hali vardı; mahkûm şimdi kürekle sulara değil de, özsuları akan canlı ağaç gövdelerine vuruyordu; artık bir yere gitmek istemiyor, yalnızca kayığın ağaçlara çarpa çarpa parçalanmasını önlemeye çalışıyordu. Sonra birden bir patlama oldu, bir şey bu kez başının arkasına çarpmıştı; parlak sessiz bir ışık çaktı ve üstüne doğru eğilen ağaçlar, baş döndürücü sular, kadının yüzü, her şey silinip gitti, yok oldu.

Bir saat sonra kayık eski bir kereste yolunda ağır ağır ilerliyordu, derken ırmak kıyısındaki alçak topraklardan, alttaki ormandan geçerek bir pamuk tarlasının içine (ya da üstüne) geldi – burası, yüzeyini delen ve suda yürüyen bir kırkayağı andıran ince bir dizi telefon direği dışında, ıssız, uçsuz bucaksız, dümdüz kurşuni bir alandı. Şimdi küreği, o garip uyuşuk, dikkatli haliyle durmadan, ağır ağır kadın çekiyor; mahkûm, başını dizlerinin arasına almış, burnundan yeniden akmaya başlayan ve bir türlü dinmeyeceğe benzeyen kanı, avuç avuç suyla durdurmaya çalışıyordu. Kadın kürek çekmeyi bıraktı, kayık yavaşlarken ilerlemeye devam ederken, çevreye bakıp, “İşte geldik,” dedi.

O da başını kaldırıp çevresine bakındı. “Nereye geldik?”

“Sen belki bilirsin sandım.”

“Daha önce nerdeydim, onu bile bilmiyorum ben. Nerenin kuzey olduğunu bilsem bile, gitmek istediğim yer ora mı, bile-

mezdin.” Yüzüne bir avuç su daha çarptı, ellerini indirip kırmızıya boyanan avcunu umutsuzluk ya da kaygı değil de, acı ve öfkeli bir şaşkınlık içinde inceledi. Kadın onun başının arkasına baktı.

“Bir yere gitmek zorundayız,” dedi.

“Bilmez miyim? Pamuk deposunun damında bir adam var. Biri de ağaçta. Bir de şimdi şu karnındaki şey çıktı.”

“Daha günü gelmemiştir. Dün acele o ağaca çıkmak ve bütün gece orda oturmak zorunda kaldım da ondan belki. Elimden geleni yapıyorum. Ama gene de bir yere varsak iyi olur.”

Mahkûm, “Doğru,” dedi. “Benim de ulaşmak istediğim bir yer vardı, ama kismet değilmiş. Şimdi sen bir yer söyle, oraya gitmeyi deneyelim. Ver şu küreği bana.” Kadın küreği uzattı. Kayığın başı kıcı aynıydı; mahkûmun yalnızca arkasına dönmesi yetiyordu.

Kadın, “Ne yana gitmeye karar verdin?” dedi.

“Orasına karışma. Sen dişini sıkmaya bak.” Pamuk tarlasının öbür yanına doğru kürek çekmeye koyuldu. Yağmur yeniden başlamıştı, ama önceleri pek şiddetli değildi; “He, ya,” dedi. “Kayığa sor bak. Kahvaltıdan beri içindeyim, ne nereye gittiğimi biliyorum, ne de nereye gitmek istediğimi.”

O sırada saat bir sularıydı. İkindinin sonuna doğru kayık kurşun gibi bir hızla (gene bir tür kanala girmişlerdi, bir süredir bu kanaldaydılar; farkına varmadan girmişlerdi, çıkmak için ortada bir neden bulunsa bile –ki mahkûm açısından kesinlikle böyle bir şey yoktu– hızlarının yeniden artmış olması, orada kalmaları için yeterli bir nedendi) mahkûmun ırmak olduğunu anladığı, büyüklüğüne bakarak Yazoo Irmağı diye düşündüğü, enkaz dolu geniş bir suya girdi – Yazoo Irmağı diyordu ama, son yedi yıldır bu yöreden bir gün bile ayrılmadığı halde, buraları hiç görmüş değildi. Onun bilmediği şey, ırmağın şimdi tersine aktığıydı. Bu yüzden kayığın sürüklendiği yön akıntının yönünü belli eder etmez, ırmaktan aşağı doğru gittiğini düşünerek aynı yönde kürek çekmeye başladı; orada Yazoo City, ya da talihî yaver gitmezse, son çare olarak Vicksburg, o da olmazsa, adını bilmediği daha küçük yerler vardı; buralarda ulaşabileceği, sorumluluğunu yüklendiği kadını teslim edebileceği insanlar, ev-

ler, (her ne olursa olsun) bir şeyler bulabilir, böylece tüm gebe ve dişi varlıklara sonsuza kadar sırt çevirebilir, kendi silahlı, zincirli manastır yaşamına dönerek, orada kadınlardan uzak, güven içinde yaşayabilirdi. Az sonra bir yerleşim yerine ulaşp ondan kurtulacağını düşündüğünden, kadından nefret bile etmiyordu artık. Önündeki hantal şiş bedene bakınca ona öyle geldi ki, suç kadında değildi; aslında tıpkı kendisi gibi kadın da karnındaki o başına buyruk, aşırı isteklerde bulunan, tehditler savuran hareketsiz ama canlı kitlenin kurbanıydı; son üç dört saattir, gözü-mün ya da elimin yapacağı dakikalık, hatta saniyelik bir yanlış, kadının suları boylamasına yeter, diye düşünüyordu; böyle bir durumda, içinde taşıdığı duygusuz değirmen taşı en ufak bir acı bile hissetmezken, suların dibine çektiği kadın boğulup ölecekti; bu yüzden bebeğinin esiri olan kadına karşı artık herhangi bir intikam duygusu beslemiyor, zararlı böceklerden kurtulmak için yakılan canlı bir ağaca nasıl acırsa, ona da öyle acıyordu.

Irmak üzerinde aşağıya, kentlere, insanlara, ayağını basabileceği bir yerlere doğru gittiğine inandığından, akıntıya yardım ederek, enerjisini hesaplı kullanmaya çalışarak, olanca gücüyle durmadan kürek çekmeye devam etti; kadın da ara sıra doğruluyor, kayığın içine biriken yağmur sularını boşaltıyordu. Yağmur sürekli yağıyordu ama şiddetini artırmamıştı, hâlâ cansızdı; gökyüzü –gün ışığı– ağlıyor, ama kederlenmeden gözyaşı döküyordu; kayık, tıka basa enkaz dolu, boz bulanık, köpük köpük sularla neredeyse hiçbir ayırım izi göstermeden bütünleşen bir bulutun, bir pusun içinde ilerlemekteydi. Şimdi gün de, gün ışığı da, kesinlikle çekilmeye başlamıştı; bu arada kayığın hızı birden azalmış gibi geldiğinden, uzun mahkûm çabasını biraz artırmaya karar verdi. O bilmiyordu ama, kayık gerçekten yavaşlamıştı; mahkûm bunu gitgide artan karanlığa yoruyor ya da durup dururken başına gelenlerden dolayı ara sıra kapıldığı kaygı ve boş öfke ile bütün gün hiçbir şey yemeden sürekli çaba harcamanın bir sonucu sayıyordu. Bu yüzden küreğe biraz daha asıldı; korktuğundan değil, tam tersine bildik bir ırmağın –adı kuşaklar boyu kıyılarında yaşayan insanların zihinlerine kazınmış bir ırmağın– kendisine de sağladığı moral güçle asıldı; insanoğlu suya ve ateşe birer ad bulmadan önce bile su kıyısında –akarsu

kıyısında– yaşamayı hep çekici bulmuş, yeryüzündeki bedenen varlığı ve kaderinin gelişme çizgisi hep sıkı sıkıya suya bağlı olmuş, su tarafından belirlenmiştir. Onun için, korkmuyordu. Aslında ırmağın yukarısına gittiğini bilmeden, yıkılan setten taşan suların yeniden Mississippi'ye katılmak üzere kırk saattir önü sıra kuzeye doğru aktığını anlamadan, güneye gittiğini sanarak kürek çekmeye devam etmişti.

Artık karanlık iyice basmış, gece tam anlamıyla çökmüştü; gündüz vakti boz bulanık bir suya dönüşen gökyüzü kaybolmuş, ama sanki bununla ters orantılı olarak, suyun yüzünde görüş keskinleşmişti; çünkü ikindi yağmurunun havadan silip süpürdüğü aydınlık şimdi, daha önce yağmurun da yaptığı gibi, suların üstünde toplanmıştı; bu yüzden, mahkûmun önünde uzanan sarı sel suları artık görüş alanının sonuna kadar fosforlu gibi ıslıl ıslıldı. Aslında gece karanlığının yararlı yanları da vardı; şimdi yağmuru görmeyebiliyordu. Yirmi dört saati aşkın bir süredir üstü başı, her yanı sırlıklamdı; dolayısıyla çoktandır bu ıslaklığı hissetmez olmuş, yağmuru artık göremediğinden, yağmur bir anlamda onun için durmuştu. Ayrıca, yolcusunun karnındaki şişkinliği görmemek için çaba göstermesi de gerekmiyordu şimdi. Bu yüzden, durmadan var gücüyle kürek çekmeye devam etti; korkmuyordu, kaygılı da değildi, yalnızca öfkeliydi, çünkü yaklaştığını sandığı kentin ya da kentlerin bulutlara yansıyan ışıklarını hâlâ göremiyordu; oysa aslında o kentler kilometrelerce gerilerinde kalmıştı. Bu sırada bir ses duydu, daha önce hiç duymadığı için ne olduğunu anlamadı, bundan sonra da duyması beklenmezdi, çünkü bir kez duyan hiç kimsenin ömründe ikinci kez duyamayacağı bir sestir bu. Mahkûm şimdi de korkmadı, korkacak vakit yoktu; suyun yüzündeki aydınlığa karşın ilerileri pek seçemediğinden, sesi duyar duymaz, daha önce hiç görmediği bir şey de gördü: Işıltılı suyla karanlığın birleştiği yerdeki keskin çizgi, bir saniye önce bulunduğu noktadan üç metre daha yükseğe çıkmış ve tatlı hamuru gibi, ileriye kendi üstüne doğru kıvrılmıştı. Yerden yükseliyor, eğiliyor, tepeleri dört nala giden bir atın yelesi gibi savruluyor, ışıldayarak ateş gibi durmadan parlayıp sönüyordu. Kadın kayığın pruvasında büzülmüş otururken (olup bitenlerin farkında mıydı, değil miy-

di, mahkûm bilmiyordu), uzun mahkûmun kendisi, kana bulanmış şiş yüzünde gözlerine inanamayan şaşkın bir ifadeyle kürek çekmeye devam etti. Hipnotize olmuştu sanki, kürek çekmenin temposundan kurtulamayan kaslarma, durun diyecek vakti de bulamamıştı. Kayık şimdi kımıldamadan boşlukta asılı kalmış gibi durduğu halde, o kürek çekmeye devam ediyor, kürek bir ileri bir geri gidip geliyordu; dört bir yanları birdenbire, akıp giden bir yığın enkazla –tahta parçaları, küçük binalar, boğulmuş garip hayvan cesetleri, yunuslar gibi havaya sıçrayıp yeniden sulara dalan ağaçlarla– çevrilmişti; kayık, sanki hiç ağırlığı yokmuşçasına tüm bunların üstünde havada kararsız duruyor, altındaki kara parçası kayıp giderken, nereye konsam ya da acaba hiç konmasam mı, diye düşünen bir kuşu andırıyordu; çömelmiş oturan mahkûm, bu sırada hâlâ kürek çekme hareketleri yapıyor, avaz avaz bağırmak için bir fırsat kolluyordu. Bu fırsatı hiç bulamadı. Kayık bir an kışının üstüne dikilmiş gibi dimdik durdu, sonra dişini tırnağına takıp bir kedi gibi o kıvrık su duvarına sıçradı ve uçarak tepesinden aştı, bir ağacın dallarında beşik gibi havada asılı kaldı; mahkûm yeni yeşermiş yapraklarıyla irili ufaklı dalların oluşturduğu bu kameriyede, yuvasındaki bir kuş gibi, bağırmak için hâlâ fırsat bekleyerek, elinde kürek olmadığı halde kürek çekiyor, aşağıdaki salt harekete kesmiş dünyaya ve azgın suların o inanılmaz geriye doğru akışına bakıyordu.

Gece yarısı dolaylarında gökyüzü, sanki kırk saatlik bir kabızlığın ardından umutsuz, son bir çabayla boşalmasını kutlarcasına, her taraf topçu bataryası gibi çakan şimşekler, gök gürültüleri ve alkışlarla çınlamaya başladı ve parlak bir şöleni andıran bu gümbürtüler arasında kayık, peşine taktığı ölü inekler, katırlar, ufak tefek çiftlik evleri, kulübeler ve kümeslerle Vicksburg'u geçti. Mahkûm bunu bilmiyordu. Kayığın bordasına yapışmış durumda hâlâ yere çömeldiği için, sudan daha yukarılara bakmıyordu; gözleri dört bir yanında sürüp giden o sarı kargaşadaydı; ağaçlar, evlerin sivri çatıları, kederli uzun katır kafaları, yuvarlana yuvarlana bir batıyor, bir çıkıyordu; nereden kaptığını bilmediği uzunca bir tahta parçasıyla katırları uzaklaştırdı (hayvanlar da oynayan dudaklarıyla, sanki büyük bir şaşkınlık içinde, görmeyen bakışlarını suçlarcasına ona dikmişlerdi); kayık

şimdi kimi zaman yan yan, kimi zaman arka arka, bazen suda bazen de bir süre evlerin damlarında, ağaçların üstlerinde, hat-ta (sanki öldükten sonra bile kısır soylarının kötü kaderi olan o yük taşıma işinden kurtulamazlarmış gibi) katırların sırtlarında ilerliyordu. Ama mahkûm Vicksburg'u görmedi; son hızla ilerleyen kayık, kazan gibi kaynayan bir bağırsağın içindeydi san-ki; iki yanında yükselen baş döndürücü setlerin üstünde parlak ışıklar vardı, ama mahkûm bunları da görmedi, önünde giden enkazın büyük bir şiddetle ikiye bölünerek üst üste yığıldığını gördü ve onların açtığı aralıktan o kadar hızlı geçti ki, buranın bir demiryolu köprüsünün ayağı olduğunu anlayamadı; derken kayık, buharlı bir geminin bordasıyla burun buruna geliverin-ce, korkunç bir an sanki, üstünden mi atlasam, dalıp altından mı geçsem, diye düşünüp kararsız kaldı; o sırada mahkûma doğ-ru, ıslak ve uçsuz bucaksız bir ıssızlık kokusu, tadı, duygusu ta-şıyan, buz gibi sert bir rüzgâr esti; kayık uzun bir sıçrayış yaptı ve mahkûmun üstünde yaşadığı topraklar, son kez şiddetle ka-sılarak, onu tüm Irmakların Atası Mississippi'nin çılgın kucacı-na yeniden kustu.

Uzun mahkûm bu olayı yedi hafta sonra, kaput bezinden yeni hapisane giysileri içinde, tıraşlı yüzü, yeniden kesilmiş saçlarıyla, koğuştaki yatağının üstünde oturduğu yerden şöyle an-lattı:

Gök gürültüsünün, çakan şimşeklerin dinmesinden son-raki üç dört saat boyunca kayık, zifiri bir karanlıkta, anlaşılan aydınlık bile olsa sınırları belirsiz, uçsuz bucaksız, bulanık bir suyun üstünde ilerlemişti. Karanlıkta görülmeyen, üstü fosfor-lu gibi parıltılı kirli köpüklerle, enkaz yığınlarıyla dolu çılgın sular, kayığın altında ve dört bir yanında çalkalanıp kabarıyor, gözle görülmeyen, ne oldukları bilinmeyen koca koca birtakım nesneler kayığa saldırıyor, çarpıyor, sonra hızla yollarına devam ediyordu. Şimdi Mississippi'nin üstünde olduğunu bilmiyordu. Bilse bile, o sırada buna inanmazdı. Bir gün önce bir kanaldan geçmişti; bunun kanal olduğunu biliyordu, çünkü iki yandaki ağaçların aralıkları birbirine eşitti. Oysa şimdi gün ışığında bile herhangi bir sınır göremeyeceği için, buranın bir ırmak olduğu dünyada (daha doğrusu o zifiri karanlıkta) aklına gelebilecek en

son şeydi; o anda bulunduğu yer –ayağının altındaki coğrafya– hakkında kafa yorsa, buranın dünyadaki en büyük pamuk tarlası olduğunu düşünebilir ve kayığın, nedenini anlamadığı baş döndürücü bir hızla, bu tarlanın üstünden geçtiği sonucuna varırdı; eğer bir gün önce ırmakta gittiğini düşünse ve buna yürekten inansaydı –eğer üzerinde bulunduğu o uçsuz bucaksız suların bir ırmak olduğu kuşkusuna bir an bile kapılsaydı– ertesi gün o ırmağın durup dururken birden geri dönerek, dar bir sokakta karşılaştığı azgın bir küheylan gibi kendisine öldüresiye saldırdığını görünce, akli bunu kesinlikle kabul etmez, düşüp bayılabilirdi.

Önlerine kattıkları bulutları sürükleyen rüzgârlarla, arada bir bastıran buz gibi sağanaklarla dolu, boz bulanık sert bir şafağın ardından ortalık iyice ağarıp da çevresini görebilecek duruma gelince, pamuk tarlasında olmadığını anlamıştı. Kayığın bata çıka büyük bir hızla ilerlediği bu azgın sular, insanoğlunun var gücüyle saban çeken bir katırın gerisinde çift sürdüğü uysal topraklar üzerinden akıyor olamazdı. İşte o zaman düşünmüştü ki, son on yılın en önemli olayı şimdiki sel değildi; asıl önemli ve şaşırtıcı olan, on yıldır bu ırmağın insan aklının tasarladığı beceriksizce yapılmış, dayanıksız tekneleri sırtında sessiz sakın taşımaya katlanmış olmasıydı; ırmak için normal olan, –tıpkı bir katırın size tekme atma zevkini bir kez tadabilmek uğruna on yıl emrinizde çalışmaya katlanması gibi– on yıldır sabırla beklediği, yapmaya can attığı ve şu anda da yapmakta olduğu şeyi yaparak taşmaktı. Ayrıca, korku konusunda da yeni bir şey öğrenmişti; gençliğindeki o ilk olay sırasında gerçekten korktuğu zaman –o gece, korku içinde kendisine iki kez ateş eden posta görevlisini kendi silahının çalışmadığına inandırıncaya kadar geçen o üç dört saniye boyunca adamın tabanca namlusuna bakarken bile– öğrenmediği bir şeydi bu: İnsan bir süre dayanabilirse, öyle bir an geliyordu ki, korku büyük acı vermekten çıkıyor, kötü bir yanığın ardından gelen şiddetli, korkunç bir tür kaşınmaya dönüşüyordu.

Şimdi kürek çekmesi gerekmiyor, yalnızca kaynayan o ıssız sularda hızla giden kayığı yönlendirmeye bakıyordu (yirmi dört saattir bir şey yememiş, elli saattir de pek uyku yüzü görme-

mişti); elindeki kırık tahta parçasıyla kayığın yara alıp batmasını önlemeye çalışırken, bulunduğu yerin nasıl bir yer olduğunu iyi biliyordu, ama gerçekten böyle bir yerde olabileceğine inanacak cesareti çoktan yitirmişti; kayık, evlerin, ağaçların, hayvan cesetlerinin ortasında gidiyor, yanında yöresinde dükkânlarıyla evleriyle parklarıyla çiftlikleriyle bütün bir köy, bir kasaba, balıklar gibi hoplayıp oynayıyordu. Belli bir yere ulaşmaya çalıştığı yoktu; amacı bir yere varıncaya kadar kayığı batırmamaya bakmaktı. Çok az şey istiyordu. Kendisi için hiçbir şey istemiyordu. Tek istediği, kadından, onun şiş karnından yakayı sıyırmak ve bunu doğru dürüst –kendi işine geldiği gibi değil de, kadına uygun düşecek biçimde– yapmaktı. Yoksa, tutup gene bir ağacın üstüne bırakabilirdi onu—

Tombul mahkûm, “Ya da kendin kayıktan atlar gider, bırakırdın kadınla karnındaki boğulsun,” dedi. “O zaman da kaçtığın için on yıl yer, sonra da cinayetten asılırdın, kayığın parasını da ailene ödetirlerdi.”

“He,” dedi uzun mahkûm.— Ama böyle davranmamıştı. Doğru olanı yapmak, kadını teslim edebileceği birini bulmak, onu sağlam bir yere indirmek istiyordu; sonra, kimseye bir yararı olacaksa eğer, kendi yeniden ırmağın sularına atlayabilirdi. Tek isteği, nereye olursa olsun, bir yere varmaktı. Pek fazla şey istemek sayılmazdı bu. Ama yapamıyordu. Kayığın nasıl hızla yol almaya devam ettiğini—

Tombul mahkûm, “Peki, kimsenin yanından geçmediniz mi?” dedi. “Bir vapurun falan?”

Uzun mahkûm, “Bilmiyorum,” dedi.— ve karanlık aralanıp kalkıncaya kadar kendisinin—

“Ne karanlığı?” dedi tombul mahkûm. “Gün ağarmıştı demiştin ya.”

Uzun mahkûm, “He,” dedi. Yeni bir torbadan buruşuk sigara kâğıdına tütünleri dikkatle dökerek bir sigara sarıyordu. “Bu dediğim başka bir gündü. Aradan birkaç gün geçmişti.”—kayığın batmasını önlemeye çalışmaktan başka bir şey yapmadığını; ortalık aydınlanınca, iki yanında suya gömülmüş ağaçlar bulunan dolambaçlı bir koridorda hâlâ büyük bir hızla gittiklerini anlattı; burası da bir ırmaktı ve bu ırmak, iki gün öncesine ka-

dar yukarı doğru aktığına tanık olduğu ırmakla aynı yönde akıyordu. İçgüdülerinden ona, iki gün önceki gibi bunun da ters aktığı yolunda pek bir uyarı gelmemişti. O anda aynı ırmak üzerinde gittiğine inandığını söyleyemezdi, ama aslında buna inandığını fark etse de şaşırmazdı; çünkü bir zamandır kötü niyetli, öfkesi her an patlamaya hazır bir coğrafyanın elinde oyuncak olmuştu ve anlaşılan belirsiz bir süre daha öyle kalacaktı. Yalnız gene bir ırmakta gittiğini anlıyor, bundan da, tanıdık olmasa bile yeryüzünün anlaşılabilir bir parçasında bulunduğu sonucunu çıkarıyordu. O sırada yapması gereken tek şeyin, kuru olmasa, hatta üstünde insan yaşamasa bile, yatay bir kara parçasına varana kadar kürek çekmeye devam etmek olduğuna inanıyordu; bunun dışında, açlık bir yana (o tavuk sayılsa bile, ilk yirmi dört saate, yirmi dört saat daha eklenebilirdi; ayrıca, ilk elli saat de vardı. Tavuk boğularak ölmüş, kanadı dün bir an yanlarından geçen bir damın kiremidine sıkışmıştı; kendisi birazını çiğ çiğ yemiş, kadınsa hiç elini sürmemişti.), en büyük, en acil ihtiyacı, günün ağarmasıyla artık bir insan olmaktan çıkarak hareketsiz, bilinçli koca bir rahme dönüşmüş durumda yeniden görülebilir hale gelecek olan kadına, onun kesinlikle kaçınamayacağını anladığı varlığına bakmamaya çalışmaktı; inanıyordu ki, bakışlarını ondan uzaklaştırabilir ve elinden gelir de bir daha o yana bakmazsa, bu görüntü kaybolacak ve bir daha geri dönmeyecekti. Dalganın gelmekte olduğunu bu kez anladığı sırada, işte o da bunu yapıyordu.

Dalganın geri geldiğini nasıl anlamıştı, bilmiyordu. Hiçbir ses duymamıştı, ortada hissedilen ya da görülen bir şey yoktu. İster ters, ister doğru yönde akan sulara olsun, o zamana kadar hiç değilse yatay giden kayığın, şimdi durgun bir suda kalkıp dikey duruma geçmesini bile kendisi için yeterli bir uyarı saymamıştı. Dalganın geri gelmek üzere olduğunu anlamasının nedeni belki de, kaderin kendisini anlaşılan sonsuza kadar mahkûm ettiği bu mayası bozuk suların yeni yeni kötülükler icat edebilme yeteneğine duyduğu sarsılmaz, delice bir inançtı; hiç dehşete düşmeden ya da şaşmadan birden açıkça görmüştü ki, baştan beri ne yapmayı tasarlamışsa, sel işte şimdi bunu yapmaya hazırlanıyordu. Bu yüzden, dörtlü giden bir at gibi, kayığı kışının

etrafında hızla geriye çevirdi; böyle ters yöne dönünce de, kanalın üstüne çıktığını bile fark edemedi. Kanalı görememiş miydi, yoksa bir süre önce gözden kaybolmuştu da o sırada farkına mı varmamıştı, bilmiyordu; ya ırmak tüm suya kesmiş bir dünyada seçilemez olmuş ya da tüm dünya ucsuz bucaksız bir ırmağın içinde boğulup gitmişti. Onun için, kayığın şimdi kabaran suların tam önünde mi gittiğini, yoksa hücum hattının içine mi daldığını, kestiremiyordu; elinden gelen tek şey, hızla çoğaldığını hissettiği bu azgın gücü arkasında tutmak, onun için de artık iyice uyuşmuş bulunan bitkin kaslarının elverdiği çabuklukla küreğe asılmak ve su üstünde düz bir yere ulaşınca kadar kadına bakmamaya, kendini zorlayıp gözlerini ondan uzak tutmaya çalışmaktı. Bu nedenle, açlıktan avurtları çökmüş durumda, çukurlaşmış gözlerini, sanki çocukların oyuncak tüfeklerle attıkları, lastik uçları içlerindeki havanın emilmesiyle gittikleri yere yapışan iki okmuş gibi, neredeyse zorla kadından ayırmaya uğraşıyordu; yorgun kasları artık iradesinden çıkmıştı; güçten düşüp bitkinleştikleri için, hipnotize olmuş tüm kaslar gibi, bunların da çalışmaya devam etmeleri, durmalarından daha kolaydı; bu yüzden kürek çekmeye devam ettiğinden, kayık bir kez daha şiddetle bir şeye çarptı, kendisi de öne doğru savrularak bir kez daha elleriyle ayaklarının üstüne kapaklandı; düştüğü yerden çılgın, şiş yüzüyle, elinde silah tutan bir adama öfke içinde bakıp, sert, çatlak bir sesle, "Vicksburg? Vicksburg nerde?" dedi.

Bunu anlatırken bile, sağ salım, sırtı pek, yeri yurdu sağlam, kaçmaya kalkışmaktan cezasına ekledikleri on yıl yüzünden cezaevinde çifte güvenlik içinde geçirdiği yedi haftadan sonra bile yüzünde, sesinde, konuşmasında, başına gelenlere inanamayan o eski şiddetli öfke belirliyordu. Adamın teknesine çıkmamıştı bile. Bir borda tahtasına tutunup bu tekneyle birlikte (tekne, üstünde tenekeden çarpık çurpuk bir soba bacası olan, kir pas içinde, boyasız, salaş bir evdi; çarpıştıklarında hareket halindeymiş, ama o sırada üzerinde üç kişi bulunduğu ve bunlar çoktan beri –kim bilir ne zamandır– kendisini izledikleri halde, anlaşılan yönlerini bile değiştirmemişlerdi – dümende saçı sakalı birbirine karışmış, yalınayak ikinci bir adam vardı; bir kadın da üstünde kirli erkek giysilerinden toplama bir kıyafetle kapıya

yaslanmış, aynı soğuk, tartan gözlerle ona bakıyordu) hızla sürüklenirken, bir yandan da öğrenmek istediği (en azından kendine göre) mantıklı ve basit bir şeyi dile getirip açıklamaya çalışıyormuş. Mahkûm şimdi bunları anlatırken –titreyen ellerinden azar azar dökülen tütün tanelerine, sonra da sigara kâğıdının cıvıltı kuru bir sesle yırtılışına bakarak anlatmaya çalışırken– unutamadığı o eski hakareti bir sancı nöbetine tutulmuş gibi içinde yeniden hissediyordu:

“Üstümdekileri yakayım ha?” dedi mahkûm. “Yakayım, öyle mi?”

Eli tüfekli adam, “Giydiğin o reklam panosu gibi şeyle kaçmayı nasıl umarsın, be adam?” dedi. Uzun mahkûm derdini anlatmaya çalışıyordu – daha önce yalnız o üç kişiye değil, ıssız sulara, zavallı ağaçlara, gökyüzüne, tüm dünyaya anlattığı bir şeyi arkadaşlarına da anlatmaya çalışıyordu; amacı kendini haklı çıkarmak değildi, çünkü buna ihtiyacı yoktu ve dinleyicileri olan öteki mahkûmların ondan böyle bir şey beklemediklerini biliyordu; o bunları, yorgunluktan bitkin düşmüş gibi dalgın dalgın, olanlara inanamayan bir tavırla, havasızlıktan boğulurcasına anlatıyordu. Tüfekli adama, bir arkadaşıyla kendisine bir kayık verdiklerini ve bir kadınla bir adamı kurtarmalarını istediklerini, arkadaşını kaybettiğini, adamı bulamadığını, şimdi ise hayattaki tek isteğinin kadını bırakacak düz bir kara parçası bulmak, sonra da gidip bir görevli, bir şerif aramak olduğunu söylemişti. O sırada evini, neredeyse çocukluğundan beri sürekli yaşadığı yeri, yakından tanıdığı, kendisini yakından tanıyan eski arkadaşlarını, üzerinde çalışmaya alıştığı, işini iyi yapmayı ve sevmeyi öğrendiği o tarlaları, karakter özelliklerini bildiği ve saygı duyduğu bazı kimseleri, ayrıca her birinin huyunu suyunu bildiği ve saygı duyduğu katırları düşünmüş; yazları böceklerle karşı takılan telleri, kışın yanan güzel sobaları, yakacak ve yiyecek getiren görevlisiyle, cezaevindeki koğuşların akşamlarını, Pazar günlerinin futbol maçlarını, sinema filmlerini düşünmüş; futbol maçları dışında bütün bunlar onun daha önce hiç bilmediği şeylerdi. Ama en çok da kendi kişiliğini, kazandığı iyi adı (İki yıl önce yöneticiler onu güvenilir mahkûm konumuna yükseltmek istemişlerdi. Artık tarla sürmesi, hayvanları beslemesi

gerekmeyecek, yalnızca, elinde dolu bir silahla, bu işleri yapan mahkûmları izleyecekti; ama o bu teklifi geri çevirmiş, “Ben tarla sürmeyi bırakmasam daha iyi,” demiş ve hiç de alaya kaçmadan, “Hayatta bir kere silah kullandım o bile fazla geldi,” demişti.), yalnızca ondan sorumlu olanlara karşı değil, kendine karşı da taşıdığı sorumluluğu, kendinden istenen şeyleri yapmaktan duyduğu onuru, ne olursa olsunlar bunları yapabilmenin gururunu hatırlamış. Bunları düşünüyor, bir yandan da kaçmaktan söz eden silahlı adamı dinliyormuş; tutunduğu tekne evle birlikte hızla sürüklenirken (ağaçlardaki keçi sakalı yosunları ilk kez işte tam o sırada gördüğünü söyledi, oysa yosunlar günlerdir ağaçlardaymış belki de. Kendisi ilk kez burada fark etmiş.) dayanamayıp patlayacak gibi olmuş.

“Kaçmak aklımın ucundan bile geçmiyor benim, kafan almıyor mu bunu?” diye bağırmış. “Tüfek elinde orda oturup başımdan ayrılma istersen, razıyım. Benim tek derdim, şu kadını—”

Silahlı adam sakın bir sesle, “Söyledim sana, kadın tekneye çıkabilir,” dedi. “Ama, hiçbir kıyafetle, hele hele cezaevi elbiseleleriyle, şerif arayan bir adam benim tekneme ayak basamaz.”

Dümendeki adam, “Tekneye çıkarsa, silahın namlusunu kafasına indir,” dedi. “Sarhoş bu.”

Silahlı adam, “Tekneye çıkamaz,” dedi. “Deli bu.”

Derken kadın söze karıştı. Ötekiler gibi o da rengi atmış, yamalı, kirli bir tulum giymişti; kapıya yaslandığı yerden kımıldamadan, “Yiyecek bir şeyler verin, çekip gitsinler burdan,” dedi. Yürüyüp, güverteyi geçti, asık suratlı soğuk yüzüyle mahkûmun yanındaki kadına baktı. “Kaç günün kaldı senin?”

Kayıktaki kadın, “Gelecek aydan önce beklemiyordum,” dedi. “Ama ben—” Tulumlu kadın eli silahlı adama döndü.

“Yiyecek bir şeyler ver onlara,” dedi. Ama silahlı adam hâlâ aşağıya, kayıktaki kadına bakıyordu.

Mahkûma, “Hadi,” dedi. “Onu tekneye çıkar, sen de defol burdan.”

Tulumlu kadın, “Peki, bu kadını şerife teslim edince, sana ne olacak, yani kayığı şerife yanaştırdığında ve şerif sana kim olduğunu sorduğunda?” dedi. Eli silahlı adam başını çevirip ona

bakmadı bile. Koluna dayadığı silahı neredeyse kımıldatmadan, öteki elinin tersiyle kadının yüzüne okkalı bir tokat savurdu. Kadın, "Orospu çocuğu," dedi, ama eli silahlı adam başını çevirip ona bakmadı bile.

Mahkûma, "Kararın ne, ha?" dedi.

Mahkûm, "Kadını bırakamam, anlamıyor musun?" diye bağırmış. "Göremiyor musun, bırakamam?"

Uzun mahkûm artık uğraşmayı kestiğini söyledi. Kaderinden kaçamayacaktı. Çünkü, onu kayığa koyup yola çıkaranlar, işi bitirmeden bırakmayacağını nasıl biliyorlarsa, o da şimdi kadından kurtulamamanın kendisi için daha baştan beri bir alın yazısı olduğunu anlamıştı. Tulumlu kadının kayığa attığı şeyler arasında bir kutu süt tozu görünce bunu, çocuk doğmadan önce hareketsiz, düz bir yer bile bulamayacağı konusunda kaderin kendisine yolladığı, telgrafla gelen bir ölüm haberi kadar keskin, ama gereksiz bir işaret saydı. Kayığı tekne evin yanında tutmaya çalışırken, ayaklarının altında ikinci sel dalgasının ilk hafif kımıldanışlarını hissettiğini anlattı; o sırada tulumlu kadın, evle küpeşte arasında gidip geliyor, kayığa yiyecekler –koca bir parça tuzlanmış et, kirli paramparça bir yorgan, bir eltasına doldurduğu ve çöp gibi kayığa boşalttığı yanık soğuk ekmek parçaları– atıyordu; işte kendisi o inanılmaz ölçüde basit isteğini, ihtiyacını, silahlı adama hâlâ açıklamaya çalıştığı için bir an unuttuğu yeni sel dalgasının artan gücüne karşı teknenin bordasına sımsıkı tutunmuş dururken, adam (içlerinden bir tek onun ayağında ayakkabı vardı) ellerine basmaya başlamıştı; o da ağır ayakkabılardan sakınmak için her seferinde bir elini çekiyor, sonra gene demirlere yapışıyordu; ama silahlı adam sonunda tekmeyi yüzüne savurunca, korunmak için kendini yana attı ve bu yüzden küpeşteyi elinden kaçırdı; kayık onun ağırlığıyla yan yatmış, hızlanan akıntıda tekne evden ayrılıp uzaklaşmaya başlamıştı; uzun mahkûm şimdi yeniden küreğe sarıldığını ve hızla uçuruma doğru giden ve sonunda kaderinin aşağı yuvarlanmak olduğunu bilen bir kimse gibi, çılgınca kürek çektiğini anlattı; bir yandan da başını çevirmiş öteki tekneye, oradaki üç kişinin gitgide genişleyen suların gerisinde hızla küçülen acımasız, alaycı, asık suratlarına bakıyordu; derken öfkeden inme inmiş gibi –bo-

ğulur gibi- olmuştu; isteği geri çevrildiğinden değil de, bunca küçük bir istekte bulunduğu, bunca küçük bir ihtiyaç belirttiği halde, karşılığında kendisinden ödeyemeyeceği tek bedeli istedikleri için; bilmeleri gerekirdi ki, bu bedeli ödeyebilse, şimdi buralarda olmaz, böyle bir istekte bulunmazdı zaten; küreği havaya kaldırarak onlara doğru sallamış, silahın patlamasından, kurşunun yanından geçip suya düşmesinden sonra bile hepsine avaz avaz lanetler yağdırmıştı.

İşte küreği sallayıp bağırarak orada dururken, birden aklına ikinci dalganın -arkasındaki bataklık arazide gitgide yükselen, evlerle, ölü katırlarla dolu o ikinci su duvarının- geldiğini söyledi. Bu yüzden bağırp çağırmayı kesmiş ve yeniden kürek çekmeye koyulmuştu. Dalgaya yakalanmamaya çalışmıyordu. Deneyimlerinden biliyordu ki, dalga peşinden yetişince kendi de ister istemez onunla aynı yönde gitmek zorunda kalacak, o zaman da kadını bırakabileceği, vaktinde karaya çıkarabileceği, bir yerden geçseler bile, hızı yüzünden kayığı durduramayacaktı. Şimdi bütün derdi vakitti. Dolayısıyla, tek kurtuluş yolu, elinden geldiğince uzun bir süre selin önünde gitmek ve ona yakalanmadan önce bir yerlere ulaşmaya çalışmaktı. Bu umutla kürek çekmeye devam etmiş, kasları çok uzun zamandır yorgun olduğundan -tıpkı uzun süre başı kötülükten kurtulmayan bir kimsenin, şanssızlığı bırakın, artık neyin şans olduğunu bilemez hale gelmesi gibi- yorgunluğunu hissetmez olmuştu. Bir şeyler yerken bile -tekne evdeki kadının attığı, kayıktaki sulara battıktan sonra da hâlâ taş kömürü kadar sert kalan o beysbol topu büyüklüğündeki yanmış ekmekleri (kurşun gibi ağır demir parçalarını andıran bu nesnelere, onları içleri kapkara kabuk bağlamış tavalarda pişirenler dışında hiç kimse ekmek demezdi) yerken bile- küreği elinden bırakmamıştı.

Uzun mahkûm şunu da anlatmaya çalıştı: O gün kayık, sakallı ağaçların arasında hızla yol alırken, selin ufak, sessiz duyargaları, ara sıra arkadan gelip bir an kayığa merakla hafifçe dokunuyor, sonra iç çekercesine ölgün bir tıslama, neredeyse bir kıkırdama sesi çıkarıyordu; kayık yoluna devam ediyordu; çevrede ağaçlardan sudan ve ıssızlıktan başka göze çarpan hiçbir şey yoktu. Ancak bir süre sonra mahkûm baktı ki, artık arkasın-

daki dalgayla arayı açmaya ya da önündeki boşluk ile mesafeyi azaltmaya çalışmıyor; kendisi de, sel de aynı anda salt zamanın çengeline takılarak öylece asılı hareketsiz duruyorlardı sanki; bir düşü andıran bu ıssızlıkta kürek çekiyor, ama küreği herhangi bir yere ulaşmak umuduyla bile değil de, kayığın bir ucuyla öteki ucunun kendisiyle o hareketsiz, kaçınılmaz dişi et yığını arasında sağladığı kısa mesafeyi korumak için çekiyordu; derken gece olmuştu ve kayık hızla ilerliyordu; hızla, çünkü bilinmeyen, görülmeyen bir yerde hangi hızla gidilirse gidilsin, aşırı bir hızdır bu; önünde bir şey yoktu, ama arkasından, köpüklü parça parça tepesi bir canavarın dişlerini andıran koca bir su külesinin yaklaşmakta olduğunu düşünerek ürküyordu; sonra gene şafak sökmüş (gün, düşlerdeki ya da ışıkları kısa aralıklarla aydınlanıp yeniden kararan bir tiyatro sahnesindeki gibi gerçek zamana uymadan bir ağarıyor, bir kararıyordu) ve hem kayık hem de iyice ıslanıp çeken asker ceketinin altında yatmayı bırakarak dimdik oturan kadın artık seçilmeye başlamıştı; kadın elleriyle kayığın iki yanına yapışmış, gözlerini yumarak dişleriyle altdağını ısırtıyor, mahkûm ise, elindeki kırık tahta parçasıyla deli gibi kürek çekerken, bir yandan da uykusuz, şişmiş, vahşi yüzünü ona çevirmiş dik dik bakıyor, çatlak bir sesle, "Dayan! Tanrı aşkına dayan!" diye bağıırıyordu.

"Gayret ediyorum. Ama sen de çabuk ol! Çabuk ol!" Bu olayı neredeyse unutmuş olmanın uzun mahkûma dayanılmaz gelen acısı, anlattıklarına belirsiz, çok komik, akıldışı bir nitelik, bir tiyatro oyunundan çok daha düşsel ve çarpıcı bir hava veriyordu:

Şimdi bir havzada olduklarını söyledi— Tombul mahkûm, "Havuzda mı?" dedi. "Havuzda yüzer insan."

Uzun mahkûm ellerinin üstünden sertçe, "Tamam, peki. Yüzdüm ben de," dedi. Yırtılıp iki parçaya ayrılan sigara kâğıdını yere atabilmek için, büyük bir çaba harcayarak ellerinin titremesini bir süre durdurdu ve incecik kâğıtların havada salına süzüle yere, ayaklarının arasına düşüşünü seyretti; ellerini bundan sonra bile birkaç saniye hareketsiz tutabildi.— şimdi bir havzada, karşısına aniden çıkan garip bir biçimde durgun görünümlü, geniş, sakın, sarı bir denizdeydiler; daha o anda buraların, her zaman su altında kalmaya değilse bile, suya alışık olduğu izle-

nimini edinmişti; hatta adını bile hatırlıyordu, iki üç hafta sonra birinden duymuştu: Atchafalaya—

Tombul mahkûm, "Louisiana'da mı?" dedi. "Yani sen Mississippi'den tamamen çıkmışsın, öyle mi? Vay canına." Hayretle uzun mahkûma baktı. "Şu işe bak. Vicksburg'un hemen karşısı ora."

Uzun boylu mahkûm, "Benim olduğum tarafta kimse Vicksburg'un lafını etmedi. Onlar Baton Rouge'un adını söylediler," dedi. Sonra bir kentten söz etmeye başladı —yemyeşil koca koca ağaçların arasında, küçük, temiz, resim gibi bir yermiş; belki gerçekte olduğu gibi, o anlatırken de insanın karşısında birden ortaya çıkıveren bir kent— kapılarına kadar sulara batmış bir sıra yük vagonuna yanaşan dağınık birtakım teknelerin gerisinde bir serap gibi yükselen, inanılmaz sakinlikte şirin bir yer. Şimdi mahkûm şunu da anlatmaya çalıştı: Beline kadar gelen suda ayakta durup bir an geriye dönerek, hâlâ kayıkta yarı yatar durumdaki gözleri kapalı kadına bakmıştı; kadının kayığın iki yanına sımsıkı yapışan ellerinin üstündeki kemikler bembeyazdı; ısırıp durduğu dudaklarından çenesine ipince bir kan sızıyordu; öfke ve çaresizlik içinde kadına bakmaya devam ederken kadın, "Ne kadar yürümem gerekecek?" diye sormuş, o da, "Ben ne bileyim. Ama, kara işte şurası. Evler var," diye bağırmıştı.

"Ben burdan kımıldayacak olursam, o zaman bebek bir tekne içinde bile doğamayacak. Daha çok yaklaşmalısın."

Uzun mahkûm kulaklarına inanamamıştı; umutsuzca, çıldırmış gibi, "Peki," diye bağırdı. "Sen bekle. Ben gidip teslim olayım, o zaman onlar—" Sözüünü tamamlamadığını, tamamlamayacağını belirterek anlatmaya devam etti: Suları yara sıçrata, düşe kalka, ağlayarak, soluk soluğa koşmaya çalışırken, sarı selin üstünde yükselen bir yükleme peronu görmüştü; ilk peron gibi burada da tıpatıp aynı haki elbiseli insanlar vardı; o zaman, her şeyden habersiz olduğu o ilk sabahtan bu yana geçen günlerin birbirine girerek, sanki hiç yaşanmamış gibi yok olup gittiklerini, birbirini izleyen (izleyen mi? Hayır, eşzamanlı) iki an'a dönüştüklerini söyledi; şimdi, aradan hiç zaman geçmemiş gibi o sabaha dönerek, sanki eski ayak izleri üzerinden, kolları havada, bata çıka, suları yara sıçrata, çatlak karga sesiyle ba-

ğırarak, perona doğru koşuyordu. O sırada birinin telaşla, “İşte onlardan biri!” diye bağırdığını, verilen emri, teçhizat şakırtısını, haykırılan uyarıyı duydu: “İşte orda! İşte orda!”

Sulara bata çıka koşarken, “Evet, burdayım!” diye bağıırıyordu. “Geldim, burdayım işte!” Koşmaya devam edince, etrafa saçılan ilk kurşun yağmuru gelmiş, o da durup mermilerin arasınıda kollarını sallayarak çığlık çığığa “Teslim oluyorum! Teslim oluyorum!” diye bağırmıştı; diz çökmüş haki elbiseli bir grubun ikiye ayrılmasıyla ortaya çıkan makineli tüfeğin kalın küt namlu ağzının alçalıp kendine doğrultulduğunu, dehşet değil ama, tam bir şaşkınlık ve dayanılmaz bir öfke içinde gördü; o sırada çatlak karga sesiyle hâlâ, “Teslim oluyorum! Duymuyor musunuz beni?” diye feryat ediyor, açılan ateşten sakınmak için dönüp suları sıçrata sıçrata kaçarken kendini suyun altına attığında, kurşunların üstünden çak çak çak, diye geçtiğini işitiyordu; kaba etleri açıkça görünür durumda alttan hızla ilerlemeye çabalarken, her yanı su altında olduğu ve daha ayağa bile kalkmadığı halde, hâlâ bağırmaya çalışıyor, sırf teslim olmak istediğini belirten öfkeli feryatları köpük köpük suyun yüzüne yayılıyordu. Sonra menzıl dışına çıkınca, kısa bir süre göreceli de olsa güvendeydi. Şöyle ki, bir an durdu (bunun nasıl ve nerede olduğunu anlatmadı), yeniden koşmaya başlamadan önce kısa bir soluk aldı; arkasındaki bağrıışmaları ve ara sıra gelen kurşun seslerini hâlâ işitiyordu, ama kayığa giden yol o sırada açıktı; hüngür hüngür ağlıyordu, soluk soluğaydı, bir elinde ne zaman ve nasıl olduğunu bilmediği, uzun kötü bir yara fark etti; azalan değerli soluğunu şimdi belli birilerine seslenerek değil de, öylesine ortaya bağırarak tüketiyordu –tıpkı bir tavşanın son nefesinde kimseyi hedef almadan attığı çığlıkla, uğraşıp didinmenin boşluğunu, hayatın acılarını haykırması, boş yere çabalamanın, acı çekmenin sınırsızlığını ilan etmesi gibi; çabalamanın, acı çekmenin bu sınırsızlığı, anlaşılan canlılar için ölümsüzlük diyebileceğimiz tek şeydir– “Dünyada tek istediğim, teslim olmaktı.”

Kayığa dönüp yerine geçerek, kırık tahta parçasını eline almıştı. Büyük bir heyecan içinde anlattığı dehşet verici bu son olayların ardından, sesi sakinleşti, anlatım biçimi sadeleşti; hatta şimdi bir sigara kâğıdı daha aldı, hafifçe büküp artık titremeyen par-

maklarının arasına koydu ve torbadan çıkardığı tütünleri tek taneşini düşürmeden kâğıda yerleştirdi; makineli tüfeğin yağdırdığı kurşunlardan uzaklaşınca, artık şaşırtıcı hiçbir yanı bulunmayan bir ortama girmişti sanki; öyle ki, dinleyenler, öyküsünün bundan sonraki bölümünü saydam ama hafifçe puslu bir camın arkasından izliyor gibiydiler – anlatılanları duymuyor, sanki görüyorlardı: Gözlerinin önünden sınırları belirsiz ama gene de açık seçik, anlaşılır, mantıklı, sessiz bir dizi gölge akıp geçiyordu sanki: Kadınla ikisi şimdi kayıkta, göz alabildiğine uzanan geniş, sakin suların ortasındaydılar; karşı konulmaz bir akıntıya kapılmış, bir kez daha onun bilmediği bir yere doğru hızla ilerliyorlardı; uzakta, hiç değişmeyen ince bir ufuk çizgisinin üstünde, meşe ağaçları arasında havada asılı gibi duran, serap gibi erişilmez küçük, şirin kasabalar vardı. Ancak o bunlara güvenmiyor, önem vermiyordu; kötü yazgısından kaçamayacaktı; havada kaybolan duman kadar, bir hezeyan kadar bile değerleri yoktu onların; gidecek bir yeri olmadan sürekli, umutsuzca kürek çekiyor, arada bir de, dizlerini karnına çekmiş, tüm bedenini korkunç bir yumruk gibi sıkmış, dişlerini geçirdiği altdudağından kanlı salyalar aka aka oturan kadına bakıyordu. Hiçbir yere gitmiyor, hiçbir şeyden kaçmıyor, uzun süredir kürek çektiğinden, şimdi duracak olsa, kaslarının acıyla feryat edeceklerini düşünerek, kürek çekmeyi sürdürüyordu. Bu sırada, iyi bildiği o sesi duydu (evet, daha önce yalnızca bir kez duymuştu, ama insanın bu sesi bir kez duyması yeterliydi), ancak duymayı bekliyordu zaten; bu yüzden şaşırmamıştı. Küreği bırakmadan dönüp arkasına baktı ve gördü: Kıvrık tepesinde saman çöpleri gibi duran ağaçlar, hayvan cesetleri, enkaz yığınlarıyla geliyordu; omzunun üstünden tam bir dakika öfkeyle baktı; acı çekmenin, horlanmanın, daha fazlasına dayanma gücünün tükendiği bir noktada – isyanın çok ötesine geçen bir bitkinlik içinde baktı; bir yandan da kızgın, dinmez bir merakla, benim bu uyuşmuş sinirlerim daha neleri kaldırabilir, kader bundan sonra başıma sinirlerimin dayanmak zorunda kalacağı neler çıkacak bakalım, diye düşünüyordu; derken sel dalgası büyük bir gümbürtüyle gelip tepesinde yükselmeye başladı. Başını işte ancak o zaman yeniden öne çevirdi. Küreği çekişinde bir değişiklik olmadı, hızı ne yavaşladı ne de arttı; o bitkin haliyle, hipnotize ol-

muş gibi durmadan kürek çekerken, yüzen geyiği gördü. Gördüğü şeyin ne olduğunu bilmediği gibi, arkasından gitmek için kayığın yönünü değiştirdiğini de fark etmedi; önünde yüzen başa bakarken, sel dalgası olanca gücüyle yüklendi ve kayık, daha önce de yaptığı gibi yükselerek bata çıka giden bir yığın ağacın, evin, köprünün ve çitin üstüne oturdu; mahkûm havaya kürek sallıyor, geyikle birlikte yan yana hızla ilerlerken bile sallamaya devam ediyordu; şimdi geyiğe baktı, hayvanın tüm bedeninin ortaya çıkışını, derken suyun yüzünde koşuşunu seyretti; geyik daha da yükselerek sulardan kurtuldu, sıçrattığı suların, kırdığı dalların sesleri ölgünleşip azalırken, parıldayan ıslak küçük kuyruğu ile duman gibi havada kayboldu. Şimdi kayık yere çarpıp yan yatınca, mahkûm çıkıp diz boyu suda ayakta durdu, sonra ileri doğru atılınca dizlerinin üstüne düştü, kalkmaya uğraşırken öfkeyle geyiğin arkasından baktı. Çatlak sesiyle, “Kara! Kara!” diye bağırdı. “Dayan! Biraz daha dayan!” Kadını koltukaltlarından kavradığı gibi, sürükleyerek kayıktan çıkardı, kaybolan geyiğin peşinden soluk soluğa yürüdü. Artık kara gerçekten görünüyordu – burası, birden dikleşen düzgün, garip, sağlam, inanılmaz bir tepe, bir Kızılderili höyüğüydü; çamurlu bayıra tırmanmaya çalıştı; kayıp geri düşüyor, çamurlu elleriyle tuttuğu kadın, çırpınarak, “Bırak beni! İndir beni!” diye bağıırıyordu. Ama o, kadını bırakmıyor, hıçkıra hıçkıra ağlayarak, soluk soluğa, kaygan bayıra yeniden tırmanmaya çalışıyordu; zaptetmekte zorlandığı yüküyle tepedeki düzlüğe tam ulaşmak üzereyken, ayağını bastığı bir değnek hızla kasılıp kalınlaştı. Ayakları gövdesinin altından kayıp gittiği sırada, kesinlikle gücünün son zerresini kullanıp, yarı iterek, yarı fırlatarak kadını düzlüğe çıkarırken, *Yılanmış*, diye düşündü; kendisi de yeniden kaç gündür, kaç gecedir üstünde yaşadığını hatırlamadığı, içinden hiçbir zaman tam olarak çıkmadığı sulara, ayakları aşağıda, yüzükoyun düştü: Güçsüz, bitkin bedeni, kendi isteği ve seçimi dışında kaderin sırtına yüklediği bir yükten her ne pahasına olursa olsun (boğulma pahasına bile) kurtulmak yolundaki o öfkeli, sarsılmaz kararını gerçekleştirmeye çalışıyordu sanki. Sonradan ona öyle geldi ki, yeniden sulara gömüldüğü sırada, bebeğin ilk cılız ağlama sesini duyar gibi olmuştu.

Çılgın Palmiyeler

Onları karşılamaya ne maden ocağının müdürü ne de karısı geldi – bu çift Charlotte’la Wilbourne’dan bile gençti, ama en azından yüzleri epeyce daha sert görünüyordu. Soyadları Buckner’di; birbirlerine Buck ve Bill diyorlardı. Bayan Buckner, Batı Amerikalı kadınların cırlak sesiyle, “Adım Billie – yalnız, sonunda i ve e var. Colorado’luyum ben,” dedi. (Colorado’nun a’sını e gibi söylüyordu). “Buck, Wyoming’li.”

Charlotte tatlı tatlı, “Tam bir fahişe adı, öyle değil mi?” dedi.

“Ne demek istiyorsun sen yani?”

“Bir şey demek istediğim yok. Niyetim hakaret etmek değildi. Bu adı taşıyan fahişe, iyi biridir. Ben kendim de öyle olmaya çalışırdım.”

Bayan Buckner, Charlotte’a baktı. (O sırada Buckner’le Wilbourne, battaniyeleri, koyun postu kabanları, yünlü iç çamaşırları ve çorapları almaya mağazaya gitmişlerdi.)

“Siz ikiniz evli değilsiniz, öyle değil mi?” dedi.

“Nereden anladın?”

“Bilmem. Bir şekilde belli oluyor işte.”

“Hayır, evli değiliz. Umarım bu seni rahatsız etmez, sizinle aynı evde oturacağız çünkü.”

“Neden rahatsız etsin ki? Buck’la ben de bir süre evli değildik. Ama şimdi her şey yolunda, artık evliyiz.” Sesinde böbürlenen değil de, halinden hoşnut bir eda vardı. “Ortadan kaldırıp iyi bir yere sakladım. Buck bile yerini bilmiyor. Aslında hiç fark etmez. Buck sağlam adamdır. Gene de işi sıkı tutmanın zararı olmaz.”

“Neyi sakladın?”

“Belgeyi. Evlilik cüzdanını.” Daha sonra (şimdi akşam yemeğini pişiriyordu ve Wilbourne’la Buckner hâlâ kanyonun karşı tarafında, maden ocağındaydılar), “Onu zorla da, seninle evlensin,” dedi.

Charlotte, “Belki zorlarım,” dedi.

“Zorlamaya bak. Böylesi daha iyi. Özellikle gebe kalınca.”

“Sen gebe misin?”

“Evet, aşağı yukarı bir aylık.”

Gerçekten de, maden cevheri yüklü tren (önü arkası olmayan buharlı bir lokomotif ile üç yük vagonu ve daha çok bir sobanın doldurduğu küçük bir yolcu vagonuydu bu) demiryolunun karlara boğulmuş son noktasına ulaştığında, ortalıkta anlaşılan onların geleceğinden habersiz, kir pas içinde, dev gibi bir adamdan başka kimseyi görmemişlerdi; adamın üstünde astarı koyun postundan kirli bir kaban vardı; soluk renkli gözleri, son zamanlarda pek uyku uyumadığını gösteriyordu; yüzündeki kirden bir süredir tıraş olmadığı ve kesinlikle yıkanmadığı açıkça belliydi. Adam sert, kibirli, vahşi, biraz da çılgın görünüşlü bir Polonyalı’ydı; hiç İngilizce bilmiyordu; elini kolunu kanyonun karşı duvarındaki, pencerelerine kadar karlara gömülmüş, çoğu çinkodan yapılma beş altı eve doğru şiddetle sallayarak anlaşılmaz bir şeyler söylüyordu. Kanyon geniş değildi; bir hendeği, bir çukuru andırıyordu, duvarları dimdik yükseliyor, bembeyaz karlar üzerinde yara gibi duran, onları kirleten ocağının ağzına, moloz yığınınına ve oradaki birkaç binaya tepelerinden bakarak hepsini küçeleştiriyordu; kanyonun kenarlarının ötesinde, asıl dağların şiddetli rüzgârların savurduğu bulutlarla kaplı erişilmez dorukları, kirli gökyüzüne tırmanıyordu. Charlotte, “Baharda burası çok güzel olacak,” dedi.

Wilbourne, “Olsa iyi eder,” dedi.

“Evet, olacak. Şimdi de güzel. Ama bir yere girelim. Donmak üzereyim ben.”

Wilbourne gene Polonyalı’yı konuşturmaya çalıştı. “Müdür,” dedi. “Hangi ev?”

Polonyalı, “Yah; patron,” dedi. Elini gene kanyonun karşı duvarına doğru uzattı; koca cüssesinden beklenmeyen bir hız-

la hareket etmişti; Charlotte bir an irkildi, sonra kendini topladı; adam onun bileklerine kadar kara batan ince ayakkabılarını gösterdi, sonra kirli elleriyle Charlotte'un paltosunu iki yakasından tutarak, neredeyse bir kadın yumuşaklığıyla, boynuna ve yüzüne doğru çekti; Charlotte'a tepesinden bakan soluk renkli gözlerinde, hem sert ve vahşi hem de yumuşak bir ifade vardı; sırtına hafifçe vurarak Charlotte'u ileriye itti; tutup poposuna okkalı bir de şaplak attı. "Kojdur," dedi. "Kojdur."

O sırada, dar vadiyi geçen patikayı görüp oraya girdiler. Burası karsız olmadığı gibi, basıla basıla karları iyice sertleşmiş bir yol da değildi; yalnızca burada karın kalınlığı daha azdı ve kar-dan iki duvar arasındaki genişlik, ancak tek bir insanın geçebileceği kadardı, bu yüzden de rüzgâra karşı biraz korunaklıydı. Charlotte, "Belki müdür maden ocağında kalıyor ve evine yalnızca hafta sonlarında geliyordur," dedi.

"Ama bana karısı da var, dediler. Kadın ne yapar sonra?"

"Belki cevher taşıyan tren haftada yalnızca bir kere geliyordur."

"Sen makinisti görmemiş olmalısın."

Charlotte, "Müdürün karısını da görmedik daha," dedi. Kendi yaptığı şakayı beğenmediğini gösteren bir ses çıkardı. "Söylediğim komik bile değildi. Bağışlayın, Bay Wilbourne."

"Bağışlandınız."

"Bağışlayın beni, dağlar. Bağışlayın, karlar. Ben donacağım herhalde."

Wilbourne, "Karısı bu sabah orada değildi zaten," dedi. Müdür de maden ocağında değildi. Bir ev seçtiler; ne rastgele seçmişlerdi bu evi ne de en büyük ev olduğu için (çünkü değildi), hatta kapısının yanında bir termometre bulunduğu için de seçmemişlerdi (termometre eksi on dereceyi gösteriyordu); burayı seçiş nedenleri, yalnızca karşılırlarına çıkan ilk ev oluşu ve her ikisinin de soğuğu –insanın ruhunda ve belleğinde, ilk cinsel deneyim ya da adam öldürmek gibi silinmez ve unutulmaz izler bırakan böyle bir soğuğu– hayatlarında ilk kez derinden, ta iliklerine kadar hissetmiş olmalarıydı. Wilbourne, tahtayı bile hissetmeyen eliyle kapıyı bir kez vurdu ve beklemeden açarak Charlotte'u içeriye itti; burası tek bir odaydı; üstlerine tıpatıp aynı yünlü

gömleklerle kot pantolonları, ayakkabısız ayaklarına aynı yün-lü çorapları giymiş bir erkekle kadın, çivi varilinin üstüne yer-leştirilmiş bir tahtanın iki başına oturmuşlar, iyice yıpranmış bir deste iskambil kâğıdıyla oyun oynuyorlardı; şaşkınlık içinde on-lara baktılar.

Buckner, "Callaghan demek seni gönderdi ha? Kendisi mi gönderdi?" diye sordu.

Wilbourne, "Evet," dedi. Üç metre kadar ötedeki sobanın ba-şında Charlotte ile Bayan Buckner'in konuştuklarını duyuyordu (Gece gündüz sürekli yanan bir benzin sobaydı bu; yakıtı bitti-ğinde, depoyu doldurmak için soba söndürülüyor, yeniden yak-mak için kibrit çakılınca büyük bir gürültüyle ateş alıp parlıyor-du; bir zaman sonra Wilbourne bile bu patlamaya alıştı ve ar-tık korkudan yüreği dışarı fırlamasın diye elini ağzına kapamaz oldu): "Bunların dışında giyecek bir şeyler getirmedi mi bura-ya? Donarsın. Buck'ın mağazaya uğraması gerekecek." – Wilbo-urne, "Evet, o gönderdi," dedi. "Neden sordun? Başka kim gön-derebilirdi ki?"

"Sen – yanında bir şey, yani bir yazı falan getirmedi mi?"

"Hayır, bana gerek yok, dedi—"

"Anlıyorum. Yol paranızı sen ödedin, öyle mi?"

"Hayır, o ödedi."

Buckner, "Vay canına," dedi. Başını karısına doğru çevirdi. "Duydun mu, Bill?"

Wilbourne, "Neden? Bir şey mi var?" dedi.

Buckner, "Boş ver şimdi," dedi. "Mağazaya gider size yatak yorgan, bir de şu getirdiklerinizden daha kalın giyecekler ayar-larız. Kendinize Roebuck mağazalarından koyun postu birer ka-ban almanızı bile söylemedi mi?"

"Hayır, söylemedi," dedi Wilbourne. "Mağazaya gitmeden önce biraz ısınayım ama."

Buckner, "Burda hiçbir zaman ısınamayacaksın," dedi. "Eğer ısınmaya çalışır, ısılabilmeyi umarsan, sobanın tepesine oturup hiçbir yere kıvıldamaman gerekir. O zaman da açlıktan ölür-sün; soba söndüğünde deposunu doldurmak için bile yerinden kalkamazsın. Yapılacak şey, her zaman biraz üşüyeceğini baştan kabul etmek – yataktayken bile; işine bakarsın, zamanla soğuğa

alışır unutursun ve sonra da üşüdüğünü bile fark etmez olursun, çünkü ısınmak nasıl bir şeydir, unutmuşsundur. Şimdi gel bakalım. Benim kabanımı giyebilirsin."

"Sen ne yapacaksın?"

"Mağaza uzak değil. Benim üstümde kazak var. Aldıklarımızı taşıırken bir parça ısınırız."

Mağaza gene çinkodan yapılma, içi demir gibi soğuk tek bir odaydı; dışarıdaki sessiz karların tek bir pencereden sızan demir parıltısıyla aydınlanıyordu. Buradaki soğuk, pelte gibi, neredeyse içinde yürünecek kadar katılaşmış, ölü bir soğuktu; insanın bedeni böyle bir yerde haklı olarak soluk almanın, canlı kalmanın dışında hiçbir şey yapmak istemezdi. Odanın iki yanında yüksek, iç karartıcı, alttakiler dışında bomboş duran tahta raflar vardı; bu oda da bir termometreydi sanki, ama havanın soğukluğunu değil de ölümlük derecesini (Wilbourne, *Kötü Koku'yu da yanımızda getirmeliymişiz*, diye düşünmeye başlamıştı) cıvanın düşmesi kadar kesinlikle belirten, ancak gösterişli bir yanı bile bulunmayan, yalandan bir termometreydi. Battaniyeleri, koyun postu kabanları, yünlüleri ve botları raflardan indirdiler; hepsi buz gibi soğuk, demir gibi kaskatıydı; Wilbourne bunları kulübeye götürürken soluk soluğa kaldı, sert hava ciğerlerini (bulundukları yüksekliği unutmuydu) ateş gibi yakıyordu.

Buckner, "Demek doktorsun sen," dedi.

Wilbourne, "Buranın doktoruyum," dedi. Artık mağazadan çıkmışlardı. Buckner kapıyı yeniden kilitledi. Wilbourne kanyonun karşı duvarında yara gibi duran ufacık maden girişi ile moloz yığınının doğru baktı. "Buradaki sorun nedir?"

"Biraz vakit geçsin, anlatırım. Doktor musun sen?"

Wilbourne şimdi ona baktı. "Doktor olduğumu az önce söyledim ya. Ne demek istiyorsun?"

"O zaman elinde bunu gösteren bir şey vardır herhalde. Diploma ya da adına her ne diyorlarsa işte?"

Wilbourne ona baktı. "Sen ne demeye getiriyorsun? Doktorluk yeteneğim konusunda kime karşı sorumluyum ben, sana mı, yoksa maaşımı ödeyen adama mı?"

Buckner, "Maaş mı?" diye acı acı güldü. Sonra durdu. "Ben bu işi yanlış yapıyorum galiba. Niyetim seni kızdırmak değildi.

Bizim oralara gelen birine bir iş teklif edildiğinde, ata binebildiğini söylerse, bunu kanıtlamasını isteriz, adam da bu isteğimize öfkelenmez. Hatta binip kanıtlaması için ona bir at bile veririz, ama bu en iyi atımız olmaz; ancak tek bir atımız varsa ve bu iyi bir atsa, o atı ona vermeyiz. Adama verecek atımız yoksa, o zaman ondan kanıt isteyemeyiz. Benim şimdi yaptığım da bu işte,” dedi. Çiğ dana etini andıran yanık, kaslı yüzündeki ela gözleriyle Wilbourne’u ciddi ciddi, dikkatle süzdü.

Wilbourne, “Ha, anladım,” dedi. “İyi sayılacak bir tıp fakültesinden mezun oldum. Tanınmış bir hastanede stajımı bitirmek üzereyken ayrıldım. Bitirseydim, ben de—yani her doktor ne biliyorsa, benim de onları bildiğim resmen ilan edilmiş olacaktı; belki bazılarından daha bilgiliyim ben. En azından öyle umuyorum. Bu kadarı sana yeter mi?”

Buckner, “Evet, oldu,” dedi. Dönüp yürümeye devam etti. “Buradaki sorunun ne olduğunu öğrenmek istedin. Elimizdekileri kulübeye bırakır, seninle madene gideriz, orada gösteririm.” Battaniyelerle yünlüleri kulübeye bırakıp kanyonun karşı tarafına geçtiler; mağaza nasıl mağazaya değil de, yol kenarına dikilmiş, üzerinde şifre gibi bir sözcük yazılı, anlaşılmaz bir tür işaret direğine benziyorsa, üstünde yürüdükleri patika da, yola benzemiyordu.

Wilbourne, “Bizi getiren şu cevher treni,” dedi. “Vadiden aşağı giderken içinde ne vardı onun?”

Buckner, “Ha, yük vardı,” dedi. “Oraya yüklü gitmesi gerek. En azından burdan yüklü hareket etmeli. Buna dikkat ediyorum. Yoksa gırtlığımı keserler de, haberim bile olmaz.”

“Neyle yüklü?”

Buckner, “Ah,” dedi. Maden, baca değil, howitzer toplarının namlusu gibi boru biçiminde bir galeriydi, doğrudan doğruya kayaların içine oyulmuş, kalaslarla desteklenmişti; onlar ilerledikçe karların içerideki parıltısı ölgünleşiyordu; galeri de, mağazadaki pelte gibi ölü soğukla doluydu; tabanına bir çift dar ray döşenmişti; onlar içeri girdikleri sırada bir adamın bu raylarda koşarak ittiği cevher yüklü vagon üstlerine doğru geldi (hızla yana çekilmeselerdi, çığneneceklerdi); Wilbourne daha kısa boylu, daha kalın ve tıknaz olan bu adamın da Polonyalı olduğunu

gördü (sonradan Polonyalıların hiçbirinin göründükleri kadar dev gibi olmadığını ve iri görünmelerinin nedeninin ortaya yaddıkları o her şeye hemen inanan yabanıl, çocuksu saflık havasından ileri geldiğini anlayacaktı) – aynı soluk renkli gözler, aynı tıraşsız kirli yüz ve bu yüzün altında da, astarı koyun postundan yapılma hep aynı pis kaban.

Wilbourne, “Ben sanıyordum ki—” diye başladı, ama sonunu getirmedi. Yürümeye devam ettiler; karların son parıltısı da kaybolup gitti ve şimdi bir Eisenstein filminde Dante’nin cehennemini andıran bir yere girdiler. Galeri küçük bir amfiye dönüştü; buradan da, bir elin açılmış parmakları gibi daha küçük galeriler ayrılıyordu; her yer savurgan bir şenlik için hazırlanmışçasına pırıl pırıl elektrik ışığıyla aydınlanmıştı –üstünde yeni, çok iri harflerle *Mağaza* yazılı o hemen hemen boş, koca binanın sahate ve can çekişen havası, inanılmaz sayılara ulaşan bu kirli ampullerde de vardı– ama ters orantılı olarak. Ampullerden saçılan ışıkların altında, koyun postundan kabanlar giymiş, üstleri başları kir pas içinde, gözlerinden son zamanlarda pek fazla uyku uyumadıkları anlaşılan, dev görünüşlü pek çok adam daha, ellerinde kazma kürek, cevher yüklü vagonun arkasından koşan adam gibi çılgınca çalışıyor, Wilbourne’un anlayamadığı o dilde neredeyse tıpkı bir üniversite beysbol takımındaki oyuncuların birbirlerini yüreklendirmek için bağırışlarını andıran sesler çıkarıyorlardı. O sırada, henüz girmedikleri, gene çok sayıda ampullerle aydınlatılmış, toz içinde, buz gibi soğuk küçük galerilerden başka adamların anlamsız, garip çığlıkları ya da çığlıkların yankıları geliyor, rastgele uçuşan kör kuşlar gibi, amfinin ağır havasını dolduruyordu. Wilbourne, “Burada Çinlilerle İtalyanların da çalıştığını söylemişti Callaghan bana,” dedi.

Buckner, “Evet,” dedi. “Onlar gitti. Çinliler Ekim’de ayrıldı. Bir sabah uyandığımda, baktım gitmişler. Hepsi birden. Herhalde yayan gittiler. Ayaklarında hasır terlikler, gömleklerinin etekleri arkalarından sarka sarka. Ashnda, Ekim’de pek fazla kar yoktu. Bütün yolu yürümediler zaten. Kokuyu almışlar. İtalyanlar ise—”

“Ne kokusunu?”

“Burada Eylül’den beri ücretler ödenmiyor.”

Wilbourne, "A, şimdi anlıyorum," dedi. "Evet, demek kokuyu aldılar. Zencilerin aldığı gibi."

"Orasını bilmem. Madende hiç kara adam çalıştırmadık. İtalyanlar biraz daha çok gürültü patırdı kopardılar. Usulünce greve gittiler. Kazmalarını, küreklerini yere fırlatıp işi terk ettiler. Benimle görüşmeye bir –adına ne deniyor? Heyet mi?– heyet gönderdiler. Bir sürü konuşma, hep bağıra çağıra ve el kol hareketleriyle; dışarda kadınlar karların üstünde ayakta durmuş, bebeklerini havaya kaldırıp bana gösteriyorlardı. Ben de mağazayı açtım ve kadın, erkek, çoluk çocuk herkese birer yünlü gömlek verdim (sırtlarında büyük adam gömleğiyle çocukları –yani yürüyecek yaşta olanları– görecektin. Gömlekleri palto gibi en üste giymişlerdi.), ayrıca her birine bir kutu fasulye dağıttım ve cevher trenine bindirip hepsini yolladım. El kol hareketleri büyük çapta hâlâ devam ediyordu, şimdi yumruklar da sıkılmıştı; tren gözden kayboluncaya kadar uzun süre sesleri de kesilmedi. Yokuş aşağı giderken trenin makinisti Hogben (onun aylığını demiryolları ödüyor) fren yapmaz, sadece lokomotifini kullanır, o zaman tren fazla bir gürültü çıkarmaz. En azından onların kopardığı gürültü patırtı kadar çıkarmaz. Ama Polonyalılar kaldılar."

"Neden? Onlar anlamadılar mı—"

"Artık her şeyin bittiğini mi? Onların anlayışı kıttır. Olanları duyuyorlardı elbette; İtalyanlar onlarla konuşabiliyordu; aralarından biri çevirmenlik yapıyordu. Ama bu Polonyalılar garip adamlar; yalan dolan nedir anladıkları yok. Zannedersen, İtalyanlar durumu açıklamaya çalışınca, bir kimsenin insanları ücretlerinin ödenmeyeceğini bile bile çalıştırmaya devam etmesini kafaları almamış. Onun için, şimdi fazla mesai yaptıklarını sanıyorlar. Her işi üstlendiler. Aslında vagon sürücüsü ya da kazmacı değiller, onların işi dinamit patlatmak. Bu Polonyalıların dinammitten hoşlanan bir yanları var. Belki de çıkardığı gürültüyü seviyorlar. Ama şimdi her işi onlar yapıyor. Kadınlarını da burada çalıştırmak istediler. Ben bunu ancak bir süre sonra fark ettim ve durdurdum. İşte bu yüzden fazla uyku uyumuyorlar. Yarın para gelince, hepsini kendilerinin alacağını sanıyorlar. Şimdi belki de senin parayı getirdiğini ve cumartesi akşamı her birine binlerce dolar ödeneceğini düşünüyorlar. Çocuk gibiler. Her şeye inanır-

lar. Onun için, kandırıldıklarını anlayınca, insanı öldürür bunlar. Sirtına bir bıçak saplamazlar, hatta bıçak bile kullanmazlar; doğruca gelir, dinamit lokumunu cebine sokar, bir elleriyle seni tutarken öteki elleriyle fitili ateşlerler.”

“Ve sen onlara söylemedin, öyle mi?”

“Nasıl söyleyecektim? Onlarla konuşamıyorum; çevirmemiz İtalyanlardan biriydi. Ayrıca, Callaghan maden ocağını çalışıyormuş gibi göstermek zorunda; benden de bunu sağlamamı bekliyor işte. Yoksa stoktaki malları satmaya devam edemez. Senin burda bulunmanın nedenin de bu – doktor olarak. Ruhsat konusunda endişelenmeyesin diye sana sağlık müfettişlerinin buraya hiç uğramadığını söylediği zaman, doğru söylemiş. Ama iş müfettişleri geliyor, madenlerin çalışmasını düzenleyen yasalar ve yönetmeliklere göre, madende bir doktor olması zorunlu. Seninle karının buraya kadar yol paralarını zı vermesi işte bu yüzden. Ayrıca, para belki de gelir. Bu sabah seni görünce, yanında getirdin sandım. Eh, gördüklerin yetti mi?”

Wilbourne, “Evet,” dedi. Girişe doğru döndüler; kir pas içinde, çılgın başka bir Polonyalı’nın koşar adım ittiği cevher dolu bir vagonun geçmesi için bir kez daha hızla yana çekildiler. Bembeyaz karların canlı soğuğuna, gitgide solan gün ışığına çıktılar. Wilbourne, “İnanamıyorum,” dedi.

“Gördün, değil mi?”

“Senin hâlâ burada olmana yani. Para mara beklemiyordun sen.”

“Belki de sessizce buradan sıvışmak için bir fırsat kolluyorum. Ama bu herifler geceleri bile uyumuyorlar ki bana bir fırsat versinler,” dedi. “Ama lanet olsun, bu söylediğim de yalan. Aslında mevsim kış diye kaldım; sonra, mağazada yiyecek olduğu ve ısınabildiğimiz sürece, ha burda olmuşum ha başka bir yerde, fark etmez. Bir de, Callaghan’ın çok geçmeden başka bir doktor göndermek zorunda kalacağını ya da kendisinin buraya gelip bana ve şu içerdeki çılgın heriflere madenin kapandığını söyleyeceğini bildiğim için gitmedim.”

Wilbourne, “Eh, geldim işte,” dedi. “Başka bir doktor yolladı. Doktordan beklediğiniz nedir burada?”

Buckner, belli bir türden, sınıftan ve tipten insanları ölçüp tartmakta, onları yönetmekte usta olan (yoksa şimdiki işine alınmazdı) bir kimsenin keskin küçük gözleriyle uzun bir süre onu süzdü; Wilbourne kendi kendine, belki de şimdiye kadar bu gözler, doktor olduğunu söyleyip kanıtını göstermeyen birini ölçüp tartmak durumunda kalmamıştır, diye düşündü. "Dinle," dedi Buckner. "İyi bir işim var, ama Eylül'den bu yana maaşımı alamıyorum. Maden batınca buradan gitmek ve başka bir iş buluncaya kadar geçinebilmek için üç yüz dolar biriktirdik. Şimdi Bill'in bir aylık gebe olduğu ortaya çıktı, ama çocuğa bakacak paramız yok. Sen de doktorum diyorsun ve sana inanıyorum. Yapar mısın?"

Wilbourne, "Hayır," dedi.

"Ben tehlikeyi göze alıyorum. Senin suçlanmamanı sağlarım."

Wilbourne, "Hayır," dedi.

"Nasıl yapılacağını bilmiyor musun yani?"

"Biliyorum. Güç bir yanı yok. Hastanedekilerden biri acilde bir kez yaptı. Bize hiçbir zaman yapmamamız gereken bir şeyi göstermek için belki de. Ama bana göstermesi gerekmezdi zaten."

"Sana yüz dolar veririm."

Wilbourne, "Yüz dolarım var benim," dedi.

"Yüz elli dolar. Bütün paramın yarısı bu. Daha fazla yükseltemem, biliyorsun."

"Yüz elli dolarım da var. Yüz seksen beş dolarım var. Ama on dolardan başka param olmasaydı bile—"

Buckner başını çevirdi. "Sen şanslısın. Hadi, yemeğe gidelim."

Wilbourne bunları Charlotte'a anlattı. Eskiden yaptıkları gibi yatakta konuşurlarken değil de, dışarıda artık botlarıyla diz boyu karda durarak – çünkü hepsi aynı odada yatıyorlardı; kulübede tek bir oda ve kesinlikle yalnız kalmayı gerektiren durumlar için ayrı bir bölme vardı; bulundukları yerden kanyonun karşı duvarını ve onun ötesinde de dağların bulutlarla kaplı sivri doruklarını görebiliyorlardı; yılmak nedir bilmeyen Charlotte bir kez daha, "Baharda burası çok güzel olacak," dedi.

"Ve sen, olmaz, dedin. Neden? Yüz dolar diye mi?"

“Ondan olmadığını biliyorsun. Ayrıca, yüz değil, yüz elli dolar, dedi.”

“Alçak biri olabilirim ama o kadar da alçalmadım, mı demek istiyorsun?”

“Hayır. Çünkü ben aslında—”

“Korktuğun için mi?”

“Hayır. Çok kolay. Basit bir iş. Bıçakla dokunup havanın içeri girmesini sağlıyorsun, o kadar. Çünkü ben aslında—”

“Ama bundan ölen kadınlar var.”

“Onların cerrahları kötüymüş. Belki on binde bir. Bu konuda elde kayıt yok elbette. Çünkü ben aslında—”

“Tamam, tamam. Ne ücretini çok düşük bulduğun için hayır dedin ne de korktuğun için. Benim bütün bilmek istediğim buydu. Yapmak zorunda değilsin. Kimse seni zorlayamaz. Öp beni. İçeride öpüşemiyoruz bile, başka şey yapmak şöyle dursun—”

Dördü aynı odada (Charlotte da şimdi yatarken ötekiler gibi yünlü çamaşırlarını üstünden çıkarmıyordu), karyolalarda değil de yer yataklarında yatıyorlar (Buckner, “Böylesi daha iyi, çünkü soğuk alttan gelir” diye açıklamıştı.) ve benzin sobası sürekli yanıyordu. Yatakları ayrı köşelerdeydi, ama o zaman bile aradaki uzaklık beş metreden azdı; bu yüzden Wilbourne’la Charlotte aralarında fısıltıyla bile konuşamıyorlardı. Ancak, anlaşılan sevişme öncesinde zaten pek konuşup, fısıldaşmadıklarından, Buckner’lerin içinde bulundukları duruma fazla aldırdıkları yoktu; Wilbourne’la Charlotte, bazen lamba söneli daha beş dakika geçmeden öbür yataktan aygır gibi bir şahlanişın geldiğini, battaniyelerin sesini kısıtıldığı bu şiddetli hareketin gitgide azalarak yerini soluk soluğa kalan kadının iniltilerine bıraktığını duyuyorlardı; bazen de art arda atılan çığlıklar geliyordu kulaklarına; ama böyle şeyler onlara göre değildi. Derken bir gün termometre eksi ondan eksi on sekiz santigrada düşünce, iki yatağı birleştirerek kadınlar ortada olmak üzere hep birlikte yatmaya başladılar; Buckner’ler o zaman bile, daha ışık söner sönmez (ya da belki Charlotte’la Wilbourne çıkan seslerden uyanıyorlardı), uykularında sanki demir ve mıknatıs gibi şiddetle, vahşice birbirlerine yapışıyor, hiçbir konuşma olmadan aynı amansız aygır patırtısı, bunun ardından da aynı kadın iniltileri, ateşli soluklar

ve titreme sesleri geliyor, Charlotte, "Bu işi yorganları çekip üstümüzü açmadan yapamaz mısınız?" diyordu; ancak böyle şeyler Wilbourne'la kendisine göre değildi.

Bir aydır oradaydılar, şimdi neredeyse Mart gelmiş, Charlotte'un o çok beklediği bahar yaklaşıyor; Wilbourne bir gün öğleden sonra, gerçeği görmeyen kir pas içindeki uykusuz Polonyalıların hâlâ çılgınlar gibi çalıştıkları ve anlaşılmas seslerinin savurganlığa varan sayıdaki tozlu ampuller arasında hâlâ kör kuşlar gibi uçtuğu maden ocağından dönüp kulübeye girdiğinde, Charlotte'la Buckner'in karısını oturmuş kapıyı gözler durumunda buldu. Ne söyleyeceklerini ve başına gelecekleri anladı. Charlotte, "Bak, Harry," dedi. "Buckner'ler buradan gidecekler. Gitmek zorundalar. Buranın sonu geldi artık; yol parası ve iş buluncaya kadar geçinmek için ellerinde topu topu üç yüz dolarları var. Bu yüzden, fazla gecikmeden bir şeyler yapmaları gerekiyor."

Wilbourne, "Biz de öyle," dedi. "Üstelik bizim üç yüz dolarımız da yok."

"Bizim bebeğimiz yok ama. Başımıza bir kaza gelmedi. Kolay olduğunu, on binde ancak bir kişinin öldüğünü, nasıl yapılacağını bildiğini, korkmadığını söylemiştin. Onlar da tehlikeyi göze almaya hazırlar."

"Yüz doları o kadar çok mu istiyorsun?"

"Ben şimdiye kadar sana para sözü ettim mi hiç – almadığın o yüz yirmi beş dolarımın dışında, ha? Etmediğimi bilirsin. Tıpkı benim de senin onlardan para almayacağını bildiğim gibi."

"Özür dilerim. Öyle demek istemedim. Çünkü aslında ben—"

"Başları dertte olduğu için. Ya onların yerinde biz olsaydık. Biliyorum, bazı ilkelerini bir yana bırakmak zorunda kalacaksın. Ama biz zaten pek çok ilkeyi kaldırıp bir yana attık ve bunu aşk uğruna yaptık, pişman da değiliz."

Wilbourne, "Hayır, hiç pişman olmadık. Asla," dedi.

Charlotte, "Bu da gene aşk uğruna. Bizim aşkımız değil belki. Ama aşk," dedi. Kişisel eşyalarını koydukları rafa gitti ve Chicago'dan ayrılmadan önce iki tren biletiyle birlikte Harry'ye verdikleri alet çantasını indirdi. "Maden ocağının sahibi senin

bu aletleri yalnız bir kez kullandığını, onu da müdürünü madenden kesip atmak için yaptığını bilse, ne iyi olurdu ya. Daha ne istiyorsun?”

Buckner, Wilbourne’un yanına geldi. “Oldu mu?” dedi. “Ben korkmuyorum, karım da korkmuyor. Çünkü sana güveniyoruz. Bir aydır gözümü senin üstünden ayırmayışım boşuna değildi. Belki o ilk gün hemen orada kabul etseydin, korkar ve bu işi sana yaptırmazdım. Ama şimdi öyle değil. Bütün tehlikeyi göze alıyorum, verdiğim sözü de tutup senin suçlanmamanı sağlarım. Ayrıca, yüz değil, yüz elli dolar veriyorum.”

Wilbourne, “Olmaz,” demeye çalıştı, çok çalıştı. *Evet, şimdiye kadar pek çok ilkeyi bir yana fırlatıp attım, ama anlaşılan bunu atmamışım. Para, güvenlik ve diploma konularında dürüstlüğü elden bırakmamışım,* diye düşündü, sonra korkunç bir an, içinden, *En başta aşkı bir yana fırlatıp atardım belki o zaman,* diye geçirdi, ancak bu düşüncüyü hemen aklından sildi; Buckner’e, “Adın Callaghan bile olsa, senin paran bana yetmez. Para yerine bütün tehlikeyi ben üstüme alıyorum,” dedi.

Aradan üç gün geçti, Wilbourne’la Charlotte, oraya gelişlerinde kendilerini karşılamaya gelmeyen Buckner’i yolcu etmek için kanyonun karşı tarafında bekleyen cevher trenine kadar onlarla birlikte yürüdüler. Wilbourne, yüz doları bile almamakta direnmiş, ama sonunda bunun yerine, Buckner’in her ikisinin de hiçbir zaman ödenmeyeceğini bildikleri birikmiş maaşından kesilmek üzere yüz dolarlık bir senet kabul etmişti; bu para mağazadan satın alacakları yiyeceğe harcanacaktı; mağazanın anahtarını zaten Wilbourne’a vermiş olan Buckner, “Bence saçmalık bu. Mağaza nasıl olsa senin elinde,” dedi.

Wilbourne, “Kâğıt üzerinde hesapları denkleştirir bu,” dedi. Yola benzemeyen o daracık patikadan yürüdüler, lokomotifinin önü arkası olmayan, üç yük vagonu ve oyuncak gibi küçücük bir yolcu vagonu bulunan cevher trenine ulaştılar. Buckner başını kaldırıp madene, madenin bembeyaz karlar üstünde yara gibi duran açık ağzına ve moloz yığınınına baktı. Hava açık, gökyüzü inanılmaz bir mavilikteydi; alçaklarda, dağların sivri, pembe doruklarının hemen tepesinde, cılız bir güneş parlıyordu. “Senin gittiğini öğrenince, işçiler ne düşünecek?”

Buckner, "Belki parayı getirmeye kendi gitti, derler. Senin adına, umarım böyle düşünürler," dedi. Sonra ekledi: "Burda olmaları onlar için daha iyi. Kira falan derdi yok, sarhoş olup sonra yeniden ayılabiliyorlar; mağazadaki yiyecekler bahara kadar hepinize yeter. Üstelik günlerini dolduracak bir işleri var; geceleri de yataklarına yatıp, alacakları o fazla mesai parasını hesaplarlar. İnsanlar ilerde ellerine geçecek şeyleri düşünerek uzun süre oyalanabiliyor. Ayrıca, Callaghan belki hâlâ biraz para yollar."

"Bu dediğine inanıyor musun sen?"

Buckner, "Hayır," dedi. "Sen de inanma sakın."

Wilbourne, "Sanırım ben hiçbir zaman inanmadım," dedi. "Bürosuna gittiğim o gün bile inanmamıştım. Belki o gün, her zamankinden de daha az inandım." İki kadının az ötesinde duruyorlardı. "Dinle, buradan ayrıldığınızda eline fırsat geçince, onu bir doktora göster. İyi bir doktora. Gerçeği anlat."

Buckner, "Niçin?" dedi.

"Göstermen iyi olur. İçim rahatlar."

"Yok. Onun durumu iyi. Çünkü sen işinde iyisin. Bunu bilmesem, sana yaptırır mıydım sanıyorsun?" Vakit gelmişti; lokomotif cırlak düdüğünü öttürdü, Buckner'ler ufacık yolcu vagonuna girdiler ve tren hareket etti. Charlotte'la Wilbourne trenin arkasından ancak bir dakika baktılar, sonra Charlotte dönüp koşmaya başladı. Güneş neredeyse batmıştı, dağların tepeleri sözcüklere sığmayacak kadar yumuşak, gökyüzü kehribar sarısı ve masmaviydi; Wilbourne bir an madenden gelen vahşi, anlaşılmaz sesleri duydu.

"Tanrım," dedi Charlotte. " Bu akşam yemek bile yemeyelim. Acele et hadi. Koş." Kendisi koşmaya başladı, sonra durdu, biçimsiz kabanının koyun postundan biçimsiz yakasının üstünde, havadan yansıyan pembelikle al al olmuş geniş, içten yüzünü ve aynı ışıktaki şimdi yeşilleşen gözlerini Wilbourne'a çevirdi. "Hayır, sen önden koş ki, karda ben her ikimizi de soyabileyim. Koş ama," dedi. Ancak Wilbourne öne geçmedi, hatta koşmadı bile; yola benzemeyen o dar patikada, önünde soyunan Charlotte'un yavaş yavaş küçülüşünü, sonra kanyonun karşı duvarındaki kulübeye doğru tırmanışını seyredebilmek için yürümeye devam etti; pantolonu da öteki giysileri gibi aldırma-

dan, rahat bir umursamazlıkla giydiğinden, Charlotte aslında hiç pantolon giymemeliydi; Wilbourne kulübeye girince şimdi onun yünlü iç çamaşırlarını bile çıkardığını gördü. "Çabuk ol," dedi Charlotte. "Çabuk ol. Altı hafta. Neredeyse nasıl yapıldığını bile unuttum. Yok, yok. Asla unutmam ben. Güzel Tanrıma şükür ki, insan hiç unutmuyor." Sonra sıkı kolları ve kalçalarıyla Wilbourne'a sarılarak, "Aşk konusunda fazla utangaç biriyim ben anlaşılan. Yatakta yanımızda başka tek bir çift bile oldu mu, yapamıyorum."

Akşam yemeği hazırlamak ya da yemek için yataktan kalkmadılar. Bir süre sonra uyudular; soğuk gecenin bir saatinde uyanan Wilbourne, sobanın sönmüş, odanın buz kesmiş olduğunu gördü. Charlotte'un fırlatıp yere attığı iç çamaşırları aklına geldi; bunlara ihtiyacı olacaktı onun, şimdi giymesi gerekirdi. Ama çamaşırlar da demir gibi kaskatı soğumuştur, dedi ve bir süre, kalkıp onları yatağa getirmeyi ve giyilecek sıcaklığa ulaşın-caya kadar üstlerinde yatıp ısıtmayı düşündü; sonunda gerekli irade gücünü bularak kımıldayınca, Charlotte, "Nereye gidiyorsun?" diye onu tuttu. Wilbourne söyledi. Charlotte, sınıksız sarılarak, "Üşürsem sen varsın ya, örtersin beni," dedi.

Wilbourne, hummalı bir çalışmanın hiç azalmadan devam ettiği maden ocağına her gün uğruyordu. İlk gidişinde adamlar ona merak ya da şaşkınlıkla değil de, yalnızca soru soran bakışlarla baktılar; belli ki yanında Buckner'i de bekliyorlardı. Ancak bunun dışında hiçbir şey olmadı ve Wilbourne onların belki de kendisinin yalnızca madenin resmi doktoru olduğunu bile bilmediklerini, kendisini yalnız başka bir Amerikalı (neredeyse beyaz adam, diyecekti), körü körüne inanıp güvendikleri o uzak, karşı konulmaz, Altın Güç'ün başka bir temsilcisi olarak gördüklerini anladı. Charlotte'la ikisi, durumu onlara nasıl söyleyeceklerini, anlatmaya çalışacaklarını, konuşmaya başladılar. Wilbourne, "Ama bunun ne yararı olur?" dedi. "Buckner haklıydı. Nereye gidebilir bu adamlar, gittikleri yerde ne yaparlar ki? Burada onlara kış sonuna kadar dayanacak yiyecek var, belki hiç para biriktirmemişlerdir (biriktirmeye yetecek ücret aldıkları zamanlarda bile, mağazaya olan borçlarını ödemişlerdir ancak) ve Buckner'in dediği gibi, insan kurduğu hayallerle uzun

süre oldukça mutlu yaşayabiliyor. Hayal kurmadığımız zaman mutlu değiliz belki de. Yani, yerin otuz metre altında, dinamit fi-tilinin ne zaman ateşleneceğinden başka hiçbir şey öğrenmemiş bir Polonyalı'ysak eğer. Bir şey daha var. Bizim kendi yüz dolarlık yiyeceğimizin dörtte üçü hâlâ duruyor, herkes buradan ayrılacak olursa, birilerinin kulağına gider ve Callaghan da adam gönderip geri kalan fasulye konservelerini aldırabilir."

Charlotte, "Ayrıca, bir şey daha var," dedi. "Şimdi gidemezler. Bu karda yürüyemezler. Dikkat etmedin mi?"

"Neye dikkat etmedim mi?"

"Şu küçük oyuncak trenin Buckner'leri götürdükten sonra bir daha geri dönmediğine. İki hafta oluyor."

Wilbourne bunu fark etmemişti; tren bir daha gelir mi, bilmiyordu; onun için bir sonraki gelişinde, artık beklememeye, durumu madendeki adamlara söylemeye (ya da söylemeye çalışmaya) karar verdiler. Derken iki hafta sonra tren geldi. Kanyonun karşı yanına geçtiler; kir pas içindeki o vahşi adamlar, anlaşılmaz sesler çıkararak vagonları yüklemeye başlamışlardı. Wilbourne, "Şimdi ne olacak? Onlarla konuşamam ki," dedi.

"Evet konuşabilirsin. Bir yolunu bulursun. Onlar şimdi senin patron olduğuna inanıyor; hiç kimse patronu olduğuna inanmadığı bir adamı anlamazlık edemez. Onları mağazaya götürmeye çalış."

Yükleme bacasından ilk cevher taşıma arabasının tangırtıları gelmeye başlamıştı; Wilbourne oraya gitti, elini kaldırarak yüksek sesle, "Bekleyin," dedi. Sıska yüzlü adamlar soluk gözleriyle ona bakarak durdular. Wilbourne, "Mağaza," diye bağırdı. Kolunu kanyonun karşı duvarına doğru sallayarak, "Dükkân!" dedi; şimdi, o ilk gün Charlotte'un paltosunun yakalarını kaldıran adamın kullandığı sözcüğü hatırladı. "Kojdur," dedi. "Kojdur." Adamlar, hayvanları gibi soluk kaşlarını iyice kaldırarak, yusuvarlak açılmış gözlerinde istekli, şaşkın, vahşi bir ifadeyle bir an daha, sessizce ona baktılar. Sonra, birbirlerine baktılar, kafa kafaya verdiler ve o kendi kaba, anlaşılmaz dillerinde bir şeyler konuştular. Derken hep birlikte Wilbourne'a yaklaştılar. Wilbourne, "Hayır, hayır, herkes," diyerek maden kuyusuna doğru işaret etti: "Hepiniz." İçlerinden biri bu kez hemen anladı;

madene ilk gelişinde Wilbourne'un koşar adım cevher arabasını iterken gördüğü kısa boylu adam ileri fırladı; kısa, kalın, güçlü, piston gibi bacaklarıyla karlı yamaca tırmandı ve madenin girişinde kayboldu; sonra yeniden göründü; madenin gece gündüz demeden çalışan tüm adamları da peşindeydi. Yeni gelenler öncekilerin arasına karıştılar, el kol hareketleri yaparak anlaşıl-maz bir şeyler konuştular. Sonra herkes sustu; yatışmış, söz din-ler bir tavırla Wilbourne'a baktılar. Wilbourne, Charlotte'a, "Yüz-lerine baksana şunların," dedi. "Bu işin benim başıma kalmasın-dan nefret ediyorum. Kahrolası Buckner."

Charlotte, "Hadi gel, bitirelim şu işi," dedi. Vadiyi geçtiler; kar üstünde inanılmaz derecede kirli duran madencilerin yüzle-ri gezici bir çalgıcı grubunun avurtları çökmüş, acemice siyaha boyanmış yüzlerini andırıyordu; Wilbourne'la Charlotte önde onlar arkada mağazaya vardılar. Wilbourne kapının kilidini açtı. O sırada kalabalığın arkasında beş kadın gördü. Ne Charlotte ne kendisi, bu kadınları daha önce hiç görmemişti; şallarıyla birlik-te karların içinden fırlayıp çıkmışlardı sanki. Kadınlardan iki-sinin kucağında bebek vardı; bebeklerden biri bir aylık bile ola-mazdı.

Wilbourne, "Tanrım. Benim doktor olduğumu bile bilmiyor bunlar," dedi. "Bir doktorları olması gerektiğini, bunun yasal bir zorunluluk olduğunu bile bilmiyorlar." Charlotte'la içeri girdi-ler. Karın parlak aydınlığından sonra mağazanın karanlığında tüm yüzler kaybolmuş, yalnızca Wilbourne'u izleyen yumuşak, sabırlı, uysal, güven dolu, vahşi gözler kalmıştı. Wilbourne bir kez daha, "Şimdi ne olacak?" dedi. Sonra Charlotte'un ne yaptı-ğına baktı; herkes dönmüş Charlotte'a bakıyordu; beş kadın da onu görebilmek için önlerindeki iteleyerek ilerledi; Charlotte o sırada bir parça paket kâğıdını bir yerlerden çıkardığı dört rap-tiyeyle, bir grup rafın ucunda mağazanın tek penceresinden sı-zan ışığın düştüğü bir yere iliştiriyordu; sonra, Chicago'dan ge-tirdiği küçük kömür kalemlerden biriyle bu kâğıda hızlı hızlı bir resim çizmeye başladı – dik bir duvar ve duvarın üstüne maaş veznesi olduğu hemen anlaşılan kafesli bir pencere yaptı; vezne-nin kapalı olduğu da açıkça belliydi; kafesli pencerenin bir ya-nında madenci oldukları hemen anlaşılan birtakım insanlar var-

dı (kucağı bebekli kadını bile eksik etmemişti); pencerenin öteki yanında iri yarı bir adam (Charlotte Callaghan'ı hiç görmemiş, yalnız nasıl biri olduğunu Wilbourne'dan duymuştu, ama gene de bu adam Callaghan'dı) üstü çil çil para yığılı bir masanın gerisinde oturmuş, parmağında pinpon topu büyüklüğünde bir pırlanta parlayan koca eliyle paraları bir çuvala dolduruyordu. Resim bitince Charlotte yana çekildi. Bir dakika tam bir sessizlik oldu. Sonra anlatması güç, keskin, ama fısıldar gibi bir çığlık yükseldi; yalnız, kadınların ağlamaklı, cırlak sesleri fısıltıdan çok daha güçlü çıkıyordu; hep birden Wilbourne'a döndüler, çılgınlar gibi bakan vahşi soluk gözlerini, gördüklerine inanamayan bir hiddet ve derin bir suçlamayla ona diktiler.

Charlotte, "Bekleyin!" diye bağırdı. "Bekleyin!" Sustular; kara kalemini yeriden harekete geçiren Charlotte'u izlemeye koyuldular; Wilbourne şimdi, onun uçarcasına ilerleyen çizgilerinde yavaş yavaş kendi yüzünün ortaya çıktığını gördü; kapalı veznenin önünde bekleyen kalabalığın arkasındaki bu yüzü kim olsa tanırdı ve madenciler de hemen tanıdılar. Sesleri kesildi, şaşkınlık içinde önce Wilbourne'a, sonra birbirlerine baktılar. Derken gözlerini resimli kâğıdı yırtıp yerine bir yenisini takmaya başlayan Charlotte'a çevirdiler gene. Bu kez içlerinden biri öne çıkıp ona yardım etti; Wilbourne da şimdi Charlotte'un uçarcasına çalışan kalemine bakıyordu. Bu kez de kesinlikle kendisiydi ve kesinlikle bir doktor; kim olsa anlardı bunu – kalın bağ çerçeveli gözlükleri, beyaz hastane önlüğü ile her yoksul hastanın, düşen bir kaya ya da demir parçasıyla, ya da zamanından önce patlayan bir dinamitle bağırsakları deşilip şirketin acil revirinde kendine gelen her Polonyalı'nın karşısında gördüğü bir doktor; elinde ilaç olduğu açıkça belli bir şişe tutuyor ve kaşıkla bir adama ilaç uzatıyordu. Bu adam, tüm madencileri, toprak altında çalışanların hepsini temsil ediyordu; tıraşı uzamış yüzündeki vahşi ifade, koyun postundan yakası bile aynıydı – ve o koca pırlanta yüzüklü kocaman el, arkadan doktorun cebindeki kâğıt kadar ince cüzdanı çekerken görünüyordu. Gözler gene Wilbourne'a çevrildi, şimdi bakışlardaki suçlama gitmiş, geride yalnızca öfke kalmıştı, o da Wilbourne'a yönelik değildi. Wilbourne eliyle kalan dolu rafları işaret etti. Çıkan kargaşada, güç-

lkle de olsa az sonra Charlotte'un yanına ulaştı, koluna girerek, "Hadi gel, gidelim buradan," dedi.

Daha sonra (Wilbourne cevher trenine geri dönmüştü; Hogben ile öteki trenciler, bir sandık odası büyüklüğündeki yolcu vagonunda kıpkırmızı yanan sobanın çevresinde oturuyorlardı. Wilbourne, "Demek otuz gün sonra geri geleceksiniz," dedi. Hogben, "Anlaşma gereği ayda bir kere buraya uğramak zorundayım. şimdi karınızı da trene getirseniz iyi olur," dedi. Wilbourne, "Biz bekleyeceğiz," dedi. Sonra kulübeye döndü, Charlotte'la kapıda durdular ve kalabalık madencilerin ellerinde kapiştıkları az birkaç şeyle dükkândan çıkışlarını, daha sonra kanyonu geçerek cevher treninin üstü açık  yük vagonuna doluşlarını seyrettiler. Havanın sıcaklığı artık eksi on sekiz santigrat değildi, ama yükselip yeniden eksi on dörde de çıkmamıştı. Tren hareket etti; ufacık yüzlerin, gözlerine inanamayan bir şaşkınlıkla, olup bitenlerin yarattığı sarsıntı ve üzüntü içinde madenin girişine, moloz yığının doğru çevrildiğini gördüler; tren giderken, birden kulaklarına kanyonun karşı yanından madencilerin, aradaki uzaklığın hafiflettiği umutsuz, acı dolu vahşi sesleri geldi) Charlotte'a, "Neyse ki, biz kendi yiyeceklerimizi önceden almıştık," dedi.

Charlotte sakın bir tavırla, "Aldıklarımız belki de bizim değildi," dedi.

"yleyse Buckner'indi. Onun maaşı da denmemişti."

"Ama o çekip gitti. Bunlar gitmediler."

O sırada ilkbahar biraz daha yaklaşmıştı. Cevher treninin bir sonraki programlı ve boş gelişinde, dağdaki baharın başladığını görebileceğiz belki, diyorlardı ama ikisi de daha önce dağda bahar görmedikleri için, kendi yaşadıkları baharın buralara ancak yaz başlarında geleceğini bilmiyorlardı. Bu konuları şimdi geceleri konuşuyorlardı; termometrenin kimi zaman gene eksi on sekize düştüğü oluyordu. Ama en azından şimdi yatakta konuşabiliyorlardı; Charlotte karanlıkta battaniyelerin altında bir süre büyük bir çabayla uğraşarak ynl çamaşırlarını çıkartıyor, eskisi gibi çıplak uyuyordu. Çamaşırları kaldırıp battaniyelerin altından dışarı atmıyor, sabahleyin sıcak olmaları için bütün gece bu sert yığının üstünde, altında, yanında yatıyorlardı.

Bir gece, "Buckner'den haber gelmedi daha. Ama gelmez elbette; nasıl gelsin ki," dedi.

Wilbourne birden durgunlaşarak, "Hayır, gelmedi," dedi. "Ama gelse sevinirim. Buradan gider gitmez karısını bir doktora götürmesini söylemiştim ona. Ama belki de—Yazarım, diye söz vermişti bana."

"Bir haber çıkarsa, ben de sevineceğim."

"Cevher treni bizim için geldiği zaman, belki bir mektup alırız."

"Gelirse." Ancak, Wilbourne hiçbir şeyden kuşkulanmamıştı; kuşkulanmamış olması, daha sonra inanılmaz gelmişti ona, ama niçin ve neye dayanarak kuşkulanması gerektiğini sorsanız, söyleyemezdi. Gene de kuşkulanmamıştı işte. Derken bir gün, cevher treninin gelmesine bir hafta kala, kapı çalındı; kapıyı açınca karşısına, sırtında çantası ve bir çift kar ayakkabısıyla, dağ suratlı bir adam çıktı.

Adam, "Wilbourne sen misin?" dedi. "Bir mektup var sana." Mektubu çıkardı – üstü kurşunkalemle yazılı, üç hafta önce postaya verilmiş, elden ele dolaşmaktan kirlenmiş bir zarftı bu.

Wilbourne, "Teşekkürler," dedi. "Buyurun içeri girip bir şeyler yiyin."

Ama adam kabul etmedi. "Noel'den hemen önce o büyük uçaklardan biri şuralarda, arkada bir yere düşmüş. O günlerde bir şey gördün ya da duydun mu?"

Wilbourne, "Ben o sırada burada değildim," dedi. "Önce bir şey yeseniz iyi olur."

"Bulana ödül var. Ben gideyim."

Mektup Buckner'dendi. *Her şey yolunda Buck*, yazıyordu. Charlotte mektubu Wilbourne'un elinden aldı, durup bir süre baktı. "Söylemiştin sen. Basit bir iş demiştin, öyle değil mi. Şimdi için rahattır artık."

Wilbourne, "Evet. Rahatladım," dedi.

Charlotte mektuba –o dört sözcüğe– bakarken, "On binde yalnızca bir. Bütün yapman gereken şey, biraz dikkat göstermek, öyle değil mi. Aletleri kaynatmak, falan. Kime yaptığın fark eder mi?"

Wilbourne, "Önce kadın—" derken, hemen sustu. Charlotte'a

baktı; hızla, *Bana bir şeyler olmak üzere. Dur bakalım, dur,* diye düşündü “Kime yaptığın mı?”

Charlotte mektuba baktı. “Aptalca bir şey söyledim, değil mi? Belki bunu ensestle karıştırdım.” Wilbourne’a olacak olmuştu şimdi işte. Titremeye başladı, Charlotte’u omzundan tutup yüzünü kendine doğru çevirdiği sırada bile hâlâ titriyordu.

“Kime yaptığın mı dedin?”

Charlotte, çizgili, adi bir kâğıda koyu kurşunkalemle yazılmış mektubu hâlâ elinde tutuyordu; karların parıltısıyla yeşile çalan gözlerinde ciddi, dikkatli bir ifade vardı; Wilbourne’a baktı. Bir ilkokul okuma kitabındakileri andıran kısa, kuru cümlelerle konuştu: “O gece. Yalnız kaldığımız, akşam yemeğini bile bekleyemediğimiz o ilk gece. Soba söndüğünde, koruma bonem arkasında asılıydı. Donmuş; sobayı yeniden yakınca, oradan almayı unuttum, delinmiş.”

“Ve o günden beri hiç mi—”

“Dikkatli olmam gerekirdi. Bu konuda ben hep rahat davrandım. Fazla rahat. Birinin bana söylediği bir sözü hatırlıyorum; o sırada çok gençtim; insanlar birbirine âşıkça, birbirlerini gerçekten seviyorlarsa, çocukları olmaz, demişti; aşkları, tutkuları tohumu yakarmış. Buna inanmıştım belki. Belki de inanmak istedim, çünkü başka koruma bonem yoktu. Ya da belki bir şey olmaz, diye umdum. Her neyse, olan oldu artık.”

Hâlâ titreyen Wilbourne, Charlotte’u sarsarak, “Ne zaman?” dedi. “Ne zamandır olmadın? Emin misin?”

“Günümün geçtiğinden mi? Evet. On altı gün geçti.”

Wilbourne, kendi kendine konuştuğunu bile bile hızla, “Ama emin değilsin,” dedi. “Henüz emin olamazsın. Bazen gecikir, her kadına olabilir bu. Tam emin olabilmek için iki—”

Charlotte sakın bir sesle, “Şu söylediğine inanıyor musun sen?” dedi. “Bu ancak çocuk istediğinde böyle. Ama ben istemiyorum, sen de istemiyorsun, çünkü çocuğa bakamayız. Ben aç kalabilirim, sen kalabilirsin, ama çocuk kalamaz. Onun için buna mecburuz, Harry.”

Wilbourne, “Hayır!” diye bağırdı. “Olmaz!”

“Basit demiştin. Artık kanıtlandı; biliyoruz ki, batan bir ayak tırnağını kesmekten farksız, çok kolay bir şey. Ben de onun kadar güçlü ve sağlıklıyım. Sence de öyle değil mi?”

Wilbourne, "Aha," diye bağırdı. "Demek önce onda denedin sen. Şimdi anlaşıldı. Bakalım ölecek mi, görmek istedin. Daha önce 'hayır' dediğim halde, bunun için bana kabul ettirmeye o kadar kararlıydın demek—"

"Soba onlar gittikten sonraki gece sönmüştü, Harry. Ama, doğru, gerçekten de ondan haber gelmesini bekledim. İlk ben olsaydım, o da aynı şeyi yapardı. Beklemesini ben de isterdim. Ben ölsem de yaşasam da, onun hayatta kalmasını isterdim, tıpkı onun da, ölse de yaşasa da, benim hayatta kalmamı isteyeceği gibi."

Wilbourne, "Evet, biliyorum," dedi. "Aslında öyle demek istemedim. Ama sen—sen—"

"Bu yüzden, sorun yok. Basit bir şey. Artık bunu biliyorsun, kendi elinle denedin."

"Hayır! Olmaz!"

Charlotte sakın bir sesle, "Peki," dedi. "Gelecek hafta buradan ayrıldığımız zaman, bir doktor bulur, ona yaptırırız."

Wilbourne, omzuna sımsıkı yapıştığı Charlotte'ü sarsarak, "Olmaz!" diye bağırdı. "Duyuyor musun beni?"

"Başka birinin yapmasına izin vermeyecek ve kendin de yapmayacaksın demek, öyle mi?"

"Evet, öyle! Demek istediğim aynen bu!"

"O kadar çok mu korkuyorsun?"

"Evet!" dedi. "Korkuyorum, evet,!"

Aradan bir hafta geçti. Wilbourne şimdi yürüyüşlere çıkmaya, güçlkle çevrede gezinmeye, beline kadar kar yığınlarına gömülmeye başlamıştı; kendi kendine, *onu görmemek için değil; kulübede soluğum daralıyor*, diyordu; bir seferinde yukarıdaki madene kadar bile gitti; gereksiz ve aşırı sayıdaki ampullerin artık yanmadığı ıssız galeri şimdi kapkaranlıktı; ama sesler vardı; kör kuşları, ölü koridorlarda hâlâ yarasa gibi asılı (belki de baş aşağı asılı) kalmış o anlaşılmaz, hummalı insan konuşmalarının yankılarını sanki duyabiliyor, sonra o yaklaşıncaya tüm sesler kesiliyordu. Ancak, soğuk (ya da başka bir şey) onu er geç yeniden kulübeye dönmeye zorluyor, gene de, sırf Charlotte kavga istemediği için, kavga etmiyorlardı ve Wilbourne gene şöyle düşünüyordu: *O benden daha yürekli, daha efendi bir insan, ayrıca her ba-*

*kımdan benim asla olamayacağım kadar iyi. Yemeklerini birlikte yiyor, günlük işlerini birlikte yapıyor, donmamak için aynı yatakta yatıyorlardı; ara sıra bir tür kurban töreni çılgınlığı içinde Wilbourne, "Artık önemi kalmadı; hiç değilse bu soğukta yataktan kalkmak zorunda değilsin şimdi," diye haykırarak, Charlotte'a sahip oluyor, Charlotte da bunu kabul ediyordu. Sonra gene sabah oluyor, soba sönmüşse Wilbourne deposunu yeniden dolduruyor, bir önceki akşam yemeği için açtıkları konservelerin boş kutularını götürüp karların içine atıyor ve artık yapacak başka hiçbir şeyi –şu koca dünyada yapacak tek işi– kalmıyordu. Onun için kar yığınlarının arasında yürüyor, ama bazı yığınları ayırt ederek onlardan kaçınmayı henüz öğrenemediğinden, çoğu zaman karlara gömülüyor, bata çıka ilerlerken (kulübede bir çift kar ayakkabısı vardı, ama onları kullanmayı hiç denememişti) düşünüyor, kendi kendine yüksek sesle konuşuyor, bin bir çareyi zihninde tartıyordu: *Bir tür hap, diye düşünüyordu bu eğitim görmüş doktor: Fahişeler kullanıyor; işe yarıyormuş; yaraması gerek, işe yarayacak bir şey vardır elbette; o kadar güç olmamalı, bedeli de bunca ağır olamaz; inanmadan, kendini buna hiçbir zaman inandıramayacağını bile bile düşünüyor: Yirmi altı yılın ve dört yıl boyunca sigara içmeyerek, bekâretimi neredeyse küfleninceye kadar bozmaya idare etmeye çalıştığım iki bin doların, ablamın olmayan parasından haftada ya da ayda gönderdiği bir iki doların bedeli buymuş demek: İlaçlarla ya da tıp dergileri arasında anestezi altındaymış gibi acısız geçecek bir ömür sürmenin umudunu bunun için mi tepmişim demek. Bebek dışında hiçbir şeyin önemi yok artık; mide bulandıran bir şeyi içinden atabilmenin yarattığı bir rahatlama duygusuyla, "Bu yüzden geriye bir tek şey kalıyor," diye bağırıyor; "Bir tek şey. Havanın sıcak olduğu, daha kolay geçinilebileceğimiz, benim iş bulabileceğim, ona bakacak kadar para kazanacağım bir yere gideriz; iş bulamazsam, hayır kurumları, yetimhaneler, kapı eşikleri var. Hayır, hayır, yetimhane ya da kapı eşiği olmaz. Kendimiz bakabiliriz, bakmalıyız; bir şeyler bulurum ben – ne iş olsa yaparım—Evet!" diye düşünüyor, bembeyaz uzanan ıssız karlara doğru korkunç, alaycı bir sesle acı acı "Bir yer açar, kürtaj işi yaparım," diye haykırıyor, sonra kulübeye dönüyordu; Charlotte istemediği için hâlâ kavga etmiyorlardı – yapmacık ya da ger-**

çek bir sabır gösterdiği ya da sindiği ve korktuğu için değil de sırf içlerinden birinin soğukkanlılığını koruması gerektiğini ve daha baştan bunun Wilbourne olmayacağını bildiği için etmiyordu. (Wilbourne da bunu biliyor ve bu yüzden karlarda yürürken kendine lanetler yağdırıyordu).

Derken cevher treni geldi. Wilbourne, Buckner'in sanal yüz dolarının karşılığı saydığı yiyecek içecekten geriye kalanları önceden paketleyip hazırlamıştı. Bu paket ile, neredeyse bir yıl önce New Orleans'dan çıkarken yanlarına aldıkları iki çantayı oyuncak yolcu vagonuna yükleyip kendileri de bindiler. Ana demiryoluna birleştikleri yerde fasulye, somon balığı ve domuz yağı konservelerini, şeker, kahve ve çay torbalarını küçük bir dükkâna yirmi bir dolara sattılar. Ucuz trenlerde iki gece bir gün yolculuk ettiler; karlar şimdi gerilerde kalmıştı; sonra daha ucuz şehirlerarası otobüsler buldular; Charlotte yana yatan başını koltuğun tepesindeki makine işi örtüye dayıyor, yandan görünen yüzünün arkasından hızla, karanlık karsız kırlar, ıssız küçük kasabalar, neon ışıkları, Hollywood dergilerindeki (Hollywood artık yalnızca Hollywood'da değildi, binlerce kilometre uzanan renk renk neon ışıklarıyla Amerika'nın her yerine damgasını vurmuştu) Joan Crawford gibi giyinmiş, iri yarı, güçlü Batı Amerikalı kızların hizmet ettiği kafeteryalar geçiyordu; Charlotte uyuyor muydu, uyanık mıydı, Wilbourne bilemiyordu.

Teksas'ın San Antonio kentine geldiklerinde, ceplerinde yüz elli iki dolar ve birkaç sent vardı. Buranın havası ılık, neredeyse New Orleans gibiydi; karabiber ağaçları kış boyu yeşil kalmış, zakkum, mimoza ve mineler şimdiden çiçek açmışlardı; Lousiana'da olduğu gibi buranın yumuşak havasında da palmiye ağaçlarının salkım saçak başları gökyüzüne yükseliyordu. Tüm odaları dıştaki bir koridora açılan bakımsız ahşap bir evde, içinde eski bir elektrik ocağı bulunan bir oda tuttular. Artık kavgaya etmeye başlamışlardı. Charlotte, "Anlamıyor musun?" dedi. "Âdet günüm yarın gelecekti. Şimdi bu işi yapmanın tam zamanı. Ona yaptığının aynısını yapacaksın – neydi kadının adı, o fahişenin? Bill. Billie, sonunda 'ie' vardı. Bu konuda bana o kadar çok şey öğretmemeliydin sen. Öğretmeseydin, ne zaman üstüne varmam gerektiğini bilemezdim."

Wilbourne, "Benden bir şey öğrenmene gerek yokmuş anlaşılan senin," dedi; dilini tutmaya çalışmış, tutamamıştı, bu yüzden kendine lanetler yağdırdı: *Aşağılık herif, başı dertte olan sen değilsin; başı dertte olan o.* "Bu konuyu kapatmıştım ben. Hayır, demiştim," dedi. "Bu işi başımıza sen—" İşte şimdi kendini dizginledi, dilini tuttu. "Dinle," dedi; "bir hap var. Günün geldiği zaman alıyorsun. Sana bu haplardan bulmaya çalışacağım."

"Nereden bulmaya çalışacaksın?"

"Nereden mi? Böyle haplara kimin ihtiyacı olur? Bir genelevden. Ah, Tanrım, Charlotte! Charlotte!"

Charlotte, "Biliyorum," dedi. "Mecbur kalıyoruz. Biz, biz olmaktan çıktık artık. Nedeni bu: Anlamıyor musun? Yeniden biz olalım istiyorum ben, çabucak. Vaktimiz o kadar az ki. Yirmi yıl sonra artık yapamam, elli yıl sonra ise ikimiz de ölmüş olacağız. Onun için acele et. Acele et."

Wilbourne daha önce geneleve hiç gitmemiş, eksikliğini duymamıştı. Şimdi ne çok kişinin gittiğini, hangi evin bir genelev olduğunu anlamamanın güçlüğüne gördü; insan iki katlı bir binada oturuyor ve bitişik dairedaki evlerine geç vakitte gelen hanımların aslında geceleri telefon şirketinde çalışan kadınlar olmadıklarını ancak on yıl sonra anlıyordu. Sonunda, anlaşılan en budala köylünün bile daha doğuştan bildiği bir şey aklına geldi: Bir taksi şoförüne sormak. Şoför onu hemen kendi oturdukları eve çok benzeyen bir evin önünde indirdi; Wilbourne zile bastı, zilden işitilir bir ses çıkmasa da, çok geçmeden kapının yanındaki dar pencerenin perdesi bir an aralandı, ama içeriden birinin kendisine baktığını kesinlikle anlayacak kadar vakit geçmeden, hemen geri kapandı. Sonra kapı açıldı; zenci bir kadın önüne düşüp onu alacakaranlık bir koridordan geçirerek bir odaya götürdü; odada üstünde sahte kesme camdan bir bôl kâsesi duran, ıslak bardakların bıraktığı yuvarlak beyaz izlerle dolu, örtüsüz tahta bir yemek masası, para atılarak çalışan mekanik küçük bir piyano, dört duvar kenarına düzgünce sıralanmış, askeri mezarlıklardaki mezar taşlarını andıran on iki iskemle vardı. Zenci hizmetçi onu oturup beklemesi için duvardaki iki taş basması resimle (bir çocuğu karların içinden kurtaran Sen Bernard cinsi bir köpek ile Başkan Roosevelt'in resimleriyle) baş başa bırakarak

odadan çıktı; sonunda içeriye, kırkın üstünde herhangi bir yaşta, çift gerdanlı, saçları sarıya boyalı, üstüne leylak rengi pek de temiz olmayan bir sabahlık giymiş bir kadın girdi. “İyi akşamlar,” dedi. “Şehrin yabancısı mısınız?”

Wilbourne, “Evet,” dedi. “Bir taksi şoförüne sordum. O da—”

Kadın, “Hiç özür dileme. Burdaki bütün taksiciler dostumdur.”

Wilbourne taksi sürücüsünün ayrılırken verdiği öğüdü anımsadı: “Karşına çıkan ilk beyaz kişiye bir bira ısmarla. O zaman işler yolunda gider.”— “Bir bira içer miydiniz?”

Kadın, “A, içerim tabii. Biraz açılırız,” dedi. Wilbourne’un gördüğü kadarıyla, kadın zil falan çalmadı, ama hizmetçi kız hemen içeri girdi. Kadın, “Bize iki bira, Louisa,” dedi. Hizmetçi dışarı çıktı. Kadın da oturdu. “Demek San Tone’un yabancısısın? Benim gördüğüm en tatlı arkadaşlıklardan bazıları, daha bir saat öncesine kadar birbirini hiç tanımayan iki kişi arasında bir geceden, hatta tek bir seanstan sonra doğmuştur. Amerikalı kızlarım var, İspanyollarım da var (yabancılar İspanyol kızlarından hoşlanıyor, en azından ilk seferinde. Hep söylerim, sinemanın etkisiyle oluyor bu) ve bir de küçük İtalyalım; o daha yeni—” Hizmetçi kız elinde kulplu iki bira bardağıyla içeri girdi. Mor sabahlıklı kadın, Wilbourne’un göremediği zili çaldığında, kız her nerede duruyorsa biralar oraya çok yakında bir yerde olmalıydı. Kız odadan çıktı.

Wilbourne, “Hayır,” dedi. “Benim istediğim – ben buraya – şey için—” Kadın dikkatle ona bakıyordu; bira bardağını kaldırmak üzereyken, yeniden masaya koydu; gözleri hâlâ ondaydı. Wilbourne alçak sesle, “Başım dertte. Bana yardım edersiniz diye düşündüm,” dedi.

Kadın şimdi bira bardağından elini de çekti; Wilbourne kadının gözlerinin şimdi göğsündeki koca elmas kadar bulanık ve soğuk olduğunu fark etti. “Derdin her neyse, benim sana yardım edebileceğimi ya da etmek isteyeceğimi nereden çıkardın? Bunu da mı şoför söyledi sana? Nasıl bir adamdı şoför? Numarasını aldın mı?”

Wilbourne, “Hayır,” dedi. “Ben—”

“Sen şimdi onu bırak. Başına nasıl bir dert açtın?”

Wilbourne sakın bir sesle kısaca anlatırken, kadın onu süzüyordu. "Hım," dedi. "Demek buranın yabancısı olan sen, işini görecekle bir doktor bulmak için hemen bir taksi şoförü buldun ve o da seni bana getirdi. Hayret." Bu kez zili gerçekten çaldı – şiddetle değil, ama uzun uzun.

"Hayır, hayır, ben—" *Evde bir doktoru bile varmış,* diye düşündü Wilbourne. "Ben—"

Kadın, "Tamam, tamam" dedi. "Hepsi bir yanlış anlamadan olmuş. Şimdi sen oteline ya da her nerede kalıyorsan oraya döneceksin ve bakacaksın ki, karının gebeliği bir rüyaymış, hatta bir karın bile yokmuş."

Wilbourne, "Keşke öyle olsaydı," dedi. "Ama ben—" Kapı açıldı, odaya gövdesi üstündeki giysiden bir parça taştan, irice, epeyce genç bir adam girdi; küçük bir oğlan çocuğunun saçları ayrılmış düz saçlarının altında, ete gömülmüş ateşli kahverengi gözleriyle Wilbourne'a sıcak, kucaklayan, neredeyse âşık gibi baygın bir bakışla baktı ve bir daha da gözlerini ondan ayırmadı. Ensesi tıraşlıydı.

Çok genç yaşta başlayıp uzun süre viski içmekten boğuklaşmış, ama gene de mutlu, sevinçli, şen bir sesle, Wilbourne'un omzunun üstünden mor sabahlıklı kadına, "Bu mu?" dedi. Yanıt bile beklemeden doğruca Wilbourne'un yanına gitti, o daha kımıldamaya vakit bulamadan, koca bir salâmı andıran tek eliyle onu iskemleden çekip aldı. "Ne demek lan bu, orospu çocuğu; namuslu bir eve gelip orospu çocukluğu ediyorsun, ha?" Wilbourne'a yiyecekmiş gibi, ama mutlu gözlerle bakıyordu. "Atayım mı dışarı?" diye sordu.

Morlu kadın, "At ya," dedi. "Sonra da o taksi şoförünü bulmak istiyorum." Wilbourne kurtulmaya kalkıştı. Genç adam bir âşık sevinciyle gülümseyerek birden sımsıkı ona yapıştı. Kadın sertçe, "Burda olmaz," dedi. "Söyledim ya, dışarıda yap şu işi, ayı herif."

Wilbourne, "Gidiyorum, bırakabilirsin beni," dedi.

Delikanlı, "Giden ya, seni orospu çocuğu, seni" dedi. "Sana yardım edeyim; gelirken de yardım etmişti biri ya hani. Şu taraftan." Yeniden koridora çıktılar; orada şimdi, üstüne eski püskü bir pantolon, mavi bir gömlek giymiş, kravatsız, siyah saç-

lı, esmer yüzlü, ufak tefek, cılız bir adam –Meksikalı bir uşak– da vardı. Birlikte yürüyüp kapıya vardılar; delikanlı koca eliyle Wilbourne'un ceketini ensesinden kavramış tutuyordu. Kapıyı açtı. Wilbourne, *Bu hayvan şimdi bana bir yumruk atmak zorunda, yoksa çatlar, ya da soluksuz kalıp boğulur. Ama tamam, tamam, varsın atsın,* diye düşündü.

“Belki sen bana söyleyebilirsin,” dedi. “Bütün istediğim—”

“He ya, öyle,” dedi delikanlı. “Şuna esaslı bir yumruk çakayım. Ne diyon, Pete, ha?”

Meksikalı, “Çak gitsin,” dedi.

Wilbourne adamın yumruğunu hissetmedi bile. Alçak verandanın sırtına çarptığını, sonra çiğden ıslanmış çimenleri, en sonunda da yüzündeki acıyı hissetti. “Belki sen bana söyleyebilirsin—” dedi.

Delikanlı boğuk, mutlu sesiyle, “Söylerim, ya,” dedi. “Bir soru daha sorsana.” Kapıyı çarpıp kapadı. Wilbourne biraz sonra yerden kalktı. Şimdi gözünün, yüzünün o yanının, tüm başının zonkladığını hissediyordu; ama az ötede, sokağın hemen köşesindeki eczanede aynaya bakınca, henüz bir morarma görmedi (on dokuz yaşına varmadan önce öğrenmiş olması gereken şeyleri şimdi gerçekten büyük bir hızla öğreniyordu). Ama belli bir iz, bir şey olmalıydı ki, tezgâhtar, “Yüzünüze ne oldu, bayım?” dedi.

Wilbourne, “Kavga ettim,” dedi ve ekledi, “Kız arkadaşımı gebe bıraktım. Düşürecek bir şey istiyorum.”

Tezgâhtar bir an dikkatle onu süzdü, sonra, “Size beş dolara patlar,” dedi.

“Etkisi garanti mi?”

“Yok.”

“Peki. Alıyorum.”

Üstü yazısız, ufak bir teneke kutuydu. İçinde kahve çekirdeklerine benzeyen beş nesne vardı.

“Viski de yardım eder,” dedi adam; “bir de hareket. Haplardan ikisini bu akşam alacak, bir yere gidip dans edecekmişsin.” Charlotte hapların beşini birden yuttu; sokağa çıkıp iki şişe viski aldılar, sonunda renk renk ucuz ampuller, haki üniformalar ve kiralık eşler ya da müşterileri ağırlayan kızlarla dolu bir dans salonu buldular.

Charlotte, "Sen de iç biraz," dedi. "Yüzün çok acıyor mu?"

"Hayır. Sen iç. İçebildiğin kadar."

"Tanrım! . . . Sen dans etmeyi bilmiyorsun, değil mi?"

"Hayır. Evet, evet, edebilirim."

Kısa sürelerle çılgın bir müzik çalıyordu; pistte insanlarla çarpışa itişe, bazen müziğe ayak uydurarak, uyurgezer gibi, sağa sola hareket ettiler. Saat on bire kadar Charlotte şişelerden birinin neredeyse yarısını içmişti, ama viski yalnızca onu kusturmaya yaradı. Wilbourne, onun tuvaletten çıkmasını bekledi; Charlotte'un yüzü kireç gibi bembeyaz, yılmak nedir bilmeyen gözleri sarıydı. Wilbourne, "Haplar da gitti," dedi.

"Yalnız ikisi çıktı. Ben de bundan korktuğum için, lavaboyu kullandım ve çıkardığım hapları yıkayarak geri yuttum. Şişe nerede?"

Viskiyi içmesi için dışarı çıkmaları gerekiyordu; sonra salona döndüler. Saat on ikide birinci şişe neredeyse bitmişti; salondaki renkli camdan döner kürenin üzerine vuran tek bir spot ışığı dışında tüm ışıklar söndürüldü; dans edenler şimdi ölü yüzleriyle, döner kürenin saçtığı, denizde geçen bir kâbusu andıran, renkli ışık zerrecikleri altında hareket ediyorlardı. Elinde megafon bulunan bir adam vardı; bir dans yarışması yapılıyordu, ama Wilbourne'la Charlotte'un bundan haberleri bile yoktu; müzik birden yükseldi ve sustu, ışıklar birden parladı; ortalık megafondan böğürürcesine yayılan bir sesle cınladı ve kazanan çift ileri çıktı. Charlotte, "Gene kusacağım," dedi. Wilbourne bir kez daha onu bekledi – aynı kireç gibi yüz, aynı yılmak bilmeyen gözler. "Onları gene yıkadım," dedi. "Ama daha fazla viski içmem. Hadi gidelim. Saat birde kapatıyorlar."

Belki de haplar gerçekten kahve çekirdeğiymiş, çünkü aradan üç gün geçtiği halde hiçbir etkileri olmadı; beş günden sonra Wilbourne bile artık vaktin fazla geçtiğini kabul etti. Şimdi gerçekten kavga etmeye başladılar; Wilbourne park kanepelerine oturup, çöp bidonlarından çıkardığı gazetelerin "işçi aranıyor" sütunlarını okurken, kavga ettiği için kendine lanetler yağıdırıyor, bu arada iş başvurusunu doğru dürüst yapabilmek için gözündeki morluğun geçmesini bekliyordu; kendine lanet ediyordu, çünkü Charlotte uzun süredir güçlülere göğüs germiş

ve yüksünmeden germeye devam edebilecekken, o tutmuş sonunda kadını bitkin düşürmüştü; bunu bildiği için, değişeceğine, bir daha yapmayacağına yeminler ediyordu. Ama odaya döndüğünde, sanki bu yeminleri etmemiş gibi davranıyor, şimdi zayıflayan ve gözlerinde yeni bir ifade beliren Charlotte da (o haplarla viskinin yaptığı tek şey, gözlerine daha önce bulunmayan bu ifadeyi vermek olmuştur) Wilbourne'a küfrediyor, sert yumruklar indiriyor, sonra kendine gelerek ona sarılıyor, "Ah, Tanrım. Durdur beni, Harry! Sustur beni! Canıma oku!" diye bağıyordu. Sonra birbirlerine sarılıyor, üstlerini çıkarmadan bir süre sessiz sakın yatıyorlardı.

Wilbourne, "Her şey yoluna girecek," dedi. "Bugünlerde pek çok insan aynı şeyi yapmak zorunda kalıyor. Yetimhaneler fena değil. Olmazsa, bebeği verecek birini buluruz, sonra ben bir iş—"

"Hayır, olmaz, Harry. Olmaz."

"Biliyorum, yetimhane lafı önce insana kötü geliyor. Ama hayır kurumları—"

"Hayır kurumlarının canı cehenneme. Ben şimdiye kadar paranın nereden geldiğine, nasıl ve nerede yaşadığımıza –yaşamak zorunda kaldığımıza– aldırdım mı hiç? Sorun bu değil. Çocuklar çok fazla acı veriyor."

"Bunu da biliyorum. Ama kadınlar eskiden beri çocuk doğuruyor – sen kendin de iki tane doğurmuşsun ya—"

"Doğum acısının da canı cehenneme. Ben rahat bir kadıyım, güç doğum yaparım, ama canı cehenneme, aldıracağım yok, alıştım buna. Ben, çocuklar insana çok fazla acı veriyorlar, dedim. Müthiş acı veriyorlar." Wilbourne onun ne demek istediğini ancak o zaman anladı; önceden de yaptığı gibi, sessizce düşündü: Charlotte daha kendisini doğru dürüst tanımadan ne çok şeyden vazgeçmişti (oysa onun vazgeçebileceği bu kadar şeyi hiçbir zaman olmayacaktı); aklına doğruluğu denenmiş, kimsenin karşı çıkamayacağı, şu eski söz geldi: *Kemiğimin kemiği; etimin, kanımın, belleğimin, eti, kanı, hatta belleği*. İçinden, sen bu kadarını kesinlikle yapamazsın; öyle kolay kolay yapamazsın, dedi. Tam, "Ama bu bizim çocuğumuz olacak," diyeceği sırada, asıl sorunun bu olduğunu anladı.

Ancak gene de, “Olur”, diyemedi, “Peki, yaparım,” diyemedi. Park kanepelerinde kendi kendine bunu diyebiliyor, elini öne uzatıyor, eli titremiyordu. Ama Charlotte’a “Olur,” demeye dili varmadı; yanında yatıyor, uyurken onu kollarına alıyor, erkekliğinin, cesaretinin son zerresinin de uçup gittiğini görüyordu. İçinden, “Tamam,” diyordu. “Ertele. Ertele. Yakında dördüncü ayma girecek, o zaman kendi kendime, artık çok geç kalındığını, böyle bir şeye kalkışmanın tehlikeli olacağını söyleyebilirim; o zaman belki Charlotte bile inanacaktır.” Derken Charlotte uyanıyor, her şey yeniden başlıyordu – sonuçsuz kalan ikna çabaları kavgaya dönüşüyor, küfürler başlıyor, sonra Charlotte kendine gelerek ona sarılıyor, çılgın bir umutsuzluk içinde, “Harry! Harry! Biz ne yapıyoruz? Biz, biz, *ikimiz*! Sustur beni! Patakla! Vur, bayılt beni!” diyordu. Bu çekişmelerin sonuncusunda Wilbourne onu sakinleşinceye kadar kollarında tuttu.

“Harry, benimle bir anlaşma yaparmısın?”

Wilbourne bitkin bir durumda, “Olur, ne istersen yaparım,” dedi.

“Bir anlaşma yapmak istiyorum. Sonra, bu anlaşma bitene kadar bir daha hamileliğin sözünü etmeyeceğiz.” Charlotte bir sonraki âdet gününün tarihini söyledi; daha on üç gün vardı. “En uygun zaman bu; bundan sonrakinde dört ay geçmiş olacak; o zaman, tehlikeyi göze alamayacak kadar çok geç kalacağız demektir. Onun için bugünden o tarihe kadar konuyu ağzımıza bile almayacağız. Sen iş ararken –üçümüzü geçindirecek iyi bir iş ararken– ben de her şeyi elimden geldiği kadar kolaylaştırmaya çalışacağım—”

Wilbourne, “Olmaz,” dedi. “Hayır! Olmaz!”

Charlotte, “Bekle,” dedi. “Söz verdin —sonra, o zamana kadar bir iş bulamazsan, gerekeni yapacak, bebeği benden alacaksın.”

Wilbourne, “Olmaz! Yapmam! Asla yapmam!” diye bağırdı.

Charlotte yumuşak, sakin bir tavırla, sanki Wilbourne İngilizceyi yeni öğrenen küçük bir çocukmuş gibi, ağır ağır, “Ama söz verdin,” dedi. “Bunun dışında yapacak bir şey yok, görmüyor musun?”

“Söz verdim, evet. Ama benim demek istediğim—”

“Bir gün sana, aşkın ölmediğini, ölenin kadınla erkeğin kendileri olduğunu –kadınla erkeğin içlerindeki bir şeyin – sevebilme şansını hak etmeyen bir şeyin– öldüğünü söylemiştim. Ve şimdi şu halimize bak. Bir çocuğumuz olacak, ama ikimiz de biliyoruz ki, ona bakabilecek durumda değiliz. Ayrıca, çocuklar çok acı veriyor, Harry. Müthiş bir acı. Sözünü tutmanı istiyorum, Harry. Onun için, şu andan o güne kadar bir daha bu konuyu ağzımıza bile almayacak, düşünmeyeceğiz. Öp beni.” Wilbourne bir an kımıldamadı, sonra ona doğru eğildi. Birbirlerine hiç dokunmadan iki kardeş gibi öpüştüler.

Wilbourne şimdi, Chicago’daki ilk haftalarda yaptığı gibi, hastane hastane dolaşıyordu; Chicago’da gittiği iş görüşmeleri, hep aynı ve belli bir noktada canlılığını yitirmeye başlar, boynu bükülür, sessizce ölürdü; Wilbourne olacakları önceden bildiği ve beklediği için, arkadan gelen cenaze törenini efendice kabullenirdi. Ama artık durum değişmişti. Chicago’da, herhalde işi alamayacağım, diye düşünür ve alamazdı; şimdi de alamayacağını biliyor, ama buna inanmaya yanaşmıyor, neredeyse zorla kapı dışarı edilinceye kadar “hayır” yanıtını kabul etmiyordu. Yalnız hastanelere başvurmakla kalmıyor, herkesi, her yeri deniyordu. Her türlü yalanı söylüyordu. İş görüşmelerine, başarı amacına ters düşen telaşlı, katı, çılgınca bir kararlılıkla gidiyor; herkese, elinden her işin geldiğini ve ne olsa yapmaya hazır olduğunu söylüyordu; bir gün öğleden sonra sokakta giderken başını kaldırınca, gözüne bir doktor tabelası ilişti, içeri girdi, kürtaj işi çıkarsa her türlüşünü yarı fiyatına yapmayı teklif etti, bu konuda deneyimli olduğunu belirtti ve (aklı yeniden biraz başına geldiğinde anladı ki) zorla kapı dışarı edilmeseydi, kanıt olarak çıkarıp Buckner’in mektubunu gösterecekti.

Sonra bir gün akşamüstüne doğru eve döndü. Kapıyı açmadan önce uzun bir süre dışarıda bekledi. Kapıyı açtıktan sonra bile içeri girmeyip aralıkta durdu; başında, İşsizlere Yardım Kurumunun okul önlerinde karşıdan karşıya geçişlere bakan rütbesiz bir görevlisinin tek üniforması olan siperli, tepesi körüklü, sarı bantlı, ucuz, beyaz bir şapka vardı; acıyla, umutsuzlukla neredeyse dinginleşen yüreği, soğuk ve hareketsizdi. “Haftada on dolar alacağım,” dedi.

Charlotte, "Ah, maymun, ah!" dedi; sonra Wilbourne hayatında onun son kez ağladığını gördü. "Seni piç kurusu! Seni lanet piç kurusu! Cumartesileri öğleden sonra parklarda küçük kızların ırzına geçebileceksin demek!" Wilbourne'a yaklaştı, başındaki şapkayı çekip şömineye fırlattı (şömine, içi bir zamanlar kırmızı ya da morken, şimdi rengi atmış kâğıt parçalarıyla dolu, yana yatmış, kırık bir ızgaraydı), sonra sımsıkı ona sarıldı, gözlelerinden yaşlar akıyordu. "Seni piç kurusu! Seni lanet piç kurusu! Seni lanet, lanet, lanet—"

Charlotte suyu kendisi kaynattı, Chicago'da Wilbourne'a verdikleri ve ancak bir kez kullandığı ufak tefek birkaç aleti getirdi, sonra yatağa yatarak ona baktı. "Sorun çıkmaz. Basit bir iş. Sen de biliyorsun; daha önce yaptın."

Wilbourne, "Evet, basit. İçeriye hava girmesini sağlıyorsun, o kadar. Yapılacak tek şey, içeriye hava salmak—" dedi. Sonra yeniden titremeye başladı. "Charlotte, Charlotte."

"Hepsi bu kadar. Bir dokunuyorsun. O anda içeriye hava girer ve yarın her şey biter, ben de iyileşirim ve ondan sonra gene eski Charlotte'la Harry oluruz – sonsuza kadar."

"Evet, sonsuza kadar. Ama biraz beklemem gerek, elim— Bak. Titreme durmuyor. Durduramıyorum."

"Tamam. Biraz bekleriz. Basit bir iş. . . . Ne tuhaf. Bir yenilik, demek istiyorum. Biz bunu ne çok yaptık, ama bıçakla hiç yapmamıştık, değil mi? Elinin titremesi geçti, bak."

"Charlotte, Charlotte."

"Sorun çıkmaz. Nasıl yapıldığını biliyoruz. Hani bana anlatmıştın, zenci kadınlar ne diyorlardı? Hadi gel bin üstüme, Harry."

Ve şimdi Wilbourne, daha Haziran gelmediği halde kendini iyice belli eden Louisiana yazının yemyeşil pırıl pırıl yaptığı Audubon Parkı'nda, kanepesinde oturuyordu; Chicago'daki evlerinde olduğu gibi, ortalık çocuk çığlıkları ve bebek arabalarının tekerlek sesleriyle doluydu; gözkapaklarının gerisinde taksinin kapıda (düzgün, gösterişsiz, ama değerini kabul ettiren bir kapıydı) durduğunu, (Charlotte şoföre beklemesini söylemiştir), Charlotte'un taksiden indiğini, basamakları çıktığını gördü; üstünde, geçen ilkbahardan beri beş bin kilometre yol yapan vali-

zinde tam bir yıldan fazla süredir taşıdığı koyu renk elbisesi vardı. Şimdi zili çalıyor, belki aynı zenci hizmetçi kadın, "Hanımefendi, siz—" diyor, sonra haftalığını kimin ödediğini hatırlayarak susuyor. Ama belki de başka bir hizmetçiydi bu, çünkü zenci çalışanlar evdeki bir ölümden ya da ayrılıktan sonra genellikle işi bırakırlar. Ve şimdi odadaydılar – ilk kez, Charlotte'un "Harry—adın Harry miydi? – Ne yapacağız biz şimdi?" dediğinde gördüğü odada. (Wilbourne, *Eh, yapacağımızı yaptık işte*, diye düşündü. *Charlotte da kabul etmek zorunda*). Onları –ikisini– görebiliyordu; Rittenmeyer kruvaze takımını giymiştir (bu mevsimde ince ama koyu renk bir kumaştan yapılmış, dikişinin güzelliğini ve fiyatının yüksekliğini gösterişe kaçmadan belli eden bir elbise olmalıydı bu); dördü de oradaydı, Charlotte bir yanda, öbür üçü ötede, hiçbir özelliği olmayan iki çocuk, iki kız; saçları dışında annesine hiç benzemeyen büyüğü, hiçbir yanı annesine benzemeyen küçüğü; küçük kız belki babasının dizinde oturuyordur; öteki, büyüğü, babasına yaslanmıştır; üç yüz, biri kusursuz, öbür ikisi kararlı ve ödünsüz; ikinci yüz, soğuk ve dik bakışlı, üçüncüsü yalnızca dik bakışlı; Wilbourne onları görebiliyor, işitebiliyordu:

'Git annenle konuş, Charlotte. Ann'i de götür.'

'İstemiyorum.'

'Git. Tut Ann'in elini.' Onları işitebiliyor, görebiliyordu: Rittenmeyer küçük kızı dizinden indiriyor, ablası elini tutuyor, birlikte yaklaşıyorlar. Charlotte şimdi, bebek yaşındaki çocukların o dikkatli, bomboş uzak bakışlarıyla gözlerini kendisine diken küçük kızı kucağına alacak; ablası, uysal, soğuk bir tavırla Charlotte'a yaslanıyor, annesinin okşamalarına katlanıyor ve daha öpmesi bitmeden yanağını çekiyor ve babasının yanına dönüyor; hemen ardından Charlotte onun sert el kol işaretleriyle gizlice, sessizce kardeşini yanına çağırdığını görüyor. Bu yüzden Charlotte çocuğu kucağından indiriyor, küçük kız babasına gidiyor, dönüp dizine yaslanıyor, çocukların hep yaptığı gibi, bir bacağını yukarı atarak hemen onun kucağına çıkıyor, bir yandan da meraklan bile yoksun uzak gözlerle Charlotte'a bakıyor.

Charlotte, 'Bırak gitsinler,' diyor.

'Onları göndermemi mi istiyorsun?'

'Evet. Gitmek istiyorlar.' Çocuklar çıkıyor. Wilbourne şimdi Charlotte'u duyuyor; ancak Charlotte değil bu; kendisi biliyor,

ama Rittenmeyer hiçbir zaman bunun farkına varmayacak: "Demek onlara böyle öğrettin sen," diyor.

Rittenmeyer, 'Ben mi, ben mi öğrettim? Bir şey öğretmedim ben onlara,' diye bağılıyor. 'Hiçbir şey! Onlara bunu öğreten ben değil—'

'Biliyorum. Özür dilerim. Öyle demek istemedim. Benim—Nasıllar, iyiler mi?'

'İyiler. Sana yazmıştım. Hatırlarsan, birkaç aydır elimde hiçbir adres yoktu. Mektuplar geri geldi. İstersen verebilirim. Sen kendin iyi görünüyorsun. Eve bu yüzden mi döndün? Döndüysen yani?'

'Çocukları görmeye geldim. Bir de sana şunu vermeye.' Üzerinde değişiklik yapılmasın diye zımbayla delikler delinmiş çift imzalı çekibir yılı aşkın süredir dokunulmadan duran, ama biraz yıpranmış o kâğıt parçasını— çıkarıyor.

'Demek buraya onun parasıyla geldin. O zaman çek ona ait.'

'Hayır. Çek senin.'

'Kabul etmiyorum.'

'O da etmez.'

"O zaman yak. Yok et.'

'Neden? Neden kendine zarar vermek istiyorsun? Dünyada kaçınılmaz bunca acı, yığınla acı varken, sen neden kendine acı vermekten hoşlanıyorsun ki. Çeki çocuklara ver. Miras olarak. Benden değil, Ralph'tan olsun. Hâlâ dayıları onların. Ralph'ın sana bir kötülüğü dokunmadı.'

Rittenmeyer, 'Miras mı?' diye soruyor. Charlotte o zaman anlatıyor. Wilbourne kendi kendine, A, evet. Charlotte söyleyecektir ona, dedi. Bunu görebiliyor, işitebiliyordu — bir zamanlar aralarında aşka benzer bir şey yaşamış, ya da en azından, insan teninin aşk konusunda edinebileceği pek az bilgiye ulaşmasını sağlayabilen o bedensel çabayı paylaşmış iki kişiydi onlar. Evet, söyleyecektir; Charlotte'un çeki yanındaki masanın üstüne bıraktığını ve kocasına şöyle dediğini görebiliyor, işitebiliyordu:

'Bir ay önceydi. Her şey yolundaydı, ama sürekli kan kaybediyordum ve gittikçe kötüleşti. Sonra iki gün önce kan birden kesildi; belli ki ters giden bir durum var ve daha kötü bir şey de olabilir—adına ne diyorlar, toksemi mi, septisemi mi? Önemi yok — dikkat ediyoruz. Bekliyoruz.'

Wilbourne'un oturduğu kanepenin önünden keten elbiseler giymiş adamlar geçiyordu; şimdi herkesin parktan çıkmaya baş-

ladığını fark etti – kolalı mavi beyaz giysilerine bile göz kamaştırıcı çok garip bir hava kazandıran zenci dadıların, tiz çığlıklar atarak yeşil çimenlerde parlak çiçekler gibi koşuşan çocukların, herkesin. Öğlen oluyordu; Charlotte evde yarım saatten fazla kalmış olmalıydı. Çünkü o kadar sürecektir, diye düşündü, onları görüyor, işitiyordu: Adam onu hemen bir hastaneye gitmek için ikna etmeye çalışıyor – en iyisine, en iyi doktorların bulunduğu bir hastaneye; her türlü yalanı söyleyecek, tüm suçu kendisi üstlenecekti; hiç zorlamadan sakın sakın ısrar ediyor, ama isteğine karşı gelinmesini kabul etmiyor.

Charlotte, 'Hayır, H — o bir yer biliyor,' diyor. 'Mississippi'nin kıyısında. Oraya gidiyoruz. Gerekirse orada bir doktor buluruz.'

'Mississippi kıyısında mı? Tanrı aşkına, neden Mississippi kıyısında, ha? New Orleans'da en iyileri, iyyinin iyileri varken, köşede bucakta kalmış ufak bir Mississippi karidesçi köyündeki bir doktora gitmek—'

'Doktora hiç ihtiyacımız olmayabilir. Bunu anlayana kadar orada daha ucuz yaşayabiliriz.'

'Kıyı tatili yapacak paranız var demek.'

'Paramız var.'

Şimdi tam öğlen saatiydi; hava durgunlaşmıştı; Wilbourne'un kucağına düşen (elindeki ikisi yirmilik, biri beşlik, üçü birlik altı kâğıt paranın üstüne düşen) parça parça gölgeler, hareketsizdi; onları görüyordu:

'Çeki masadan geri al. Benim değil o.'

'Benim de değil. Bırak ben kendi yoluma gideyim, Francis. Geçen yıl sen izin verdin, ben de seçimimi yaptım. Bundan dönmeyeceğim. Sen de geri adım atma, kendi ettiğin yemini bozma. Ama senden bir isteğim var.'

'Benden mi? Bir iyilik mi istiyorsun benden?'

'Öyle diyebilirsin. Bana bir söz vermeni istemiyorum: Aslında yalnızca bir temenni bu. Umut değil, bir dilek. Bana bir şey olursa şayet.'

'Sana bir şey olursa. Ne yapmamı istiyorsun?'

'Hiçbir şey.'

'Hiçbir şey mi?'

'Evet. Ona karşı. Onu, hatta kendimi düşündüğüm için istemiyorum bunu senden. Şunun için isti—ne söylemeye çalıştığımı bile bil-

miyorum. Ben bunu, en iyi niyetlerle hareket ettikleri halde, geçmiş hayatlarında hata yapmış tüm kadın ve erkekler için istiyorum, gelecekte yaşayacak ve hata yapacak olanlar için de. Belki senin için de, çünkü yaşadıklarından sen de acı çekiyorsun – acı çekmek diye bir şey varsa eğer, herhangi birimiz acı çektiyse eğer, içimizde sevmeyi olduğu kadar acı çekmeyi de hak edecek ölçüde doğuştan güçlü ve iyi bir kimse varsa eğer. Söylemeye çalıştığım şey adalet belki de.'

'Adalet, ha?' Gülmeyi duygusal açıdan, ortalıkta dünden kalma hafif bir sakal ve üstünde sabahlıkla dolaşmakla bir tuttuğu için ömründe hiç gülmemiş olan Rittenmeyer'in yüksek sesle güldüğünü işitebiliyordu Wilbourne şimdi. 'Adalet, ha? Bu – bana karşı? Adalet?' Charlotte şimdi ayağa kalkıyor; o da kalkıyor; karşı karşıya duruyorlar.

Charlotte, 'Senden söz vermeni istemedim,' diyor. 'Bu kadarını istemek çok fazla olurdu.'

'Benden istemek mi çok fazla?'

'Kimden olsa. Herhangi bir erkek ya da kadından istemek. Yalnız senden değil.'

'Sözünü vermeyen benim ama. Hatırla. Hatırla. Dilediğin zaman dönebilirsin, seni kabul ederim, en azından eve alırım, demiştim. Ama aynı şeyi tekrar bekleyebilir misin – kim olursa olsun, bir erkekten? Söyle bana; demin adaletten söz ettin; söyle bakalım.'

'Ben de beklemiyorum. Daha önce de söyledim sana, benim dile getirmeye çalıştığım şey, bir umuttu belki.' Wilbourne kendi kendine, 'Charlotte şimdi dönüp kapıya doğru gidecek; durup birbirlerine bacaklar ve belki McCord'la benim Chicago tren istasyonunda geçen—Durdu. Tam 'geçen yıl o gece yaptığımız gibi' diyecekti ki, sustu, hiç kımıldamadan oturdu, sakın bir şaşkınlık içinde yüksek sesle, "O geceden bu yana beş ay bile geçmemiş," dedi.—ve ikisi de birbirlerini bir daha göremeyeceklerini bilecek, ama bunu ötekine söylemeyecek. Charlotte, 'Hoşça kal. Çaylak,' diyor, Wilbourne, hayır, o karşılık vermeyecek, diye düşündü. Bu buyurgan adamı –bundan sonra da ömür boyu her yıl, arkasında duramayacağını bile bile birtakım buyruklar yağdıracak olan bu adam— karşılık vermeyecekti; Charlotte'un kendisinden istemediği sözünü vermeyi reddedecek, ama gene de istenen şeyi yapacaktı ve Charlotte bunu iyi, çok iyi biliyordu; odanın tüm ışığı, davranışlarında erdemli değil de, her zaman tutarlı ve kesinlikle hak-

lı olduğunu onaylar ve kutsarcasına, adamın kararlı, kusursuz yüzünde toplanmış olmalıydı; bu yüz aynı zamanda acıyla doluydu, çünkü haklı olmak ona ne teselli ne de iç huzuru veriyordu.

Artık vakit gelmiştir diye Wilbourne kanepeden kalktı, öğlen güneşinin altında, üstleri çiçek dolu zakkum, filbahri, japon yasemini ve portakal ağaçlarının arasından kıvrılarak giden bembeyaz kesilmiş istiridye kabuklarıyla kaplı yoldan parkın çıkışındaki sokağa doğru yürüdü. Taksi yavaşlayıp kaldırıma yanaştı; şoför kapıyı açtı. Wilbourne, "İstasyona," dedi.

"Union İstasyonuna mı?"

Wilbourne, "Hayır. Mobile trenlerinin kalktığı istasyona. Kıyıya," dedi. Taksiye bindi. Kapı kapandı ve araba hareket etti; palmiye ağaçlarının yükselen gövdeleri hızla yanlarından geçmeye başladı. Wilbourne, "İkisi de iyiler mi?" diye sordu.

Charlotte, "Dinle," dedi. "Sonumuz geliyorsa—"

"Sonumuz mu?"

"Önceden anlarsın, değil mi?"

"Bizim için son diye bir şey olmayacak. Sen hep kollarımda kalacaksın. Bugüne kadar öyle olmadı mı?"

"Budalalığı bırak şimdi. Artık zamanımız kalmadı. Önceden anlarsın. Anlayınca, ortadan yok ol, duyuyor musun?"

"Yok mu olayım?"

"Söz ver. Başına gelecekleri bilmiyor musun? İstesen bile kimseye yalan söyleyemezsin sen. Bana da bir yardımın olamaz. Ama önceden anlarsın. Sen yalnızca bir ambulansa, polise ya da bir yere telefon et, Çaylak'a telgraf çek, sonra da hemen ortadan yok ol. Söz ver bana."

Wilbourne, "Sımsıkı sarılacağım sana. İşte bu sözü verebilirim ancak. Çocukların ikisi de iyiler miydi?" dedi.

Charlotte, "Evet, fena değillerdi," dedi; palmiyelerin yükselen gövdeleri yanlarından hızla geçiyordu.

Irmak Baba

Mahkûm, üstündeki kaputbezi giysilerinden sular aka aka kadının karşısında ayakta dururken, kadın bıçağın var mı diye sorunca (bu giysiler, dört gün önce setten ayrıldıktan sonra insanlarla ilk karşılaştığı her iki durumda da kendisine ateş edilmesine neden olmuştu – hem de ikincisinde makineli tüfekte), daha önce uçarcasına giden kayıkta, acele etsek iyi olur dediği zaman ne hissetiyse şimdi de aynı şeyi hissetti. Gene aynı dayanılmaz hakarete uğramışlık duygusu, gene aynı verecek karşılık bulamamaktan kaynaklanan öfke ve çaresizlik içindeydi; öyle ki, kadının tepesinde bitkin, soluksuz ve dilsiz gibi dikilmiş dururken onun, “Teneke kutu! Kayıktaki teneke kutu!” diye bağırma-ya başladığını algılaması için aradan tam bir dakika geçmesi gerekti. Kadının teneke kutuyu ne yapacağını anlamadı; ayrıca ne merak etti ne de durup sordu. Arkasını dönüp koşmaya başladı; canlı, kalın bir nesnenin korkuyla değil de, dikkat kesildiğinin işareti olan garip bir refleksle kasıldığını görünce, bu kez *Bir su yılanı daha*, diye düşündü; koşarken ayağını yılanın yassı başının bir metre ötesine basacağını bile bile yolunu değiştirmede. Kayığın başı şimdi dalgaların ittiği yerde, yamacın epeyce yukarısındaydı; o sırada bir su yılanı da kış tarafından kayığa giriyordu; mahkûm su boşaltmak için kullandığı teneke kutuyu almak üzere eğilirken, ne olduğunu anlamadığı başka bir şeyin tepeye doğru yüzdüğünü gördü – kırışık suların üstünde giden bir baş, bir yüzdü bu. Teneke kutuyu yerden kaptı; dönüp giderken sırf yakınında olduğu için tenekeyi suya daldırıp doldurdu. O geyiği

gene gördü ya da başka bir geyikti bu. Yani, göz ucuyla bir geyik gördü, servilerin arasında ilerleyip sonra hemen kaybolan, açık duman renginde bir hayalet; durup geyiğin arkasından bakmadı; koşarak kadının yanına döndü, diz çöktü, elindeki tenekeyi onun dudaklarına götürdü, ama kadın tenekeyle ne yapması gerektiğini ona söyledi.

Bu, yarım kiloluk bir fasulye ya da domates (ya da başka bir şey) konservesi kutusuydu; hava almayacak biçimde kapanmış olan kapağı dört balta darbesiyle açılmıştı; geriye kıvrılan tırtıklı metal kapak, ustura gibi keskindi. Kadın ona nasıl yapılacağını anlattı, o da bu kapağı bıçak gibi kullandı; ayakkabılarından birinin bağcığını çıkardı, keskin tenekeyle ikiye ayırdı. Sonra kadın sıcak su istedi – pek umutlu olmayan sakın, cılız bir sesle, “ah, biraz sıcak su olsa,” dedi; ama mahkûm kibrit gerektiğini düşününce, bıçağın var mı, diye sorduğu zamankine epeyce benzeyen bir duyguya kapıldı gene; derken kadın küçülmüş asker ceketinin cebinde bir şeyler aramaya başladı (ceketin kollarından birinin ucunda daha koyu renkli bir çift v işareti, bir omzunda da rütbe çizgileri ile tümen armasının söküldüğü yerde daha koyu renkli bir leke vardı, ama bunlar mahkûm için hiçbir anlam taşımıyordu) ve iki mermi kovanını iç içe geçirerek yapılmış bir kibrit kutusu çıkardı. Mahkûm kadını çekerek sudan biraz uzaklaştırdı ve yakacak kuru çalı çırpı aramaya gitti, bu kez, *bir yılan daha*, diye düşündü; oysa *on bin yılan daha* diye düşünmeliydi ve şimdi onun aynı geyik olmadığını anladı, çünkü üç tanesini bir arada görmüştü, mayıs ayında hiçbirinin boynuzu olmadığını bunlar dişi miydi, erkek mi bilmiyordu, ayrıca daha önce Noel kartlarının dışında hiçbir yerde hiçbir geyik görmemişti; derken o boğulmuş ya da her nasılsa ölmüş, karnı deşilmiş tavşan ve tavşanın üstünde, başındaki dimdik tüyleri, soylu sert yırtıcı gagası ve ot, et ne varsa yemeye hazır amansız sarı gözleriyle o kuş, atmaca – şimdi atmacayı tekmeliyor, tekmelenen kuş yalpalayıp geniş kanatlarını açarak havaya yükseliyor.

Mahkûm topladığı çalı çırpı ve ölü tavşanla geri döndüğünde, asker ceketine sarılmış bebek iki servi dalının çatalına yerleştirilmiş yatıyordu; kadın ortalıkta yoktu ama mahkûm çamurda diz çöküp, yaktığı ateşin cılız alevini üfleyerek canlandırma-

ya çalışırken, o da güçsüz adımlarla yavaş yavaş suyun bulunduğu yönden oraya geldi. Sonunda su ısındı ve kadın bir yerlerden çuvalla ipek arası bir kumaştan, kare biçiminde bir bez parçası çıkardı (kadının bunu nereden bulduğunu mahkûm hiçbir zaman öğrenemedi, belki kadının kendi de ihtiyaç duyduğu ana kadar onu nereden bulacağını bilmiyordu; zaten belki hiçbir kadın bunu hiçbir zaman bilmez, ama gene de bulunca, nasıl bulduğuna şaşmaz bile) – ateşin sıcaklığıyla ıslak giysilerinden buharlar çıkan mahkûm, kadının bebeği yıkayışını çılgın bir merak ve ilgiyle izledi; merak ve ilgisi gitgide gözlerine inanamayan bir şaşkınlığa dönüştü, öyle ki sonunda ayağa kalkıp başlarına dikildi ve bir şeye benzemeyen o pişmiş toprak rengindeki yaratığa bakarak düşündü: *Hepsi buymuş demek. Ömrümde bildiğim ve ayrılmak istemediğim ne varsa, beni hepsinden çekip koparan ve doğduğum günden beri korktuğum bir ortamın içine atan ve sonunda daha önce hiç görmediğim ve nerede olduğunu bile bilmediğim bir yere çıkararak buymuş demek.*

Sonra suya geri gitti ve teneke kutuyu gene doldurdu. Şimdi günbatımı yaklaşıyordu (ya da gökyüzü bulutlarla kaplı olmasa, güneşin batmak üzere olduğu görülebilirdi); mahkûm o günün sabahını hatırlamıyordu bile; sık servilerin karanlığında yanan ateşin başına döndüğünde, oradan ayrı kaldığı kısa sürede bile birden akşam olmuş, tüm karanlıklar Nuh'un gemisine sığınır gibi, çeyrek dönümlük bu tepede, bu loş, ıslak, servilerle tıka basa dolu, kımıl kımıl hayat kaynayan, ıssız, ufacık kara parçasında toplanmıştı sanki; tıpkı hangi ayda, ayın hangi gününde olduklarını bilmediği gibi, karanlığın da nereden, nasıl, ne yönden geldiğini bilemiyordu, ama güneşin batmasıyla hiç belli etmeden suların yüzüne gene yayılmıştı işte. Tavşanı parçalara ayırdı, hava karardıkça gitgide daha çok kızılılaşarak yanan ateşte haşladı; küçük hayvanların ürkek, çılgın gözleri karanlıkta bir parlayıp bir kayboluyordu (geyiklerden biri, yüksekten tabak büyüklüğündeki yumuşak bakışlarıyla bakmıştı bir ara); o dört günün ardından, tavşan yahnisi sıcacıktı ama kötü kokuyordu; dolu tenekeden önce kadın içti, o haşlama suyunu yudumlarken, mahkûm şiddetle sulanan kendi ağzının şapırtısını işitiyordu sanki. Sonra o da içti; tavşanın söğüt dallarından çöp-

lere dizdiği ve o sırada ateşte yanıp kapkara kesilmiş öteki etlerini de yediler; artık iyice gece olmuştu. Mahkûm, "Siz ikiniz kayıkta yatsanız iyi olur. Yarın erkenden yola çıkmamız gerek," dedi. Düz dursun diye pruvasından iterek kayığı karadan uzaklaştırdı, eklediği bir parça asma dalıyla pruva halatının boyunu uzattı, ateşin başına döndü, asma dalının ucunu bileğine dola-dı ve yattı. Yattığı yer çamurdu, ama çamurun altı sağlamdı, bir kara parçasıydı ve hareket etmiyordu; insan hiç kımıldamadan duran bir kara parçası üzerine düşerse, bazen kemikleri kırılabilirdi, ama karalar, hiç kütleleri yokmuş gibi, insanları içlerine almaz, her yanlarını sarıp soluksuz bırakarak onları boğmaz, derine, daha derine, daha derinlere çekmez; kimi zaman bir kara parçasını sabanla sürmekte zorlanırsın, günbatımında bitkin ve bıkkın, onun gün boyu dinmek bilmeyen isteklerine söve söve dönersin ranzana; ama hiç değilse toprak, insanı tanıdığı, bildiği her şeyden böyle çekip koparmaz, esir almaz, geri dönme gücünü yok ederek günlerce oraya buraya sürükleyip durmaz. *Nerede olduğumu bilmediğim gibi, gitmek istediğim yere nerden gideceğimi de bilmiyorum zannımca. Ama en azından kayık durdu ve başını geri çevirmeme yetecek zamanı tanıdı bana* diye düşündü.

Şafakla uyandı, ortalıkta hafif bir ışık vardı, gökyüzü nergis rengindeydi; güzel bir gün olacaktı. Ateş sönmüştü; soğuk külle-rin karşı yanında üç yılan, satır altlarına çizilmiş çizgiler gibi birbirlerine koştut yatmış, hareketsiz duruyordu; gün ağardıkça yer-den bitercesine başka yılanlar da görünmeye başladı: Mahkûm orada durmuş, yola çıkmadan önce yiyecek sıcak bir şeyler bulmayı düşünürken, bir dakika önce yalnızca toprak olan topraklar, sanki parçalara bölünerek hareketsiz ilmiklere, sarmallara, bir dakika önce yalnızca dal olan ağaç dalları, şimdi yilandan süslü şeritlere dönüşmüştü. Yiyecek düşüncesinden vazgeçti; zaman kaybetmek istemiyordu, çünkü kayıkta tekne-evdeki kadının attığı o taş gibi nesnelerden daha epeyce vardı; ayrıca düşündü ki, ne kadar hızlı, ne kadar başarılı avlanırsa avlansın, gitmek istedikleri yere varana kadar yetecek yiyeceği bir araya getiremezdi. Onun için asma dalıyla uzattığı pruva halatını çekerek kayığa, yüzeyi yoğun bir pamuk tabakasını andıran (ama anlaşılabilir kalınlığı, derinliği çok fazla olmayan) bir sisle kaplı sulara

döndü; kayığın burnu neredeyse tepeye değdiği halde, kış tarafı bu sis tabakası içinde kaybolmaya başlamıştı bile. Kadın uyandı, kıpırdadı, "Yola mı çıkıyoruz şimdi?" dedi.

Mahkûm, "He," dedi. "Bu sabah bir tane daha doğurmayı düşünmüyorsun, değil mi?" Kayığa bindi, iteleyerek kıyıdan uzaklaştırdı, kayık hemen sislere gömülmeye başlamıştı. Yüzünü kadına dönmeden omzunun üstünden, "Küreği bana uzat," dedi.

"Küreği mi?"

Mahkûm başını çevirdi, "Evet, küreği. Üstüne yatıyorsun," dedi. Ama kürek kadının altında değildi; tepe, ada, yavaş yavaş belirsizleşip sisin içinde gözden kaybolur ve sisler değerli ince bir cam eşya ya da mücevheri yumuşacık hafif bir yüne sararcasma kayığı da içine alırken, mahkûm bir an umutsuzluk içinde değil de, tam tepesine düşmek üzere olan demir bir kasadan kurtulup da onun üstünde duran elli altmış gramlık bir kâğıt ağırlığını kafasına yiyen bir adamın duyacağı şaşkın ve çılgın öfkeyle yere çömeldi kaldı; şimdi öfkeye kapılarak geçirecek vakit olmadığını bildiği için, durumu daha da dayanılmazdı. Bu nedenle hiç duraksamadı. Asma dalının ucuna yapışarak suya atladı, hiç yüzme öğrenmemiş olan bu adam, batıp gözden kaybolarak, çıkıp yeniden batarak, çırpınarak, geyiğin dün yaptığı gibi, önce suyun içinde sonra yüzünde ilerleyerek çamurlu yamacaca çıktı, soluk soluğa yere uzandı, asma dalının ucunu hâlâ sımsıkı tutuyordu.

Şimdi ilk yaptığı şey, en uygun olduğuna inandığı ağacı seçmek (bir an aklını kaçırdığını düşündü, çünkü ağacı teneke kutunun kenarıyla kesmek geçmişti içinden) ve ağacın dibinde bir ateş yakmak oldu. Sonra yiyecek aramaya gitti. Daha sonraki altı günü gene yiyecek arayarak, ağaç yanıp yere devrildiğinde uygun uzunlukta bir parçasını yakıp ayırarak, bu kütüğün kenarlarını sürekli kolladığı ateşin zayıf alevlerine ustalıkla tutup ona kürek biçimi vermeye çalışarak, kadınla bebek (bebek artık besleniyor, meme emiyordu, kadın rengi solmuş asker ceketinin önünü her açmaya hazırlandığında, mahkûm sırtını dönüyor, hatta ağaçların arkasına çekiliyordu) kayıkta uyurlarken, alevleri geceleri de canlı tutarak geçirdi. Tepeden avına dalış yapan at-

macaları gözlemeyi öğrendi, böylece başka tavşanlar ile iki tane de possum buldu; birkaç ölmüş balık yediler, ikisi birden kurdeşen döküp ardından su gibi ishal oldular; kadının kaplumbağa sandığı bir de yılan yediler, ama o dokunmadı; bir gece yağmur yağdı, mahkûm kalktı, çalı topladı, o eski bana bir şey olmaz duygusu içinde çalıları silkeleyip yılanlarından temizledi (artık, *Zararı yok, bir yılan daha*, diye düşünmüyor, yalnızca kenara çekiliyor, yılanlar da, vakit bulurlarsa, o geçsin diye ağır ağır çörekleniyorlardı), kendilerine bir barınak yaptı ve yağmur hemen kesildi ve yeniden başlamadı, kadın da kayığa döndü.

Derken bir gece –bıktırıcı bir yavaşlıkla yakılarak biçim verilen kütük neredeyse bir kürek olmuştu artık– evet bir gece yatağında, koğuştaki kendi yatağında yatıyordu, hava soğuktu, yorganı başına çekmeye çalışıyor, ama katırı kuvvetle iterek, toslayarak ona engel oluyor, dar yatağa onun yanına girmeye uğraşıyordu; şimdi yatak da soğumuş, ıslanmıştı; mahkûm artık yataktan çıkmaya çalışıyordu, ancak katır bırakmadı, dişleriyle kemerinden tutup silkeleyerek, toslayarak onu soğuk ve ıslak yatağa geri çekti, sonra eğildi, soğuk kıvrak güçlü diliyle yüzüne sert uzun bir darbe indirdi; mahkûm uyandığında ortada ateş yoktu, yapımı neredeyse biten küreğin ateşe tutulduğu yerde kömür bile kalmamıştı; kayığın burnu, beline bağlı olan asma dalını bir gerip bir bırakarak onu yeniden suyun içine sürüklemişti; şimdi bir karış suyun içinde yatan bedeninin üstünden hızla uzun soğuk kıvrak bir şey geçti. Derken başka bir şey yaklaşıp ayak bileğini dürtüklemeye başladı (kütükten yaptığı kürekti bu), o sırada kadının çığlık çığlığa oraya buraya vurmaya başlamasıyla kayığın her yanından gelen hışırtı seslerini duydu, çılgın bir telaş içinde el yordamıyla kayığı aramaya koyuldu. Kadın, “Sıçanlar!” diye bağıırıyordu. “Burası sıçan dolu!”

Mahkûm, “Kes sesini,” diye bağırdı. “Bunlar zararsız yılan. Ben kayığı bulana kadar sesini kesemez misin?” Derken buldu, elinde tam bitmemiş kürekle kayığa çıktı; o güçlü kalın gövde-lerden biri daha ayağının altında kasıldı, ama saldırıp sokmadı; soksaydı bile aldırmayacaktı, ateş püsküren gözlerle kayığın kıç tarafına baktı, açık sulardan hafif bir aydınlık vurduğu için arkayı biraz görebiliyordu. Küreği sırık gibi kullanarak kayığı ora-

ya doğru açtı, bir yandan da üstlerinden yılan sarkan ağaç dallarını savuşturuyor, kalın ağır yılanlar patır patır kayığın dibine düşüyor, kadın durmadan çığlık çığlığa bağıırıyordu. Sonra kayık ağaçlardan kurtuldu, tepeden uzaklaştı; mahkûm şimdi ayak bileklerinin dört bir yanında yılanların dönüp durduklarını hissediyor, tırmanıp teknenin bordasını aşarlarken çıkardıkları hışırtıyı duyuyordu. Küreği içeri çekti, boydan boya kayığın dibine daldırdı ve havaya kaldırarak yandan dışarı silkeledi; solgun sulara karşı yılanlardan üçünün daha, havayı kamçılıyarak kıvrılıp gözden kaybolduklarını gördü. "Kapa çeneni!" diye bağırdı. "Kes artık! Keşke ben de yılan olsaydım da çıkıp gitseydim burdan!"

Sabahın ilk saatlerinin o solgun, soğuk, kâğıt inceliğindeki güneşi, pamuğu andıran sis bulutunun içindeki kayığa vurduğunda (ilerliyorlar mıydı, yoksa yerlerinde mi sayıyorlardı, mahkûm bilmiyordu), daha önce iki kez duyduğu ve hiç unutamayacağı o sesi –ağır ağır yaklaşan, düzeni korkunç biçimde altüst olmuş o amansız su kitlesinin sesini– gene duymaya başladı. Ama bu kez sesin hangi yönden geldiğini anlayamadı. Ses sanki her yerdeydi, bir azalıp bir çoğalıyordu; sisin gerisindeki bir hayalet gibiydi, bir an kilometrelerce uzaktan geliyor, bir saniye sonra da kayığı yutacakmışçasına yaklaşıyordu; mahkûm kayığı dosdoğru sesin içine sürmekte olduğuna inandığı bir an (tüm yorgun bedeni ayağa fırlayıp feryat ederek), elindeki bitmemiş küreği –rengi ve dokusu kunduzların eski bir bacadan kemirerek kopardıkları isli tuğlaları andıran on iki kiloluk küreğini– kullanarak, aniden çılgınca bir çabayla kayığın burnunu geriye döndürdüğünde, sesi gene tam karşısında buluyordu. Derken tepesinde şiddetle bir şey kükredi, insan sesleri duydu, bir çan çaldı ve ses kesildi ve sis sanki buğulanmış bir camı elinizle silmişçesine birden dağıldı; kayık şimdi, güneş altında parlayan kahverengi bir suda, yirmi beş metre kadar ötesindeki bir buharlı gemiyle yan yana duruyordu. Güverteler, acele kurtarılmış bir yığın ev eşyasının aralarında, yanlarında oturan ya da ayakta duran kadın, erkek ve çocuklarla tika basa doluydu; hepsi kederli gözlerle sessizce kayığa bakarlarlarken, mahkûm ile kapitan köşkündeki eli megafonlu adam, tornistan etmiş makinele-

rin çak-çakları arasında, biri cılız kalan sesiyle bağırarak, öteki megafondan kükreyerek konuştular:

“Ne yapmaya çalışıyorsun sen, be adam? İntihar etmek mi istiyorsun?”

“Vicksburg’a nerden gidilir?”

“Vicksburg mu? Vicksburg’a mı? Yanaş da çık yukarı.”

“Kayığı da alır mısınız?”

“Kayık mı? Kayığı ha?” Megafon şimdi kükreyip küfürler yağıdırıyordu; savrulan lanetler, biyolojik varsayımlar, havadan, sudan, sisten çıkarcasına soyut, boş, anlamsız dalgalar halinde yayılıyor, sonra bunlar herhangi bir yara ya da hakaret izi bırakmadan, zararsızca megafona geri dönüyordu. “Siz lanet bataklık sıçanlarının isteğine uyup önüme çıkan sardalye kutusu her tekneyi güverteye alacak olsam, vapurun önünde derinlik ölçecek bir görevliye bile yerimiz kalmazdı. Hadi çık yukarı! Tornistan etmiş makinelerle burada durup sonsuza kadar seni bekleyeceğimi mi sanıyorsun?”

Mahkûm, “Kayık olmadan gelmem,” dedi. Şimdi başka bir ses araya girdi; öyle sakın, öyle aklı başında bir sesteki ki bu, bir an kulağa megafonun böğürtüsünden ve ettiği soyut küfürlerden bile daha yabancı, daha aykırı geldi:

“Siz nereye gitmeye çalışıyorsunuz?”

“Gitmeye çalışmıyorum ben,” dedi mahkûm. “Gidiyorum. Parchman’a.”

Bu son konuşan adam arkasını dönüp, anlaşılan kaptan köşkündeki üçüncü biriyle görüştü. Sonra gene kayığa doğru baktı.

“Carvarnon’a mı?”

Mahkûm, “Ne, Parchman mı?” dedi.

“Peki, biz de o tarafa gidiyoruz. Evine dönebileceğin bir yere bırakırız seni. Hadi çık yukarı.”

“Kayık da geliyor mu?”

“Evet, evet. Çabuk ol. Sırf seninle konuşmak için boş yere kömür yakıyoruz.” Bunun üzerine mahkûm kayığı yanaştırdı, adamların yardım ederek kadınla bebeği küpeşte parmaklıklarından atlatışlarını seyretti, sonra kendi de tekneye çıktı, ama asma dalı ekli pruva halatının ucunu hâlâ elinde tutuyordu, kayık kazan dairesinin bulunduğu güverteye çekilinceye kadar da

bırakmadı. Yumuşak tavırlı adam, "Olamaz. Kürek yerine bunu mu kullanıyordun sen?" dedi.

Mahkûm, "He, ya," dedi. "Tahta parçasını kaybettim de."

Yumuşak sesli adam, "Tahta parçası ha," dedi (mahkûm arkadaşlarına adamın bunu fısıldar gibi söylediğini anlattı), "tahta parçası demek. Pekâlâ. Hadi gel de bir şeyler ye. Kayığın güvende artık."

Mahkûm, "Ben burda beklesem daha iyi olur zannımca," dedi. Çünkü arkadaşlarına, şimdi güverteyi dolduran öteki insanların, bileğine birkaç kez doladığı pruva halatını sımsıkı tutarak baş aşağı yatırılmış kayığın üstünde kadınla birlikte oturlarken, çevrelerinde sessizce toplanıp garip, ateşli, kederli ve yoğun bir ilgiyle kendilerine bakan tüm bu öteki sığınmacıların, beyaz olmadıklarını ilk kez o zaman fark ettiğini anlattı—

Tombul mahkûm, "Zenci miydiler yani?" diye sordu.

"Hayır. Amerikalı degillerdi."

"Amerikalı degiller miydi? Sen *Amerika'nın* bile dışına çıkmışsın, ha?"

Uzun mahkûm, "Bilmem ki," dedi. "Onlar Atchafalaya dediler."— çünkü biraz durduktan sonra adamın birine "Ne diyorsun?" diye sormuş, adam gene bir şeyler gulu gulu etmişti—

Tombul mahkûm, "Gulu gulu mu?" diye sordu.

Uzun mahkûm, "Böyle konuşuyorlardı. Gulu gulu, wang, kov-kov-tu-tu gibi bir şey," dedi. —oturduğu yerden onların aralarında gulu gulu konuşmalarını izlemişti, ardından gene kendisine baktıklarını gördü, sonra herkes geri çekildi ve yumuşak tavırlı adam (kolunda Kızıl Haç arması takılıydı), arkasında yiyecek tepsisi taşıyan bir garsonla geldi. Yumuşak tavırlı adamın elinde iki kadeh viski vardı.

Mahkûma, "Şunu iç, ısınırsın," dedi. Kadın kendi kadehini alıp viskiyi içti, ama mahkûm arkadaşlarına nasıl kadehe bakarak, *Yedi yıldır ağzıma viski koymadım*, diye düşündüğünü anlattı. Ağzına viski koymamıştı çünkü bundan önce yalnız bir kez viski içmişti, o da kaçak viski yapılan bir çam ormanının içinde; on yedi yaşındaydı; oraya dört arkadaşıyla gitmişti, bunlardan ikisi yetişkin adamlardı, biri yirmi iki ya da yirmi üç, öteki kırk yaşlarındaydı; o günü hatırlıyordu. Daha doğrusu, o akşam olanla-

rın belki üçte birini hatırlıyordu – cehennem renginde bir ateşin başında çıkan şiddetli bir kavgada kafasına yediği sert yumrukları (ve kendi yumruklarının sert kemiklere indirdiği darbeleri), sonra göz açtırmayan parlak bir güneşin altında, daha önce hiç görmediği, sonradan evinden otuz kilometre uzakta olduğunu öğreneceği bir yerde, bir inek ağılında korkunç bir baş ağrısıyla uyandığını hatırlıyordu. Arkadaşlarına, bunları düşündüğünü ve şimdi çevresinde kendisini gözleyenlerin yüzlerine bakarak, “İçmesem iyi olur zannımca,” dediğini anlattı.

Yumuşak tavırlı adam, “Hadi, hadi, iç şunu,” dedi.

“İstemem.”

Yumuşak tavırlı adam, “Saçmalama,” dedi. “Ben doktorum. Al da, iç. Sonra yemeğini yersin.” Bunun üzerine mahkûm kadehi aldı, ama gene de duraksayınca, yumuşak tavırlı adam, gene o sakin ve akli başında ama biraz sertleşen sesiyle –karşı çıkılmaya alışık olmadığından, sakinliğini ve nezaketini koruyabilen bir adamın sesiyle– “Hadi bakalım, dik başına; bizi hâlâ geciktiriyorsun,” dedi; o da viskiyi içti ve içkinin ateş gibi midesine inmesiyle olayın başlaması arasında geçen bir saniye içinde bile, “Size söylemeye çalıştım! Söylemeye çalıştım!” demeye çabalıyordu. Ancak artık çok geçti; dehşetin, umutsuzluğun, yılgınlık, çaresizlik, öfke ve isyanın onuncu gününde, o solgun güneş ışığı altında kendisi ile katırı (ona John Henry adını koymasına ses çıkarmamışlardı) –bu katırla beş yıldır başka hiç kimse saban sürmemişti, huyunu suyunu, alışkanlıklarını biliyor ve bunlara saygı duyuyordu; katırı da onun huyunu suyunu, alışkanlıklarını çok iyi bildiğinden, ikisi de birbirinin ne yapmak istediğini önceden kestirebiliyordu– şimdi katırıyla birlikteydi, gulu gulu eden küçük yüzler önlerinden çil yavrusu gibi kaçışıyor, yumrukları tüm gücüyle o bildik sert kafa kemiklerinde patlıyor, sesi “Hadi, John Henry! Sür geç şunların üstünden sabanınla! Canlarına oku şu gulu guluların hepsinin, aslanım!” diye bağıırıyordu; bu sırada geri dönüp üstüne doğru gelen parlak kıpkırmızı ateş dalgasını sevinçle, mutluluk içinde karşıladı, zafer çiğlikleriyle ileri atıldı, derken gözlerinde şimşekler çaktıran o sert yumruk indi ensesine: Şimdi kolları bacakları yere yapıştırılmış sırtüstü güvertede yatıyordu, iyice ayılmıştı, burnundan gene oluk gibi

kan akıyordu, yumuşak tavırlı adam üstüne eğilmişti, çerçevesiz gözlüklerinin gerisindeki gözleri, mahkûmun ömründe gördüğü en soğuk gözlerdi – arkadaşlarına, bu gözlerin kendine bakmadığını, başka hiçbir şeyle ilgilenmeden, tam nesnel bir tavırla yalnızca akan kana baktığını söyledi.

Yumuşak tavırlı adam, “Aferin sana,” dedi. “Kadavraya dönmüşsün ama gücün kuvvetin hâlâ yerinde, ha? Bol bol da kıpkırmızı kan. Kimse hiç sana hemofilik olduğunu söyledi mi?” (Tombul mahkûm, “Ne? Hemofilik mi? Bunun ne olduğunu biliyor musun sen?” dedi. Uzun mahkûm artık sigarasını yakmıştı; temiz, ince, hareketsiz bedeni, alt ve üst ranzalar arasındaki tabutu andıran daracık boşlukta iki büklüm durumdaydı; sigaranın mavi dumanı, kartal gagası burnunu, ince esmer yüzünü yalayarak kıvrıla kıvrıla yükseliyordu. “Aynı zamanda hem boğa hem de inek olan bir dana demek bu.”

Üçüncü bir mahkûm, “Yok, öyle değil o,” dedi. “Dana da tay da olmayan bir dana ya da tay demek.”

Tombul mahkûm, “Hadi sende,” dedi. “Boğulmamak için ya biri olması gerek ya da öteki.” Gözünü ranzadaki uzun mahkûmdan hiç ayırmamıştı; şimdi gene ona, “Adamın sana böyle demesine ses çıkarmadın, ha?” dedi.) Uzun mahkûm gerçekten de susmuş, doktora hiç karşılık vermemiş, ama bundan sonra da onun yumuşak bir adam olduğunu düşünmeyi bırakmıştı. O sırada kendini iyi hissettiği halde (son on gündür hiç bu kadar iyi hissetmemişti) yerinden kımıldayamıyordu. Bu yüzden yardım edip ayağa kaldırdılar, götürüp ters dönmüş kayığın üstündeki kadının yanına koydular; doktorun tırnakları kısa kesilmiş temiz eli bir ilaç şişesini burnunun altına tutana kadar, mahkûm, o ezeli düşünen insan pozunda, dirsekleri dizlerine dayalı, öne eğilmiş biçimde oturarak, kendi kanının ayakların çamura buladığı güverteyi parlak bir kırmızıya boyayışını seyretti.

Doktor, “Kokla şunu. İyice içine çek,” dedi. Mahkûm kokladı, keskin amonyak kokusu burun deliklerini yaktı, ta boğazına kadar indi. “Bir daha,” dedi doktor. Mahkûm söz dinleyip gene kokladı. Bu kez soluksuz kaldı ve bir parça kan tükürdü; burnu şimdi bir ayak tırnağı kadar duygusuzlaşmıştı; yalnız sanki bü-

yüyüp otuz santim boyunda bir kürek olmuş ve kürek kadar da soğumuştur.

“Sizden özür diliyorum. Niyetim hiç—” dedi.

“Niçin?” dedi doktor. “Kırk elli kişiye karşı çok iyi dövüştün, şimdiye kadar gördüklerimin en iyisisin sen. Adamlara tam iki saniye dayandın. Artık bir şeyler yiyebilirsin. Ne dersin, yoksa yemek yiyince gene sapıtacak mısın?”

Kadınla ikisi kayığın üstünde oturdukları yerde yemeklerini yediler; gulu gulu eden yüzler artık onlara bakmıyordu, eğilmiş oturan mahkûm, kalın sandviçini yavaş yavaş ve güçlkle ısıtıyor, sandviçi bir köpeğin yiyeceği gibi, yüzüne yan ve yere paralel tutuyordu; buharlı gemi yoluna devam etmekteydi. Öğleyin sıcak çorba, ekmek ile gene kahve geldi, kayığın üstünde yan yana oturdukları yerde bunları da yiyip içtiler; asma dalı hâlâ mahkûmun bileğine sımsıkı sarılıydı. Bebek uyandı, meme emdi, sonra gene uyudu; aralarında sessizce konuştular:

“Sizi götüreyim dediği yer Parchman mıydı?”

“Ben oraya gitmek istediğimi söyledim ona.”

“Tam olarak Parchman dermiş gibi gelmedi bana. Başka bir yer söyledi sanki.” Mahkûm da öyle düşünmüştü. Vapura çıktıklarından beri az çok kaygı içinde bunu düşünüyordu, özellikle de öteki yolcuların kim olduklarını fark ettikten sonra; bu kadınlar, erkekler kesinlikle kendinden daha kısa boyluydular, bazılarının gözleri mavi ya da gri olmakla birlikte, derileri de güneş yanığından başka bir renkteydi; aralarında daha önce hiç duymadığı bir dil konuşuyor ve belli ki İngilizce bilmiyorlardı; Parchman dolaylarında ya da herhangi başka bir yerde onlara benzer insanlar görmüş değildi ve şu anda Parchman’a ya da daha ötede bir yere gittiklerini hiç sanmıyordu. Ama mahkûm dağ köylerinde yaşayanların tutum ve davranışları gereği, soru sormamıştı, çünkü onun yetişme biçimine göre bilgi istemek, kendine bir iyilikte bulunulmasını istemek demekti ve insan tanımadığı kimselerden iyilik istemezdi; onlar sana bir iyilikte bulunmayı teklif ederlerse, belki kabul eder ve neredeyse canın sıkılmış gibi kısaca teşekkür edersin, ama soru sormazsın. Dolayısıyla, her zaman yaptığı gibi, dikkat kesilip bekledi; aklına en çok yatan şeyi, gücünün yettiği en iyi biçimde yapacak ya da yapmaya çalışacaktı.

Böylece beklemeye koyuldu. Öğleden sonra gemi güçlkle, tıka basa söğüt ağaçlarıyla dolu bir boğazdan geçti; mahkûm şimdi Irmak Baba'nın üstünde olduklarını anlamıştı. Artık inanabiliyordu buna – öğleden sonranın aydınlığında göz alabildiğine uzanan uykulu, sarı bir su kitlesi üzerindeydiler—(Arkadaşlarına emin bir tavırla, "Irmak'ta olduğumuzu anlamıştım, çok büyüktür çünkü o," dedi. "Ne kadar büyük olursa olsun dünyada hiçbir sel, sularını biraz yükseltmenin dışında bir şey yapamaz ona; suları yükselince, başını çevirip pirenin nerede olduğunu görür ve tam nereyi kaşıyacağını bilir. Ancak şu ufak, entipüften dereler bir gün aşağı ertesi gün yukarı doğru akar ve içlerindeki ölü katırlarla, tavuk kümesleriyle takkadak insanın tepesine binerler.")—gemi şimdi ırmağın yukarılarına doğru gidiyordu (mahkûm ters çevrilmiş kayığın üstünde kadının yanında oturduğu yerde, *tabak üstünde yürüyen bir karınca sanki*, diye düşündü; gene bebeği emziren kadın da anlaşılan sulara, iki yanlarında birer buçuk kilometre açıkta, suyun yüzünde paralel iplikler gibi uzayıp giden iki set çizgisine bakıyordu); derken mahkûm günbatımına doğru doktorun ve megafonla kendisine ilk bağırان adamın seslerini duyup kulak kabarttı; sesler tepesindeki kaptan köşkünden geliyor, megafonlu adam gene bağıırıyordu:

"Duralım ha? Duralım ha? Tramvay mı sürüyoruz biz burada?"

Doktorun tatlı sesi, "Öyleyse değişiklik olsun diye dur," dedi. "Bugüne kadar oraya kaç sefer yaptın, bataklık sıçanı dediğin kimselerden kaçını toplayıp getirdin, bilmem. Ama şimdi karşına ilk defa iki –hayır, üç– kişi çıkıyor ve bunlar hem gitmek istedikleri yerin adını biliyor hem de oraya gitmeye uğraşıyorlar." Güneş gittikçe alçalır ve karınca-gemi gittikçe bakırlaşan o dev gibi koskoca bomboş tabağın üstünde ağır ağır ilerlerken mahkûm bekledi durdu. Ama soru sormadı, yalnızca bekledi. *Adam belki Carrollton demiştir. C harfiyle başlayan bir yerdi*, diye düşündü. Ancak, buna da inanmıyordu. Nerede olduklarını bilmiyordu ama yedi yıl önce bileğinden şerif yardımcısına kelepçelenmiş durumda trenle içinden geçtiği Carrollton'un yakınlarında bir yerde olmadıklarından emindi – iki demiryolunun kesiştiği yerde vagon tekerleklerinin o yavaş aralıklarla sü-

rüp giden, kulakları sağır edici tangırtılarını, yemyeşil tepelerdeki ağaçlar arasına gelişigüzel serpiştirilmiş sakın beyaz evleri, Tanrı'nın parmağı gibi havaya yükselen sivri bir kilise kulesini hatırlıyordu. Ama orada ırmak yoktu. *Bu ırmağın yakınlarındaysan, onun orada bir yerlerde olduğunu kesinlikle anlarsın,* diye düşündü. *Sen kimsin ya da şimdiye kadar nerelerdeydin umurumda değil, der o sana.* Az sonra geminin burnu çaprazına dönmeye başladı, gölgesi de o yöne döndü ve suların üstünde, çok ileride, hiç hayat izi bulunmayan, söğüt ağaçlarıyla kaplı bir sırtta doğru ilerledi. Görünürde hiçbir şey yoktu, mahkûm sırtın ötesinde toprak ya da su bile göremiyordu; gemi sanki ağır ağır o ince alçak cılız söğüt duvarına çarparak içinden geçip boşluğa açılacak ya da yavaşlayacak, yanından dolaşarak kendisini bu boşluğa indirecekti – eğer kendisini indirmek üzereyseler ve burası Parchman yakınlarında olmayan, adı “c” ile başladığı halde Carrollton da olmayan o yer ise elbet. Sonra başını çevirdi, doktorun kadına doğru eğildiğini, işaret parmağıyla bebeğin gözkapağını kaldırarak dikkatle baktığını gördü.

“Bu doğduğunda yanında başka kim vardı?” diye sordu.

“Kimse yoktu,” dedi mahkûm.

“Her şeyi kendi başınıza yaptınız, öyle mi?”

Mahkûm, “Evet,” dedi. Doktor şimdi doğrulup ona baktı.

“Carnarvon’a geldik,” dedi.

“Carnarvon mu? Burası değildi benim—” dedi mahkûm. Sonra durdu, sesi çıkmadı. Ve şimdi durumu anlattı – çerçevesiz gözlüklerin gerisindeki o buz gibi soğuk dikkatli gözlere, kendisine karşı gelinmesine ya da yalan söylenmesine alışık olmayan, birden parlayan o ifadesiz yüze bakarak anlattı. (Tombul mahkûm, “Evet, ben de onu soracaktım. Senin üstündeki giysileri kim olsa tanırdı. Dediğin kadar akıllı bir adamsa bu doktor nasıl oldu da—”

Uzun mahkûm, “On gece üstümde o giysilerle yatmıştım, çoğu zaman da çamurların içinde,” dedi. “Gece yarısından beri de ağacı yakarak yaptığım küreği kullanmıştım ve üstündeki işleri temizleyecek vaktim olmamıştı. Ama giysilerin görünüşü, aynı giysiler içinde günlerce korkup kaygılanarak, sonra gene korkup gene kaygılanarak yaşadığın zaman –işte asıl o zaman—

değişiyor. Yalnızca üstündeki pantolonun görünüşü demiyorum.” Gülmedi. “İnsanın yüzü de değişiyor. Doktor anlamıştı.”

Tombul mahkûm, “Peki, devam et,” dedi.)

“Biliyorum,” demişti Doktor. “Bunu, sen şurada güvertede baygın yattığın, ayıldığın sırada anladım. Şimdi bana yalan söyleme. Yalanı sevmem. Bu gemi New Orleans’a gidiyor.”

Mahkûm sakın, son derece kesin, kararlı bir sesle hemen, “Olmaz,” dedi. Şimdi kurşun seslerini – kendisinin bir saniye önce durduğu yere düşen mermilerin sudaki tak-tak-taklarını gene duyabiliyordu. Aslında düşündüğü kurşunlar değildi. Onları unutmuş, bağışlamıştı. Yeniden koşmaya başlamadan önce suda korku içinde çömelişini, hıçkıra hıçkıra ağlayışını, yüreğinin küt küt atışını –duyduğu o sesi, yapılan suçlamayı, yeryüzündeki tüm tutkuların, budalalıkların, haksızlıkların sorumlusu o güvenilmez ezeli Yaratıcı’yı kesinlikle reddedişini– düşünüyordu: *Dünyada tek istediğim, teslim olmaktı*; bunu düşündü, anımsadı, ama şimdi kızmıyor, öfkelenmiyordu; zihninden bir mezar taşı yazıtından daha kısa bir düşünce geçti: *Hayır. Bunu bir kez denedim. Üstüme kurşun yağdırdılar.*

“New Orleans’a gitmek istemiyorsun demek. Aslında Carnarvon’a gitmeyi de tasarlamıyordun sen. Ama Carnarvon’u New Orleans’a tercih ediyorsun.” Mahkûm sesini çıkarmadı. Doktor ona baktı, iyice büyümüş olan gözbebekleri, koca iki köprü çivisinin başlarını andırıyordu. “Hangi suçtan girdin içeri? Adama düşündüğünden daha sert mi vurmuşsun, ha?”

“Hayır. Bir tren soymaya kalkıştım.”

“Bir daha söyle bakayım.” Mahkûm bir daha söyledi. “Sonra? Devam et. 1927 yılında bu kadarını söyleyip sonra susamazsın, be adam.” Mahkûm sakın sakın anlattı – dergilerden, o gazete aboneliğinden kazandığı parayla satın aldığı çakar almaz tabancadan, maskeden, mumun yanmaya devam edebilmesi için hava akımı bulunmayan ve bu yüzden neredeyse çıktığı kibritle aynı anda sönen ama gene de tenekesi el yakacak derecede ısınan o hırsız fenerinden söz etti. İçinden, *Bu adamın benim gözlerime ya da ağızıma baktığı yok*, diye düşünüyordu. *Kafamdaki saçlar nasıl uzuyor ona bakıyor sanki.* Doktor, “Anlıyorum,” dedi. “Demek bir şeyler ters gitti. Ama düşünmek için bol bol vaktin ol-

muştur. Neyin ters gittiğine, nerede yanlış yaptığına karar verebilmek için yani."

Mahkûm, "Evet, oldu," dedi. "O günden beri epey kafa yordum buna."

"Demek gelecek sefer aynı hatayı yapmayacaksın."

"Bilmem," dedi mahkûm. "Gelecek sefer diye bir şey yok."

"Neden? Nerede yanlış yaptığını biliyorsan, gelecek sefer yakalayamazlar seni."

Mahkûm gözlerini dikip doktora baktı. Karşılıklı uzun uzun bakiştılar; aslında bu iki çift göz birbirinden o kadar da farklı değildi. Az sonra mahkûm, "Ne demek istediğinizi anlıyorum zannımca," dedi. "O zaman on sekiz yaşındaydım. Şimdi yirmi beş yaşındayım."

Doktor, "Ha," dedi. Şimdi (mahkûm, arkadaşlarına anlatmaya çalışıyordu) doktor hiç kımıldamamış, yalnızca mahkûma bakmayı bırakmıştı. Ceketinden bir paket ucuz sigara çıkardı. "Alır mısın?" dedi.

Mahkûm, "İstemem, almayım," dedi.

Doktor o nazik, ifadesiz sesiyle, "Tamam," dedi. Sigara paketini cebine koydu. "Benim meslekten insanlara (doktorlara) da, Yehova tarafından değilse bile Amerikan Tıp Derneği tarafından bağlama ve çözme gücü bahşedilmiştir – sırası gelmişken söyleyeyim, şu anda hangi şart altında, ne zaman ve ne miktarda olursa olsun, bu derneğin sağlamlığına paramı basar, bahse girerim ben. Şimdiki olayda yetki sınırlarımı ne kadar aşıyorum bilmem, ama tutup bir deneyeceğiz bakalım." Ellerini ağzında boru gibi yapıp tepedeki kaptan köşküne doğru, "Kaptan!" diye bağırdı. "Bu üç yolcuyu burada karaya çıkaracağız." Yeniden mahkûma döndü. "Evet," dedi, "sanırım bırakacağım senin bağlı olduğun eyalet pisliğini kendi temizlesin. Al şunu." Cebinden gene bir şey çıkarmıştı, elinde bu kez bir kâğıt para vardı.

Mahkûm, "Yok," dedi.

"Hadi, al. Bana karşı gelinmesinden de hoşlanmam ben."

Mahkûm, "Yok, almam," dedi. "Geri nasıl ödeyecem sonra?"

"Senden geri ödemeni isteyen mi oldu?"

"Yok," dedi mahkûm. "Ben de zaten borç istemedim ki."

Böylece bir kez daha kuru karaya ayak bastı, daha önce su-

yun o alaycı, yoğun gücünün elinde (hiç kimsenin ömür boyu böyle bir şeyi birden fazla yaşamaması gerekirken) iki kez oyuncak olan bu adam, kaderinde inanılmaz bir biçimde bunu üçüncü kez yeniden yaşamak varmış ki, şimdi kadınla o boş setin üstünde ayakta duruyordu; kadın uyuyan bebeği soluk renkli ceketle sarmıştı; asma dalından pruva halatı da hâlâ mahkûmun bileğine sarılıydı; birlikte geminin geri geri gidip dönüşünü ve koca bir tabak gibi duran o bomboş sulara ağır ağır ilerleyişini izlediler; sular gitgide bakır rengini alıyor, geminin gerisinde bıraktığı duman, bu ucsuz bucaksız, durgun, sessiz boşluğun kızılığını bulandırıyor; kenarları bakıra çalan duman bulutları gitgide seyrelip solgunlaştı, her yere keskin bir koku yaydı; gemi gittikçe ufaldı, sanki hiç ilerlemiyor, günbatımının tüy kadar hafif havasında, hareketsiz asılı duruyordu; sonunda suda yüzen bir çamur parçası gibi dağılıp yok oldu.

Mahkûm döndü ve ilk kez çevresine, arkasına baktı ve irkil-di; korktuğu için değil, doğal bir tepkiyle irkilmişti; irkilen, bedeni değil ruhuydu – bilgi almak için bile olsa yabancılara soru sormayan dağ insanının sürekli uyanık tuttuğu o derin keskin dikkatiydi. *Hayır, burası Carrollton da değil*, diye düşündü. Çünkü şimdi setin kara tarafındaki neredeyse dimdik yamacın üstünden aşağıya, yirmi metre ötede uzanan düz yüzeye, kırıksız yayılıp gitmekle birlikte yüzeyi şurada burada hiç yükseklikleri yokmuş gibi duran zırnık yeşili tümseklerle delinen, kıvrıla kıvrıla giden mürekkep renginde damarlarla (bunların aslında su olduklarını düşünmeye başlamış, ancak gene de az sonra birinin içinde yürürken bile bundan hâlâ kesinlikle emin olamamıştı) kırılan, tatlı hamuru kadar yassı ve gene tatlı hamuru renginde, ya da belki bazı atların yaz donları gibi esmer sarı ve tıpkı halı ya da hayvan postu yoğunluğunda ve garip, anlaşılmaz biçimde akıcı bir katılıkta görünen bu düzlüğe, bu toprak parçasına bakıyordu. Arkadaşlarına, kendilerinin de yola koyulduğunu söyledi – anlattı. Ama onlara kayığı tek başına kum torbalarının üstünden nasıl aşırıldığını, seti geçip karşı yandaki yirmi metrelik yükseklikten aşağıya nasıl indirdiğini anlatmadı; yalnızca yeniden yola koyulduğunu, kızgın kıvılcımlar gibi sokaan sivrisinek bulutlarının içinden geçerek, boyunu aşan, kollarına ve yü-

züne bıçak gibi çarpan testere dişli otların arasından bata çıka yürüyüp, kayığı içinde oturan kadınla birlikte asma dalı eklediği pruva halatından çekerek, topraktan çok suya benzeyen diz boyu bir yerde, sonra da içinde sudan çok toprak olan o dolambaçlı siyah kanallardan birinde, tökezleye kalka ağır ağır ilerlediğini söyledi; derken karşısına, servi kerestesinden yapılma, demir damlı o ev –(şimdi kendisi de kayığa binmiş, kütüğü ateşte yakarak yaptığı küreği çekiyordu; yarım saat önce ayağının bastığı zaten sert olmayan toprak birdenbire altından kayıp gidince suya batmış, ancak tulumunun hava dolu sırtının alacakaranlık sularda balon gibi hafifçe şişmesiyle yeniden yükselmiş ve çaballayıp kayığa binmişti), örümcek bacakları kadar ince üç metrelik direkler üzerinde yükselen ve ölümcül bir yara aldıktan sonra bu sığ sulara kadar yürüyerek gelen ve yakınlarda ya da görünürde üstüne çıkıp yatabileceği bir yer bulamadan can vermiş, hırpani (belki de zehirli) bir hayvanı andıran, tek atlık bir ahırdan biraz daha büyük olan o kulübe– ve derme çatma bir merdivenin ayağına bağlanmış bir kano ile başının yukarısında tuttuğu bir fenerle (artık iyice karanlık olmuştu) açık kapıda duran ve tepeden bakarak kendilerine gulu gulu bir şeyler söyleyen bir adam – çıkmıştı.

Arkadaşlarına bundan sonraki sekiz, dokuz ya da on günden söz etti (kaç gün olduğunu tam hatırlamıyordu) – dördünün (kendisi, kadınla bebek ve dilini anlamadıkları o sıçan ya da sincap gibi yumuşak parlak gözlü, çürük dişli, ufak tefek, zayıf ama güçlü adamın) bir buçuk odada yaşadıklarını anlattı. Ama anlaşılan nefes tüketmeye değmez diye düşünerek o seksen kiloluk kayığı tek başına nasıl kaldırıp setin karşı yanına götürdüğünü, yirmi metrelik setten nasıl indirdiğini anlatmamışsa, bunu da böyle uzun uzun anlatmadı. Yalnızca, “Bir süre sonra bir eve geldik ve orda sekiz ya da dokuz gün geçirdik, sonra dinamit patlatıp seti yıktılar, bu yüzden ayrılmak zorunda kaldık,” dedi, o kadar. Ancak, olanları anımsıyor, hiç titremeyen sakin elinde hapisane müdürünün verdiği ama daha yakmadığı o güzel puro, şimdi her şeyi, o ilk sabah ev sahibinin yanında yattığı ince ot şiltede (kadınla bebek evin tek yatağında yatmıştı) uyanışını sessizce anımsıyordu; o sırada duvarın eğrilmiş kaba kalın tahta-

ları arasından yol yol görünen kızgın güneş, evin derme çatma sundurmasının üstündeydi (sundurma, toprağa da suya da benzemeyen verimli bir düzlüğe bakıyordu, insan böyle bir yerde, duyu organlarıyla bile, neyin ne olduğunu –neyin dolgun, yoğun hava, nelerin hava gibi ele gelmeyen karmakarışık bitkiler olduğunu– anlayamazdı); içinden, *Bu adam karnını doyurmak, hayatını sürdürmek için burada bir iş yapıyor besbelli. Ama nedir bilmiyorum. Yeniden yola çıkana, nerde olduğumu, kimseye görünmeden o şehirden nasıl geçebileceğimi öğrenene kadar, onun yaptığı işe yardım etmem gerekecek ki biz de karnımızı doyurup yaşayabilelim. Ama o iş nedir bilmiyorum*, diye düşündü. O ilk sabah hemen giysilerini de değiştirmişti; şimdi üstünde pamuklu kaba kumaştan bir pantolon vardı; tıpkı kayığı setten indirişini anlatmadığı gibi, düğmeleri kopmuş bu pis pantolonu da daha on iki saat öncesine kadar hiç görmediği ve son kez gördüğü gün bile hâlâ karşılıklı tek kelime konuşamadığı o adamdan nasıl yalvar yakar istediğini, ödünç ya da satın aldığını da anlatmadı; Cajan'ın bile artık giyilmez diye attığı pantolonun lime lime olmuş paçaları, 1890 modeli hamakların püskülleri gibi saçak saçaktı; şimdi bu pantolonu giymiş, belden yukarısı çıplak durumda, elindeki kurumuş çamurlarla kaplı, is lekeleriyle dolu iş tulumu ile gömleğini, odanın bir köşesine çivilenmiş ve içine kuru ot doldurulmuş kaba saba ranzasında o sabah uyanan kadına doğru uzatarak, "Şunları güzelce yıka. Tüm lekelerin çıkmasını istiyorum. Hepsinin," demişti.

Kadın, "Ama iş gömleğin," dedi. "Sana verecek eski bir gömleği yok muymuş adamın? Bu güneşte . . . sonra sivrisinekler—" Ama o karşılık bile vermedi, kadın da üstelemedi, gene de akşam karanlığında Cajan ile geri döndüğünde giysileri yıkanıp temizlenmişti, eski çamur ve is lekeleri hâlâ biraz kalmışsa da temizdiler ve yeniden baştaki hapishane giysisi görünüşlerini almışlardı; mahkûmun kolları ve sırtı kıpkırmızıydı ve yarına kadar su toplayacaktı; giysileri yayıp inceledi, sonra altı ay önceki bir New Orleans gazetesine dikkatle sardı, paketi çatı kırışlarından birinin arkasına soktu; paket orada kaldı, bu arada günler birbirini kovaladı, sırtındaki su toplayan yerler patlayıp iltihaplandığında, tahta maske gibi ifadesiz bir yüzle oturur ter dökerken, Cajan pis bir fincan tabağından pis bir bez parçasıyla sırtında-

ki yaralara merhem sürmüştü; kadın hâlâ hiçbir şey demiyordu, çünkü onun paketi neden sakladığını çok iyi biliyordu; iki hafta boyunca birlikte yaşadıkları (sıradan bir evlilikte her zaman elli yılda bile rastlanmayacak) birtakım duygusal, toplumsal, ekonomik ve ahlaki bunalımların aralarında yarattığı yakınlık ve anlayış dolayısıyla değil ama (yaşlı evlileri görmüşsünüzdür: Tornado dan çıkmış gibi birbirinin aynıdırlar, cinsiyetleri yalnızca yakasız gömleklerindeki boyun düğmeleri ile üç köşeli şallarından ayırt edilebilen Louisa Alcott'tan alınma bu çiftlerden binlercesinin yüzünü görmüşsünüzdür; gazetelerin felaket haberleri ve ürkütücü olaylarla, temelsiz güven ve umutlarla, akıl almaz duyarsızlıklar ve yarına ilişkin kayıtsızlık örnekleriyle dolu sütunları arasında yer alan resimlerinde yarış kazanmış bir çift av köpeği gibi dururlar; sabah kahvesinden, akşam çayından aldıkları destekle ayakta kalabilen bu çiftlerden biri ölünce, dul kalanı sanki yeniden bir tür gençlik ve ölümsüzlük kazanmış gibi, tek başına evinin verandasındaki salıncaklı iskemlesinde sallanır ya da bin bir kasabada mahkeme binalarının tütün lekeli kapı önlerinde güneşlenir; geçmişteki o nikâh töreninin manen arındırıp yasal olarak birleştirdiği bedenleri uzun ve sıkıcı bir alışkanlığın ardından gerçekten birleşmiş ve toprağa ilk giren kadın ya da erkek her ikisinin etlerini de mezara götürüp geriye yalnızca şimdi bağımsız ve özgür kalan o yaşlı, dayanıklı, kalıcı kemikleri bırakmış gibi, yeni bir nefes, yeni bir ömür kazanır, sanki tek başlarına sonsuza kadar yaşarlar) kendisi de bir noktada mahkûmla aynı dağ köylüsü soyundan geldiği için biliyordu.

Böylece, paket çatı girişinin arkasında kaldı, günler birbirini kovaladı, bu arada mahkûmla ortağı (şimdi ev sahibi adamla ortak olmuş, pay üzerine timsah avlıyorlardı, o yarı yarıya diyordu buna—tombul mahkûm, “Yarı yarıya ha? Dilini bile anlamadığın bir adamla nasıl bir iş anlaşması yapabildin ki?” dedi.

Uzun mahkûm, “Onunla konuşmam gerekmedi ki hiç. Paranın yalnız bir tek dili vardır,” dedi.) her gün şafakla birlikte yola koyuluyorlardı; önce ikisi aynı kanoyla, sonraları biri kanoyla öteki kayıkla çıktılar; birinin elinde yara bere içinde, kırık dökük bir tüfek, ötekinde bir bıçak, bir parça halat ve Thuringia topuzu biçiminde, aynı büyüklük ve ağırlıkta çam bir sopa,

bakır rengi dümdüz arazide kıvrıla kıvrıla giden gizli simsiyah su kanallarında o buzul çağı karabasanlarının peşinde bir aşağı bir yukarı dolaştılar. Şunu da anımsıyordu: O ilk sabah güneşin ilk ışıkları altında derme çatma merdiven sahanlığında uyanıp yüzünü dönünce, kurusun diye duvara çivilenmiş o kalın deriyi görmüş, birden durmuş, sessizce bakarak, sessizce, ciddi ciddi, *Demek buymuş. Karnını doyurmak ve yaşamak için bu işi yapıyormuş*, diye düşünmüştü; bunun bir deri, bir hayvan derisi olduğunu biliyordu, ama neye benzediğini, akıl yürüterek, düşünerek ya da yitirdiği gençliğinden belleğinde kalmış herhangi bir resim yoluyla, hangi hayvanın derisi olduğunu çıkaramamıştı; gene de bu gözden ırak yerdeki örümcek bacaklı ufak evin (neredeyse daha damı çakılmadan bacaklarından yukarı doğru çürümeye başlamıştı) –bolluk bereket kaynayan bu ıssız yerde, akan- toprak-kısrak ile aygır-güneşin çılgınca birbirlerine sarılan kolları arasında kaybolup giden bu kulübenin– varlık nedeninin o deriye dayandığını anlamış, bunu aynı türden insanlar olmanın (biri dağ köylüsü, öteki su sıçanıydı) aralarında yarattığı ortak anlayışla tahmin etmişti; çünkü her ikisi de, aynı hasis kaderin, güvenli bir gelecek ve çalışmadan rahatça geçecek bir yaşlılık için bankada, hatta toprağa gömülü teneke bir kutu içinde para biriktirmek uğruna değil de, kısa ömürleri boyunca havayla güneşten bedava yararlanabilmek uğruna, durmadan çalışıp didinmeye zorladığı, bu amaçla her türlü sıkıntıya katlanmalarına izin verdiği kimselerdi; mahkûm içinden, *Evet, hangi hayvanmış, çok geçmeden öğrenirim nasıl olsa*, diye düşünmüş ve öğrenmişti; yeniden eve girdi, kadın, Cajan'ın kendisine bıraktığı içi saman dolu kötü, yerli ranzada yeni yeni uyanıyordu; mahkûm kahvaltı etti (haşlanmış pirinç ile içinde büyük oranda bayat balık bulunan, çok acı biberli bulamaç gibi bir şey yedi, hindibayla koyulaştırılmış kahve içti) ve belden yukarısı çıplak olarak, önünde yaylana yaylana hızla yürüyen parlak gözlü çürük dişli ufak tefek adamın gerisinde, o kaba saba merdivenden inerek kanoya bindi. İlk kez bir kano görüyordu, bunun devrilmeden suda durabileceğine aklı kesmedi – hafifliğini ve yukarı bakan açık yanının sağlam bir denge sağlamayacağını düşündüğü için değil de, kanonun yapıldığı tahtada, oyulduğu kütüğün

içinde her an uyanık, hareketli bir doğa yasası –neredeyse bir irade gücü– bulunması ve kanonun şimdiki duruşunun bu yasa-ya –bu güce– şiddetle aykırı düşmesi, onunla çatışması, nedeniyle devrilmeden duramazdı; tıpkı o derinin bir danadan ya da domuzdan daha büyük bir hayvana ait olduğunu ve dışından böyle görünen bir hayvanın büyük bir olasılıkla dişlerinin ve pençelerinin de bulunacağını kabullendiği gibi, bunu da kabullenerek kanonun iki yanına sımsıkı yapıştı, soluğunu tuttu, sanki ağzında içi dinamit dolu bir yumurta varmışçasına, hareketsiz kaskatı yere çömeldi; *yaptığı buysa, aynı şeyi ben de yapabilirim, adam ne yapılacağını anlatamasa bile, ona bakıp öğrenebilirim zannımca*, diye düşündü. Ve öğrendi de; gene sessizce şöyle düşündüğünü anımsıyordu: *Ben de böyle yapılıyor diye düşünmüştüm ve zannımca bir daha ilk kez kendim yapmak zorunda kalsam, gene böyle yapılacağını düşünürdüm* – kızgın güneş çıplak sırtını yakmaya başlamıştı; kanal, siyah bir iplik gibi kıvrıla kıvrıla uzayıp gidiyor, kürek hiç ses çıkarmadan suya dalıp çıktıkça, kano aynı hızla ilerliyordu; derken kürek birden durdu, Cajan arkasından tıslar gibi şiddetli bir sesle anlaşılmaz bir şeyler söyledi; zayıf ağaç kano gitgide azalan bir hızla kendiliğinden sessizce ilerlerken, mahkûm soluğunu tutmuş, kör bir adamın tüm dikkatiyle kulak kabartarak çömeldiği yerde hiç kımıldamadan duruyordu. Sonradan tüfeği de –Cajan’ın kanoya getirdiği o pas yeniği, kundağı bir tel- le kabaca tutturulmuş, namlusuna bir viski şişesi mantarı soka- bileceğiniz, tek kurşun atan silahı da– anımsadı, ama daha şimdi değil; şimdi yalnızca, çömelmiş, büyük bir dikkatle soluk alıp vererek, kımıldamadan iki büklüm oturuyor, sürekli tetikte olan bakışlarını orada burada dolaştırıyor, bir yandan da düşünüyordu: *Nedir? Ne oluyor? Ben ne aradığımı bilmediğim gibi, nerede arayacağımı bile bilmiyorum ki*. Sonra Cajan harekete geçince kanonun da hareket ettiğini hissetti, derken ensesinde ve kulağının arkasında adamın, telaşlı ateşli gergin sesini yükseltmemeye çalışarak anlaşılmaz bir şeyler söylediğini –aslında tısladığını– duydu; kendi koluyla bedeninin arasından aşağı doğru bakınca, Cajan’ın bıçağı tutan elinin arkasında sudan dışarı çıkan o yassı kalın çamur uzantısını gördü; gözlerini yeniden kaldırıncı, çamur parçası önünde ikiye ayrılıp çamur rengi kalın bir kütük oldu, son-

ra hâlâ hareketsiz duran bu kütük, birden üç –hayır dört– boyutuyla sıçrayıp mahkûmun retinalarına atladı sanki – hacmiyle, kütlesiyle, biçimiyle ve bir şeyiyle daha: Bu dördüncü boyut korku değil, son derece yalın, yoğun bir düşünceydi ve mahkûm o kalın pul derili hareketsiz nesneye bakarken, *Tehlikeli görünüyor*, diye düşünmedi, *Büyük görünüyor*, diye düşündü; sonra *Eh, tarlada duran bir katır da daha önce elinde yularla bir katıra hiç yaklaşmamış birinin gözüne böyle büyük görünür*, diye düşündü; *Adam bana ne yapılacağını bir söyleyebilse, vakti kaybetmezdik*, diye düşündü; kano şimdi hayvana iyice yaklaşıyor, sularda bir kıpırtı bile çıkarmadan ağır ağır ilerliyor, mahkûm sanki adamın tuttuğu solüğünü bile işitebiliyordu; şimdi bıçağı onun elinden kaptı, ama bunu yapmayı düşünmemişti bile, çünkü hareket bir anda olup bitmişti; duygularına kapılıp iradesini bir yana bırakmış değildi; hareketi son derece sakindi, benliğinin bir parçasıydı, ona ana sütünden geçen bir nitelikti, ömür boyu bununla yaşamıştı: *İnsan yapmak zorunda olduğu şeyi, elinde hangi alet varsa onunla, nasıl biliyorsa öyle, aklına yatan en iyi biçimde yapabilir ancak. Ve zannımcı, bir domuz nasıl görünürse görünsün gene de domuzdur. Onun için hadi bakalım iş başına*; kanonun burnu düşen bir yapraktan daha hafif bir dokunuşla kıyıya yanaşınca kadar kısa bir süre kımıldamadan oturdu, derken kanodan indi, yalnız bir saniye durakladı, bu sırada zihninin köşesinden bir an *Gerçekten de büyük görünüyor* sözcükleri geçip gitti belli belirsiz; sonra eğilerek ata biner gibi hayvanın sırtına atladı, kendine yakın ön bacağı sımsıkı kavramasıyla bıçağı saplaması bir oldu; aynı anda kamçı gibi savrulan kuyruktan sırtına korkunç bir darbe indi. Ama bıçak hedefini bulmuştu; bunu üstünde şiddetle çırpınan ağır hayvanla çamurun içinde sırtüstü boydan boya yatarken bile biliyordu; hayvanın tümsekli sırtını karnına sımsıkı bastırmış, kolunu boyuna dolamış, tıslayan başını çenesinin altına kısırmıştı; çılgına dönen kuyruk, kamçı gibi savruluyor, kalkıp iniyordu; elindeki bıçakla can alıcı noktayı aradı, bulduğunda sıcak bir kan fışkırdı; az sonra başını gene eskisi gibi dizlerinin arasına almış, karnı havada cansız yatan o koca gövdenin yanı başında otururken, hayvanın kanma bulanmış olan üstü başı, şimdi kendi kanıyla yeniden ıslanıyordu; *Gene şu kahrolası burnum*, diye düşündü.

Eğik başı dizlerinin arasında, yüzünden kanlar akarak orada, umutsuzluk değil de, derin bir düşünce ve şaşkınlık içinde öylece oturdu; bu sırada tepesinde vızıldayıp duran Cajan'ın cırlak sesi çok uzaklardan geliyor gibiydi; gene de bir süre sonra başını kaldırıp, vahşi yüzüyle çevresinde deli gibi hoplayıp zıplayan bu sıska ama güçlü kuvvetli garip adama baktı; sırtıyor, yüksek sesle anlaşılmaz bir şeyler söylüyordu; kan rahatça aksın diye yüzünü özenle yana eğen mahkûm, kendi cam vitrinlerinden birinin önünde duran bir müze müdürünün ya da bekçisinin soğuk bakışlarıyla dikkatlice ona bakarken, Cajan tüfeği havaya doğrulttu, "Bum-bum-bum!" diye bağırdı, sonra yere fırlatarak bu sözsüz oyunla az önceki sahneyi yeniden canlandırdı; sonra ellerini gene havada salladı, "Magnifique! Magnifique! Cent d'argent! Mille d'argent! Tout l'argent sous le ciel de Dieu!" diye haykırdı. Ama mahkûm bakışlarını şimdi gene yere doğru çevirmiş, kahverengi suyu avuç avuç alıp yüzüne çarpıyor, sürekli akan parlak kırmızı rengin suda yol yol dağılışını izliyor ve düşünüyordu: *Bunu bana şimdi anlatmakta biraz geç kaldın sen; bunun üzerinde bile çok durmadı, hemen gene kanoya bindiler, mahkûm sanki soluğunu tutarak ağırlığını azaltmaya çalışmış gibi, nefes almadan kaskatı, gene kanonun dibine çömeldi; önünde, başaltında duran kanlı deriye baktı ve Benim payıma düşen yarısı kaç para eder, bunu bile soramıyorum ona,* diye düşündü.

Ancak bu da uzun sürmedi, sonradan tombul mahkûma dediği gibi, paranın tek bir dili vardır. Şunu da anımsamıştı (şimdi evdeydiler, deriyi platforma yaymışlardı, Cajan o sözsüz oyunu baştan sona şimdi kadın için oynadı: Kullanılmayan tüfek, göğüs göğse çatışma; hayalî timsah, çığlıklar arasında ikinci kez öldürüldü; savaşın galibi ayağa kalktı ve bu kez kadının bile kendisini izlemediğini gördü. Kadının gözleri mahkûmun yeniden şişip kızaran yüzündeydi. "Suratının tam ortasına mı attı hayvan tekme?" dedi.

Mahkûm haşın, sert bir sesle, "Yok," dedi. "Tekme atması gerekmedi. Yüzüm hep böyle olur, çocuğun teki tutup boruyla üfleyip popoma bir fasulye sıkarsa bile kanar benim bu burnum.") – anımsamış, ama arkadaşlarına anlatmaya kalkmamıştı. Birbiriyle konuşamayan iki insan nasıl olmuştu da, yalnızca iki-

sinin de anlamakla kalmayıp aynı zamanda her biri ötekinin benimseyeceğini bildiği, yazılı, tanıklı bir sözleşmeden bile daha iyi (belki bu nedenle) koruyacağına güvendiği bir sözleşme yapmışlardı, belki istese de anlatamazdı. Hatta aralarında tartışmış ve nasıl yaptılarsa, av bulma şanslarını ikiye katlamak için, her birinin kendi kayığında ayrı ayrı avlanmasına karar vermişlerdi. Bu kolay olmuştu: Mahkûm, Cajan'ın "Senin bana ve tüfeğe ihtiyacın yok; biz ancak ayağına dolaşır, sana engel oluruz," dediği zaman kullandığı sözcükleri neredeyse anlamıştı. Daha fazlasını da başarmış, ikinci tüfek konusunda da anlaşmışlardı: Şöyle ki, ikinci bir tüfek kiralayabilecekleri bir adam vardı –arkadaş, komşu ya da belki aynı işi yapan bir başkası, kim olduğu önemli değildi; her biri kendi diliyle (biri bozuk İngilizcesi, öteki bozuk Fransızcasıyla) biri neşeli, parlak gözlü, çok konuşan ağzının içi çürük dişlerinden kalma köklerle dolu; öteki, şişmiş suratı ciddi, neredeyse somurtkan, çıplak sırtı su toplayıp kabarmış, yanık sığır etine dönmüş bu iki adam– gerilmiş bir derinin başına yüz yüze çömelip, bir şirketin maun toplantı masasında karşılıklı oturan iki yönetim kurulu üyesi gibi, konuyu tartışmışlar ve ikinci bir tüfek kullanmamaya karar vermişlerdi; mahkûm kararını, "Zannımca gerekmez. Eğer başta tüfeği beklemeyi akıl etseydim, zannımca şimdi de kullanırdım. Ama işe tüfeksiz başladığıma göre, değiştirmeyim," diye bildirdi. Çünkü ortada para kazanma bakımından bir zaman, bir gün sorunu vardı. (Gariptir ki, Cajan bir tek bunu, ona düşecek yarı payın kaç para tutacağını söyleyemiyordu. Ama mahkûm bunun tüm kazancın yarısı olacağını biliyordu.) Çok az günü vardı. Yakında yola koyulması gerekecekti; *Tüm bu saçmalıklar yakında bitecek ve ben geri dönebilecem*, diye düşündü; sonra birden *Geri dönmek zorundayım*, diye düşündüğünü fark etti; durgunlaştı, sessizce çevresine, geçici bir süre içinde kaybolup huzurlu ve umut dolu günler yaşadığı o bereketli garip ıssızlığa baktı; son yedi yılı, suya atılan ufak çakıl taşları gibi hiçbir iz bırakmadan bu ıssızlığa gömülüp gitmişti; gene sessizce, ama bir tür şaşkınlık ve hayret içinde düşündü: *Evet. Para kazanmanın ne kadar hoş olduğunu unutmuşum zannımca – para kazanmama izin verilmesinin.*

Dolayısıyla tüfek kullanmadı, her sabah düğümlü halatı ve

Thuringia topuzuyla o kendi teknesinde, Cajan kendi kanosunda ayrı ayrı yola çıkıp bu kayıp toprakların gizli kanallarına sessizce girerek suları taradılar; ara sıra sanki sihirbaz değneğiyle ortaya çıkmış gibi birden, başka yarım porsiyon esmer adamlar da beliriyor, kütükten oyma kayıklar içinde nereden geldikleri belli olmayan, konuşmaları anlaşılmayan, Tine, Toto, Theodule adlı bu adamlar sessizce mahkûmun peşine takılıyor, onun timsahlarla teke tek dövüşünü seyrediyorlardı; adamlar, Cajan'm yemek için domuz ahırından bir yavru domuz getirir gibi, tuzaklardan alıp getirdiği misk sıçanlarından pek fazla iri değillerdi ve neredeyse onlara benziyorlardı; (ev sahibi Cajan bunu da yapıyor, mutfakta pişecekleri de getiriyordu, tüfek olayında olduğu gibi, bunu da kendi dilinde söylemiş, mahkûm bunu da İngilizceymiş gibi anlamıştı: "Yiyecek konusunda meraklanma, ey Herkül. Sen timsah tutmana bak, tencereyi doldururum ben.") Cajan sıçanları sürekli yedikleri pirinç ve balığa değişiklik olsun diye arada bir getiriyordu (mahkûm arkadaşlarına bunu anlattı: Akşamları sivrisinek girmesin diye –tahtaya vurmak ya da ortaparmağı işaret parmağının üstüne bindirmek kadar anlamsız, boş bir hareketle– kapısını ve pervazsız tek penceresini sımsıkı kapadıkları için kulübenin havası neredeyse kan sıcaklığına ulaşıyordu; masa olarak kullandıkları kalın tahtanın üstündeki çevresi uçuşan böceklerle dolu fenerin yanı başında oturmuş, dumani tüten tabağının içinde yüzen et parçasına bakarak, *Bu Theodule olmalı. Aralarında tek şişman oydu*, diye düşünmüştü.) – her biri kendinden önceki ve kendinden sonraki ile tıpa tıp aynı olan günler birbirini kovalar, herhangi bir iz bırakmadan geçip giderken, mahkûmun peni olarak mı yoksa dolar ya da onlarca dolar olarak mı hesaplanacağını bilmediği sanal yarı payının miktarı da gitgide artıyordu; sabahları evden çıktığında, matador ile hayranlarını andıran, saygılı küçük bir kano topluluğunun kendisini beklediğini görüyordu hep; güç geçen o öğlen vakitlerinde tek başına avıyla savaşıırken, bu ufak sessiz tekneler çevresinde yarım daire oluyordu; akşamları dönüş sırasında kanolar birer birer, kanalın ilk günlerde kendisinin farkında bile olmadığı yan kollarına sapıp ayrılıyordu; sonra alacakaranlıkta kulübenin merdiven sahanlığında, her zaman orada olan kadın ile çoğu

zaman meme emen bebeğin ve o gün avlanan bir iki hayvanın kanlı derisi ile duvar tahtalarından birine bıçakla atılan ve sayıları gitgide artan iki sıra çentiğin önünde Cajan, kutsal bir tören gibi timsah öldürme oyununu oynuyordu; geceleri kadınla çocuk tek ranzalarına çekilmiş, Cajan da ot şiltede horlamaya başlamış olurdu; o zaman mahkûm, tüten fenerin yanında çıplak topuklarının üstüne çömeliyor, yüzü bitkin ama sakın, sırtı cehalet toplamış eski kabarcıklar ve sert kuyruk darbeleri izleriyle kaplı, önüne eğilerek, artık neredeyse gerçek bir kürek biçimini alan yanık ağaç gövdesini kan ter içinde, yılmadan kazıyıp yontuyordu; ara sıra duruyor, çevresinde bir sivrisinek bulutu vızıldaşıp uçuşurken başını kaldırıyor, gözlerini dikerek önündeki duvara bakıyordu; bir süre sonra o kaba tahtalar silinip kayboluyor, görmeyen boş bakışları, bir engelle karşılaşmadan içindeki zengin yaşamı gizleyen karanlıkta ilerliyor, belki onun, hatta belki de –şimdi anlıyordu ki– çalışıp para kazanmasına değil de, yalnızca didinip durmasına izin verdikleri, ziyan olmuş o yedi yılın ötesine gidiyordu. Derken kendisi de yatıyor, çatı kirişinin arkasındaki pakete son bir göz attıktan sonra, üfleyip feneri söndürüyor, horlayıp duran ortağının yanına üstündekilerle olduğu gibi uzanarak, fırın gibi sıcak, timsah böğürtmeleriyle dolu inleyen karanlıkta, kan ter içinde (sırtına bir şeyin değmesine dayanamadığından) karnının üstüne yatıyor, bir yandan da *Öğrenmem için hiç fırsat vermediler bana*, diye değil de, *Çalışıp kazanmanın tadını unutmuştum*, diye düşünüyordu.

Sonra onuncu gün gene olan oldu. Üçüncü kez oluyordu bu. Önce inanmadı; inanmayışının nedeni, bu aşamada yaşadığı talihsizliklerin çiraklık dönemini bitirip geride bıraktığını –çocuğun doğmasıyla, çektiği eziyetlerin doruk noktasını artık aştığını– ve şimdi, doruğun öteki yüzündeki bayırdan rahatça inmesine izin verilmese bile, belki göz yumulacağını hissediyor olması değildi. İçinde kesinlikle böyle bir duygu yoktu. Kabul edemediği şey, haftalardır sürekli ve tutarlı bir biçimde kendisine böylesine amansızca, ölümüne saldıran bir gücün, bir kudretin, elinde seçebileceği onca değişik evrensel şiddet ve felaket yolları varken, aynı şeyi iki kez tekrarlayacak kadar hayal ve yaratıcılık açısından kısır, sanat ve ustalık gururundan yoksun oluşuydu.

İlkini kabul etmişti, ikinciye hatta bağışlamıştı, ama üçüncüye inanamıyordu – özellikle de bu üçüncü saldırının, kütle ve hareketin kör gücüyle değil de, insan emri ve eliyle başlatılacağını anladıktan sonra inanamıyordu: Demek daha önce iki kez başarısız kalan göklerin hâkimi o alaycı güç, tüm hıncıyla saldırmak için dinamit kullanacak kadar alçalıyordu şimdi.

Arkadaşlarına bunu anlatmadı. Kuşku yok ki, kendisi de neler olup bittiğini, olayın nasıl gerçekleştiğini bilmiyordu. Ama bildiği, tahmin edebildiği kadarını (temiz, titremeyen elindeki puronun koyu bol ilk dumanları arasında sessizce ama) kesinlikle anımsıyordu. Dokuzuncu günün akşamı olmalıydı, yemekte ev sahibinin boş bıraktığı yerin bir yanında kadın, öteki yanında kendi oturuyor, dışarıdan gelen sesleri duyuyor, ama yemekten kalkmıyor, hâlâ durmadan lokmasını çiğniyordu, çünkü aşağıdakileri zaten görür gibiydi: Ev sahibinin ayakta durduğu merdiven sahanlığının altındaki karanlık sularda iki, üç ya da dört kano toplanmış, telaş, pek öfkeli hatta tam anlamıyla şaşkın bile olmayan, yalnızca ürkmüş bataklık kuşlarının bağırışlarını andıran kulak tırmalayıcı birtakım sesler, hızlı hızlı anlaşıl maz bir şeyler söylüyordu; açık ağzının karanlık deliğinde dişleri kapkara duran Cajan, çılgın bir yüz ve öfkeli bakışlarla birden gelip karşılarına dikildiğinde, mahkûm hâlâ lokmasını çiğnemeye devam etmiş, belki de pek meraklanmadan ya da şaşırmadan, yalnız sessizce gözlerini kaldırmış, sert hareketlerle harıl harıl bir tahliye, bir kovulma öyküsü anlatan Cajan'ı izlemişti; adam kollarını savurup yerden görünmeyen bir şey alıyor ve bunu ileriye, aşağılara doğru savuruyor ve bu hareketi bitirir bitirmez şiddeti körükleyen kişi olmaktan çıkıp, canlandırdığı sessiz oyunun kurbanı rolüne bürünerek ellerini başına yapıştırıyor, eğiliyor, hiç kımıldamıyor, kopan sel dalgasının önünde sürüklenirmiş gibi yapıyor, "Bum! Bum! Bum!" diye bağıırıyordu; ona bakarken şimdi kısa bir an çenesini oynatmayan mahkûm, *Ne? Ne anlatmaya çalışıyor bu adam bana?* diye düşündü; gene çok kısa bir süre düşündü ki (çünkü sözlerle anlatamayacağı bir şeydi bu, hatta böyle bir şey düşündüğünün farkında bile değildi), kader onu burada, bu çevrenin sınırları içinde yaşamaya zorlamış ve çevre onu kabul etmiş, kendisi de burayı kabullenmiş olsa

da (bilmekle kalmayıp düşünebilse ve ifade edebilseydi, aslında sessizce, soğukkanlı bir tavırla, şimdiye kadar çalışmanın, para kazanmanın ne kadar iyi bir şey olduğunu bile bilmeyen kendisinin, burada iyi bir iş başardığını, daha önce hiç olmadığı kadar başarı kazandığını, söylerdi), onun asıl hayatı bu değildi; burada, sonsuz derinliklerinde saklı gizlerini asla öğrenemeyeceği bir gölün yüzeyinde duran su böceğinden farksızdı ve her zaman da öyle kalacaktı; bu ortamla gerçekten ilişkide olduğu anlar, ancak acımasız bir güneşin altında, ıssız kızgın bataklıklarda, çevresinde yarım daire olup yerlerine çakılmış gibi kımıldamadan kendisini seyreden kanoların önünde, kendi seçimi olmayan tehlikeli bir oyunu oynamayı kabul ederek kırbaç gibi savrulan sert bir kuyruğun etki alanına daldığı, hayvanın tıslayarak saldıran kafasına kalın çam sopasıyla vurduğu, bu işe yaramayınca hiç duraklamadan, içinde yürüdüğü, yaşadığı kendi cılız et ve kemik ağıyla onun zırhlı bedenini kucaklayıp sardığı ve öfkeden çılgına dönen hayvanı otuz santimlik bir bıçakla can evinden vurmaya çalıştığı anlardı.

Böylece kadınla birlikte durup, Cajan'ın baştan sona canlandırdığı kulübeden çıkarılma oyununu izlediler – bu ufak tefek sıksa adam ellerini kollarını çılgın gibi sallıyor, duvarlardan köşelerden zavallı birkaç parça eşyasını (bunlar, başka kimsenin istemeyeceği, ancak sel, deprem ya da yangın gibi kör güçlerin onun elinden alabileceği şeylerdi) toplar gibi yaparken, kaba duvarın üstüne düşen telaşlı gölgesi bir aşağı bir yukarı zıplıyordu; yarı açık ağzında çiğnenmiş koca bir lokma ve yüzünde yumuşak şaşkın bir ifadeyle onu izleyen kadın, “Ne? Neler söylüyor bu?” dedi.

Mahkûm, “Bilmiyorum. Ama bilmemiz gereken bir şeyse, vakti gelince öğreniriz zannımca,” dedi. Çünkü Cajan'ın ne demek istediğini artık açıkça anlamıştı ama telaşa kapılmamıştı. *Adam burdan gidecek. Bana da gitmemi söylüyor* diye düşünerek – ama bunu daha sonra, herkes yemekten kalktıktan, Cajan'la kadın yataklarına yattıktan ve arkasından Cajan yerdeki döşeginden kalkıp yanına gelerek sessiz hareketlerle kulübeyi terk etmeleri gerektiğini bir daha anlattıktan sonra düşünmüştü; adam bu kez, bir eliyle onu tutar gibi yapmış, öteki elini hare-

ket ettirerek, yanlış anlaşılan bir konuşmayı bir çocuğa açıklarcasına, sanki sözcükleri tekrar tekrar dikkatle heceleyerek, anlatmıştı; mahkûm (ağız açık bıçağı ve yontulması neredeyse biten kürek kucağında,) çömeldiği yerden ona bakıyor, başını sallıyor, hatta İngilizce "Tamam; oldu. Elbette. Anladım," diyordu – öteki gecelerdekinden daha fazla bir aceleye kapılmadan, küreği yeniden yontmaya koyuldu; içi rahattı çünkü her ne olacaksa, vakti gelip öğrendiğinde bir çaresine bakacağına inanıyordu; ayrıca, daha haberi bile olmadan, daha ortada böyle bir olasılık ya da sorun bile yokken, oradan ayrılma düşüncesini bile zihninden atmış, kabule yanaşmamıştı; derileri düşünüyor, içinden, *Adam, payıma düşenlerin parasını almak için nereye götüreceğimi bana söylemenin bir yolunu bulsa*, diyordu; ama bu düşüncesi ancak bıçağın iki ufak dokunuşu arasında bir an sürmüştü, çünkü hemen ardından *Ben yakalayım da, derileri satın alacak kişiler her kimse, onları bulmam çok zor olmaz zannımca*, diye düşündü.

Dolayısıyla, ertesi sabah birkaç parça eşyasını – yara bere içindeki tüfeğini, küçük bir giysi bohçasını (birbiriyle konuşmayan bu iki adam bir kez daha alışverişe girişmiş, az sayıdaki tencere tavayı ayrı ayrı, bunlar dışında kalan her şeyi –o kaba saba ranza, ocak, kulübenin kendisi ya da yalnızca kullanımı dahil, her şeyi– toptan hesaplayarak bir deriyle takas etmişlerdi), paslı birkaç tuzağını kanoya yüklemekte Cajan'a yardım etti; sonra yere çömeldiler, çöplerini paylaşan iki çocuk gibi derileri bir-bana-bir-sana, iki-bana-iki-sana diyerek iki yığına ayırdılar; Cajan kendi payına düşenleri yüklediği kanoyla sahanlıktan uzaklaşırken gene durdu, bu kez yalnızca küreği bıraktı, ellerinin arasına görünmez bir şey aldı ve bunu şiddetle havaya fırlatır gibi yaparak, soru soran bir edayla, sahanlıktaki sırtı baştan başa kabuk bağlamış, yarı çıplak mahkûma doğru "Bum? Bum?" diye bağırdı; mahkûm da, yumuşak ama kararlı bakışlarını Cajan'a dikip "Tamam. Bum. Bum," dedi. O zaman Cajan yoluna devam etti. Arkasına bakmadı. Mahkûmla kadın onun kürek çekerek hızla uzaklaşmasını izlediler; daha doğrusu kadın izledi, mahkûm çoktan sırtını dönmüştü.

Kadın, "Belki bize, siz de gidin demeye çalışıyordu," dedi.

“He,” dedi mahkûm. “Dün gece ben de aynı şeyi düşündüm. Küreği getiriver.” Kadın küreği getirince (geceleri yonttuğu, henüz tamamlanmayan, ama bir gecelik daha çalışma sonunda bitecek olan o genç ağaçtı bu; o zamana kadar hep Cajan’ın yedek küreğini kullanmıştı. Adam, belki soba, ranza ve kulübenin yanında küreği de ona bırakmak istemiş, ama mahkûm almamıştı. Belki küreğin büyüklüğüne bakıp kaç timsah derisi edeceğini hesaplamış, bıçağıyla kendi küreği üzerinde sürüp giden dikkatli çalışmasını bir gece daha uzatmayı yeğlemişti.) sanki terk etmesi söylenen yerden ayrılmamakla yetinmeyip, daha da içlerine, derinlerine dalarak ayrılmama kararını geri dönüşü olmayacak biçimde pekiştirip kesinleştirmek istercesine, düğümlü halatı ve bıçağıyla o da aksi yönde yola çıktı. Ve derken hiç beklemediği bir anda, şimdi yalnız kendisine kalan bu yüce haşin uyku- lu ıssızlık, tüm gücünü toplayarak ona darbeyi indirdi.

Denese bile anlatamayacağı bir şeydi bu –sabahın hâlâ erken bir saatiydi ve ilk kez yalnız başına yoluna devam ediyordu; bir yerlerden çıkarak arkasına takılan tek bir kano yoktu, ama o bunu zaten beklemiyor, ötekilerin de ayrılıp gitmiş olacaklarını biliyordu; sorun bu değildi; burada kalmayı yeğlediği için tüm bu kimsesiz, ıssız yerler artık yalnız kendisininindi; kürek birden durdu, kayık kısa bir süre daha ilerler, tüm o sessizlik, ıssızlık ve yalnızlık, alaycı bir kükreyişle gümbür gümbür üstüne gelirken, önce *Ne bu? Ne oluyor?* sonra da, *Hayır. Olamaz. Olamaz,* diye düşündü; tornistan eden kayık topuklarının üstünde büyük bir şiddetle döndü; ihanete uğramıştı, artık çok geç olduğunu bile bile küreğe asılarak yaşam kaynağı, can evi olan kulübeye doğru çılgın gibi ilerledi– onun için yaşamak, çalışıp para kazanmasına izin verilmesi demekti; bu hak ve ayrıcalığı, istemeden içine düştüğü bu yerlerin, bu bölgenin kralı timsahlara karşı tüm iradesi ve gücüyle dövüşmek için rahat bırakılmanın dışında hiç kimse- den yardım ya da iyilik görmeden elde ettiğine inanıyordu; işte şimdi bu hayatı, bu hak ve ayrıcalığı tehlike altındaydı; kendi yapımı küreğe büyük bir öfkeyle yüklenerек sonunda kulübeye yaklaşırken sahanlığa yanaşmış olan motoru uzaktan görünce hiç şaşmadı, hatta sanki uğradığı şiddet eylemi gözler önüne serildiği, kendi korkusunun haklılığı kanıtlandığı ve şimdi *Ben size*

söylemiştim diyebileceği için, aslında bir bakıma memnun bile olmuştu; oraya doğru bir rüyada gibi kürek çekerken, kayık sanki hiç ilerlemiyordu; ağırlıksız bir kürek ve gücünü, esnekliğini yitirmiş kaslarla, hiçbir direnç göstermeyen sulara, gene rüyada gibi hiçbir engelle karşılaşmadan, havasızlıktan boğulurcasına çabalayıp duruyordu; güneş altında kayığın yerinde sayarcasına ağır ağır ilerleyişini, sahanlığa yanaşışını görür gibiydi; bu sırada motordaki bir adam (toplam beş kişiydiler), kendisine son on gündür sürekli duyduğu ama hâlâ tek kelimesini bilmediği o dilde anlaşılmaz bir şeyler söyledi; aynı anda ikinci bir adam, arkasında bebeğini kucağına almış kadınla birlikte evden çıktı; elinde mahkûmun on gün önce gazete kâğıdına sarıp kırışın arkasına koyduğu ve o günden beri hiç kimsenin dokunmadığı paket vardı (adam birkaç şey daha taşıyordu ama kendisi o paketten başka bir şey görmedi); kadın, yola çıkmak için gene soluk asker ceketini giyip güneş başlığını takmıştı; mahkûm da şimdi merdiven sahanlığındaydı, bir elinde kayığın pruva halatı, ötekinde polis jopunu andıran küreği, yumuşak, kısık ve inanılmaz ölçüde sakın bir sesle konuşmaya çalışarak, kadına “Paketi ondan al, eve geri götür,” dedi.

Motordaki adam, “Demek İngilizce konuşabiliyorsun, öyle mi?” dedi. “Neden çıkıp gitmedin, dün gece söylediler sana.”

Mahkûm, “Ne gitmesi?” dedi. Motordaki adama gene öfkeyle gözlerini dikti, gene sesini yükseltmemeye çalışarak, “Gezintiye çıkacak vaktim mi var benim. İşim başımdan aşkın,” dedi. Yeniden kadına dönüp söylediğini yinelemek üzere ağzını açmıştı ki, adamın fısıldar gibi gelen yumuşak sesini işitti; bir kez daha ona doğru dönerek, çileden çıkmış bir durumda öfke içinde, “Sel mi? Ne seli?” diye bağırdı; “O kahrolası sel, aylar önce iki kere geçti yanımdan benim! Gitti artık! Sel mi kaldı ki?” sonra (mahkûm bunu da sözcüklere dökerek düşünmedi, ama doğruluğunu biliyordu; zihninde bir şimşek çakmış gibi birden, kendi karakteri ya da kaderi hakkında şunu öğrenmişti: Şimdi başına gelenlerin tuhaf, tekdüze bir niteliği vardı; neredeyse yamsalsal önemde olaylar, hiç değişmeden tekrarlanmakla kalmıyor, içinde geçtikleri fiziksel koşullar da hayal gücünden yoksun, budalaca tek bir kalıba bağlı kalıyordu) motordaki adam,

“Yakalayın onu,” dedi; mahkûm karşı koyarak, öfke içinde soluk soluğa yumruklar savurarak birkaç dakika direnip ayakta kaldı, sonra bir kez daha sert, kaskatı tahtalara sırtüstü serildi; bu sırada dört kişi, soluk soluğa küfürler yağdırarak, azgın sert bir kemik dalgası gibi, üstüne çullandı ve sonunda takılan kelepçelerin kuru cılız hain sesi duyuldu.

Motordaki adam, “Aklını mı kaçırdın sen?” dedi. “Bugün öğleyin seti dinamitle yıkacaklar, anlamıyor musun?” Ötekilere döndü, “Hadi, motora getirin onu. Gidelim buradan,” dedi.

Mahkûm, “Derilerimle kayığımı da istiyorum,” dedi.

Motordaki adam, “Derilerinin canı cehenneme,” dedi. “Birazdan o seti yıkmazlarsa, o zaman Baton Rouge’daki meclis binasının merdivenlerinde bu derilerden çok daha fazlasını avlayabilirsin sen. Ayrıca bu motordan başka tekneye ihtiyacın olmayacak, sen dua et de bunun başına bir şey gelmesin.”

Mahkûm, “Kayığımı almadan gitmem,” dedi. Sakin bir tavırla ve son derece kesin bir dille söyledi bunu; öyle sakin, öyle kararlı konuşmuştu ki, neredeyse bir dakika süreyle hiç kimse-den bir yanıt gelmemiş, herkes sessizce durup, eli ayağı bağlı, yara bere içinde yarı çıplak, sırtüstü çaresiz yattığı yerden kesin isteklerini, uyumadan önce yatak arkadaşınızla konuşurken kullandığınız kadar alçak ve sakin bir sesle bildiren bu adama bakakalmıştı. Derken motordaki adam kımıldandı, sakin bir tavırla küpeşteden aşağı tükürdü ve o da mahkûmunki gibi alçak ve sakin bir sesle, “Peki. Getirin şunun kayığını,” dedi.

Bebekle gazete kâğıdına sarılı paketi taşıyan kadının motora binmesine yardım ettiler. Sonra mahkûma yardım edip ayağa kaldırarak, el ve ayak bileklerindeki zincirler şakırdaya şakırdaya onu da motora götürdüler. Motordaki adam, “Rahat duracağına söz verirsen, zincirleri çözerim,” dedi.

Mahkûm yanıt vermedi, yalnızca, “Halatı tutmak istiyorum,” dedi.

“Halatı mı?”

“Evet,” dedi mahkûm. Bunun üzerine onu motorun kış tarafına indirdiler, çekme takozundan geçirdikleri pruva halatının ucunu eline tutuşturdular ve yollarına devam ettiler. Mahkûm dönüp arkasına bakmadı; ama önüne de bakmıyor, zincirli ayak-

ları önde, kayığın pruva halatı zincirli elinde, yere yarı uzanmış yatıyordu. Motor iki yerde daha durdu; o dayanılmaz güneşin puslu yuvarlağı bir kez daha tam tepelerine dikildiğinde, içinde on beş kişi olmuştu; kımıldamadan yerde yatan mahkûm, bakır rengi dümdüz arazinin şimdi yükselmeye başlayarak yeşilimsi siyah, saçaklı, karmakarışık bir bataklığa dönüştüğünü gördü, az sonra bu da bitince, önüne öğlen güneşi altında hafifçe parıldayan, daha önce hiç görmediği kadar büyük, silik soluk mavi bir kıyı şeridiyle çevrili, göz alabildiğine uzanan bir su çıktı; makine sesi kesilip de tekne gitgide kaybolan burun dalgalarının gerisinde sessizce giderken, yetkili adam, “Ne yapıyor-sun?” dedi.

Dümenci, “Öğlen oldu,” dedi. “Belki dinamiti duyarız diye düşündüm.” Hepsi kulak kabarttılar, motor artık hiç ilerlemeden hafif hafif sallanıyor, pırıltılı ufak dalgacıklar, gövdesine şıp şıp çarparak mırıltılı sesler çıkarıyor, puslu kızgın göğün altında bundan başka hiçbir yerden çıt çıkmıyordu, hatta havada bir titreşim bile yoktu; o uzun an geldi ve gitti, saat on ikiyi geçmişti. Yetkili adam, “Tamam. Gidelim,” dedi. Motor yeniden çalıştı, tekne hızlanmaya başladı. Yetkili, elinde anahtarla kış tarafa geldi, mahkûma doğru eğilip, “İstesen de istemesen de rahat durmak zorundasın artık, öyle değil mi?” dedi ve zincirlerin kilidini açtı.

Mahkûm, “Evet,” dedi. Yollarına devam ettiler, bir süre sonra kıyı tümüyle gözden kayboldu ve ufak bir deniz ortaya çıktı. Mahkûm artık özgürdü, ama bileğine üç dört kez doladığı pruva halatının ucu elinde, eskisi gibi yerde yatıyordu; ara sıra başını çevirip, motorun çektiği kayığın arkadan kıvrıla zıplaya gelişine bakıyordu; ara sıra yalnızca gözlerini oynatarak gölün üstüne, uzaklara baktığı bile oluyordu; yüzü ciddi ve ifadesizdi; *Daha önce hiç bu kadar büyük, boş ve ıssız bir su görmedim*, diye düşündü; belki de düşünmedi; üç dört saat sonra kıyı yeniden ortaya çıktı; kıyı şeridi şimdi bir sürü tek yelkenli gemiler ve buharlı kruvazörlerle kesik kesikti, *Dünyada bu kadar çok tekne olduğunu bilmezdim, hakkında hiç bilgi sahibi olmadığım bir denizci türü de varmış*, diye düşündü ya da belki düşünmemiş de motor kanala girerken yalnızca çevresine ve kanalın ötesindeki kentin üstüne

Çöken alçak dumanlara bakmıştı; sonra rıhtım göründü ve motor yavaşlayarak oraya yanaştı; sessiz bir insan kalabalığı, daha önce de gördüğü umutsuz bir uyuşukluk içinde durmuş onları seyrediyordu, oradan geçtiğı zaman Vicksburg'u görmediğı halde onların ne tür kimseler olduklarını biliyordu – evsiz barksız insanların göstergesi, şaşmaz işaretiydi bu; kendisi onlardan daha kötü durumda olsa da, hiç kimseye sen de onlardan birisin de-dirtmezdi.

Yetkili adam, "Tamam. İn bakalım," dedi.

Mahkûm, "Kayık," dedi.

"Kayık elinde. Ne yapmamı istiyorsun – karşılığında sana bir makbuz mu vereyim yani?"

Mahkûm, "Hayır," dedi. "Yalnız kayığı istiyorum."

"Al git. Ama kayığı içine koyup taşımak için hur gibi bir şey gerek sana." (Tombul mahkûm, "İçine koyup taşımak mı?" dedi. "Nereye taşımak? Kayığı nereye götürmek zorundaydın ki?")

O (uzun mahkûm), kadınla birlikte nasıl motordan indiklerini, adamlardan birinin yardımıyla kayığı nasıl yukarı çektiklerini, ucu bileğine sarılı pruva halatıyla nasıl orada durup beklediğini ve bir adamın telaş içinde, "Tamam. Hadi bir sonrakiler! Bir sonrakiler!" dediğini, nasıl bu adama da kayıktan söz ettiğini ve adamın "Kayık mı? Ne kayığı?" diye bağırdığını ve birtakım adamlar kayığı taşıyıp öteki teknelerin arasına koyarlarken kendisinin de nasıl onlarla birlikte gittiğini, geri döndüğünde kayığı yeniden kolayca bulabilmek için nasıl bir Coca Cola reklam tabelası ve açılır kapanır bir köprünün kemeriyle aynı hizada durarak yerini işaretlediğini, kadınla kendisini (gazeteye sarılı pake-ti elinde) nasıl bir kamyona yüklediklerini, kamyonun bir süre sonra trafiğin içinde ilerlemeye başladığını, birbirine yakın evlerin arasından geçtiğini ve büyük bir binaya, bir tophaneye geldiğini anlattı—

Tombul mahkûm "Tophane mi? Hapishane demek istiyorsun," dedi.

"Yok. Bir tür depo; eşyaları, bohalarıyla yerlerde yatan insanlar vardı içinde." Ortağının orada olabileceğini düşünmüş, bir askerin beklediğı kapıya yeniden dönmek için fırsat kollarken Cajan'ı bile görebilirim diye nasıl çevresine bakındığını, so-

nunda peşinde kadınla nasıl kapiya ulaştığını ve askerin inen tüfeğini nasıl göğsünde bulduğunu anlattı.

Asker, “Geri dur, geri dur,” demiş. “Yerine dön. Birazdan üstüne giyecek bir şeyler verecekler. Sokaklarda böyle dolaşamazsın. Yiyecek bir şeyler de verilecek. O zamana kadar belki yakınların da gelir, bulurlar seni.” Mahkûm, kadının nasıl “Burada akrabalarım var dersen, çıkmamıza izin verir belki,” dediğini de söyledi, ama o bunu yapmamış; böyle bir yalanı söylemeyişinin nedenini kendisi ifade edemezdi, kökü çok derinlerde, iliklerine işlemiş bir duyguydu bu; uzun kuşaklar boyunca kendisiyle aynı soydan gelen kimseler gibi o da, yalan konusundaki düşüncelerini hiç sözcüklere dökmek zorunda kalmamıştı – yalan söylememesi, dağ adamının gerçeğe olan saygısından değil, yalanın gücüne, büyük etkisine duyduğu ciddi ve aşırı saygıdandı – yalan, kaçınılması değil de, keskin, güçlü, ölümcül bir bıçak gibi, saygıyla hatta dikkatle ve hızla kullanılması gereken bir şeydi. Mahkûm, kendisine nasıl giyecek (mavi bir gömlek ile tulum) ve sonra yiyecek getirdiklerini anlattı (kolalı genç bir kadın, canlı tavrıyla “Ama bu bebeği yıkamak, temizlemek gerekir. Yoksa ölür,” demiş, kadın da “Peki, efendim. Belki biraz ağlar, daha önce hiç yıkanmadı da. Ama uslu bir bebek,” demişti); artık akşam olmuş, insanlar çıplak ampullerin şiddetli, cırlak, hüzünlü ışığı altında horlamaya başlamıştı; mahkûm kalkıp, kolundan tutup kadını uyandırdı, bir pencereye yöneldi. Nereye açıldıklarını bilmediği bir sürü kapı olduğu halde, kullanabilecekleri bir pencere bulmakta güçlük çektiğini, ama sonunda bulduğunu, paketle çocuğu da alarak pencereye ilk kendinin tırmandığını anlattı.—Tombul mahkûm, “Bir çarşaf yırtıp, onunla aşağı kaysaydın ya,” dedi. Ama çarşaf gerekmemişti, o zifiri karanlıkta ayakları parke taşlarına basıyordu artık. Kent de oradaydı, ancak kentin üstündeki sürekli aydınlığı daha görmemişti ve görmeyecekti; Bienville de orada durmuştu, burası bir zamanlar, kendine Napolyon da diyen kadınsı bir adamın hayallerini süsleyen yerdi, Andrew Jackson bir adımda buradan Washington’a, Pennsylvania Caddesi’ne atlamıştı. Ancak mahkûm kanalda bıraktığı kayığa giden yolun bir adımdan çok daha uzun olduğunu gördü, Coca Cola reklam tabelası artık soluklaşmıştı; açılır kapanır köp-

rü, şafağın nergis rengi ışığına karşı kabarık sırtlı bir örümcek gibi duruyordu; daha önce kayığı üç metrelik setten nasıl aşırıldığını anlatmamıştı, şimdi de suya yeniden nasıl taşıdığını anlatmadı. Göl artık arkasında kalmıştı; gidebileceği tek bir yön vardı. Irmağı görünce hemen tanıdı; tanıması da gerekirdi çünkü o Irmak onun yaşamının, geçmişinin, ayrılmaz bir parçasıydı şimdi; kaderinde yazılıysa, kendinden sonraki kuşaklara bırakacağı mirasın da bir parçası olacaktı. Ama dört hafta sonra, şimdikinden farklı görünecekti ve de öyle oldu: Irmak Baba eğlenceyi, taşkınlığı, geride bırakarak şimdi yeniden kıyılarına çekilmiş, setleri arasında çikolata gibi kahverengi ve besleyici sularıyla sessiz sakin denize doğru akıyordu; setlerin iç yüzleri sanki şaşkınlıktan ağzı açık donakalmış gibi kırış kırıştı, tepeleri söğüt ağaçlarının bol yaz yeşilliğiyle kaplıydı; bunların ilerisinde, üç metre aşağıda bakımlı katırlar, yeniden zenginleşen toprakta sabanlara asılıyordu; bu toprakların ekilmesi gerekmiyordu, tohumları karşıdan göstersen bile pamuklar yeşerip gelişirdi burada; temmuz gelince kilometrelerce uzanan tarlalarda dizi dizi güçlü dallar yükselir, ağustosta mor çiçekler açar, eylülde kara tarlalar kar yağmış gibi bembeyaz kesilir, becerikli, uzun kara eller pamuk toplarken, karıklar arasında sürükledikleri uzun çuvalar toprağı dümdüz eder, sıcakta havayı çırcır fabrikalarının iniltileri kaplardı; eylülde böyleydi bu, şimdi haziranda hava ağustosböceği sesleriyle, (kentler ise) taze boya ve duvar kâğıtlarının ekşi zamk kokusuyla doluydu – kentler, köyler, setin iç yüzünde kazıklar üzerinde kurulu ıssız ufak ahşap vapur iskeleleri, taze boya ve duvar kâğıtlarıyla pırıl pırıl olan alt katların ağır kokusu, mayıs ayında yükselen azgın suların kazıklarda, direklerde, ağaçlarda bıraktığı ve arada bir inen parlak gümüş yaz sağanaklarının silikleştirdiği izler; setin kenarında bir mağaza, durgun tozların içinde sırtlarına eğer vurulmuş, halat gemli birkaç katırla birkaç köpek, aşağıdaki basamaklara oturmuş tütün çiğneyen bir avuç zenci ile sıtma ilacı reklamları ve üç beyaz adam vardı; beyazlardan biri, amiri olan (ve kendisini işe alan) şerifi ağustosta yapılacak seçimde yenmek için kapı kapı dolaşıp oy toplamaya çalışan şerif yardımcısıydı; bunların hepsi şimdi durmuş, öğlen sonrasının parlak sularında karaya yaklaşan bir kayığa, ku-

cağında bir bebekle kayıktan çıkan bir kadına ve onun arkasından gelen uzun boylu bir adama bakıyordu; yaklaşınca adamın üstünde soluk renkli ama yeni yıkanmış, temiz bir hapishane kıyafeti olduğunu gördüler; adam katırların uyukladığı tozlu yerde durdu, şerif yardımcısı elini hâlâ yavaş yavaş koltuğunun altına doğru götürürken o, renksiz, soğuk, ciddi gözlerle uzunca bir süre, şerif yardımcısına baktı; oradaki herkes şerif yardımcısının tek bir hareketle şimşek gibi tabancasını çıkarmasını beklemişti, ama o hâlâ uğraşıyordu. Adam daha fazla beklemeden,

“Sen şerif misin?” diye sordu.

Şerif yardımcısı, “Tam üstüne bastın,” dedi. “Şu kahrolası tabancayı bir çıkarayım da sen—”

Adam, “Tamam,” dedi. “Kayığınız orda, kadın da işte burada. Ama pamuk deposunun damındaki o herifi hiç bulamadım.”

Çılgın Palmiyeler

Bu kez doktorla Harry adındaki adam kapıdan birlikte çıkıp karanlık verandadan yürüyerek, hâlâ görülmeyen palmiyelerin hışırtılarıyla çınlayan karanlık rüzgârın içine daldılar. Yarı dolu viski şişesi doktorun elindeydi; ama belki de şişeyi tuttuğunu bile bilmiyordu; elini tepesindeki adamın görünmeyen yüzüne doğru sallarken, şişeyi de birlikte salladığının farkında değildi belki de; sesi soğuk, kesin ve kararlıydı – bazı kimseler, doktorun biraz sonra yapacağı şeyi, sırf sofuluğundan yaptığını söylerdi; kendisi ise, seçtiği mesleğin ahlak değerlerini, kutsallığını korumak için yaptığına inanıyordu belki; ama gerçekte o, biraz sonra yapacağı şeyi, bu işe gece yarısı durup dururken, uykulu uykulu yatağından sürüklenip götürüldüğü ve kendisinin artık böylesine ateşli, çılgın bir tutkuya bulaşamayacak kadar yaşlandığına inandığı için yapıyordu; aslında fazla yaşlı değildi; ayrıca, yeterince genç olduğu ve bu tür bir tutkuyu yaşayabileceği yıllarda da böyle bir ilişkiyi hiç yaşamamıştı; ama doktor tutkusuz bir yaşama alışmıştı, üstelik bunun kendisi için doğru ve mutlu bir alinyazısı olduğuna inanıyordu.

“Kadını öldürmüşsün,” dedi.

Harry denen adam neredeyse sinirlenerek, “Evet,” dedi. Doktor yalnızca onun bu sinirli tavrını fark etti şimdi. “Hastaneye telefon edecek misiniz, yoksa—”

“Evet, düpedüz öldürmüşsün! Kim yaptı bunu?”

“Ben yaptım. Konuşmayı bırakın. Telefon edecek misi—”

“Kim yaptı bunu diyorum sana? Ameliyatı kim yaptı. Bilmek istiyorum.”

“Söylüyorum size, ben yaptım. Kendim. Tanrı aşkına, be adam!” Doktorun kolunu sıkıca kavradı; doktor kolunun sıkıldığını hissetti, sıkı eli de hissetti ve kendi sesinin şöyle dediğini işitti:

“Ne? Sen mi? *Sen mi yaptın? Kendin mi? Ama ben sanıyordum ki sen*” *Ben seni onun sevgilisi sanıyordum* demek istiyordu. *Ben sanmıştım ki, onu sen . . . diyecekti* çünkü *Bu kadarı da fazla! Kural diye, sınır diye bir şey var! Çiftleşmenin, zinanın, kürtajın, işlenecek suçun bir sınırı* diye düşünüyordu. Demek istediği şeydu: *Aşk, tutkuyu, acıyı herkes yaşayabilir, ama bunların da bir sınırı var; yoksa insan, İsa gibi olurdu – Şeytanın yaşayabileceği her şeyi yaşayan İsa gibi.* Sonunda düşündüklerinin bir kısmını yüksek sesle söylerken, adamın elini şiddetle itip uzaklaştırdı; bu hareketi, bir örümceği, sürüngen, hatta pisliği üstünden atarcasına değil, koluna bir ateizm ya da komünizm propagandası yapıştığını fark etmiş de onu silkeler gibi yapmıştı – itip uzaklaştırdığı şey, tepeden tırnağa ahlak kesilmiş derin, ölümsüz, kuru ruhunu şiddetle sarsmaktan çok, ona saygısızlık eden bir şeydi sanki. “Bu kadarı da fazla!” diye haykırdı. “Sen burada dur! Kaçmaya çalışma sakın! Nereye saklanırsan saklan, bulurlar seni!”

“Kaçmak mı?” dedi öteki. “Ne kaçması? Ambulans için telefon edecek misiniz, etmeyecek misiniz?”

Doktor, “Hiç korkma, telefon edeceğim!” dedi. Şimdi verandadan aşağı, toprağa inmiş uzaklaşıyordu; derken yürümeye alışık olmayan kalın bacaklarıyla karanlık sert rüzgârda birden hantal hantal koşmaya başladı. Arkasına dönüp, “Kaçmaya kalkışma!” diye bağırdı. “Sakın kaçmaya kalkma!” Fener hâlâ elindeydi; Wilbourne fenerin ışığının bir aşağı bir yukarı sallana sallana zakkum çite doğru ilerleyişini izledi; o ufak, etkisiz, güve kadar cılız ışık da, sürekli esen acımasız kara rüzgârın gücüne karşı koymaya çalışıyordu sanki. Wilbourne bu sırada *Adam unutmamış, diye düşündü. Aslında, hayatta hiçbir şeyi unutmamıştır belki de – bir zamanlar gerçekten yaşadığının, en azından yaşayan bir bebek olarak doğduğunun dışında, hiçbir şeyi.* Sonra “yaşamak” sözcüğü üzerine, sanki ortaya çıkmak için yalnızca hatırlatılmayı beklermiş gibi, kendi yüreğinde tüm derinliğiyle beliren dehşetin farkına vardı. Çitten geçip kayboluncaya kadar bata çıka

ilerleyen ışığın arkasından gözlerini kırptırarak bakarken, sert kara rüzgârı kendi de hissedebiliyordu; karanlık rüzgârda gözlerini sürekli kırptırıyor, buna engel olamıyordu. Gümbür gümbür atan, kükreyen yüreğinin sesini dinlerken, *Gözyaşı bezlerim kurumuş, diye düşündü. Yüreğim kan değil, sıvı bir şey değil, kum pompalıyor sanki, diye düşündü. Kum pompalamaya çalışıyor. Bu rüzgâr yüzünden soluk alamıyorum sanki; aslında soluk alamıyor, soluyacak hava bulamıyor değilim, çünkü anlaşılan yürek her şeye dayanabiliyor – her şeye, her şeye.*

Geri dönüp verandayı geçti. Sürekli esen kara rüzgârla ikisi, önceki gibi gene tek bir kapıdan girmeye çalışan iki kişiydiler sanki. *Ama rüzgâr içeri girmek istemiyor, diye düşündü Wilbourne. Girmesi gerekmiyor. Girmek zorunda değil o. Sırf eğlenmek için, domuzuna o da işe karışıyor.* Kapının tokmağına dokununca rüzgârın varlığını orada da hissetti, sonra fısıldayan, ıslık çalan sesini hemen yanı başında duydu. Rüzgâr neredeyse kıkır kıkır gülüyor, ağırlığını onunkine ekleyip kapıya yüklenerek açılmasını kolaylaştırıyor –fazlaca kolaylaştırıyor– gizlediği gerçek gücünü ancak kapı kapanırken hissettiriyordu; Wilbourne’un kapıyı kapaması da kolay oldu, çünkü rüzgâr aslında içeri girmek istemiyor, düzenli esiyor, yalnızca kıkırdayıp gülüyordu. Kapıyı kaparken yatak odasındaki lambadan koridora düşen, küçülüp dalgalanan, sonra doğrulup düzelen ölgün ışığa baktı; o sırada rüzgârın isteyerek evin içinde kalmış –ya da kapı kapanırken geri çıkamamış– olabilecek bir kısmı, sonunda kapanan kapının aralığını yalayarak sakince yeniden dışarı çıktı, uzaklaşmadan orada gülerek esmeye devam etti; Wilbourne döndü, başını yatak odasının kapısına doğru hafifçe eğerek kulak kabarttı. Ama içeriden ses gelmiyordu; kiralık evin çıplak koridorunun kapısında mırıldanan rüzgârdan başka hiçbir ses yoktu; Wilbourne durduğu yerde sessizce etrafı dinledi, içinden *Yanlış tahmin etmişim. İnanılır gibi değil; inanılmaz olan, tahmin etmek durumunda kalmamdan çok, tahminimin bu kadar yanlış çıkması* diye geçirdi; konu doktor değildi, şimdi onu düşünmüyordu (Zihninin o sırada kullanmadığı bir parçasıyla öbür evdeki durumu görebiliyordu: Evin birbirine kenetlenmiş tahtalardan yapılma, rüzgâr almayan, derli toplu kahverengi holünü; masada, acele hazırlanmış doktor çantasının yanında hâlâ yanık duran el fenerini; ilk

kez gecelik entarisinin altından gördüğü varisli kalın, şiş bacakları; orada ayakları üstünde sağlamca duran öfkeli, kararlı, şu yaptığığın dışında hiçbir şeyin yatıştırıramayacağı adamı; Wilbourne onun telefon ederken yükseltmediği halde yüksek çıkan sesini bile işitebiliyordu sanki: “Bir de polis gönderin. *Polis*. Gerekiyorsa iki. Duyuyor musun?” *Karısını da uyandıracaktır*, diye düşünürken, üst kattaki odayı, üstünde boğazına kadar kapalı kurşuni bir gecelik, o bayat kurşuni yatakta dirseğine yaslanıp doğrulmuş, dört gündür zaten işitmeyi beklediği bir şeyi hiç şaşırmadan dinleyen yılan saçlı kadını da görür gibiydi. *O da birlikte gelir – kocası gelirse eğer*, diye düşündü. *Çıkışları gözetlemek için adam elinde tabancayla oturup dışarıda beklemezse eğer. Hatta belki karısı da onunla birlikte nöbet tutar.*). Çünkü tahminde bulunmanın önemi yoktu, posta kutusuna bir mektup atmak gibi bir şeydi bu. İnsanın mektubu hangi kutuya attığı önemli değildi; önemli olan, kendisinin mektubu göndermekte bu kadar geç kalmasıydı; dört yıl, arkasından yirmi ay, neredeyse iki yıl, geçiyor ve sonra tamam, oldu bitti. Gülüp mırıldanarak acele etmeden bekleyen rüzgârda hareketsiz dururken, *Hayatımın kaldırıp attığım bu bölümünü bile berbat ettim*, diye düşündü; başını yatak odasına doğru hafifçe eğmiş, içeriyi dinliyor, bir yandan da zihninin kullanmaya gerek duymadığı yüzeysel katmanıyla, *Soluk alamayışım yalnızca rüzgârdan değil, bir parça boğulmayı hak ettikten sonra belki artık sonsuza kadar soluksuz kalacağımı ben*, diye düşündü, şimdi daha sık olmasa da, daha derinden soluk almaya başlamıştı, buna engel olamıyordu, soluması gitgide sığlaşıyor, güçleşiyor, sıkışan akciğerlerinin gitgide daha yukarılarından soluyordu; sonunda öyle bir an gelecekti ki, ciğerleri tümüyle tıkanacak ve sonsuza kadar soluksuz kalacaktı; gözkapakları birden kumla dolmuş gibi acı içinde gözlerini durmadan kırptırıyordu, güçlü yüreğinin toplayıp damarlarına bastığı kupkuru kara kumlar, acının akıttığı terler hakkında dendiği gibi, bedeninin tüm gözeneklerinden fişkıracaktı sanki. Kendi kendine, *Şimdi metin ol. Dikkatli ol. Bu defa ayıldığında Charlotte’un uyumaması, dayanmaya çalışması gerekecek*, dedi.

Yürüyüp yatak odasının kapısına geldi. Ortalıkta hâlâ rüzgârdan başka ses yoktu (kara rüzgâr, pervazı tam oturmamış bir pencereden fısıldayıp mırıldanıyor, ama içeri girmiyor, gir-

mek istemiyor, girmesi gerekmiyordu). Charlotte, gözleri kapalı, sırtüstü yatıyordu; daha önce hiç sahip olmadığı, şimdi ilk giydiği geceliği kollarının altında bedenine dolanmıştı; bedeni kendini bırakıp yayılmış yatmıyor, tersine biraz gergin bile duruyordu. Odayı kara rüzgârın mırıltısı doldurmuştu, ama sesin nereden geldiği belli değildi; Wilbourne çok geçmeden bu sesin yatağın yanında dikine konmuş bir tahta kasanın üstündeki lambadan çıktığını, lambanın ölgün loş ışığının Charlotte'un çıplak teninde hışırdayıp mırıldandığını düşünmeye başladı – belki sandığından, beklediğinden daha inceydi; kalçaları zayıf ama genişti; göbek deliğinin yassılmış buruşukluğu ile dişiliğin kısa düzgün tüyleri arasında yükselen küçücük karnının güzel yuvarlağına baktı; bunlar dışında bir şey görmedi; sinsice yaklaşan bir gölgenin silinmez karanlığından –kendisine boynuz takan ölümden– eser yoktu ortada; kendi boynuzlanışını görmesine izin verilmiyor, ama kendi boynuzlayışından kaynaklanan görünmez gebeliğe bakabiliyordu. İşte o zaman soluk alamaz oldu ve kapıdan uzaklaşmak istedi, ama çok geç kalmıştı, çünkü Charlotte yattığı yerden ona bakıyordu.

Wilbourne kımıldamadı. Soluğunu denetlemek elinde değildi, ama bir eli kapının pervazında, ilk geri adımı atmak üzere kaldırdığı ayağı havada, olduğu yerde durdu; Charlotte kocaman açılmış gözlerini ona dikmişti, ancak bu gözlerde hâlâ en ufak bir bilinç belirtisi yoktu. Derken Wilbourne bilincin –benliğin– uyanmaya başladığını gördü: Bir balığın suyun yüzeyine doğru çıkışını izlemek gibi bir şeydi bu – önce bir nokta, sonra küçük bir balık, balık giderek büyüdü; bir saniye sonra su diye bir şey kalmayacak, bilinç gözün tümünü kaplayacaktı. Üç adımda, çarçabuk ama sessizce yatağın yanına gitti; elini açıp Charlotte'un göğsüne koydu; sesi alçak, kararlı ve ısrarlıydı: “Hayır, Charlotte. Daha değil. Beni duyabiliyorsun. Gene uyu. Şimdi gene uyu. Bir sorun yok daha.” İnandırıcı olmak isteyen sesi, sanki ayrılık ancak vedalaşmanın ardından gelirmiş ve “hoşça kal” –zaman kalırsa eğer– ayrılmadan önce söylenen bir söz değilmiş gibi, sakin, ısrarcı ve ölçülüydü. “Tamam işte,” dedi. “Gene uyu. Vakti değil daha. Vakti gelince, ben söylerim sana.” Charlotte bulunduğu bir yerlerden onu duymuştu, çünkü gözlerindeki balık

birden yeniden küçüldü, küçüldü, bir noktaya dönüştü; bir saniye sonra gözler yeniden boş ve ifadesiz olacaktı. Ama Wilbourne, Charlotte'un kontrolünü kaybetti: Gözlerine dikkatle baktı, noktanın bu kez sakın ufak bir balığa dönüşmeyip müthiş bir hızla büyüdüğünü, Charlotte'un sarı bakışlarında gözbebeklerinin birer bilinç kasırgası kesildiğini, içlerinde karanlık girdapların döndüğünü gördü; kara gölge karnında değil, gözlerindeydi. Charlotte dişlerini altdudağına geçirdi, başını çevirdi, onun göğsüne bastıran eline karşı direnerek doğrulup kalkmaya çalıştı.

"Çok sancım var. Tanrım, nerede bu adam? Nereye gitti? Söyle bir şey versin bana. Çabuk."

"Hayır," dedi Wilbourne. "Veremez. Acıyı hissetmeye devam etmelisin. Sımsıkı sarılmak zorundasın acıya." Rüzgâr şimdi kahkahayla gülüyordu belli ki; Wilbourne'un işittiği ses başka bir şey olamazdı. Charlotte geri yattı, kalçaları yatakta bir o yana bir bu yana çırpınmaya başladı; o çırpınırken Wilbourne geceliği düzeltti, aşağı doğru çekip üstüne örtü.

"Hani sarılma işini sen yapacaktın. Öyle demiştin bana."

"Ben yapıyorum. Ama sen de hayata sarılmalısın. Bir süre bunu daha çok senin yapman gerekiyor. Çok kısa bir süre. Ambulans yakında gelir, ama sen ayık kalmalı, acıya dayanmalısın şimdi. Duyuyor musun? Şimdi yeniden dalamazsın."

"O zaman bıçağı al, kesip içimden çıkar onu. Tümünü. Derinden. Soğuk havayı içinde tutacak bir kabuk dışında hiçbir şey kalmasın, soğuk—" Lambanın ışığında parıldayan dişlerini gene altdudağına geçirdi; ağzının ucunda iplik gibi bir kan belirdi. Wilbourne arka cebinden kirli bir mendil çıkardı ve Charlotte'a doğru eğildi, ama o başını çevirip kaçırdı. "Tamam," dedi. "Dayanıyorum. Ambulans yolda dedin, değil mi?"

"Evet. Bir dakika içinde sesini duyarız. İzin ver de şu—" Charlotte gene başını çevirip mendilden kaçırdı.

"Tamam. Şimdi çek git sen. Söz vermiştin."

"Olmaz. Ben gidersem sen kendini bırakırsın. Oysa bunu yapmaman, hayata sarılman gerek."

"Sarılıyorum. Senin gidebilmen, onlar gelmeden buradan uzaklaşabilmen için sarılıyorum. Gideceğine söz vermiştin bana. Gittiğini görmek istiyorum. Arkandan bakmak istiyorum."

“Peki. Ama önce vedalaşmak istemez misin?”

“Olur. Ama Tanrı aşkına, dokunma bana. Ateş gibi yakıyor, Harry. Acı değil bu. Aynı ateş gibi. Sakın dokunma bana.”

Bunun üzerine Wilbourne yatağın yanında diz çöktü; Charlotte şimdi başını kaçırmayı bıraktı; sıcak ve kuru dudakları kanın tatlımsı tadıyla bir an onun dudakları altında hareketsiz kaldı. Sonra eliyle onun yüzünü itip uzaklaştırdı; eli de sıcak ve kuruydu; Wilbourne hâlâ, şimdi bile, onun biraz fazlaca hızlı, biraz fazlaca güçlü olan yürek atışlarını duyuyordu. Charlotte, “Tanrım, çok eğlendik, öyle değil mi? Sevişerek, heykelcikler yaparak. Soğukta, karda. Bunu düşünüyorum ben şimdi. Şimdi bunlara sarılıyorum: Kara, soğuğa, soğuğa. Ama sancı değil bu; ateş gibi yanıyorum sanki; sanki—Şimdi git artık. Hadi çek git. Çabuk.” Başını yeniden sağa sola sallamaya başladı. Wilbourne ayağa kalktı.

“Peki. Gidiyorum. Ama sen dayanmalı, kendini bırakmamalısın. Uzun bir süre dayanman gerekecek. Bunu yapabilir misin?”

“Evet. Ama git. Çabuk ol. Seni Mobile’e götürecek kadar paramız var. Orada çabucak izini kaybettirirsin; orada bulamazlar seni. Ama git. Çabuk ol, Tanrı aşkına, çek git buradan.” Bu kez dudağını ısırınca, parlak ince bir kan fişkırp ta çenesine kadar indi. Wilbourne hemen gitmedi. Yıllar önce, Owen Wister’in bir kitabında okuduğu bir şeyi hatırlamaya çalışıyordu; kitapta uyku ilacı içmiş pembe tuvaletli bir fahişe vardı; kovboylar ölmesin diye onu sırayla bir aşağı bir yukarı yürütüyor, ayakta tutuyorlardı; Wilbourne’un bunu hatırlamasıyla unutulması bir oldu, çünkü kendisine bir yararı yoktu. Kapıya yöneldi.

“Tamam,” dedi. “Şimdi gidiyorum. Ama unutma, o zaman tek başına dayanmak zorundasın. İşitiyor musun? Charlotte?” Charlotte sarı gözlerini ona dikmişti, ısırıldığı dudağını bıraktı; Wilbourne yatağa doğru hızla atılırken, kıkır kıkır gülüp mırıldanan rüzgârda giriş kapısından, verandadan gelen iki ses—tombul bacaklı doktorun tiz, neredeyse cırlak, neredeyse çatlak sesiyle, yılan saçlı cadı karısının ölçülü, soğuk, onunkinden çok daha erkeksi çıkan kalın sesini—işitti; rüzgâr nedeniyle sesler yön değiştiriyor, sanki bir hiç uğruna kavgaya tutuşmuş iki

hayaletin seslerini andırıyordu; Wilbourne, Charlotte'un ısırma-yı bıraktığı kanayan dudaklarının, artık iki yana sallamadığı başının, iri sarı bakışlarının üstüne doğru eğilirken, bu sesleri duyuyor, derken bir anda yeniden kaybediyordu. "Charlotte!" dedi. "Şimdi yeniden dalıp uyumak olmaz. Sancın var. Canın acıyor. Bu engeller senin yeniden dalmanı. Beni duyabiliyorsun." Tek elinin iki hareketiyle Charlotte'a hızla iki tokat attı. "Canın acıyor, Charlotte."

"Evet," dedi Charlotte. "Sen ve New Orleans'daki en iyi doktorların senin. Posta siparişiyle kendine bir stetoskop almış bir kimse bile, sancımı dindirecek bir şey verebilirdi şimdi bana. Hadi bakalım, Çaylak. Hani nerede senin o en iyi doktorların?"

"Geliyorlar. Ama şimdi sancının devam etmesi gerekiyor. Devam da ediyor zaten."

"Tamam. Ben dişimi sıkıp dayanıyorum. Ama sen de onun yakasını bırakmalısın. Senden tüm istediğim buydu. Bunu yapan o değil. Dinle, Francis—Bak, sana Francis dedim. Yalan söylüyor olsam, Çaylak demeyip Francis der miydim hiç? Dinle, Francis. Bunu yapan ötekiydi, o Wilbourne alçağı değil. Daha hastane stajını bile bitirmemiş o kahrolası beceriksiz herifin elinde bir bıçakla içime girip oramı buramı kurcalamasına izin verir miydim sanıyorsun—" Charlotte'un sesi kesildi, gözleri hâlâ açıktı, ama şimdi içleri bomboştu – küçük balık, hat-ta nokta da gitmiş, hiçbir şey kalmamıştı. Wilbourne, *Ama kal-bi*, diye düşündü. *Kalbi*. Başını Charlotte'un göğsüne yaklaştı-rırken, nabzına bakmak için bir eliyle de bileğini aradı; kulağı daha göğsüne değmeden kalp atışlarını duyabiliyordu – yavaş ama hâlâ yeterince güçlüydü bu atışlar; ancak, sanki kalbin ken-disi uzaklaşıp gitmiş gibi her atışı garip, kof bir yankı çıkarıyor-du; Wilbourne'un yüzü kapıya dönüktü; o sırada doktorun içe-ri girdiğini gördü; bir elinde eski, derisi pul pul kalkmış çanta-sı, öteki elinde hemen her rehincide bulunabilecek, işe yararlı-lık açısından rehinde kalması daha doğru olan, ucuz görünüş-lü nikel kaplama bir tabanca, peşinde de o kurşuni suratlı, Me-dusa başlı karısı vardı. Wilbourne ayağa kalktı, doktora doğ-ru yürürken elini çantaya uzattı. "Bu kez uzun sürecektir," dedi, "ama kalbin—hadi, çantayı bana verin. İçinde ne var? Striknin

var mı?" Çantanın çekilip kalın bacağın arkasına kaçırıldığını, bakmadığı öteki elin hemen havaya kalktığını, ucuz tabancanın, tıpkı daha önceki viski şişesi gibi, hedef almadan yüzüne doğru sallandığını gördü.

Doktor, "Kımıldama!" diye bağırdı.

Karısı, o soğuk bariton sesiyle, "İndir şu elindeki şeyi," dedi. "Sana getirme onu demiştim. İstiyorsa ve bir şey yapabilecekse, ver çantayı ona."

Doktor, "Olmaz!" diye bağırdı. "Doktor benim, o değil. İşlediği suçta bile başarılı olamadı o." Doktorun kurşunu karısı şimdi birden genç adama döndü; ama o kadar aniden dönmüştü ki, Wilbourne onun kendisiyle konuştuğunu anlamadı bile:

"O çantanın içinde kadını iyileştirecek bir şey var mı?"

"İyileştirecek mi?"

"Evet. Onu ayağa kaldırarak ikinizin bu evden çekip gitmenizi sağlayacak bir şey." Doktor şimdi karısına doğru döndü, o çatlama noktasına ulaşan cırlak sesiyle, "Bu kadın ölüyor, anlamıyor musun?" dedi.

"Ölsün. İkisi de gebersin. Ama bu evde değil. Bu şehirde değil. Burdan çıkar onları da, bırak istedikleri kadar birbirlerini keşip biçsinler ve gebersinler." Wilbourne, doktorun tabancayı şimdi de karısının yüzüne doğru salladığını gördü.

"İşime karışma benim!" diye bağırdı. "Bu kadın ölüyor ve bu adam cezasını çekmeli."

Karısı, "Cezasını çekmeliymiş. Saçma," dedi. "Senin öfken, diploması olmadığı halde neşter kullandığı için. Ya da Tabipler Odası'nın yasakladığı birşey yaptı diye. Şu elindekini bırak da, kadını ayağa kaldırarak her neyse ver ona. Elllerine biraz para tutuştur ve ambulans yerine bir taksi çağır. Kendi parandan vermeyeceksen, benimkinden ver."

"Deli misin sen?" diye bağırdı doktor. "Aklını mı kaçırdın?" Kadın, kıvrıp sardığı kurşuni saçlarının altındaki kurşuni yüzüyle kocasına soğuk soğuk baktı.

"Demek ona yardım edecek, sonuna kadar destek olacaksın, öyle mi? Hiç şaşmadım doğrusu. Şimdiye kadar erkeklerin birbirlerine arka çıkmadıklarını hiç görmedim, yeter ki yapmak istedikleri budalaca bir şey olsun," dedi. Sonra o soğuk tavrıyla

gene birden genç adama döndü, öyle ki, Wilbourne onun kendisiyle konuştuğunu önce fark etmedi: “Belki karnın açtır. Kahve ısıtacağım. Bununla ötekilerin seninle işleri bitinceye kadar herhalde ihtiyacın olacak kahveye.”

Wilbourne, “Teşekkür ederim,” dedi. “İçemem—” Ama kadın gitmişti bile. Wilbourne ona, “Durun, mutfağı göstereyim,” demek üzereyken kendini tuttu, ama mutfağın sahibi olduğu için kadının orayı kendisinden daha iyi bildiğini düşünmesine bile gerek kalmadan konuyu unuttu; doktor yanından geçip yatağa doğru giderken, kenara çekildi; arkasından baktı, çantasını yere koyuşunu, sonra elindeki tabancanın farkına varışını izledi; doktor durumu unutup tabancayı üstüne bırakabileceği bir şey bulmak için etrafa bakındı, sonra hatırlayınca, karmakarışık yüzüyle omzunun üstünden bakıp, “Sakin kımıldama!” diye bağırdı. “Sakin kaçmaya kalkışma!”

Wilbourne, “Stetoskopunuzu çıkarın,” dedi. “Aklıma yapacak bir şey geldi, ama beklesek daha iyi belki. Çünkü gene ayılır, değil mi? Bir kez daha kendine gelir. Elbette gelir. Hadi, çıkarın şunu.”

“Daha önce düşünecektin sen onu!” Doktorun öfkeli gözleri hâlâ Wilbourne’un üstündeydi; tabancayı bırakmadan, bir yandan el yordamıyla çantasını açıp stetoskopunu çıkardı; sonra tabanca hâlâ elinde, başını indirip aletin iki lastik borusunu kulaklarına taktı, yatağa doğru eğildi, sanki gene unutmuş gibi tabancayı yatağa bıraktı; farkında olmasa da eli hâlâ tabancanın üstündeydi, ama yalnızca eğilen gövdesinin ağırlığına destek olsun diye, çünkü odadaki fırtına dinmiş, ortalık sakinleşmişti artık; Wilbourne, şimdi kurşuni kadının mutfaktaki ocakta çıkarıldığı sesleri duyabiliyordu; sürekli esen, gülen, alay eden, kayıtsız kara rüzgârı da duyabiliyordu gene; hatta ona öyle geldi ki, rüzgârda savrulan palmiyelerin çılgın, kuru gürültüsünü bile duyabiliyordu. Sonra kulaklarına, acı acı öten ambulansın önce hafiften başlayıp gitgide yükselen siren sesi geldi; ses henüz çok uzakta, köyden geçen anacaddedeydi; derken elinde bir fincanla doktorun karısı içeri girdi.

“İşte senin gezinti arabası geliyor,” dedi. “Kahveyi kaynatacak vakit olmadı. Gene de midende bir şeyler bulunsun.”

Wilbourne, "Teşekkür ederim," dedi. "Size gerçekten teşekkür ederim. Ama içim almaz şimdi."

"Saçmalama. İç şunu."

"Gerçekten teşekkür ederim." Ambulans gitgide yükselen bir sesle acı acı ötüyor, hızla geliyordu; artık yaklaşmıştı; yavaşladıkça siren sesi azalıp homurtuya dönüştü, sonra yeniden fer-yat edercesine yükseldi. Evin hemen dışında gibiydi; buyurgan, tiz sesi hız ve acelecilik izlenimi uyandırır da, Wilbourne aslında ambulansın şimdi anacaddeden eve gelen, otlarla kaplı, tekerlek çukurlarıyla dolu dar yolda ağır ağır ilerlediğini biliyordu; ses bu kez alçalıp homurdanmaya başladığında, evin tam kapısına varmıştı; şimdi bir hayvanın, sersemlemiş, hatta belki yaralanmış bir hayvanın, şaşkın hırıltısını andırıyordu. "Gerçekten teşekkür ederim. Biliyorum, ev boşaltırken her zaman belli bir ölçüde temizlik yapmak gerekir. Giderayak evinizi biraz daha kirletmem doğru olmaz," dedi. Şimdi verandadan gelip yüreğinin çarpıntısını bastıran ayak seslerini duydu; tüm gücüyle derin derin soluk almaya çalışıyor, çaresizce çırpınıyordu; ciğerlerindeki hava tükenmek üzereydi; adamların gürültülü ayak sesleri artık holden geliyordu (kapıyı çalmamışlardı); sivil giyimli üç kişi içeri girdi – sık kıvrıcık saçlı, açık yakalı bir tişört giymiş, ayakları çorapsız bir delikanlı ile bağa gözlüklerine varınca-ya kadar tam takım, düzgün giyimli, yaşı belli olmayan ince yapılı bir adam; bu ikisi tekerlekli bir sedyeyi sürüyordu; onların arkasında da –geriye itilmiş şapkası, sadist gözleri, hafifçe ama kuşku götürmez biçimde kabarık duran ceket ve tam bir kabadayı değil de, zorbalığını resmen ilan eden havasıyla– güneyin kent ve banliyölerindeki binlerce şerif yardımcısının değişmez özelliklerini taşıyan üçüncü bir adam vardı. İki adam iş bilir bir tavırla sedyeyi yürütüp yatağın kenarına getirdiler; doktor, eliyle Wilbourne' u göstererek şerif yardımcısına seslendi; o zaman Wilbourne anladı ki, doktor tabancayı hâlâ elinde tuttuğunu gerçekten unutmuştu.

"Tutuklayacağın adam işte bu," dedi doktor. "Şehre varır varmaz ondan resmen davacı olacağım. En kısa sürede."

Şerif yardımcısı, "Dikkat edin doktor—İyi akşamlar, bayan Martha," dedi. "İndirin şu tabancayı. Her an patlayabilir. Adam

silahını size teslim etmeden emniyetini açmıştır belki de.” Doktor elindeki tabancaya baktı; Wilbourne sonradan, doktorun tabancayı stetoskopla birlikte o eski çantaya özenle yerleştirdiğini hatırlıyordu sanki – hatırlıyor gibiydi, çünkü sedyenin peşinden kendisi de yatağa kadar yürümüştü.

“Yavaş olun, uyandırmayın onu,” dedi. “Hasta—”

Doktor, yorgun bir sesle, “Bu işe bakan benim,” dedi; sesi kendi kendini tüketmiş gibi, sonunda bir bakıma sakinleşmişti, ama gene de gerektiğinde, yeniden çabucak, kolayca canlanarak öfkeyle yükselebilecekti sanki. “Hasta bana havale edilmiş durumda, unutma. Ben kendim talip olmuş değilim.” Yatağa yaklaştı (Wilbourne onun tabancayı çantaya işte o sırada koyduğunu hatırlıyor gibiydi), Charlotte’un bileğini tutup kaldırdı. “Elinizden geldiği kadar dikkatli ve yumuşak olun. Ama acele edin. Doktor Richardson orada olacak, ben de arabamla arkanızdan geliyorum.” İki adam Charlotte’u kaldırıp sedyeye koydular. Şapkasız gencin sürdüğü lastik tekerlekli sedye inanılmaz bir hızla odayı geçerek gözden kayboldu; sanki itilmek yerine, evin holü tarafından emilip yutulmuştu (tekerleklerin yerde çıkardığı ses bile emme sesiydi) –sedeyi böylesine uçuran, insan eli değil, zamandı belki de– içinden dönüşü olmayan saniyelerin yığın yığın akıp gittiği bir hava borusu, hatta belki de gecenin kendisiydi.

Şerif yardımcısı, “Pekâlâ,” dedi. “Adın ne senin? Wilson mu?”

Wilbourne, “Evet,” dedi. Sedye, aynı biçimde emilircesine holü de geçti; ince yapılı adamın elinde şimdi bir fener vardı; gülen kara rüzgâr, açık kapıdan içeri doğru mırıldanıp kıkırdıyor, kara, yapışkan bir el gibi tüm ağırlığıyla adama yükleniyor, adam da karşı koymak için öne eğiliyordu. Sonra verandaya, ardından da basamaklara gelinecekti. Wilbourne kaygılı, cılız bir sesle, “Hafiftir o,” dedi. “Son günlerde çok zayıfladı. Ben kucağında taşıyabilirim, eğer izin verir—”

Şerif yardımcısı, “Onlar da taşıyabilir,” dedi. “Ayrıca, bu iş için maaş alıyorlar. Sen takma kafana.”

“Biliyorum. Ama o kısa boylusu, elinde fener olan, ufak tefek adam—”

“Gücünü buna saklıyor o. Bu işi yapmayı sever. Duygularını incitmek istemezsin şimdi. Takma kafana.”

Wilbourne, fısıldar gibi cansız, “Bakın,” dedi. “Neden kelepçe takmıyorsunuz ellerime? Neden, ha?”

Şerif yardımcısı, “Takılsın mı istiyorsun?” dedi. Sedyeye şimdi emilir gibi hiç durmadan verandayı da geçip boşluğa daldı; yer değiştirmiş olsa da, hiç ağırlığı yokmuşçasına, hâlâ aynı paralel düzlemdeydi sanki; bir an bile duraklamamıştı; genç çocuğun beyaz gömleği ile pantolonu, el fenerinin gerisinden evin köşesine doğru –ev sahibi adamın araba yolu dediği yere doğru– ilerleyen sedyenin arkasına takılmış yürüyordu sanki. Wilbourne, rüzgârda savrulan görülmez palmiye ağaçlarını, onların çılgın kuru hışırtısını duyabiliyordu şimdi.

Hastane, sıvalı, alçak bir binaydı, biraz İspanyol (ya da Los Angeles) tarzında yapılmıştı; yemyeşil gür zakkumların arkasına saklanmış gibiydi. Saçaklı palmiye ağaçlarından burada da vardı; ambulans hızla hastane yoluna girerken acı acı öten sirenin sesi azalarak hayvan hırıltısı gibi bir şeye dönüştü; istiridye kabuklarıyla kaplı yolda tekerlekler kuru, ıslığı andıran bir ses çıkarıyordu; ambulandan inince Wilbourne, hışırdayan, yılan gibi tıslayan palmyeleri duydu gene – bir kum püskürtücü onları müzik aleti gibi çalışıyordu sanki; aynı kara rüzgârda denizin kokusu da vardı, ama altı kilometre uzaktan geldiği için o kadar keskin değildi; sedye, gene emilip dışarı çekilmiş gibi hızla ve sarsıntısız, ambulandan çıktı; dördünün ayakları, kuru, gevrek deniz kabuklarının üstünde çıtır çıtır ediyordu; Wilbourne şimdi koridordaki elektrik ışığında kumlu gözkapaklarını gene acıyla kırıştırmaya başladı; sedye, döşeme muşambasında hafif fısıltılar çıkararak uçarcasına ilerliyordu; kırıştırdığı gözlerini açınca, sedyeyi şimdi biri iriyarı, öteki ufak tefek, üniformalı iki hemşirenin koşturduklarını gördü; içinden, anlaşılan birbirine uyan sedye ekibi diye bir şey yok; dünyadaki tüm sedyeler, bedence uyumlu takımlarca değil, ikisi de orada bulunup onları görmek isteyen kimselerce sürülüyor olmalı, diye düşündü. Sonra keskin ışıklı açık bir kapı gördü, kapının yanında ameliyat giysileri içinde bir cerrah duruyordu; sedye dönüp emilircesine kapıdan içeri girdi; cerrah Wilbourne’a, merakla değil de,

yüzünü aklında tutmak istermiş gibi şöyle bir baktı, sonra tam Wilbourne onunla konuşmak üzereyken, dönüp sedyenin arkasından gitti; (lastik tekerli olduğu anlaşılan) kapı birden sessizce Wilbourne'un yüzüne kapandı – neredeyse yüzüne bir tokat indirdi; dirseğinin dibindeki şerif yardımcısı, "Takma kafana," dedi. Sonra başka bir hemşire belirdi; Wilbourne onun geldiğini duymamıştı; kadın Wilbourne'a hiç bakmadan şerif yardımcısına kısaca bir şeyler söyledi. Şerif yardımcısı, "Tamam," dedi. Wilbourne'un dirseğine dokundu. "Doğru gideceğiz. Sen takma kafana."

"Ama bırakın da—"

"Tamam. Sen takma kafana." Başka bir kapıya geldiler; hemşire dönüp kenara çekildi, onun etekliği de istiridye kabukları gibi gevrek, hışır hışırdı; Wilbourne'a hiç bakmadı. İçeri girdiler; bir büro, bir masa, masada steril bir başlık ve gömlek giymiş başka bir adam; önünde boş bir form ve dolmakalem. Bu adam ilkinden daha yaşlıydı. O da Wilbourne'a bakmadı.

"Adı?" dedi.

"Charlotte Rittenmeyer."

"Bekâr mı?"

"Evli." Masadaki adam bunu forma yazdı.

"Kocas?"

"Var."

"Adı?"

"Francis Rittenmeyer." Ardından adresini de söyledi. Dolmakalem pürüzsüz akıp gidiyordu. Wilbourne, *Şimdi de bu dolmakalem kesiyor soluğumu*, diye düşündü. "İzin verir misiniz—"

"Kocasına haber verilecek." Masadaki adam şimdi gözlerini kaldırıp Wilbourne'a baktı. Gözlüklerinin gerisinden gözbebekleri biraz çarpık ve son derece uzaktı. "Nasıl açıklıyorsunuz bunu. Aletler temiz değil miydi?"

"Temizdi."

"Siz öyle sanıyorsunuz."

"Sanmıyor, biliyorum."

"İlk denemeniz mi?"

"Hayır. İkinci."

"Öteki başarılı mı? Ama bilemezsiniz."

“Evet. Biliyorum. Başarılıydı.”

“O zaman bu başarısızlığı nasıl açıklıyorsunuz?” Buna, *Onu seviyordum*, yanıtını verebilirdi. *Cimri bir adam da kendi kasasını zorlamaya kalksa, bunu yüziine göziine bulaştırabilir. Oysa bu iş için meslekten birini, kasanın kendisine aldırmayan, onun parayı içinde barındıran demir duvarlarına sevgiyle bağlı olmayan, usta bir soyguncu çağırması gerekirdi*, diyebilirdi. Ama o sessiz kaldı ve masadaki adam bir dakika bekledikten sonra gözlerini indirdi, kâğıtta rahatça kayan kalemle bir şeyler daha yazdı. Başını kaldırmadan yazmaya devam ederken, “Dışarıda bekleyin,” dedi.

Şerif yardımcısı, “Şimdi götürmeyecek miyim onu?” dedi

“Hayır.” Masadaki adam hâlâ önüne bakıyordu.

Wilbourne, “Acaba ben—” dedi. “Bana izin . . .” Kalem durdu, ama masadaki adam bir süre daha önündeki karta bakmaya devam etti, belki yazdıklarını okuyordu. Sonra başını kaldırdı.

“Neden? Tanımaz ki sizi.”

“Ama ayılabilir. Bir kez daha kendine gelebilir. O zaman ben – biz . . .” Masadaki adam ona baktı. Gözleri buz gibiydi. Sabrı taşmış değildi, ama anlayışlı olduğu da söylenemezdi. Wilbourne susuncaya kadar bekledi. Sonra konuştu:

“Ayılacağına aklınız kesiyor mu—Doktor?” Wilbourne gözlerini acıyla kırıştıtırarak, masa lambasının gün rengindeki ışığı altında karta düzgünce yazılmış yazılara ve kapağı açık dolma-kalemi tutan temiz cerrah eline baktı bir an.

Alçak sesle, “Hayır,” dedi. Masadaki adam gözlerini gene önündeki karta çevirdi, çünkü kalemi tutan eli kâğıda gitmiş gene yazıyordu.

“Size haber verilecek.” Başını kaldırmadan yazmaya devam ederken şerif yardımcısına, “Hepsi bu kadar,” dedi.

Şerif yardımcısı, “Kadının kocası elinde tabancayla falan koşup gelmeden, onu buradan götürsem iyi olur, değil mi doktor bey?” dedi.

Masadaki adam başını kaldırmadan, “Size haber verilecek,” diye tekrar etti.

Şerif yardımcısı, “Tamam, hadi, Jack,” dedi. Orada bir kaneppe vardı; bir zamanların üstü açık trolleybüslerindeki gibi tahtaları aralıklı ve sertti. Wilbourne oradan lastik tekerlekli kapıyı

görebiliyordu; sır vermeyen, demir kale kapıları gibi kesin, geçilmez bir görünüşü vardı; bu açıdan bile, kanadın pervazı yalnız bir yandan hafifçe tuttuğunu ve üç kenarının bir ark lambasıyla kesintisiz olarak aydınlandığını görerek biraz şaşırdı. *Ama ayılabilir o*, diye düşündü. *Ayılabilir*. Şerif yardımcısı, "Tanrım," dedi. Şimdi elinde yanmamış bir sigara vardı (Wilbourne adamın dirseğine dokunduğunu hissetmişti). "—Tanrım, sen—Adın ne demiştin? Webster miydi?"

Wilbourne, "Evet," dedi. *Oraya gidebilirim. Gerekirse adama bir çelme atar, oraya gidebilirim. Çünkü anlarım ben. Anlarım ayıldığını. Kesinlikle. Onlar anlayamaz.*

"Pis bir oyun oynamışsın sen, bıçakla yaparak. Ben kendim eski kafalıyım; eski usul bana yetiyor. Değişiklik istemem."

"Evet," dedi Wilbourne. Burada rüzgâr esmiyordu, rüzgâr sesi de yoktu; ama Wilbourne denizi değilse bile, denizin araba yolundaki istiridye kabuklarına sinmiş inatçı kokusunu alabiliyordu sanki; derken koridor birden sesle, insanların korku ve sancı içinde çıkardıkları kısıp, binlerce sesle doldu; Wilbourne'un bildiği, anımsadığı seslerdi bunlar – insanların çektikleri acılardan, ama en çok da duydukları dehşetten kaçarak sığındıkları, muşamba ve lastik ayakkabı tabanlarından yapılma, rahimleri andıran, dezenfekte edilmiş boşlukları hatırladı; içlerinde tüm şehvetin, arzuların, gururun, hatta özgürce hareket etmenin yükünden kurtulup (iflah olmaz o eski dünyevi kötülüklerin bir parçasını gene de koruyarak), bir süreliğine sanki yeniden birer embriyo durumuna geldikleri o küçük keşiş hücrelerini, gece gündüz hafif bir uyku içinde geçen saatleri, can sıkıntısını, gece yarısıyla sökmek bilmeyen şafak arasında her saat (dünyayı şimdi tıka basa dolduran yığınla ucuz paranın hiç değilse belki bu işe yaradığını düşünerek) çalınan cılız zillerin uyanık, sinirli seslerini anımsadı; bu ancak kısa bir süre devam eder; sonra insanlar, dünyanın yükünü cesaretleri tükeninceye kadar bir süre daha taşımak üzere yeniden doğar, tazelenmiş olarak yeniden ortaya çıkarlardı. Koridorun her yanında duyabiliyordu onları – zillerin çingirtisini, lastik topukların, kolalı eteklerin yakından gelen hışırtısını, incir çekirdeğini doldurmayan konularda titizlenen, şikâyet edenlerin mırıldanışlarını duyabiliyordu.

Wilbourne iyi bilirdi bu sesleri: Şimdi koridorda başka bir hemşire gözlerini ona dikerek yaklaştı, bakışlarını ondan ayırmadan yavaşlayarak yanından geçti, geçtikten sonra da başını bir baykuş gibi döndürüp bakmaya devam etti; ürküntü ya da dehşet izi taşımayan koca koca açılmış gözlerinde, meraktan öte bir ifade vardı. Şerif yardımcısı, yiyecek kalıntıları arar gibi, dilini dişlerinin arkalarında dolaştırıyordu; telefonla çağırıldığı sırada bir yerde yemek yiyordu belki. Yakmadığı sigara hâlâ elindeydi.

“Şu doktorlarla hemşireler,” dedi. “Hastaneler hakkında neler duyuyor insan. Acaba buralarda dedikleri kadar çok yapıyorlar mı o işi ha?”

Wilbourne, “Hayır,” dedi. “Hiçbir yerde yapmazlar.”

“Haklısın. Ama hastane gibi bir yeri düşünsene. Nereye dönsen yatak dolu. Hastaların hepsi sırtüstü yatıyor, kimse rahatsız etmez seni. Ne de olsa doktorlarla hemşireler de insan. Hem de kendi başlarının çaresine bakabilecek kadar akıllılar, yoksa doktor, hemşire olamazlardı. Bu işler nasıldır sen bilirsin. Ne dersin.”

“Evet,” dedi Wilbourne. “Söylediniz gibi.” *Çünkü ne de olsa doktorlar efendi insanlar, diye düşündü. Öyle olmalılar. Onlar bizden daha güçlüdür. Tüm bu gibi şeylerin üstündedirler. Soytarılığa kalkışmazlar. Efendice davranmak yeter onlara, başka bir şey gerekmez.* İkinci doktor ya da cerrah (dolmakalemlili olanı) şimdi odasından çıktı, gömleğinin eteklerini savura savura koridorda onlara doğru geldi. Wilbourne’a hiç bakmadı, yüzünü inceleyen Wilbourne ayağa kalkıp konuşmak üzere kendisine yaklaşıncaya bile bakmadı; şerif yardımcısı da acele fırlayıp yerinden kalkmıştı. O zaman doktor durdu, gözlüklerinin arkasından şerif yardımcısını soğuk gözlerle kısa bir süre ters ters süzdü.

“Bu adamdan sorumlu olan sen değil misin?” dedi.

Şerif yardımcısı, “Evet, doktor bey,” dedi.

“Öyleyse ne duruyorsun?”

Şerif yardımcısı, “Hadi gel, Watson,” dedi. “Takma kafana diyorum sana.” Doktor sırtını döndü; zaten pek durmuş bile sayılmazdı. “Sigara içebilir miyim, doktor bey?” Doktor karşılık vermedi, yürürken hışırdayan gömleğiyle uzaklaştı. Şerif yardımcısı Wilbourne’a, “Buraya gel,” dedi. “Başına bir iş açmadan

otur yerine." Kapı lastik tekerlekleri üzerinde bir kez daha içeri doğru açıldı, sonra dönüp yeniden kapandı; bu sessiz kapanışta demir gibi bir kesinlik, demir gibi bir geçirmezlik havası vardı ama yanıltıcı bir izlenimdi bu, çünkü kapı pervaza yalnız bir yanından tutturulmuş olduğundan, Wilbourne oturduğu yerden bile onu bir çocuğun, hafif bir esintinin bile harekete geçirebileceğini görüyordu. Şerif yardımcısı, "Dinle beni," dedi. "Sen hiç kafana takma. İyileştirirler onu. Doktor Richardson'du bu. İki üç yıl önce buraya hıyarda çalışan bir zenci getirmişlerdi, barbut oynarken biri karnına ustura sallamış. Doktor Richardson ne yaptı dersin: Adamın karnını açmış, bağırsakların kötü kısmını kesip çıkarmış, bir araba iç lastiğini yapıştırır gibi, iki ucunu birbirine tutturmuş; şu anda işinin başında o zenci. Ama tek bir bağırsağı kaldığı ve o da ancak yarım metre kadar olduğu için, daha lokmalarını çiğnemeyi bitirmeden bir çalı arkasına koşması gerekiyor. Gene de adamın sağlığı yerinde. Doktor senin kadını da tıpkı onun gibi halleder. Hiç yoktan iyi değil mi? Ha?"

Wilbourne, "Evet," dedi. "Evet. Biraz dışarıya çıkabilir miyiz acaba?" Şerif yardımcısı, hâlâ elinde tuttuğu yanmamış sigarayla ayağa fırladı.

"İyi fikir," dedi. "Sigara içebiliriz o zaman."

Ama aslında Wilbourne dışarı çıkamazdı. "Siz gidin. Ben burada otururum. Kaçacak değilim. Biliyorsunuz," dedi.

"Bilmem ki ne desem. Ben belki şu ilerdeki kapıda durup sigaramı içebilirim."

"Evet. Oradan görebilirsiniz beni." Koridorun iki yanına da bir göz atıp kapılara baktı. "Midem bulanırsa nereye gidebilirim, biliyor musunuz?"

"Miden bulanırsa mı?"

"Kusmam gerekirse yani."

"Bir hemşire çağırıp sorayım."

"Hayır. Aldırmayın. Gerek yok. Sanmam ki içimde çıkacak bir şey kalmış olsun. Zahmete degecek bir şey. Beni çağıracakları zamana kadar buradan ayrılmam." Bunun üzerine şerif yardımcısı koridorda yürüdü, üç keskin ışık çizgisinin içinde asılı duran kapıyı geçti, ilk girdikleri ana kapıya doğru ilerledi. Wilbourne onun kibriti başparmağının tırnağına sürterek yakışını,

alevin şapkasının altındaki yüzüne karşı parlayışını izledi; şerif yardımcısı yüzünü de şapkasını da kibrite doğru biraz eğmişti (pek kötü bir yüz sayılmazdı; tıpkı ustura kullanmak zorunda kalan on dört yaşında bir oğlanın –beylik tabancayı taşımaya çok erken yaşta başlayarak çok uzun süre taşımış bir çocuğun– yüzüydü bu); ana giriş kapısı hâlâ açık olmalıydı, çünkü sigaranın dumanı –o ilk nefesle çıkan duman bulutu– oradan gelen esintiyle koridorun gerilerine doğru yayılmıştı; bu yüzden Wilbourne, kara rüzgârın buralara kadar getirdiği deniz kokusunu, o uyuyan karanlık sığ dalgasız Körfez’in kokusunu, gerçekten duyabildiğini anladı. Koridorun ilerisinde bir köşenin arkasından iki hemşirenin –iki hastanın değil, iki hemşirenin (kadın oldukları bile tam anlaşılmayan iki dişinin)– sesleri geliyordu; sonra aynı köşeden, o cılız, sinirli, buyurgan zillerden biri çingırdadı; konuşan iki kişinin mırıltıları devam ediyordu; derken gülüştüler, iki kadın değil, iki hemşireydi gülenler; hırçın küçük zil öfkelenip çılgına döndü; zil sesini bastıran gülüşmeler yarım dakika daha sürdü, sonra kulağına muşambaların üstünde hızla yürüyen lastik tabanların hafif fısıltıları geldi ve zil sustu. Wilbourne’un aldığı, denizin kokusuydu gerçekten; rüzgârın getirdiği bu kokuda kara kumsalın tadı vardı; ciğerlerinde, ciğerlerinin yukarılarında, yeniden katlanmak zorunda kalacağını bildiği o boğulma duygusu belirdi; sanki kalbi çekip pompaladığı kara kumları koyacak bir kap, atacak bir yer bulmuş gibi, sık sık ve güçlkle aldığı her solukta ciğerleri gitgide daha çok daralıyordu: Şimdi o da ayağa kalktı, bir yere gidecek değildi; elinde olmadan, bir şey düşünmeden kalkmıştı; ana kapıdaki şerif yardımcısı, sigarayı hızla arkasına çekerek birden ona doğru döndü. Ama Wilbourne olduğu yerden kımıldamadı, şerif yardımcısı da adımlarını yavaşlattı; hatta ışıklı kapıda bir an durdu, sızan ışıkta şapkasının kenarını düzeltti. Sonra yürümeye devam etti. Yürümeye devam etti, çünkü Wilbourne yürüdüğünü görüyordu; ama şerif yardımcısını araya giren bir sokak lambasını görür gibi görüyordu, çünkü lastik tekerlekli kapı bu kez dışarıya doğru olmak üzere gene açılmıştı (*Klieg lambaları söndü, diye düşündü. Söndü. Şimdi söndü.*); içeriden iki doktor çıktı, kapının kanadı arkalarından sessizce çarparak kapandı, sonra bu kez sertçe içe-

riye doğru sallandı, geri dönüp hareketsiz kalmadan, dışarıya iki de hemşire çıktı; ama Wilbourne hemşireleri yalnızca bakışlarının hâlâ şerif yardımcısını gören bölümüyle görmüştü, çünkü koridorda ağızlarındaki ameliyat maskelerinin gerisinden çabuk çabuk konuşarak kendisine doğru yürüyen iki doktoru göz-lüyordu; doktorlar, gömleklerini kadın etekleri gibi zarif bir biçimde sallaya sallaya, ona hiç bakmadan, yanından geçtiler; Wilbourne şimdi yerinde oturuyordu – dirseğinin dibindeki şerif yardımcısı, “Tamam. Takma kafana,” demiş o da farkında olmadan oturmuştu; kadınlar gibi ince belli iki doktor, gömleklerinin etekleri arkalarından bacaklarına çarpa çarpa yürümeye devam ederken, hemşirelerden biri yanlarından geçti; onun ağzında da maske vardı, o da onlara bakmadan, kolalı eteklerini hışırdatarak yürüdü; Wilbourne oturduğu sert kanepede kulak kesildi: Bir an yüreği bedeninden kopup gitmiş, onu sessiz, yuvarlak bir boşlukta bırakmış, şimdi ağır, güçlü, düzgün ama uzaktan uzağa atmaya başlamıştı; anımsadığı rüzgârın mırıltısından başka bir ses bulunmayan bu boşlukta kulağı, lastik tabanların çıkarcığı sesteydi; sonunda hemşire kanepenin yanında durdu, Wilbourne biraz bekledi, sonra başını kaldırıp baktı.

Hemşire, “Şimdi içeri girebilirsiniz,” dedi.

Wilbourne, “Peki,” dedi, ama hemen yerinden kalkmadı. *Yüziime bakmayan hemşire bu, diye düşündü. Şimdi de bakmıyor. Yalnızca bakışlarını bana çevirdi şimdi.* Sonra kalktı; izin verilmişti; şerif yardımcısı da kalktı; hemşire şimdi kendisine bakıyordu.

“Sizinle içeri gelmemi ister misiniz?”

“Olur.” Fark etmezdi. Belki üflense açılabilcek olan kapıyı itince, tüm ağırlığıyla yaslansa bile açamayacağını gördü; anlaşılan kapıyı açacak gücü kalmamıştı; kapı, kapı değil de, duvara çakılmış demir bir levhaydı sanki, ama lastik tekerlekleri üzerinde önünde birden açıldı; Wilbourne hemşirenin elini, kolunu ve ameliyat masasını gördü; örtünün altında Charlotte’un bedeninin hatları belli belirsizdi ve garip bir biçimde yassılmıştı. Klieg lambaları söndürülmüş, taşıyıcı ayakları bir köşeye itilmişti, yalnızca tek bir tepe ışığı yanıyordu; içeride bir musluğun başında ellerini kurulayan bir hemşire daha vardı (Wilbourne dört hemşire olduğunu anımsamıyordu). Ama bu hemşire elindeki havlu-

yu o sırada kirli sepetine attı, yanından geçti, yani görüş alanına girip çıktı ve kayboldu. Gene tavana yakın bir yerde, görülmeyen ya da en azından saklanmış, gizlenmiş, bir pervane dönüyordu; Wilbourne masaya yaklaştı, hemşirenin eli geldi, örtüyü araladı ve kısa bir süre sonra Wilbourne o acıyan kuru gözkapaklarını kırıştırarak aradaki hemşireyi geçen bakışlarını kapıda duran şerif yardımcısına çevirdi. “Şimdi sakıncası kalmadı,” dedi. “Şerif artık sigarasını içebilir mi?”

Hemşire, “Hayır, içemez.”

“Zararı yok,” dedi Wilbourne. “İşiniz biraz sonra biter. O zaman siz de—”

Hemşire, “Hadi. Yalnızca bir dakikanız var,” dedi. Ama dışarıdan odaya esen serin bir rüzgâr değildi bu, odadan dışarı atılan sıcak havaydı; bu yüzden, rüzgârın getirdiği kara kumun kokusunu taşımıyordu. Ancak, bu da bir rüzgârdı, sürekli esiyordu, Wilbourne esintiyi hissediyor, kabaca kısa kesilmiş o siyah saçların bir tutamını ağır ağır karıştırdığını görebiliyordu – ağır ağır, çünkü kapalı gözlerle cerrahın düzgünce bağladığı alt çene-deki düğüm arasında kalan saçlar, hâlâ nemli, hâlâ ıslaktı. Ancak, bu kadarla kalmıyordu. Ölüm, eklemlerin ve kasların gevşemesinden öte bir şeydi; tüm bedenin çöküşüydü, tıpkı yıkılan bir barajda suların çökmesi gibi; şimdi, kendisi baksın diye, bir an durmuştu bu çöküş, ama beden hâlâ baştaki o derin, ilk düzeyine ulaşma arayışındaydı; yürümenin, ayakta durmanın düzeyinden çok daha aşağılara, uyku denen küçük ölümün yatar durumundan da aşağılara, hatta toprağa küçümseyerek basan o kâğıt inceliğindeki ayak tabanlarından bile aşağıya, toprak düzeyine inmeye çalışacak; bu da yetmeyecek, önce yavaş yavaş, sonunda inanılmaz bir hızla dağılıp kaybolacaktı: Yok olup gidecek, doymak bilmez toprağın üstünde en ufak bir iz kalmayacaktı. Hemşire koluna dokundu. “Hadi gelin,” dedi.

“Durun,” dedi Wilbourne; “bekleyin,” Ama geri çekilmek zorunda kaldı; lastik tekerlekli aynı sedye, önceki gibi hızla geldi; şimdi ince yapılı adam da şapkasızdı, ıslatıp düzgünce ayırdığı saçlarını öne taramış, alnına gelen uçlarını bir zamanların barmenleri gibi geriye kıvrırmıştı; el feneri arka cebindeydi, ceketinin eteği fenerin arkasına sıkışmıştı; hemşire örtüyü yeniden

kaparken, sedye tekerlekleri üzerinde hızla ilerleyip yanlamasına masaya yanaştı. "Bu ikisine yardım etmesem olur, değil mi?" dedi Wilbourne.

Hemşire, "Gerekmez," dedi. Şimdi örtünün altında hiçbir belirgin biçim yoktu, sedyeye konulurken sanki ağırlığı da kalmamıştı. Sedyeye, fısıltılar çıkaran tekerlekleri üstünde hareket geçti, elinde şapkasıyla şerif yardımcısının beklediği kapıdan hızla çıktı. Sonra gözden kayboldu. Wilbourne sedyenin sesini kısa bir süre daha duyabildi. Derken duyamaz oldu. Hemşire elini duvara uzattı, bir düğme çıt etti ve pervanenin uğultusu durdu – tüm hızıyla koşarak duvara çarpmış gibi birden kesildi; ortalığı, Wilbourne'un tepesine bir dalga, bir deniz gibi kükreyerek inen müthiş bir sessizlik kapladı; tutunabileceği bir şey yoktu; sessizlik onu yerden aldı, oraya buraya savurdu, havada fırıl fırıl döndürdü; kükremeye devam ederek yakasını bıraktığında, Wilbourne acıyan kuru, kumlu gözkapaklarını kırıştırtıp duruyordu. Hemşire, "Hadi gelin," dedi. "Doktor Richardson bir içki içebileceğinizi söyledi."

Şerif yardımcısı şapkasını yeniden giydi. "Evet, Morrison. Hiç kafana takma sen."

Hapishane, kare biçiminde ve iki katlı olmanın dışında, hastane binasına benziyordu; burada zakkum da yoktu. Ama palmiye vardı. Wilbourne'un penceresinin hemen dışında, daha büyük, daha bakımsız bir ağaçtı bu; şerif yardımcısıyla içeri girerlerken altından geçmişlerdi; ortada rüzgâr olmadığı halde, sanki onlar ürkütmüş gibi, ağaç birden çılgınca dövünüp hışırtılar çıkarmıştı; Wilbourne, tuttuğu demir parmaklıklar ısınıp avuçları terledikçe, arada bir ellerinin yerini değiştirerek sabaha kadar pencerede dikilmiş dururken, palmiye iki kez daha o akıl almaz telaşla birden kısaca dövünüp hışırdadı. Derken gelgit sırasında ırmağın suları çekilmeye başlayınca, denizin kokusunu (istiridye kabuklarıyla karides kafalarının çürüdüğü tuzlu düzlüklerden, su keneviri ile eski temel kazıklarından gelen o ekşi kokuyu) da aldı. Sonra gün ağarmaya başladı (denize açılan karides teknelerinin seslerini duyuyordu bir süredir), soluklaşan gökyüzüne karşı birden yükselen New Orleans demiryolunun geçtiği açılır kapanır köprüyü gördü, New Orleans'dan gelen tre-

nin sesini duydu, yaklaşan dumanını, sonra da trenin köprüden ağır ağır geçişini izledi; o yükseklikte bir oyuncağı andıran tren, daha yükselmeden iyice ısınan güneşte bir pasta süsü gibi garip ve pembe görünüyordu. Derken tren de, pembe dumanı da gözden kayboldu. Pencerenin ötesindeki palmiye ağacı, durmadan kuru kuru mırıltılar çıkarmaya başladı; Wilbourne denizden sürekli esen serin sabah meltemini hissetti, tuz yüklü temiz, iyotlu hava, hücredeki katran ruhu, çiğnenmiş tütün tükürüğü ve bayat kustumuk kokularını bastırıyordu; düzlüklerden gelen ekşi koku geçmişti; şimdi gelgitle hafifçe dalgalanan suların üstü pırıl pırıl olur, zarganalar yüzeydeki çerçöpün içinde ağır ağır dolanır, bir dalıp bir çıkardı. Sonra merdivenlerde ayak sesleri işitti, elinde teneke bir kupada kahve ve çarşıdan alınma bir dilim kahveli kekle içeriye bir gardiyan girdi. Gardiyan, "Başka bir şey ister misin?" dedi. "Biraz et?"

Wilbourne, "Teşekkür ederim," dedi. "Kahve yeter. Ya da bana sigara alabilirsen. Dünden beri içmedim."

"Dışarı gidinceye kadar bunu bırakayım sana." Gardiyan gömleğinden bez bir tütün kesesiyle sigara kâğıdı çıkardı. "Sarabilecek misin?"

Wilbourne, "Bilmem ki," dedi. "Evet, sararım. Teşekkürler. İşimi görür bu." Ama sarmayı pek beceremedi. Kahve fazla açıktı, çok şekerli ve sıcaktı – içilemeyecek, hatta elde tutulamayacak kadar sıcaktı; kahvedeki bu sıcaklığın, dışarıya yaydığı şiddetli ısıyla bile azalmayan güçlü, sonsuz bir kendini yenileme özelliği vardı sanki. Bu yüzden kupayı taburenin üstüne koydu ve yanındaki portatif karyolanın kenarına oturdu; farkına varmadan, tüm mutsuzların ezeli tavrını takınmıştı; kahvenin tepesinde oturduğu, sanki korumak istediği bir parça yiyeceğin ya da kemiğin üstüne kederle değil ama tam bir dikkatle eğilen, bu yiyeceği iki ayak üstünde yaklaşan birine karşı değil de, sanki kendi ve koruduğu yiyeceklerle aynı düzlemde duran yaratıklara (örneğin, toz toprak içinde hırlaşıp kemiği ondan kapacak sokak köpeklerine) karşı savunan birini andırıyordu. Sigara kâğıdını, neredede ne zaman gördüğünü hiç hatırlamadığı halde nasıl yapıldığını bildiği bir yolla katladı, içine bez keseden tütün döktü, pencereden gelen esintiyle tütünün kâğıttan uçup gittiğini görünce

biraz telaşlandı; kâğıdı rüzgârdan korumak için sırtını pencereye döndü; elinin titremeye başladığını fark ettiyse de pek kaygılanmadı; el yordamıyla keseyi dikkatle bir yana bıraktı; tütüne, sanki tanelerinin uçmasını gözlerinin ağırlığıyla engellemek istermiş gibi baktı; kâğıdı tutmak için öteki elini de getirince, şimdi her iki elinin de titrediğini gördü; ellerinin arasındaki kâğıt neredeyse işitilebilir bir ses çıkararak birden yırtıldı. Elleri şimdi kötü titriyordu; ikinci kâğıdı müthiş bir irade gücüyle doldurdu – sigara içmek istediğinden değil, ama sırf sarabilmek için; dirseklerini ağır ağır dizlerinden kaldırdı ve dolu kâğıdı ellerindeki titreme duruncaya kadar sakın, tıraşı uzamış, biraz zayıflamış yüzünün karşısında tuttu. Tütünü sarmak için indirir indirmez, elleri yeniden titremeye başladı, ancak bu kez bir an bile durmadı, tütünü dikkatle kâğıda sardı, kâğıdın iki ucundan sürekli tütün dökülüyordu, ama gene de sarmaya devam etti. Şimdi kâğıdı yalayabilmek için sigarayı her iki eliyle tutmak zorundaydı; daha dili kâğıda dokunur dokunmaz, ellerinin önleyemediği o hafif titremesi sanki ona da geçmiş gibi başı da sarsılmaya başlayınca, bir an durdu, yapıp bitirdiği işe –tütünleri yarı yarıya boşalmış, rengi kararmış, neredeyse yanmayacak kadar ıslak, o biçimsiz kâğıt boruya– baktı. Sigarayı yakmak için de kibriti iki eliyle tutmak zorunda kalmıştı; ilk nefesi çeker çekmez, boğazından içeri duman değil, gerçek bir ateş, ince, mızrak gibi bir sıcaklık girdi. Gene de, sağ elinde sigara, sol eliyle sağ bileğini sıkıca tutarak iki nefes daha çekti; ateş kâğıdın kuru kısmını yakıp iyice ilerlediği için, bir nefes daha alamadan sigarayı yere attı, ayağıyla ezecekti ki, hâlâ yalınayak olduğunu görüp durdu; bu yüzden sigarayı yanar bırakarak, oturduğu yerde gözlerini umutsuzca kahve kupasına dikti; daha önce kesinlikle böyle bir duyguya kapılmamış, belki de kapılmaya bile başlamamıştı; sonra kahve kupasını aldı, sigarada yaptığı gibi, bir eliyle öteki bileğini sıkıca tutarak ağzına götürdü; dikkatini kahveden çok onu nasıl içeceği üzerinde toplamıştı; belki bu nedenle, kahvenin içemeyeceği kadar sıcak olduğunu unutmuştu; kupanın kenarını hafifçe sürekli sarsılan başına yaklaştırarak, neredeyse hâlâ kaynayan kahveyi yudumlamaya başladı; sıcaklığı yüzünden her yudumda irkilip başını geri çekiyor, gözlerini kırıştırıyor, gene

bir yudum alıyor, gözlerini kırıştırıyor, kahvenin birazı kupadan yere saçılıyor, havadan düşen bir avuç iğne ya da buz parçası gibi, çıplak ayaklarını, ayak bileklerini yakıyordu; gözlerini gene kırıştırdığını fark edince, kupayı yeniden dikkatlice taburenin üstüne koydu – bu iş için de iki elini kullanması gerekmişti; sırtını kamburlaştırıp kapaklarının altları kum dolu gözlerini durmadan kırıştıtararak taburenin başında otururken, merdivenlerden kulaklarına bu kez iki çift ayak sesi geldi; ama kapının açılıp çat diye yeniden kapandığını işitinceye kadar o yana bakmadı, sonra gözlerini çevrede dolaştırıp yukarı kaldırdı, kruvaze cekete (Palm Beach ceketi şimdi griydi) ve tıraşlı ama uykusuz görünen yüze çevirdi, *Ona yapacak çok daha fazla şey çıkmıştır. Benim yalnızca beklemem gerekti. Haberi alır almaz, evden ayrılmak, çocuklara bakacak birini bulmak zorunda kalmıştır o*, diye düşündü. Rittenmeyer'in elinde bir valiz vardı (bir yıl önce stajyer doktorların yatakhanelesindeki portatif karyolanın altından çıkıp Chicago'yu, Wisconsin'i, gene Chicago'yu, Utah'ı, San Anonio'yu dolaşan, sonra gene New Orleans'a ve şimdi de hapishaneye gelen valizdi bu), yürüdü, valizi portatif karyolanın yanına bıraktı. Ancak, gri düzgün ceket kolunun ucundaki el o zaman bile işini daha bitirmemişti, şimdi ceketin iç cebine uzanıyordu.

Rittenmeyer, "Valizde elbiselerin var," dedi. "Kefalet paranı ödedim. Bu sabah çıkaracaklar seni." Elini cebinden çıkardı, yatağın üstüne düzgünce ikiye katlanmış bir deste para bıraktı. "Baştaki üç yüz dolar bu. Uzun süre sende kaldığı için artık yasal hakkın o senin. Buralardan uzaklaşmana yeter. Epeyce uzaklara gitmene. Meksika'ya git derdim ama, dikkatli davranırsan, nerede olsa gizlenebilirsin belki. Ancak, başka para yok. Bunu aklından çıkar. Hepsi bu kadar."

"Ya kefalet?" dedi Wilbourne. "Kefalet paranız yanacak mı?"

Rittenmeyer sert sert, "Evet!" dedi. "Çek git buralardan. Bir tren bileti alır, sana gönderirim—"

"Özür dilerim ama yapamam," dedi Wilbourne.

"—New Orleans'a; bir gemiyle bile kaçabilirsin—"

"Özür dilerim ama yapamam," dedi Wilbourne. Rittenmeyer sustu. Willbourne'a bakmıyordu; hiçbir yere bakmıyordu. Az sonra alçak bir sesle, "Onu, Charlotte'u düşün," dedi.

“Onu düşünmeyi bir bırakabilsem. Keşke düşünmesem. Hayır, hayır, düşünmemeyi istemem. Belki de işte bu yüzden. . . . Belki de asıl neden bu. . . .” Belki de öyleydi; gerçek nedene ilk kez iyice yaklaşmış gibiydi. Ama daha tam değil; zararı yoktu; gene bir fırsat çıkardı; zamanı geldiğinde tam anlayacak, sonra da aklından hiç çıkarmayacaktı.

Rittenmeyer, “O zaman beni düşün,” dedi.

“Keşke sizi de düşünmesem. Ben size de üzül—”

Rittenmeyer, gene birden sertleşen sesiyle, “Bana acımaya kalkma sakın! Anladın mı?” dedi. Başka bir şey daha vardı ama onu söylemedi, söyleyemiyor ya da söylemek istemiyordu. Koyu renkli, ciddi, zarif, güzel takım elbisesi içinde o da titremeye başladı; “Tanrım. Tanrım. Tanrım,” diye mırıldanıyordu.

“Size üzülmemin nedeni, belki elinizden bir şey gelmediği için. Neden gelmediğini de biliyorum. Kim olsa bilirdi bunu. Ama bilmemim bir yararı yok. Dediğinizi yapabilsem, size biraz yardımı olurdu, pek fazla değil ama, biraz. Ancak sizin gibi benim elimden de bir şey gelmiyor. Ve neden gelmediğini de biliyorum. Sanırım biliyorum. Ancak daha tam olarak . . .” Wilbourne da sustu. Sonra sakın bir sesle, “Özür dilerim,” dedi. Rittenmeyer’in titremesi geçmişti; o da Wilbourne kadar sakın konuştu:

“Demek gitmeyeceksin.”

Wilbourne, “Belki siz bana bir neden gösterebilerseniz,” dedi. Ama Rittenmeyer yanıt vermedi. Göğüs cebinden tertemiz bir mendil çıkardı, dikkatle yüzünü sildi; Wilbourne da denizden esen sabah melteminin artık durmuş, kesilmiş olduğunu fark etti; sanki parlak, hareketsiz küme küme bulutlarla kaplı gökkubbe de, yeryüzü de boş, bomboş bir küreydi ve var olan rüzgârlar bu küreyi doldurmaya yetmediklerinden, plansız programsız, hiçbir yasa tanımadan, nereden geldikleri, nereye gittikleri, ne yapacakları belli olmadan, ıssız bir ovada başıboş koşup duran at sürüleri gibi, bir aşağı bir yukarı esiyorlardı. Rittenmeyer kapıya gitti, arkasına bakmadan kapıyı tıklattı. Gardiyan göründü, kilitli kapıyı açtı. Rittenmeyer arkasına bakmayacaktı. Wilbourne, “Parayı unuttunuz,” dedi. Rittenmeyer dönüp geri geldi ve düzgünce katlanmış para destesini aldı. Bir an durdu, sonra Wilbourne’a baktı.

“Demek dediğimi yapmayacaksın,” dedi. “Gitmiyorsun.”

Wilbourne, “Özür dilerim,” dedi. *Bana bir neden göstermiş olsaydı,* diye düşündü. *Belki o zaman dediğini yapardım.* Ancak, kaçmayacağını iyi biliyordu. Gene de, Haziran’ın son günlerinden Temmuz başına kadar zaman zaman bu konuyu düşünmeye devam etti: Irmakta Körfez’e doğru yol alan karides teknelerinin ağır motor seslerini dinleyerek geçirdiği şafak vakitlerinde, güneşin hâlâ arkadan geldiği kısa sabah saatlerinin serinliğinde, tuzlu güneş ışınlarının tüm şiddetiyle penceresinden girerek göğsünü, yüzünü, tuttuğu demir parmaklıkların gölgeleriyle yol yol çizdiği o bakır renkli uzun öğle sonralarının göz kamaştırıcı parlaklığında, hep bunu düşündü; artık yeniden uyumayı bile öğrenmişti, parmaklıkların terlemesiyle ellerinin yerini değiştirirken bazen arada uyumuş olduğunu anlıyordu. Sonra düşünmeyi bıraktı. Ne zaman bıraktığını bilmiyor, Rittenmeyer’in gelişinin tümüyle aklından çıktığını bile anımsamıyordu.

Bir gün –günbatımına doğruydu, nasıl olup da daha önce görmediğine akıl erdiremiyordu, çünkü o tekne yirmi yıldır oradaydı– ırmağın karşı kıyısında ve denize doğru iki üç metre yükseklikteki bir düzlükte, 1918 yılında yapılan kurtarma gemilerinden tamamlanmadan bırakılan birinin hurda beton gövdesi gözüne ilişti; yıllar önce altındaki kızak çürüyünce tekne olduğu yerde kalmış, ırmağın parıltılı ağzının yakınındaki çamur düzlüğe oturmuştu; arka güvertenin bir ucundan ötekine gerilmiş bir ipte bir dizi çamaşır asılıydı. Güneş şimdi çamaşırların arkasından batıyordu, bu yüzden gözleri fazla bir şey seçemedi, ama ertesi sabah tekneden dışarı uzanan eğik soba borusundan duman çıktığını fark etti, denizden esen sabah rüzgârında sallanıp duran giysilerin renklerini de ayırt edebiliyordu; daha sonra kadın olduğunu anladığı ufacık birinin giysileri ipten toplayışını izledi; kadının çamaşır mandallarını nasıl birer birer ağzına götürdüğünü bile seçebildiğinden emindi; o sırada *Bilseydik o dört günü belki burada geçirirdik, on dolar cebimizde kalırdı* diye düşündü; *Dört gün. Yalnızca dört gün olamaz,* diye düşündü, *olamaz;* oraya bakarken akşamüstü bir sandalın yanaştığını, omzundan yol yol aşağı sarkan uzun balıkçı ağıyla o incecik, hayal gibi adamın merdivenden çıktığını gördü; adam teknenin arkasında yere

oturdu, sabah güneşi altında dizlerinin üzerine yaydığı karışık ağı (sarımsı esmer ağ güneşte gümüş gibi parlıyordu) onarmaya koyuldu. Wilbourne orada ayakta dikilip dururken yeni ay çıktı; ay her gece biraz daha büyüdü, sonra günden güne küçülürken, azalan ay ışığında gecelerce o gene ayaktaydı; bir gün öğleden sonra ırmağın ağzında, Kontrol Noktası'nın üstündeki ince uzun bayrak direğinde üst üste dizili bayrakların hızla geçen bulutlarla kaplı, basık, çelik mavisi gökyüzünde şiddetle dalgalandıklarını gördü; ırmağın dışındaki bir şamandıra, gece boyunca inledi, çığlıklar kopardı; pencerenin ötesindeki palmiye ağacı dövündü, hışırdadı ve derken kasırganın gün ağarmadan hemen önce büyük bir sağanakla gelen kuyruğu darbeyi vurdu. Kasırganın kendisi değildi bu; kasırga, Körfez'de bir yerlerde at koşturuyordu; buradaki, yalnızca onun kuyruğu, geçerken şöyle bir dokundurduğu yelesiydi; yirmi saat boyunca alçalmayan üç metre yükseklikteki sarı bulanık suları önüne katıp, hızla kıyıdan içerilere sürüklemiş, çılgına dönen, hâlâ kuru kuru hışırdayan vahşi palmiyenin içinden geçerek Wilbourne'un kaldığı hücrenin damına ulaşmıştı; öyle ki, Wilbourne o ikinci gece boyunca şiddetli gürültülerle dolu karanlıkta dalgakıranı döven denizin uzaktan gelen uğultusunu duydu; ayrıca, dalıp çıktıkça çığlıklar kopararak hırlayan şamandırayı, hatta şamandıranın kısık bir çığlıkla her yeniden yükselişinde üstünden akan suların şarılısını bile işitiyordu sanki; ertesi gün şafak sökünceye kadar şiddetini sürdüren sağanak şimdi öfkesini azaltmış, doğudan esen rüzgârın önünden hızla geniş düzlüklere yayılıyordu. Denizden uzaklaştıkça içerilerde daha da sakinleşecek, ağırbaşlı ağaçların, biçilmiş çimenlerin arasında, gümüş parlaklığında bir yaz mırıltısına dönüşecekti; çimenler biçilmiş olurdu; zihninde canlandırabiliyordu bunu; burası bir zamanlar oturup beklediği parka çok benzeyen bir yer olmalıydı; ara sıra çocuklarla bakıcıları bile geliyordu belki; en seçkini, en iyisi; yakında bir mezar taşı bile dikilirdi –doğru olan en uygun zamanda, yerine oturan toprak ile gelenegün elverdiği bir günde dikilen, hiçbir şey anlatmayan bir taş; çimenleri biçilmiş, yeşil, sakin bir yer; örtünün altından beliren, onun o dümdüz ufak bedeni– iki adamın ellerinde hiç ağırlıksızmış gibi götürdükleri ama bir ağırlığı olan bede-

ni – gene de toprağın demir ağırlığını sessizce taşıyordu. *Ancak hepsi bu kadar olamaz, diye düşündü. Olamaz. Zıyanlık bu. İnsan etinin zıyan olması değil; bundan her zaman yığınla vardır. Yirmi yıl önce ülkelerini korumaya, sloganlarını haklı çıkarmaya çalışan insanlar gördüler bunu – bedenlerin koruduğu ülkeler, onca bedenın yok olması pa-hasına korunmaya değmişse elbet. Ama bellek. Belleğin varlığı bedene, ete bağılı değildir. Ancak, bu da yanlıştı. Çünkü beden olmadan bellek, kendinin bellek olduğunu bilemez, diye düşündü. Hatırladığı şeyin ne olduğunu bilemez. Dolayısıyla şu bildiğimiz et, yani belleği çalıştırması gereken o zayıf, ölümlü beden olmadan olmuyor.*

Böylece, aradığı nedene ikinci kez artık iyice yaklaşımtı. Ama onu gene elinden kaçırdı. Ancak kaçırmayayım diye uğraşmıyordu daha; hâlâ vakit vardı, kaygılanmıyordu; zamanı geldiğinde gene bir fırsat çıkacak ve bu kez kaçırmayacak, avcunda tutacaktı. Derken bir gece banyo yapmasına izin verdiler, ertesi sabah erkenden bir berber gelip tıraş etti (kendi tıraş bıçaklarını almışlardı), sırtında yeni bir gömlek, bir eli yanındaki polis memuruna kelepçeli, öteki yanında mahkemece atanan avukat, sabah güneşi altında mahkeme binasına doğru yürüdüler; caddede insanlar (bataklık yerlerdeki hızarlarda çalışan sıtmalılı adamlar ile rüzgâr ve güneşten kavrulmuş karides avcılarını) dönüp arkasından ona bakıyorlardı; mübaşir adliyenin balkonundan bağırmaaya başlamıştı bile. Adliye binası da hapishaneye benziyordu; iki katlı ve sıvalıydı; aynı mazot ve çiğnenmiş tütün kokusu burada da vardı (ama kusmuk kokusu duyulmuyordu); bina çimsiz bir bahçenin içindeydi; bahçede altı palmiye ağacı, bir küme kısa boylu sık mineçiçeği, bunların tepesinde de pembe beyaz açan zakkumlar vardı gene. Binanın girişi o sırada hâlâ karanlıktı ve mahzen gibi serindi, tütün kokusu burada daha da ağırlaşıyordu; hava insan sesleriyle doluydu, ama tam konuşma değildi bu; daha çok, insanların hiç uyumadan çalışan gözeneklerine özgü, onların sürekli çıkardığı bir mırıltıyı, bir uğultuyu andırıyordu. Merdivenlerden çıktılar, bir kapıdan girdiler, Wilbourne iki yandaki dolu sıralardan kendisine çevrilen başlar arasında yürüdü, mübaşir tekdüze bir sesle hâlâ balkondan bağırırken, avukatıyla polis memurunun ortasında bir masaya oturdu, az sonra yeniden kalktı, üstünde beyaz keten elbise, ayaklarında

yaşlıların giydiği siyah potinler, cüppesiz bir yargıç, ufak, hızlı, kararlı adımlarla yürüyerek kürsüye çıkıncaya kadar ayakta bekledi. Duruşma uzun sürmedi, kısa ve iş bitiriciydi; yirmi iki dakika: Jürinin toplanması, mahkemece atanan avukatın (buruşuk keten bir takım elbise giymiş, ay gibi yuvarlak yüzlü, gözlüklerinin gerisinden miyop gözleriyle bakan genç bir adamdı avukat) tekdüze bir sesle yaptığı savunma, hepsi yirmi iki dakika sürdü; maun süsü verecek biçimde boyanmış çam ağacından yapılma yüksek bir masanın gerisinde oturan yargıcın yüzü, bir kanun adamıinkine değil de, hafta içinde bankerlik yapan –hem de belki iyi, açıkgöz bir banker olan– bir Metodist pazar okulu müdürünün yüzüne benziyordu; saçları, bıyıkları bakımlı, zayıf bir adamdı, gözünde eski moda altın çerçeveli gözlükler vardı. “İddianame ne diyor?” dedi. Mahkeme kâtibi iddianameyi okudu; ağdalı ifadelerle süslü o bir yığın sözü okurken, kâtibin mırıldanır gibi çıkan sesi neredeyse uykuluydu.

“..... Mississippi Eyaleti’nin huzur ve şerefine karşı işlenmiş cinayet” Masanın uzak ucundaki bir adam ayağa kalktı. Gofre kumaştan, buruşuk, berbat denebilecek bir takım elbise giymişti. Adamakıllı şişmandı, ama yüzü tam bir kanun adamının yüzüydü; yakışıklı, neredeyse soylu, sahne ışıkları için yaratılmış, tartışmacı, zeki, canlı bir yüzdü: Bölge Savcısı’ydı bu.

“Cinayet olduğunu kanıtlayabileceğimizden eminiz, sayın yargıç,” dedi.

“Bu adam cinayetle suçlanmıyor, Bay Gower. Bunu bilmeniz gerekir. Sanık suçlamaya cevap versin.” Tombul genç avukat ayağa kalktı. Daha yaşlı olan savcının göbeği de, kanun adamı yüzü de yoktu onda – hiç değilse şimdilik.

“Suçu kabul ediyoruz, sayın yargıç,” dedi. Wilbourne şimdi arkadan iç çekmeyi andıran uzun bir uğultu işitti.

Yargıç, “Sanık suçunu kabul edip mahkemeden ceza indirimi dileğinde bulunuyor mu?” diye sordu.

Wilbourne, “Ben yalnızca suçlu olduğumu kabul ediyorum, sayın yargıç,” dedi. Arkasındaki uğultuyu gene işitti, bu kez daha yüksekti; ama yargıç çocukların kroke sopalarını andıran tokmağını şiddetle vurmaya başladı.

“Oradan konuşmayın!” dedi. “Sanık suçunu kabul edip mahkemeden ceza indirimi dileğinde bulunuyor mu?”

Genç avukat, “Evet, sayın yargıç,” dedi.

“Bu durumda davanızı savunmanıza gerek yok, Bay Gower. Ben jüri üyelerine ne yapacaklarını söylerim—” Bu kez arkadan gelen, iç çekme sesi değildi. Wilbourne solukların tutulduğunu duydu, sonra ses neredeyse bir bağrıışmaya dönüştü; daha o kadar yüksek değildi elbette, küçük tahta tokmak tahta masaya öfkeyle inip kalkıyor, mübaşir bir şeyler bağırıyordu, ortalıkta şimdi bir hareketlenme başlamıştı, buna yükselen ayak sesleri de karışıyordu; bir adam, “Tamam işte! Hadi durma! Git gebert onu!” diye haykırdı; Wilbourne gördü – gri düğmeli ceketin (aynı ceketti bu), yüzün, büyük bir haksızlığa uğrayan o yüzün, durup dururken hak etmediği bir acıya –üstesinden gele-meyeceği tek acıya– katlanmak zorunda bırakılan o adamın yargıç kürsüsüne doğru ilerlediğini gördü; şu anda bile kendi kendine, *Ama neden ben? Neden? Ben ne yaptım? Hayatım boyunca ne kusur işlemiş olabilirim ki?* diye soruyor olmalıydı; metin adımlarla yürüyordu, derken durdu, konuşmaya başladı; o ağzını açar açmaz gürültü patırtı kesildi:

“Sayın yargıç – Mahkemenizin izni olursa—”

Yargıç, “Kim bu adam?” dedi.

Rittenmeyer, “Adım Francis Rittenmeyer,” dedi. Şimdi gene bir gürültü koptu, tokmak gene vurmaya başladı, şimdi yargıç da bağırıyor, gürültüyü durdurmaya çalışıyordu:

“Susun! Oturun! Bir daha böyle taşkınlık olursa, salonu boşaltırım! Bu adamın silahını alın!”

Rittenmeyer, “Silahım yok,” dedi. “Ben yalnızca—” Ama mübaşirle başka iki adam hemen üstüne atıldı, ceketinin ütülü gri kollarını tutarak ceplerini ve yanlarını yokladılar.

Mübaşir, “Üstünde silah yok, sayın yargıç,” dedi. Yargıç öfkeyle Bölge Savcısı’na döndü, o da titriyordu, yasaya kurala bağlı bu temiz pak adam da bu tür taşkınlıklara dayanamayacak kadar yaşlıydı.

“Nedir bu soytarılığın anlamı, Bay Gower?”

“Bilmiyorum, sayın yargıç. Ben—”

“Onu siz çağırmadınız mı?”

“Gerek görmedim. Durumunu düşünerek—”

Rittenmeyer, “Mahkemenizin izni olursa,” dedi. “Ben yalnızca bir—” Yargıç elini havaya kaldırdı; Rittenmeyer sustu. Kımıldamadan durdu, yüzü bir heykel gibi sakindi, Gotik katedrallerdeki heykel yüzlerini andıran bir ifadesi vardı; soluk gözleri, o gözbebeeksiz heykellerin boş mermer bakışlarıyla bakıyor gibiydi. Yargıç gözlerini Bölge Savcısı’na dikmişti. Savcının yüzü şimdi tam bir kanun adamının tetikte duran, dikkat kesilmiş yüzüydü – gerisinde düşüncelerin hızla ve gizlice akıp gittiği bir yüzdü. Yargıç sert sert genç, tombul avukata baktı. Sonra gözlerini Rittenmeyer’e çevirdi. “Bu dava kapanmıştır,” dedi. “Ama gene de söyleyecek bir sözünüz varsa, konuşabilirsiniz.” Şimdi salonda çıt çıkmıyordu; Rittenmeyer tanık kürsüsüne doğru ilerlerken, Wilbourne kendi soluğu ve yanındaki genç avukatın dışında tek bir soluk bile duymuyordu. Yargıç, “Bu dava kapanmıştır,” dedi. “Sanık şimdi kararı bekliyor. Söyleyeceklerinizi oradan söyleyin.” Rittenmeyer durdu. Yargıca bakmıyordu, hiçbir yere bakmıyordu; kusursuz sakın yüzü şaşkındı.

“Hafifletici bir beyanda bulunmak istiyorum,” dedi. Yargıç kısa bir süre yerinden kımıldamadı, dik dik Rittenmeyer’e baktı, bir süvari kılıcı gibi kavradığı tokmağı hâlâ yumruk olmuş elindeydi; sonra Rittenmeyer’e bakmaya devam ederek ağır ağır öne eğildi; Wilbourne, kulaklarına inanamayan şaşkın kalabalıktan iç çekmesini andıran derin bir uğultu yükselmeye başladığını işitti.

Yargıç, “Ne dediniz? Bir ne? Hafifletici beyanda bulunmak mı? Bu adam için mi? Karınızın ölümüne neden olabileceğini bildiği bir ameliyatı kasten yapan ve onu öldüren bu adam için, öyle mi?” Uğultu şimdi dalga dalga iyice yükseldi, gürültü partırtı yeniden başladı; Wilbourne tepinen ayakları, tek tek bağırان sesleri, güvenlik görevlilerinin bu insan seline bir futbol takımı gibi hep birlikte saldırışını duyabiliyordu; güzel kesimli tiril tiril ceketin üstündeki sakın, hareketsiz, şaşkın yüzün çevresinde bir öfke ve kargaşa kasırgası kopmuştu; “Asın onları! İkisini de asın! Bırakalım orospu çocuğu bıçağıyla bu sefer de onu haklasın!” sözleri arasında itişip kakışmalar, bağrıışmalar devam etti, sonunda uzaklaşıp iyice azaldı, ama hâlâ kesilmemişti, bir süre

daha kapalı kapıların ardından boğuklaşarak sürdü, sonra binanın dışında yeniden yükseldi; yargıç kollarını kürsüye dayamış, ayakta duruyordu, tokmak hâlâ elindeydi; başı şimdi gerçekten yaşlı bir adamın başı gibi sarsılıyor, titriyordu. Sonra yavaş yavaş yerine oturdu; başı, yaşlı kimselerin başları gibi sallansa da sesi çok sakin ve soğuktu: “Bu adama koruma verin, şehirden çıksın. Hemen gitsin.”

Mübaşir, “Şu anda binadan dışarı çıkmasa iyi olur, sayın yargıç,” dedi. “Şunları bir dinleyin.” Ama dışarıdaki gürültüyü duymak için dinlemeye gerek yoktu; gözleri dönmüş bir kalabalık değildi bu, yalnızca kızgın ve öfkeliydiler. “Adam asacak kadar değil, ama zifte bulayıp tüy yapıştıracak kadar çıldırmışlar. Ama gene de—”

Yargıç, “Peki,” dedi. “Adamı benim odama götürün. Hava iyice kararınca kadar orada tutun. Sonra şehirden çıkarın. . . . Sayın jüri üyeleri, iddianamede yazdığı gibi, sanığı suçlu bulacak ve gelip kararınızı bildireceksiniz; bu suç, elli yıldan az olmamak üzere Parchman Eyalet Hapishanesi’nde çalışma cezasını gerektirir. Karar için odanıza çekilebilirsiniz.”

Jüri başkanı, “Bence odaya çekilmemize gerek yok, sayın yargıç,” dedi. “Sanırım biz hepimiz—” Yargıç öfkeyle –yaşlı adamların cılız, titreyen öfkesiyle– ona doğru döndü:

“Çekileceksiniz! Mahkeme kurallarına karşı gelmekten yargılanmak mı istiyorsun?” Üyeler jüri odasına çekildiler. Daha iki dakika geçmeden geri döndüler; mübaşir ancak kapıyı arkalarından kapayıp açacak kadar vakit bulabilmişti. Binanın dışında gürültü yükselip alçalarak devam ediyordu.

O gün öğleden sonra gene yağmur yağdı, güneş daha bulutların arkasında kaybolmamıştı ki, nereden geldiği belirsiz parlak gümüş bir perde büyük bir gümbürtüyle iniverdi; sağanak, nereye gittiği belli olmadan, bir tay gibi başıboş dörtmala koştu durdu; yarım saat sonra da, buharları tüten kendi ayak izlerini takip ederek, parlak, zararsız, gürleye gürleye çekilip gitti. Ama havanın kararmasının hemen ardından Wilbourne hücresine geri getirildiğinde gökyüzü, günbatımının son yeşil renkleri ve çoban yıldızının üstünde yükselen kemeriyle, lekesiz ve anlatılamayacak kadar güzeldi; parmaklıkların ötesindeki palmiye

ağacı mırıltılar çıkarıyordu, o kadar; yağmur suları çoktan buharlaştığı halde, tuttuğu demir parmaklıklar Wilbourne'un ellerine hâlâ serin geliyordu. Mahkemede Rittenmeyer'in ne yapmak istediğini anlamıştı, şimdi de nedenini öğrenecekti. Dışarıdan gene o iki çift ayak sesi geldi, ama Wilbourne kapı açılıp tangır tungur kapanıncaya, Rittenmeyer içeri girinceye kadar başını pencereden çevirmedi; Rittenmeyer bir an durup ona baktı. Sonra cebinden bir şey çıkardı, pencereye doğru yürüdü, elindeki uzatarak, "Al," dedi. Küçük, etiketsiz bir ilaç kutusuydu bu. İçinde tek bir beyaz hap vardı. Wilbourne hiçbir şey anlamadan kutuya baktı – ama ancak kısa bir an. Sonra, "Siyanür," diye mırıldandı.

Rittenmeyer, "Evet," dedi. Döndü, gidiyordu; yüzü sakın, haksızlığa uğramış birinin –her zaman doğru olanı yapmış ama bundan huzur bulamamış bir adamın– yüzüydü.

Wilbourne, "Hayır ben . . . Benim ölmemin ne yararı olur ki . . ." dedi. Sonra durumu kavradığına inanarak, "Durun," dedi. Rittenmeyer kapıya ulaşmıştı, eliyle kapıyı tutuyordu. Gene de durup arkasına baktı. Wilbourne, "Bir zamandır kafam kalınlaştı. Çabuk ve iyi düşünemiyorum," dedi. Rittenmeyer ona bakarak bekledi. "Teşekkür ederim size," dedi Wilbourne. "Gerçekten teşekkür ederim. Ben de sizin için aynı şeyi yapardım, diyebilseydim keşke." Bunun üzerine Rittenmeyer kapıyı bir kez tıklattı, sonra doğruluktan ayrılmayan, sonsuza kadar lanetlenmiş tutarlı yüzünü Wilbourne'a çevirerek baktı. Gardiyan gelip kapıyı açmıştı.

Rittenmeyer, "Senin için yapmıyorum bunu. Kahrolası kafandan çıkar," dedi. Sonra gitti, kapı çarpılarak kapandı; Wilbourne'un durumu görmesi, bir şimşek çakarcasına değil, sessizce oldu, birtakım karışık şeyler zihninde yerlerine oturmaya başladı. *Elbette ya, diye düşündü. New Orleans'daki o son gün. Charlotte'a söz vermiştir. Charlotte, o beceriksiz Wilbourne alçağı değil bunu yapan, demiş, kocası da ona söz vermiştir.* Böyle olmuştu. Hepsi buydu. Bu düşünce zihnindeki sessiz tabloda yerini aldı, ama ancak onu görmesine yetecek kadar orada durdu, sonra akıp gitti, yok oldu, sonsuza kadar aklından çıktı; demek ki, yalnızca bellek vardı – onu uyarıp harekete geçirecek bir bedenle birlik-

te bulunduğu sürece sonsuza kadar yaşıyan o kaçınılmaz bellek vardı. Ve şimdi aradığına erişmek üzereydi, düşünüp kelimelere dökebilecekti, bu yüzden sorun yoktu artık; pencereye doğru döndü, açık ilaç kutusunu altından dikkatlice tuttu, hapi ikiye katladığı bir sigara kâğıdının içine aldı, başparmağıyla işaret parmağı arasına sıkıştırarak demir parmaklıklardan birinin alt tarafında ezip toz haline getirdi, tozları son zerresine kadar kutuya doldurdu, parmaklığı sigara kâğıdıyla sildi, kutunun içindekileri yere boşalttı, toz toprağın, kurumuş tükürük ve katılaşmış mazot parçalarının içinde kayboluncaya kadar ayakkabısının tabanıyla iyice çiğnedi, sigara kâğıdını yaktıktan sonra yeniden pencereye döndü. Evet, aradığı şey önündeydi artık, orada bekliyordu, tamamdı; vakti geldiğinde elini atınca avcunun içinde bulacaktı. Şimdi beton teknenin arka lombarında, sanki kendi de orada oturuyormuş gibi haftalardır mutfak dediğı yerde, bir ışık yandığını gördü; karadan esip bataklıkların, yaban yase-minlerinin kokularını getiren hafif meltem, palmiyenin ilk mırıltılarıyla yeniden başlamış, gitgide solgunlaşan batının parlak yıldızı altında esmeye devam ediyordu; gece olmuştu. Bellek tek başına yetmiyordu demek. Bellek işin yarısıydı, kendi başına yeterli değildi. *Belleğin bir yerde olması gerekir*, diye düşündü. *Ölümün ziyan ettiği buydu işte. Tek benim için değil. En azından, yalnız kendimi düşünmüyorum sanırım. Umarım öyledir.* O bedeni, o geniş kalçaları, sevişmeyi, bir şeyler yaratmayı seven o elleri düşünerek, anımsayarak, *Herkes için öyle*, dedi içinden. Bakınca, fazla bir şey dilemek, fazla bir şey istemek değildi bu: Mezara giden o ezeli ilerleyiş sırasında, yaşlanmış, buruş buruş olmuş, kurumuş, yenilgiye uğramış, ama yenilgiye bile değil de, sırf eski bir alışkanlığa sarılan, o eski alışkanlığa dört elle tutunmak için yenilgiyi –hırıltıyla soluyan akciğerleri, artık hiçbir şeyden zevk almaz olmuş baş derdi bağırsakları– bile kabul ederek yaşamak. Ama ne de olsa bellek, anılar, hırıltılı yaşlı bağırsaklarda yaşayabiliyordu; şimdi vakti gelmişti, aradığı şey yalın, kesin, açık seçik, avcunun içindeydi işte; palmiye hışırdıyor, mırıldanarak kuru kuru, çılgınca, hafiften çırpınıyordu; gece olmuştu ama karanlığı göğüsleyebilirdi o; *Göğüsleyebilirim değil. Göğüsleyeceğim*, diye düşündü, *Buna hazırım. Demek ki, ne kadar yaşlı olursa olsun,*

iş şu bildiğimiz ette, bedende. Çünkü bellek etin, bedeninin dışında var olursa, bellek olmaktan çıkar, çünkü ne hatırladığını bilemez, bu yüzden Charlotte yok olunca, anıların yarısı yok oldu, ben de yok olursam, anıların tümü gidecek. – Evet, diye düşündü, Acıyla yokluk arasında acıyı seçiyorum ben.

Irmak Baba

Ertesi sabah cezaevine Eyalet Valisi'nin genç görevlilerinden biri geldi. Daha doğrusu, epeyce gençti (otuz yaşını bir daha görmemek üzere geride bırakmıştı, ama kuşkusuz görmek de istemezdi, çünkü üstünde, sahip olmadığı ya da olamayacağı hiçbir şeyi hiçbir zaman istememiş ve istemeyecek yaratılıştaki bir kimsenin havası vardı), Amerika'nın doğusundaki bir üniversiteyi üstün başarıyla bitirmişti, Eyalet Valisi'nin maiyetinde çalışan bir albaydı ve bu göreve valinin seçim kampanyasına bağışta bulunarak gelmiş değildi; güzel kesimli kalender görünüşlü elbisesi, kemerli burnu, tembel tembel tepeden bakan gözleriyle, eyaletin uzak yerlerindeki köşede bucakta kalmış bir sürü küçük mağazaların rafları arasında durarak anlattığı öykülerle, yerlere tüküren tulumlu dinleyenlerini güldürmüş, aynı tepeden bakan gözlerle, adları bir önceki yönetimin anısını yaşatmak ya da bir sonraki yönetimi onurlandırmak amacıyla (ya da umuduyla) konmuş bebeklerin yanaklarını, sonra dalıp kazara, bebeklikten çoktan çıkmış olmakla birlikte daha oy verecek yaşa ulaşmamış bazılarının popolarını (böyle söyleniyordu ama kuşkusuz doğru değildi bu) okşamıştı. Şimdi elinde bir evrak çantasıyla cezaevi müdürünün odasında idi, çok geçmeden oraya sete bakan müdür yardımcısı da geldi. Cezaevi müdürü daha sonra zaten çağıracaktı, ama o şapkası başında, kapıyı vurmadan, yüksek sesle valinin genç adamına takma bir adla seslenmiş, eliyle sırtına bir şaplak atarak içeri girmiş, bir kalçasını kaldırıp müdürün masasına ilişmiş, neredey-

se müdürle görevli ziyaretçinin arasına oturmuştu. Çok geçmeden anlaşıldı ki, ziyaretçi genç, omzu düğümlü kordonlu vezirler gibi, bir emir getirmişti.

“Eh, işleri iyice karıştırmışsınız, öyle değil mi?” dedi valinin adamı. Cezaevi müdürü puro içiyordu. Konuğuna da ikram etmiş, ama o istememişti; ancak az sonra, müdür hareketsiz hatta biraz da sert gözlerle durmuş ensesine bakarken, müdür yardımcısı eğilerek geriye uzandı, masasının çekmecesini açıp bir puro aldı.

Müdür, “Bana göre durum yeterince açık,” dedi. “Adam, istemedi sulara kapılıp gitmiş. Sonra dönebildiği kadar çabuk geri geldi ve teslim oldu.”

Müdür yardımcısı, “O kahrolası kayığı bile getirdi,” dedi. “Kayığı bir yere atsaydı, yürüyerek üç günde dönebilirdi. Ama hayır, efendim. İlla kayığı da getirecek. ‘İşte kayığınız ve işte kadın, ama pamuk deposunun damındaki o herifi bulamadım.’” Bir kahkaha atarak elini dizine vurdu. “Ah şu mahkûmlar. Bir katırın yarısı kadar akılları yok.”

Valinin adamı tath sesiyle, “Katırlar, sıçan dışında her şeyden iki kat daha akıllıdır. Ama sorun bu değil ki,” dedi.

“Peki, nedir sorun?” dedi müdür.

“Bu adam ölmüş.”

Müdür yardımcısı, “Daha neler. Ölü mölü değil. Adam şu anda yukarıda koğuştta, arkadaşlarına masallar uydurup duruyordur belkim. Götüreyim, kendi gözlerinle gör,” dedi.

Cezaevi müdürü, yardımcısına bakıyordu. “Buraya bak,” dedi. “Bledsoe bana şu katır Kate’in bacağıyla ilgili bir şey söylüyordu. Ahıra gidip bir baksan da—”

Müdür yardımcısı, “Onu hallettim,” dedi. Müdürün yüzüne bakmadı bile. Gözleri eyalet görevlisindeydi, onunla konuşuyordu. “Hayır efendim. Adam ölmüş falan değ—”

“Ama öldü diye resmen kayıttan düşüldü. Aftan da, şartlı tahliyeden de değil kaydın silinmesi. Adam ya ölmüş ya da dışarıda serbest geziyor. Her iki durumda da buraya ait değil.” Şimdi hem müdür hem de yardımcısı valinin adamına bakıyorlardı; yardımcının ağzı biraz açıktı, ucunu ısırıp koparmak üzere havaya kaldırdığı puroyu elinde tutuyordu. Görevli genç, yu-

muşak bir sesle, son derece açık seçik konuştu: “Vali’ye Hapishane Müdürü tarafından gönderilen bir ölüm raporuna dayanarak.” Müdür yardımcısı ağzını kapadı, ama yerinden kımıldamadı. “O sırada mahkûmun teslim edildiği ve onu hapishaneye geri getirmekle görevli emniyet memurunun tanıklığına dayanarak.” Müdür yardımcısı şimdi puroyu ağzına götürdü, ağır ağır masadan indi, puroyu dudaklarının arasında döndüre döndüre konuştu:

“Demek öyle. Kabak benim başımda patlıyor, öyle mi?” “Ha, ha,” deyip kısa bir sahne kahkahası attı. “Arka arkaya üç kez, üç ayrı yönetime seçilecekleri doğru bilen bir adamın başında, ha? Bunun da bir yerlerde kaydı vardır elbet. Jackson’da aranacak olsa, o kayıt da bulunabilir. Bulamazlarsa eğer, ben gösterebilirim—”

Valinin adamı, “Üç seçimde de, öyle mi? Çok iyi doğrusu,” dedi.

“Elbette iyi ya,” dedi müdür yardımcısı. “Ormanlar tahminlerinde yanılanlarla dolu.” Müdürün gözleri gene yardımcısının ensesindeydi.

“Neden bir koşu benim eve kadar gidip büfedeki viski şişesini getirmiyorsun, ha?” dedi.

Yardımcısı, “Tamam,” dedi. “Ama önce bu meseleyi halletsek iyi olur bence. Bakın ne yapacağımızı size söyleyeyim—”

Cezaevi müdürü, “Bir iki kadeh içersek daha çabuk hallederiz,” dedi. “Yukarı çıkıp ceketini alsan iyi olur, şişeyi sakla—”

Yardımcı, “İş çok uzar,” dedi. “Cekete hiç gerek yok.” Kapıya yürüdü, ama orada durup başını geri çevirdi. “Yapılacak şeyi söyleyeyim size. Buraya on iki kişi getirin ve adama bunun jüri olduğunu söyleyin –daha önce yalnız bir kere jüri gördü, onun için hiç çakmaz– ve o treni soymaktan dolayı yeniden yargılayın. Hamp’ı yargıç yapabilirsiniz.”

Valinin görevlendirdiği genç, “Bir adam aynı suçtan iki kez yargılanamaz,” dedi. “Jüriyi anlamasa bile bu kadarını bilir belki.”

Müdür, “Baksana,” dedi.

“Peki öyleyse. Yeni bir tren soygunu deyin. Bunu dün yaptığını söyleyin ona, dışardayken bir tren daha soyduğunu ve unut-

tuğunu söyleyin. Elinden bir şey gelmez. Ayrıca, aldırılmaz da. Ha burda olmuş, ha dışarda, onun için fark etmez ki. Serbest kal-sa gidecek yeri yoktur. Mahkûmların hiçbirinin yok. İçlerinden birini salıverin, kalıbımı basarım ki, daha önce yakalandığı su-çun aynısını işler ve Noel'den önce buraya geri döner – yıllık aile toplantısına ya da benzer bir şeye katılmak için sanki.” Bir kah-kaha daha attı. “Ah şu mahkûmlar.”

Cezaevi müdürü, “Dinle,” dedi. “Oradayken şişeyi açıp vis-kinin iyi olup olmadığını bakmaya ne dersin ha. Bir iki kadeh iç. Tadını iyice anlayabilmek için biraz bekle, acele etme. İyi değilse, getirmenin bir yararı yok.”

Yardımcısı, “Tamam,” dedi. Bu kez odadan çıktı.

Valinin görevlendirdiği adam, “Kapıyı kilitleyemez misi-niz?” dedi.

Müdür hafifçe kıvrandı. Yani iskemlesinde biraz kımıldandı.

“Ne de olsa, adam haklı,” dedi. “Üstelik üç defa doğru tah-minde bulunmuş. Ayrıca Pitman ilçesinde, zenciler dışındaki herkes akrabası.”

“O zaman işi çabuk bitirebiliriz belki.” Görevli genç çanta-sını açtı, içinden bir deste kâğıt çıkardı. “İşte burada, buyurun,” dedi.

“Nedir orada olan?”

“Mahkûm kaçmış.”

“Ama adam kendi isteğiyle dönüp teslim oldu.”

“Ama kaçmış ya.”

Müdür, “Peki, kaçmış,” dedi. “Ne olacak o zaman?” O za-man valinin adamı şimdi bakın dedikten sonra, daha doğrusu, “Dinleyin. Ben gün başına yolluk alıyorum. Vergi mükellefleri-nin paraları, oyları demektir bu,” dedi. “Biri çıkıp bu konuda so-ruşturma açmaya kalkarsa, buraya belki de özel bir trenle on se-natör, yirmi beş milletvekili gelir. Onlar da gün başına yolluk alacaklardır. Ve bunlardan bazılarının Jackson’a –gene yolluk alarak– Memphis ve New Orleans üzerinden dönmelerini engel-lemek çok zordur,” dedi.

Müdür, “Tamam,” dedi. “Vali ne yapmamızı söylüyor?”

“Şunu: Mahkûm buradan belli bir görevlinin nezaretinde ayrılmış. Ama onu buraya başka bir görevli getirmiş.”

"Ama mahkûm teslim—" Müdür bu kez kendisi sustu. Neredeyse şaşkınlık içinde valinin adamına baktı. "Tamam. Devam edin," dedi.

"Özellikle bu işi yapmakla görevlendirilen bir emniyet memurunun nezaretinde buradan ayrılmış, bu görevli buraya dönmüş ve mahkûmun artık kendi denetiminden çıktığını, aslında mahkûmun nerede olduğunu da bilmediğini resmen bildirmiş. Bunlar doğru, öyle değil mi?" Cezaevi müdürü sesini çıkarmadı. Valinin adamı yumuşak bir sesle, "Doğru değil mi?" diye üsteledi.

"Ama bunu yapamazsınız ona. Size söylüyorum ilçenin yarısı adamın akrabası—"

"Bunun da çaresine bakıldı. Patron ona karayollarında trafik devriye görevi ayarladı."

Müdür, "İnanamıyorum," dedi. "Motosiklet kullanamaz ki o. Ben kamyon sürmesine bile izin vermiyorum burda."

"Kendisinin bir şey sürmesi gerekmeyecek. Mississippi genel seçimlerinde üç kez arka arkaya doğru tahminde bulunan bir adam karşısında duyduğu şaşkınlık ve şükran nedeniyle bir eyalet, ona bineceği bir araba ve gerektiğinde o arabayı kullanacak bir şoför verebilir elbette. Hep arabada oturmak zorunda bile olmayacak. Bir müfettiş boş arabayı görüp durarak kornasını çaldığında, kornayı duyacak ve ortaya çıkacak kadar yakın bir yerde bulunsun yeter."

"Gene de hoşlanmadım bu işten."

"Ben de hoşlanmıyorum. Senin mahkûm, anlaşılan herkesi inandırdığı gibi boğulup gitseydi, tüm bu sıkıntılardan kurtarmış olurdu bizi. Ama boğulmadı. Patron böyle olsun diyor. Sizin düşünebildiğiniz daha iyi bir şey var mı?" Cezaevi müdürü içini çekti.

"Hayır," dedi.

"Tamam öyleyse." Valinin adamı kâğıtları açtı, dolmakaleminin tepesini çıkardı ve yazmaya başladı. "Hapishaneden kaçmaya teşebbüsten cezasına on yıl eklendi," dedi. "Cezaevi Müdür Yardımcısı Buckworth, karayolları devriye görevine nakledildi. Değerli hizmetlerinden dolayı, diyebilirsiniz isterseniz. Bunun bir önemi yok artık. Tamam mı?"

“Tamam,” dedi cezaevi müdürü.

“O zaman adamı çağırırsanız da bitirseniz şu işi.” Böylece müdür uzun boylu mahkûmu çağırttı; az sonra mahkûm içeri girdi; yeni cezaevi giysileri içinde sessiz, ciddi bir hali vardı, güneş yanığının altında sinek kaydı tıraşlı çenesi maviydi, yeni kesilmiş ve düzgünce ayrılmış saçlarından, cezaevi berberinin (berber karısını öldürmekten ömür boyu hapse mahkûmdu, ama hâlâ berberdi) sürdüğü briyantinin hafif kokusu geliyordu. Müdür adını söyleyerek ona, “Talihin yaver gitmedi, öyle değil mi?” dedi. Mahkûm sesini çıkarmadı. “Cezana on yıl eklemek zorunda kalacaklar.”

Mahkûm, “Tamam,” dedi.

“Büyük şanssızlık. Üzüldüm.”

“Tamam. Kural böyleyse, ” dedi uzun mahkûm. Sonuçta on yılı cezasına eklediler, müdür ona puro verdi; mahkûm şimdi elinde bu yanmamış puro, alt ve üst ranzalar arasında iki büküm oturuyor, tombul mahkûmla dört başka mahkûm daha, onun anlattıklarını dinliyorlar ya da ona sorular soruyor, her şey bitip geride kaldığı ve uzun mahkûm şimdi güvende olduğu için, belki de artık anlatmaya bile değmez bulduğu şeyleri de öğrenmek istiyorlardı.

Tombul mahkûm, “Peki,” dedi. “Gene ırmağa geldiniz. Sonra ne oldu?”

“Bir şey olmadı. Kürek çektim.”

“Dönüşte kürek çekmek çok zor olmadı mı?”

“Sular hâlâ yüksekti. Hâlâ çok sert akıyordu. İlk bir iki hafta fazla hızlı gidemedim. Sonra iyileşti,” dedi. Bunun ardından, birdenbire ve sessizce bir şey oldu – tutukluğu, doğuştan sahip olduğu, atalarından gelme o konuşma isteksizliği yok olup gitti ve uzun mahkûm baktı ki, gördü ki, olanları sakın sakın anlatıyor, kullanacağı sözcükler hızla değilse de kolayca dilinin ucuna geliveriyor: Gece karanlığına kadar nasıl küreklere asıldığını (deneyerek anlamıştı ki, kıyıya yakın giderse daha çok hız yapabiliyordu –buna hız denebilirse eğer–; bunu, kayığın birdenbire, kendisi daha önlemek için bir şey yapamadan, şiddetle ırmağın ortasındaki akıntıya sürüklendiğini ve kısa bir süre önce ka-

çıp kurtulduğu bölgeye doğru gittiğini görünce anlamış, bu yüzden hemen hemen tüm o sabahı yeniden kıyıya yaklaşmak ve o gün şafak vakti ayrıldıkları kanala girmeye çalışmakla geçirmişti), kayığı kıyıya bağladıklarını ve New Orleans'daki tophaneden ayrılmadan önce tulumunun içine sakladığı yiyeceğin birazını yediklerini, kadınla bebeğin her zamanki gibi kayıkta yatışını ve gün ağarınca yola devam ettiklerini, o akşam da kayığı çekip bağladıklarını, ertesi gün yiyeceklerinin tükendiğini, bir iskeleye, adına dikkat etmediği bir kasabaya, geldiklerini ve orada kendine bir iş bulduğunu anlattı. İş bir kamış çiftliğindeydi—

Öteki mahkûmlardan biri, "İnsan neden kamış yetiştirmeye kalkar ki? Kamışı kesersin. Bizim memlekette kamışa karşı savaşırsın. Kurtulmak için yakarsın kamışları," dedi.

Uzun boylu mahkûm, "Şeker kamışydı bunlar," dedi.

Bir başkası, "Şeker kamışı mı?" dedi. "Koca bir çiftlik sırf şeker kamışı ekmek için mi? Şeker kamışını ne yapıyorlardı ki?" Uzun mahkûm bilmiyordu. Sormamıştı, setin üstüne çıkıp bakmış, aşağıda içi zenci dolu bir kamyonun beklediğini görmüştü; beyaz bir adam, "Hey sen. Tarla bellemeyi bilir misin?" diye sormuş, Evet, deyince, adam, "Atla kamyona o zaman," demiş, mahkûm da, "Yalnız benim bir de—"

Tombul mahkûm, "Evet. Ben de bunu soracaktım. Onları ne yap—" Uzun mahkûmun yüzü ciddi, sesi sakın ama biraz tersti:

"Ailelerin kaldıkları çadırlar vardı. Tarlaların arkasında." Tombul mahkûm göz kırptı.

"Kadını karın mı sandılar?"

"Bilmem. Herhalde öyle."

Tombul mahkûm göz kırptı. "Karın olmadı mı? Arada bir hani, söz gelişi?" Uzun mahkûm yanıt vermedi. Az sonra puroyu kaldırıp, gevşeyen üst yaprağını incelermiş gibi baktı, hemen ardından ucuna yakın bir yerini dikkatle yaladı. "Peki, sonra ne oldu?" diye sordu tombul mahkûm. Çiftlikte dört gün çalışmış, ama oradan hoşlanmamıştı; şeker kamışı diye düşündüğü bu bitkiye onca yerin ayrılması ona da pek inandırıcı gelmemişti belki de. Bu yüzden, o gün cumartesi olduğunu söyleyip parasını ödedikleri sırada, beyaz adam ertesi gün motorla Baton Rouge'a gidecek birinden söz edince, bu adamı görmeye gitti, ka-

zandığı altı dolarla yiyecek aldı ve kayığı motorun arkasına bağlayıp Baton Rouge'a doğru yola çıktı. Yolculukları uzun sürmedi, Baton Rouge'da motordan ayrıldıktan sonra yeniden kürek çekmeye başladığında, ırmakta sular alçalmış ve akıntının hızı ve gücü biraz azalmış gibi geldi ona; bu nedenle epeyce hızlı gidiyorlardı; geceleri kayığı kıyıda söğüt ağaçlarının arasına bağlıyorlar, kadınla bebek eskisi gibi kayıkta uyuyordu. Sonra yiyecekleri gene tükendi. Bu kez bir kereste iskelesine yanaştılar; keresteler üst üste dizilmiş bekliyor, adamlar bir arabanın yeni getirdiği tahtaları boşaltıyordu. Bu adamlar ona hızardan söz etti, birlikte kayığı sürükleyerek sete çıkardılar; onlar kayığı orada bırakmak istemişti, ama kendisi buna yanaşmayınca, kayık da arabaya yüklendi; kadınla o da arabaya bindi ve hizarın yolunu tuttular. Kalacak yer olarak onlara bir evde eşyalı tek bir oda verdiler. Günde iki dolar kazanacaktı. İş ağırdı. Ama sevmiştii. Orada sekiz gün kaldı.

Tombul mahkûm, "O kadar sevdiysen, neden bıraktın işi?" dedi. Uzun mahkûm, elini havaya kaldırdı, üstüne ışık düşünce kenar kısmının koyu çikolata rengi iyice ortaya çıkan purosunu bir kez daha inceledi.

"Başım belaya girmişti," dedi.

"Ne belası?"

"Kadın. Birinin karısıydı."

"Yani sen, elinde bir aydan fazla gece gündüz tüm memlekette bir aşağı bir yukarı dolaştırıp durduğun bir parça varken, şimdi ilk kez oturup soluk almaya vakit bulur bulmaz başka bir kadın yüzünden başını belaya mı soktun, öyle mi?" Uzun mahkûm da bunu düşünmüştü. Hatırlıyordu: Başlarda ara sıra birkaç saniye için, ortada bebek olmasa, kadına yaklaşmayı deneyebileceğini aklından geçirmişti. Ancak yalnız birkaç saniye – çünkü hemen ardından tüm benliği, dehşet içinde şiddetli bir tiksintiyle irkilerek bu düşünceden uzaklaşmıştı; arada bir, kör ve alaycı kaderin tüm gücüyle boynuna geçirdiği bu değirmen taşına uzaktan bakarak düşündüğünü, hatta haşın, çılgın bir öfkeyle sesini yükselterek, kendi kendine, "Bu işime bile yaramıyor," dediğini anımsıyordu; oysa kadın yüzü görmeyeli iki yıl olmuştu ve o da, her beşinci pazar günü yapılan görüşlerden birin-

de şans eseri ele geçirdiği, kocası ya da sevgilisi bir hafta önce bir “güvenilir” mahkûm tarafından vurularak öldürülen ama bundan habersiz onu görmeye gelen, adını bilmediği, yaşı geçkince, hafifmeşrep, rastgele bir zenci kadındı.

Tombul mahkûm, “Ama bu seferkini elinden kaçırmadın değil mi?” dedi.

Uzun mahkûm, “Kaçırmadım,” dedi. Tombul mahkûm ona bir göz kırptı.

“İyi miydi?”

Öteki mahkûmlardan biri, “O iş hep iyidir,” dedi. “E? Devam et. Dönüş yolunda daha kaç tanesini elden geçirdin bakalım? Bazen insanın kısmeti bir kere açıldı mı, anlaşılan ondan sonra—” Uzun mahkûm onlara, hepsi bu kadar, dedi. Hızardan apar topar ayrılmışlardı, bir sonraki iskeleye ulaşınca kadar yiyecek satın almaya vakti olmamıştı. Burada, hızarda kazandığı on altı doların hepsini harcayıp yeniden yola koyuldular. İrmağın suları alçalmıştı, bundan kuşkusu yoktu, ayrıca on altı dolarlık yiyecek gözüne çok görünmüştü, tükeneneğe benzemiyordu, yolun sonuna kadar kendilerine yetecek gibiydi. Ancak, anlaşılan ırmaktaki akıntı hâlâ görüldüğünden fazlaymış. Ama bu kez artık Mississippi’deydiler, pamuk işi vardı; burada günde yalnızca bir dolar ödeseler de, sabanın kollarını avuçlarında yeniden hissetmek güzeldi, katırın düzgün parlak sağırsını kasarak sabana asılışı da iyi bildiği bir şeydi. Ama bu kez yetecekti. Nasıl olduğunu anlattı: Gene, bugün cumartesi deyip ücretini ödemişler; sonrasını da anlattı – akşam, isli bir fenerin aydınlattığı, çiğnenmekten gümüş gibi dümdüz olmuş, daire biçiminde çıplak bir yer, çömelip halka olmuş adamlar, ısrarlı mırıltılar, birden haykırışlar, yere değen dizlerin altlarında ince, yıpranmış kâğıt para desteleri, toprak yerde tıkırdayarak yuvarlanan, üstleri noktalı küpler. Artık yetecekti. İkinci mahkûm, “Kaç para kazandın?” dedi.

“İdare edecek kadar,” dedi uzun mahkûm.

“Ama kaç para?”

“İdare edecek kadar,” dedi uzun mahkûm. Para tam yetmişti; hepsini ikinci motorun sahibine verdi (yiyecek almak gerekmiyordu artık); şimdi kadınla motordaydı; motor, arkasında ka-

yığı da çekiyordu; kadının kucağında bebek, kendi kucağında –huzurlu ellerinin altında– gazeteye sarılı paket vardı; neredeyse birdenbire tanımişti orayı, tanıdığı yer Vicksburg değildi (çünkü Vicksburg’u daha önce hiç görmemişti); burası, bir ay üç hafta önce ağaçları, evleri ve hayvan cesetlerini sürükleyen o korkunç dalganın tepesinde, gök gürültüsü ve şimşekler eşliğinde, altından kurşun gibi geçtiği köprüydü; motor yola devam ederken, öfkelenmeden, hatta ilgilenmeden köprüye şöyle bir baktı. Ama şimdi kıyıyı, seti izlemeye başlamıştı. İnecekleri yeri nasıl bileceğini kestiremese de, bileceğinden emindi; derken öğleden hemen sonra, düşündüğü gibi beklediği an gelince, motorun sahibine, “Burası iyidir, zannımca,” dedi.

Motorun sahibi, “Burası mı? Ben bir yere benzetemedim burayı,” dedi.

“Zannımca burası,” dedi mahkûm. Böylece tekne kıyıya yöneldi, makinesini durdurdu, ağır ağır ilerleyerek sete yanaştı, sahibi kayığı çözdü.

“Sizi işe yarar bir yere kadar götürsem iyi olurdu,” dedi. “Öyle konuşmuştuk.”

“Burası iyidir, zannımca,” dedi mahkûm. Bunun üzerine tekneden indiler, motor yeniden mır mır ederek setten ayrıldı, o sırada elinde kayığın asma dalından pruva halatıyla ayakta duran mahkûm, bir yay çizerek uzaklaşmaya başlayan motora dönüp bakmadı bile. Elindeki paketi yere bıraktı, halatı bir söğüt ağacının köküne bağladı, paketi yerden alarak arkasını döndü. Hiçbir şey söylemeden sete tırmanmaya başladı; öfkeyle kabaaran suların setin yamacında bıraktığı izleri, kurumuş su çizgisini çaprazına kesen ve bunak birinin küçümseyici, budalaca sırtışlarını andıran sığ çatlakları geçti; tepeye varınca bir söğüt kümesine daldı, New Orleans’da verdikleri tulumla gömleği sırtından çıkararak nereye düştüklerine bile bakmadan fırlatıp attı; paketi açtı, bildiği, giymeye can attığı, biraz solmuş, lekelenmiş ve eskimiş ama temiz olan cezaevi giysilerini giydi; sonra kayığa geri dönüp küreğe sarıldı. Kadın zaten kayıktaydı.

Tombul mahkûm gözlerini kırıştırtarak ona bakıyordu, “Demek geri döndün. Bak şu işe,” dedi. Oradaki herkesin gözü uzun mahkûmdaydı şimdi: Puronun ucunu tam bir dikkatle gü-

zelce ısırđı, sonra kopardığı parçaları tükürdü, ısırđığı yeri yaladı, ıslatarak düzeltti, cebinden bir kibrit çıkardı, bu puroya layık iyi bir kibrit olup olmadığını anlamak istercesine kısa bir süre inceledi, aynı dikkatle kalçasına sürttü –bunu neredeyse kibriti yakamayacak ölçüde ağır bir hareketle yapmıştı– ve alevin kükürdünü atıp berraklaşmasını bekledi, sonra tutup puroyu yak-tı. Tombul mahkûm gözlerini hızlı hızlı kırptıştırarak sürekli ona bakıyordu. “Ve kaçtı diye on yıl daha takıyorlar şimdi sana. Çok kötü. İnsan başta verdikleri ilk cezaya alışabiliyor; ne kadar olursa olsun, umurumda değil, isterse yüz doksan dokuz yıl olsun. Ama on yıl daha. Başta-kinin üstüne on yıl daha. Hiç beklemez-ken. İnsanlardan uzak, kadın yüzü görmeden on yıl daha—” dedi. Gözlerini kırptıştırarak uzun mahkûmu süzüyordu. Ama o (uzun mahkûm) bunu da düşünmemiş değildi. Bir sevgilisi ol-muştu. Yani kızla birlikte kilise korolarına katılmış, pikniklere gitmişti – kendinden bir iki yaş küçük, bodur bacaklı, dolgun göğüslü, kalın dudaklı, gözleri olgun misket üzümü gibi buğulu bir kızdı; ucuzcu dükkânlardan aldığı (ya da isteğı üzerine ken-disine hediye edilmiş), neredeyse eski bir kabartma tozu kutusu-nu tıka basa dolduracak kadar çok küpesi, iğnesi, yüzüğü vardı. Çok geçmeden soygun planını kıza açıklamıştı –sonradan düşü-nünce aklından, belki o olmasaydı ben bu işe hiç girişmezdim, diye geçirdi– yalnızca içinde beliren bir duyguydu bu, sözcük-lere dökmemişti, çünkü istese de durumu şöyle ifade edemez-di: Bu kız, kaderin alnına hangi Al Capone’a telsiz duvaksız ge-lin gitmeyi yazdığını düşünerek kim bilir ne hayaller kurmuş, içi renk renk sahici boncuklarla, makineli tüfeklerle dolu, trafik ışıklarında durmayan kim bilir ne hızlı araba düşlerine dalıp git-miştir. Ancak bu düşünce aklından ilk geçtiğinde, artık her şey olup bitmişti; cezaevine girişinin üçüncü ayında kız onu ziyare-te geldi, daha önce görmediğı küpeler ve bir iki bilezik takmış-tı; memleketten buraya onca yolu nasıl geldiğı anlaşılmadı; ilk üç dakika hüngür hüngür ağladı, ama çok geçmeden kızın (daha tam olarak kendisinden ayrılıp adamlarla nasıl tanıştığını anlaya-madan) gardiyanlardan biriyle neşe içinde konuştuğunu gördü. Gene de, o akşam cezaevinden gitmeden önce sarılarak onu öp-müş ve ilk fırsatta gene geleceğini söylemişti, biraz ter, parfüm

ve genç kadınların yumuşak, hafifçe dolgun teninin kokusu vardı üstünde. Ama, kendisi mektup yazmayı sürdürdü ise de, kız bir daha görünmedi; yedi ay sonra bir yanıt geldi. Bir kartpostal yollamıştı; üstünde Birmingham'da bir otelin taşbaskı renkli bir resmi vardı; pencerelerden birine mürekkepli kalemle çocukça kalın bir X işareti koymuştu; kartın arka yüzünde ilkokul çocuklarının yazısını andıran yatık, iri harflerle şöyle yazıyordu: *Balayını işte burda geçiriyoz. Arkadaşın (Bayan) Vernon Waldrip.*

Tombul mahkûm gözlerini hızla kırpiştirarak durmadan uzun mahkûma bakıyordu. "Evet, efendim," dedi. "İnsana işte o fazladan on yıl koyar. Kadınsız geçecek on yıl daha, bir erkek için tek kadın yüzü görmeden bir on yıl daha—" Gözlerini uzun boylu mahkûmdan ayırmadan hızlı hızlı kırpiştırdı. Uzun mahkûm, sakın temiz elinde ağır ağır yanan güzel kokulu purosuyla, alt ve üst ranzalar arasında iki büklüm oturduğu yerden kımıldamadı; puronun dumanı asık, neşesiz, sakın yüzünü yalayarak kıvrıla kıvrıla yükseliyordu. "Kadınsız on yıl daha—"

Uzun mahkûm, "Canı cehenneme kadınların," dedi.